

T.C. BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü

*Kadının Statüsününün Araştırılarak Kadınlara
Karşı Her Türli Ayrımcılığın Önlenmesi
Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin
Alınması Gereken Tedbirleri Tespit
Etmek Amacıyla Kurulan*

T.B.M.M.
KADININ STATÜSÜNÜ
ARAŞTIRMA KOMİSYONU
RAPORU

ARALIK- 1998

Kadının Statüsü ve Sorunları
Genel Müdürlüğü
BİLGİ - BELGE MERKEZİ

Baskı: TAKAV Matbaacılık Yayıncılık A.Ş.
Tel: 385 58 63

ISBN 975 - 19 - 2155-4

ÖNSÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 3.12.1997 tarihinde 22. birleşiminde önerilen ve kadınlarımızın sorunlarını tespit etmek, bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini tam olarak hayata geçirmek amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu, kadınlarımızın sorunlarının daha Yüce Meclisimizin gündemine gelmesine vesile olmuştur.

Bakanlık olarak Mart 1998 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına, Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu kurulması için başvuruda bulunmuştuk. Bu girişimde amacımız, kadın sorunlarının özel bir komisyonda ele alınmasını ve kadınlarla ilgili yeni yasal düzenlemelerin bir an önce yapılmasını, varolan ve yeni çıkarılacak yasaların kadınlar açısından gözden geçirilmesini sağlamak idi. Böyle kalıcı bir Komisyonun kurulması zaman alacak olsa da, ülkemizdeki kadınlara yönelik çalışmaların değerlendirildiği bir Araştırma Komisyonunun kurulmuş olmasını çok olumlu bir adım olarak görmekteyiz.

Muğla Milletvekili Sayın Lale Aytaman'ın başkanlığına seçildiği Araştırma Komisyonu, çalışmalarına, Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nden gerek toplantılara katılım, gerek yazılı ve sözlü bilgi sağlanması düzeyinde ve gerekse raporun yazımı aşamasında her türlü destek vermiştir. Bu vesile ile, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nde yürütülmekte olan gönüllü kadın kuruluşları ile ilgili işbirliği çalışmaları, kadın-erkek eşitliği aleyhine yasa maddelerinin yeniden düzenlenmesi ve kadınlarımızın koruyucu yeni yasalar, uluslararası kuruluşlara yönelik raporlar ve Birleşmiş Millet Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşme-

sine konulan çekincelerin kaldırılması konuları Komisyon raporunda yer almıştır.

Komisyon başkanı ve üyelerinin yoğun çabaları ve davet edilen bakanların ve bürokratların katkıları sonucunda ortaya çıkan bu raporu, TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesi sırasındaki konuşmalar ve kararlar ile birlikte konuyla ilgilenen tüm okuyucuların yararına sunmaktan gurur duyuyorum.

Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı olarak, bundan sonraki çalışmalarımız raporda dile getirilen hususların hayata geçirilmesinde eksik kalan noktaların hızla yerine getirilmesi yönünde olacaktır. Kadın sorunlarıyla ilgili bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını memnuniyetle karşılamakla birlikte, Meclis çatısı altında esasen kalıcı bir Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu kurulması tüm kadınlar olarak dileğimizdir.

Raporun hazırlanmasında emeği geçen Komisyonun Sayın Başkan ve üyelerini değerli çalışmalarından dolayı kutlarken, raporun kitap haline getirilmesinde katkısı bulunan Sayın Hanife Aliefendioğlu'na çok teşekkür ederim.

Işıl Saygın
Devlet Bakanı

SUNUŞ

Kadınlarımızın sorunlarını bir kez daha Yüce Meclisin gündemine getirmek amacıyla kurulan Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini Yaşama Geçirmek İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nun başkanlığına seçilmiş olmaktan ve bu çok önemli konuda çalışmaktan gurur duymaktayım.

Komisyon olarak kadınların hayatını güçleştiren yasal, sosyal, ekonomik, politik ve geleneklerden kaynaklanan sorunları dile getirmeye ve ülkemizin yarısını oluşturan kadınların seslerini Yüce Meclisimizin gündemine taşımaya özen gösterdik. Raporumuzu hazırlarken çeşitli bakanlarımız ve bürokratlarımızın toplantılarımızda aktardığı bilgilerden ve çeşitli siyasal parti, sivil toplum örgütü ve üniversitelerin kadın merkezlerinden gelen bilgilerden, ayrıca bu konuyla ilgili yayınlanmış olan uluslararası mevzuattan yararlandık. Raporumuzdan, sorunları sergilemek kadar çözüm önerilerinin de getirilmesine gayret ettik.

Bu amaçla 1986 yılında onayladığımız Birleşmiş Milletler, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine Medeni Yasamızdaki kimi maddelerden dolayı konmuş olan çekincelerin hala kaldırılmamış olmasının üzerinde durduk. Sayın Adalet Bakanımızı Komisyonumuzu davet ederek Medeni Yasa Tasarısı hakkında bilgi aldık. Medeni Yasa Tasarısının bir an önce yasalaşması ve Sözleşmeye konulan çekincelerin kaldırılması konusunda çağrı yaptık. Bu oldukça gecikmiş düzenlemenin hem kadınlarımız hem de uluslararası topluluk nezdinde ülkemizin prestij kazanması açısından büyük bir önemi olduğuna inanmaktayız.

Bu kitabın kadınlarımızın durumunun bir kez daha gözler önüne serilmesi ve iyileştirilmesi için bir davet olmasını diliyorum. Değerli fikirleri ile Komisyonumuzun çalışmalarına katkıda bulunan sayın milletvekillerine ve bu raporun geniş kesimlere ulaşması için kitap haline getirilmesini sağlayan Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın'a, ayrıca raporun hazırlanmasında ve kitap haline getirilmesinde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Lale AYTAMAN
Muğla Milletvekili

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
SUNUŞ	3
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (10/219) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORU	
1. KOMİSYONUN ARAŞTIRMA KONUSU	5
2. KOMİSYONUN KURULUŞU VE SÜRESİ	5
3. KOMİSYON ÇALIŞMALARI	7
a) Komisyonca Yapılan Yazışmalar ve Komisyona Gelen Belgeler	7
b) Komisyon Toplantıları ve Yapılan Görüşmeler	10
4. İNCELEME SONUÇLARI	11
A) SÖZLEŞMEYLE İLGİLİ DUFUM	11
A.1- Sözleşmeye İlişkin Tarihsel Gelişim	11
A.2- Türkiye Tarafından Sözleşmenin Onaylanma Süreci	13
A.3- Türkiye'nin Sözleşmeye Koyduğu Beyan ve Çekinceler	13
A.3.1- Beyan	13
A.3.2- CEDAW'da Çekince Konulan Maddeler, Çekince Konulmasının Nedeni ve Halihazır Durum	14
A.4- Beyan ve Çekincelerin Kaldırılma Gerekçeleri	16
A.5- Çekincelerin Kaldırılmasında Karşılaşılan Güçlükler	17
B) SÖZLEŞMENİN ANA HEDEFLERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU	18
B.1- Ulusal Mekanizmanın Durumu	18
B.2- Kadının Siyasette, Yerli Yönetimlerde ve Karar Mekanizmalarında Durumu	20
B.3- Kadınların Eğitimi ve Eğitim Materyallerinde Durum	23
B.4- Kadın Sağlığı	25
B.5- Kadına Yönelik Şiddet ve Kadının Cinsel İstismarı	27
B.6- Kadının Ekonomik Yaşama Katılımı	35
B.7- Kırsal Kesim Kadını	37
B.8- Medyada Kadın	38
B.9- CEDAW Sözleşmesinin Hükümlerinin İç Hukukumuz Yansıtılması Konusunda Sürdürülen Yasal ve İdari Çalışmalar	39
B.10- Paylaşılabilir Mal Ayrılığı Rejimi ile Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Karşılaştırılması	
B.11- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı Tarafından Yapılan Yasal ve İdari Çalışmalar	

- C) TBMM'DE GRUBU BULUNAN SİYASİ PARTİLERE MENSUP
MİLLETVEKİLLERİNİN KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ KONUSUNDA YAPTIĞI
ÇALIŞMALAR
- D) İNSAN HAKLARI KOORDİNASYON ÜST KURULU KADIN SORUNLARI
KONUSUNDA YAPTIĞI ÇALIŞMALAR
- E) DİĞER KAMU KURUM KURULUŞLARININ ÇALIŞMALARI

5. DEĞERLENDİRME	53
5.1- Çekincelerin Kaldırılması	54
5.2- Ulusal Mekanizmanın Güçlendirilmesinin Yolları	54
5.3- Kadınların Yönetime Katılımının Arttırılması	55
5.4- Eğitim	57
5.5- Kadın Sağlığının İyileştirilmesi	58
5.6- Kadına Yönelik Her Türlü Şiddetin ve Kadın İstismarının Önlenmesi	59
5.7- Ekonomik Yaşama Katılımın Arttırılması	61
5.8- Kırsal Kesim Kadını	63
5.9- Medyada Kadının Durumunun Düzeltilmesi	63

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 64

7. Komisyon Rapounun Başkanlığa Sunumuyla İlgili Yazı
8. Muhalefet Şerhi
9. Muhalefet Şerhi

10. EKLER

11. TBMM Başkanlığına Araştırma Komisyonu'nun Kurulmasıyla
İlgili Başvuru
12. TBMM Başkanlığına Araştırma Komisyonu Raporunun Sunulmasıyla
İlgili Yazı
13. 3 Aralık 1997 tarihli TBMM'nin 22 nci Birleşiminde Araştırma
Komisyonu İlgili Görüşmeler
14. 3 Mart 1998 tarihli TBMM'nin 64 üncü Birleşiminde
Araştırma Komisyonu İlgili Görüşmeler
15. 27 Ekim 1998 tarihli TBMM'nin 12 nci Birleşiminde Araştırma
Komisyonu İlgili Gözlemler
16. 3 Kasım 1998 tarihli TBMM'nin 13 üncü Birleşiminde
Araştırma Komisyonu İlgili Görüşmeler

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (10/219) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

I. ARAŞTIRMA KONUSU

İçel Milletvekili Oya ARASLI ve İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ ile 18 arkadaşı tarafından verilen "Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"nin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri belirlemek konusunda, Anayasanın 98 inci, TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin 10/219 Esas Numaralı Meclis Araştırması önergesinin gerekçesinde;

Kadın-erkek eşitsizliğinin çözümü için, 20. yüzyılın yarısında dünya kadınlarının uluslararası alanda çözümler aramaya başladığını ve uluslararası çözüm arayışlarının; taraf ülkelerin "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ni kabul etmeleriyle sonuçlandığını, bununla beraber "Pozitif Ayrımcılık" kavramının gündeme geldiği ileri sürülmektedir.

Türkiye'nin söz konusu sözleşmeyi 3232 sayılı yasa ile benimsediğini, Cumhuriyetin kuruluşuyla, hukuk düzeninde cinslerarası eşitsizliği giderme yönünde büyük atılımlar yapılmasına rağmen, son 25 yılda kadın-erkek eşitliği açısından dünyada kaydedilen gelişmelerin hukuk düzenimize yansıtılmadığından dolayı, Türk kadınının çeşitli alanlardaki etkinliğinin yaygınlaşmamasından, kadınlarımızın Sonuç olarak, 2. sınıf vatandaşlığa itildiği, başta şiddet olmak üzere onur kırıcı davranış ve sorunlarla karşı karşıya bırakıldığı iddia edilmektedir.

Türk kadının sorunlarının giderilmesi konusunda; üniversite-

ler, Bakanlıklar ve demokratik kitle örgütleri tarafından çeşitli çalışmalar yapıldığı, 18 ve 19 uncu yasama dönemlerinde SHP ve CHP'nin yaptığı tüm girişimlerin sonuçsuz kaldığı, 20 nci yasama döneminde ise CHP ve diğer partilere mensup milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sundukları Türk Kanunu Medenisi ile ilgili değişiklik tekliflerinin, aradan uzun zaman geçmesine rağmen gündeme alınmadığı, Adalet Bakanlığı Medeni Kanun Komisyonu ve çeşitli Barolar tarafından; evlilik birliği sırasında elde edilen malların eşit bölünmesi ile ilgili olarak sözleşme yapılabileceği ve sorunların bu yolla giderilebileceği ileri sürüldüğü ve konunun tartışıldığı, Türk Kanunu Medenisininin 170. maddesinde yapılması gerekli değişikliğin böyle bir sözleşme ile mümkün olmadığı ve sözleşme yapma olanağının yürürlükteki yasada var olduğu, bütün bu gelişmelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce ele alınarak, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasının gerekliliği belirtilmektedir.

Açıklanan nedenlerle Türkiye'de kadının hukuki, ekonomik, sosyal ve siyasal konumunu, cinslerarası eşitsizliğe yol açan faktörleri ve alınabilecek önlemleri ortaya koymak; Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin yaşama geçirilmesi için yapılması gerekenleri ve bu bağlamda değiştirilmesi zorunlu olan yasaları belirlemek; başta Türk Kanunu Medenisi olmak üzere tüm yasa değişikliği önerilerinin gerçekleşmesini hızlandırmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadın-erkek eşitliğini sağlamak için gerekli önlemlerin saptanması gerektiği ifade edilmektedir.

II. KOMİSYONUN KURULUŞU VE SÜRESİ

Anayasanın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca İçel Milletvekili Oya ARASLI ile İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ ve 18 arkadaşının, kadının statüsünün araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri belirlemek amacıyla bir Meclis Araştırması açılması için verdikleri önerge, Genel Kurulun 3.12.1997 tarihli 22

kararlandırılmış, Genel Kurul Birleşiminde de görüşlere. Ayrıca kurulacak Araştırma Komisyonunu çalıştırma süresinin 3 ay, üye sayısının ise 13 olması ve gerektiğinde kara dışında çalışabilmesi kararlaştırılmıştır. Buna ilişkin 12 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı 12 Mart 1998 tarihli 23284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Genel Kurulun 25.03.1998 tarihli 71 inci birleşiminde komisyon üyeliklerine;

Fazilet Partisinden (4),

Çorum Milletvekili Mehmet AYKAÇ, İzmir Milletvekili İsmail YILMAZ, Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet DÖKÜLMEZ, Kayseri Milletvekili Memduh BÜYÜKKILIÇ,

Anavatan Partisinden (3),

Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA, Muğla Milletvekili Lale AY TAMAN, Tekirdağ Milletvekili Enis SÜLÜN,

Doğru Yol Partisinden (2),

Aksaray Milletvekili Nevzat KÖSE, Edirne Milletvekili Ümran AKKAN,

Demokratik Sol Partiden (2),

İzmir Milletvekili Zerrin YENİCELİ, Sakarya Milletvekili Teoman AKGÜR,

Cumhuriyet Halk Partisinden (1),

İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ,

Demokrat Türkiye Partisinden (1),

İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN

Olmak üzere 13 üyenin seçimi yapılarak komisyon kurulmuştur.

Komisyonun 26.3.1998 tarihli 1 inci toplantısında, hazır bul-

Genel Kurulun 25.03.1998 tarihli 71 inci birleşiminde komisyon üyeliklerine;
Genel Kurul Birleşiminde de görüşlere.
Ayrıca kurulacak Araştırma Komisyonunu çalıştırma süresinin 3 ay, üye sayısının ise 13 olması ve gerektiğinde kara dışında çalışabilmesi kararlaştırılmıştır. Buna ilişkin 12 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı 12 Mart 1998 tarihli 23284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.
III. KOMİSYON ÜYELİKLERİ
a) Komisyon Üyeleri
26.3.1998 Tarihinde
27.3.1998 Tarihinde
12 Mart 1998 Tarihinde

nan yedi üyenin katılımı ile Başkanlık Divanı seçimi yapılmış ve Komisyon Başkanlığına Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA, Başkanvekilliğine Edirne Milletvekili Ümran AKKAN, Sözcülüğe Kayseri Milletvekili Memduh BÜYÜKKILIÇ, Katip üyeliğe ise İzmir Milletvekili Zerrin YENİCELİ seçilmişlerdir. Buna ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı da 2.4.1998 tarih ve 23305 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Başkanlık Divanının seçilmesiyle, Komisyon çalışmaları başlamıştır.

Başkanlık Divanı seçimi 26.3.1998 tarih ve 10/219-1 sayılı yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir.

Komisyon Başkanı, Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA'nın Komisyon üyeliğinden istifa dilekçesi Genel Kurulun 15.4.1998 tarihli 77 nci birleşiminde okunmuştur. Boşalan üyeliğe; Iğdır Milletvekili Şamil AYRIM, Genel Kurulun 15.4.1998 tarihli 77 nci birleşiminde seçilmiştir.

İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN'ün komisyon üyeliğinden çekildiğine dair önergesi, Genel Kurulun 5.5.1998 tarihli 85 nci Birleşiminde okunmuş ve aynı Birleşimde komisyon üyeliğine Manisa Milletvekili Ayseli GÖKSOY seçilmiştir.

Komisyonun 12.5.1998 tarihli 4. toplantısında, 11 üyenin katılımıyla Komisyon Başkanlığına Muğla Milletvekili Lale AYTA-MAN oy birliğiyle seçilmiştir.

Başkanlık Divanı seçimi, 12.5.1998 tarih ve 10/219-3 sayılı yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilmiştir.

Genel Kurulun 23.6.1998 tarihli 107 birleşiminde alınan karar ile Komisyonun üye sayısı 13'ten 14'e yükseltilmiş ve komisyon üyeliğine, aynı birleşimde Bolu Milletvekili Abbas İNCEAYAN seçilmiştir.

Komisyonumuz, 535 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile verilen 3 aylık süre içerisinde çalışmalarını tamamlayamadığından, 18.6.1998 tarihli 8. toplantısında, 1 aylık ek süre talep edilmesine karar vermiş ve 18.6.1998 tarih ve 10/219-25 sayılı

yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir.

Komisyonumuzun bu talebi; Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 23.6.1998 tarihli 107 inci birleşiminde okunup, Genel Kurulun bilgisine sunularak karara bağlanmıştır.

Genel Kurulun 23.6.1998 tarihli 107 nci Birleşiminde alınan 554 sayılı kararı, 25.6.1998 tarih ve 23383 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

III. KOMİSYON ÇALIŞMALARI:

a) Komisyonca Yapılan Yazışmalar ve Komisyona Gelen Belgeler

26.3.1998 tarih ve 10/219-1 sayılı yazı ile Başkanlık Divanı seçimi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilmiştir.

27.3.1998 tarih ve 10/219-2 sayılı ile Devlet Bakanı Sayın Işıl SayGIN Komisyonun 2. toplantısına davet edilmiştir.

12.5.1998 tarih ve 10/219-3 sayılı yazı ile Komisyon Başkanlığına Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN'ın Başkanlığa seçildiği Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-4 sayılı yazı ile Ankara Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Ankara Üniversitesinin 15.5.1998 tarih ve 30 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-5 sayılı yazı ile İstanbul Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Gazi Üniversitesinin 29.5.1998 tarih ve 29 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-6 sayılı yazı ile İstanbul Üniversitesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi İstanbul Üniversitesinin 20.5.1998 tarih ve 75 sayılı yazısı ile komisyona gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-7 sayılı yazı ile Marmara Üniversitesi

tesinin çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi komisyonuna gönderilmemiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-8 sayılı yazı ile Çukurova niversitesinin alışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Çukurova niversitesinin 2.6.1998 tarih ve 4990 sayılı yazısı ile komisyonuna gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-9 sayılı yazı ile Ege niversitesinin alışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Ege niversitesinin 21.5.1998 tarih ve 141 sayılı yazısı ile komisyonuna gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-10 sayılı yazı ile Gaziantep niversitesinin alışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Gaziantep niversitesinin 21.5.1998 tarih ve 132-16 sayılı yazısı ile komisyonuna gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-11 sayılı yazı ile Mersin niversitesinin alışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi Mersin niversitesinin 8.6.1998 tarih ve 51 sayılı yazısı ile komisyonuna gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-12 sayılı yazı ile ODTÜ'nn çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi ODTÜ'nn 25.5.1998 tarihli yazısı ile komisyonuna gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-13 sayılı yazı ile 100. Yıl niversitesinin alışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve istenilen bilgi 100. Yıl niversitesinin 20.5.1998 tarih ve 1 sayılı yazısı ile komisyonuna gönderilmiştir.

14.5.1998 tarih ve 10/219-14 sayılı yazı ile Adalet Bakanlığından iki adet uzman görevlendirilmesi talep edilmiş ve talebimize göre gelmemiştir.

15.5.1998 tarih ve 10-219-15 sayılı yazı ile Adalet Bakanı Sayın Oltan SUNGURLU komisyonunun 5. toplantısına davet edilmiş, bakanlığının çalışmaları hakkında komisyonuna bilgi ve belgeler sunmuştur.

21.5.1998 tarih ve 16 sayılı yazı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından çalışma hayatında kadın-erkek eşitliği konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 10.7.1998 tarih ve 55-1518 sayılı yazısı ile gönderilmiştir.

21.5.1998 tarih ve 10/219-17 sayılı yazı ile Milli Eğitim Bakanlığından eğitimde kadın-erkek eşitliği konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığının 8.7.1998 tarih ve 1974 sayılı yazısı ile gönderilmiştir.

21.5.1998 tarih ve 10/219-18 sayılı yazı ile Sağlık Bakanlığında sağıkta kadın-erkek eşitliği konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş, istenilen bilgi Sayın Bakan tarafından Komisyonunun 7. toplantısında, komisyona sunulmuştur.

21.5.1998 tarih ve 10/219-19 sayılı yazı ile İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığında kadın-erkek eşitliği konusundaki çalışmaları hakkında bilgi istenilmiş Devlet Bakanlığının 3.6.1998 tarih ve 1506 sayılı yazı ile cevabı gönderilmiştir.

3.6.1998 tarih ve 10/219-21 sayılı yazı ile Sağlık Bakanı Sayın Halil İbrahim ÖZSOY Komisyonun 7. toplantısına davet edilmiş, Sayın Bakan Bakanlığının çalışmaları hakkında bilgi ve belgeler sunmuştur.

3.6.1998 tarih ve 10/219-22 sayılı yazı ile İçişleri Bakanlığında "Fuhuş" hakkında bilgi verilmesi için 7. toplantısına uzman görevlendirilmesi istenilmiş, İçişleri Bakanlığının 9.6.1998 tarih ve 130365 sayılı yazısı ile Şube Müdürü Halil YILMAZ görevlendirilmiş, komisyona fuhuş hakkında bilgi belge sunulmuştur.

18.6.1998 tarih ve 10/219-25 sayılı yazı ile "Ek Süre Talebi Kararı" Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir.

1.7.1998 tarih ve 10/219-27 sayılı yazı ile Devlet Personel Başkanlığından "Kamu kurum ve kuruluşlarında görevli kadın-erkek sayısı hakkında" bilgi istenilmiş ve Devlet Personel Başkanlığı 8.7.1998 tarih ve 8060 sayılı yazısı ile istenilen bilgileri göndermiştir.

1.7.1998 tarih ve 10/219-28 sayılı yazı ile İçişleri Bakanlığın-
dan "Yerel Yönetimlerde Görev Yapan kadın-erkek sayısı" hak-
kında bilgi talep edilmiştir.

1.7.1998 tarih ve 10/219-29 sayılı yazı ile Milli Eğitim Bakanı
Sayın Hikmet ULUĞBAY Komisyonunun 9. toplantısına davet
edilmiş, bakanlığının çalışmaları hakkında bilgi ve belgeler sun-
muştur.

1.7.1998 tarih ve 10/219-30 sayılı yazı ile Kadının İnsan Hak-
ları Projesi koordinatörlüğünden "Beraket Kontrolü ve Namus
Cinayetleri" konusunda bilgi istenilmiş ve 16.7.1998 tarihli faks
ile cevabı gelmiştir.

2.7.1998 tarih ve 10/219-31 sayılı yazı ile Devlet Bakanlığın-
dan (Sayın Işıl SAYSIN) rapor yazımı çalışmalarında uzman
görevlendirilmesi talep edilmiş ve 7.7.1998 tarih ve 938-827 sa-
yıllı yazı ile cevabı gelmiştir.

2.7.1998 tarih ve 10/219-32 sayılı yazı ile İnsan Haklarından
Sorumlu Devlet Bakanlığın-
dan, kadınlarla ilgili çalışmaları hak-
kında tekrar bilgi istenilmiş ve 7.6.1998 tarih ve 98/94 sayılı ya-
zı ile cevabı gelmiştir.

7.7.1998 tarih ve 10/219-33 sayılı yazı ile ANAP, DYP, DSP,
CHP, DTP ve FP'den; kadınlar konusunda yaptıkları çalışmalar
hakkında bilgi istenilmiş ve DYP; BBP; ANAP çalışmaları hak-
kında yazı göndermişlerdir.

7.7.1998 tarih ve 10/219-34 sayılı yazı ile basın kuruluşların-
dan; bünyelerinde çalışan kadınlar konusunda bilgi istenilmiştir.

9.7.1998 tarih ve 10/219-35 sayılı yazı ile İl Valiliklerinden;
yerel medyaya görev alan kadınlar konusunda bilgi istenilmiştir.
Valiliklerin çoğundan cevap gelmiştir.

13.7.1998 tarih ve 10/219-36 sayılı yazı ile Devlet Bakanı
Sayın Işıl SAYSIN komisyonunun 10. toplantısına davet edilmiş,
Komisyonun toplantı yeter sayısı sağlanamadığından toplantıya

Sayın Bakan katılamamıştır.

18.6.1998 tarih ve 10/219-26 sayılı yazımış ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İdare Amirliğinden Giriş Katı talebi yazısı,

- 7.7.1998 tarihli yazımız ile İbrahim KUTUN'dan kitap talebi yazısı,

Komisyona Gelen Belgeler;

- Komisyon çalışmalarına yardımcı olan belgeler (iki Adet)
- Komisyon toplantılarına ait 11 birleşimin tutanakları,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 20.4.1998 tarih ve 25019 sayılı yazısı,

- Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün 14.5.1998 tarih ve 661-587 sayılı yazısı,

Dışişleri Bakanlığı Daire Başkanı Dicle KOPUZ'un 1.6.1998 tarihli fax mesajı, (4. Avrupa Bakanlar Konferansı)

- KA-DER'den gelen yazılar,
- KİDOG'un tarihsiz yazısı,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 24.6.1998 tarih ve 25019 sayılı yazısı,

- Devlet Bakanlığının 15.6.1998 tarih ve 965 sayılı yazısı,
- Devlet Bakanlığının 19.6.1998 tarih ve 1000 sayılı yazısı,
- Okur yazarlık ve cinsiyete göre nüfus ve oranları, (MEB Kız Teknik Öğretim Gn. Md.)

- Devlet Bakanlığı tarafından uzman görevlendirme yazısı
- Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün 13.7.1998 tarih ve 962/847 sayılı yazısı,

- Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün muhtelif tarihlerde komisyona sunduğu dosya.

- Kuzey Avrupa Ülkelerinde Kadın-erkek eşitliği konusunda geliştirilen ulusal mekanizmalar hakkında özet bilgi,

- Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN'ın 22.7.1998 tarihli; Be-

karet Kontrolü hakkında Komisyona sunduğu belge,

- Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN'ın 20.7.1998 tarihli; yazısı ile komisyon üyelerine duyurulmak üzere, Plan Bütçe Komisyonunda görüşülen Mahalli İdareler Reform Tasarına konulmak üzere önerdiği iki hususun komisyon raporuna paralel olarak konduğuna dair belge,

- Komisyonumuza intikal eden ilgili kanun teklifleri dosyası,

- BM CEDAW Komitesi bağımsız üyesi Prof. Dr. Feride ACAR'ın komisyonumuzca hazırlanan rapor hakkındaki görüşleri.

b) Komisyon Toplantıları ve Yapılan Görüşmeler:

Komisyonun 26.3.1998 tarihli 1. toplantısında;

Hazır bulunan yedi üyenin katılımı ile Başbakanlık divanı seçimi yapılmış ve Komisyon Başkanlığına Aydın Milletvekili Yüksel YALOVA, Başkanvekilliğine Edirne Milletvekili Ümran AKKAN, Sözcülüğe Kayseri Milletvekili Memduh BÜYÜKKILIÇ, Katiip üyeliğe ise İzmir Milletvekili Zerrin YENİCELİ seçilmişlerdir. Buna ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı da 2.4.1998 tarih ve 23305 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Başkanlık divanının seçilmesiyle, Komisyon çalışmaları başlamıştır.

Komisyon Başkanı tarafından, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Işıl SayGIN'ın Komisyona davet edilerek, bilgi sunması önerisi benimsenmiştir.

Komisyonun 01.04.1998 tarihli 2. toplantısında;

Komisyona davet edilen Devlet Bakanı Sayın Işıl SayGIN'ın işlerinin yoğunluğu nedeniyle toplantıya katılmadığından, temsilen Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdür Vekili Şenay ESER toplantıya katılmış ve Komisyona araştırma konularımız hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Komisyonumuzun, 28.4.1998 tarihli 3. toplantısında;

Başkanvekili Ümrün AKKAN Başkanlığında toplanan komis-

yon salt çoğunluk bulunamadığından, Başkanlık seçimine geçememiştir.

Komisyunun 12.05.1998 tarihli 4. toplantısında;

Başkanvekili Edirne Milletvekili Ümran AKKAN'ın başkanlığında toplantı yapılmış ve bu toplantıda Komisyon Başkanlığına Muğla Milletvekili lale AYTAMAN oy birliğiyle seçilmiş ve çalışma statüsü belirlenerek, Adalet bakanı Sayın Oltan SUNGURLU'nun Komisyona davet edilmesi benimsenmiştir.

Komisyunun 26.05.1998 tarihli 5. toplantısında;

Komisyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılmış ve Adalet Bakanı Sayın Oltan SUNGURLU Bakanlığının çalışmaları hakkında Komisyona bilgi ve belge sunmuştur.

Komisyunun 03.06.1998 tarihli 6. toplantısında;

Komisyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılarak, Türkiye'nin Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine koyduğu çekince maddelerinin kaldırılması hususunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Müdürü İsmail YERTUTAN, Dışişleri Bakanlığı, temsilcileri Dicle KOPUZ ve Birnur FERTEKLİGİL ile Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı temsilcisi Neşe BALCI bilgi sunmuşlardır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı temsilcileri Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyinin, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi hususundaki çalışmaları hakkında Komisyona bilgi ve belge sunmuşlardır.

Komisyon toplantısında; Sağlık Bakanı Sayın DR. Halil İbrahim ÖZSOY'un bir sonraki toplantıya davet edilmesi ve İçişleri Bakanlığından fuhuş konusu hakkında bilgi istenilmesi görüşü benimsenmiştir.

Komisyon 10.06.1998 tarihli 7. toplantısında;

Komisyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN baş-

kanlığında toplantı açılmış ve Sağlık Bakanı Sayın Dr. Halil İbrahim ÖZSOY, Komisyon konularıyla birlikte, kadın sağlığı konusunda bakanlığın çalışmaları hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Komisyon 18.06.1998 tarihli 8. toplantısında;

Komisyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılmış ve İçişleri Bakanlığı temsilcisi Levent ÇALIŞKAN; Komisyona, fuhuş hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Milli Eğitim Bakanı Sayın Hikmet ULUĞBAY'ın Komisyona davet edilmesi ve kadınlarla ilgili eğitim konusundaki bakanlığının çalışmaları hakkında bilgi alınması görüşü benimsenmiştir.

Komisyon çalışma süresinin bir ay daha uzatılmasına dair Karar alınmıştır. (Karar No:1)

Komisyonun 09.07.1998 tarihli 9. toplantısında;

Komisyon Başkanı Muğla Milletvekili Lale AYTAMAN başkanlığında toplantı açılmış ve Milli Eğitim Bakanı Sayın Hikmet ULUĞBAY, eğitimde kadın-erkek eşitliği ve bakanlığının diğer çalışmaları hakkında bilgi ve belge sunmuştur.

Komisyonun 15.07.1998 tarihli 10. toplantısında;

yeterli çoğunluk sağlanamadığından toplantı yapılamamıştır.

Komisyonun 23.07.1998 tarihli 11. toplantısında;

Başkan Lale AYTAMAN, taslak rapor üzerinde üyelere açıklamalarda bulunmuş, üyelerin rapor hakkındaki görüşleri alınarak, belirlenen hususlar üzerinde gerekli redaksiyonun yapıp, asıl raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Sunulmasına Karar verilmiştir. (Karar No:2)

IV. İNCELEME SONUÇLARI:

A) SÖZLEŞMEYLE İLGİLİ DURUM:

A) 1. Sözleşmeye İlişkin Tarihsel Gelişim:

BM tarafından 1 Mart 1980 tarihinde ülkelerin onayına sunulan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin (Ek 1) hazırlanmasından önceki gelişmeleri, tarihi süreç içinde incelemekte yarar vardır.

Kadınların toplumdaki yerini yükseltmek üzere sürdürülen mücadeleler, BM'in kuruluşunu takiben Ekonomik ve Sosyal Konsey çatısı altında 1946 yılında tesis edilen Kadının Statüsü Komisyonu'nun öncülüğünde farklı bir ciddiyet ve resmiyet kazanmıştır. Ayrıca BM tarafından 1948 yılında onaya sunulan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kaleme alınmasında Kadının Statüsü Komisyonu'nun önemli katkısı olmuştur. Halen dünyanın hemen her ülkesinde kurulmuş ya da kurulma aşamasında olan kadın birimleri, eşitlik izleme komiteleri, fırsat eşitliği komisyonları, kadın sorunları araştırma enstitüleri, üniversitelerde kadın çalışmaları anabilim dalları, yüksek lisans programları, kadın eserleri kütüphaneleriyle kadın hareketi kurumsallaşma sürecini yaşamaktadır.

BM Kadının Statüsü Komisyonu tarafından 1975 yılında, Mexico City'de (Meksika) I. Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiş, bunu takiben BM Genel Kurulunca 1975-1985 yılları arasındaki dönem Kadın On Yılı olarak ilan edilmiştir.

Bilindiği gibi, kadınların ilerlemesini engelleyen etmenler politik, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki, eğitsel ve dini koşullarla yakından ilişkilidir. Bu unsurlar ailede, toplumda, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde kadınlara yönelik eşitsizlik, haksızlık ve sömürücü koşulların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kadın On Yılı'nda "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" hedeflerinin saptanması, kadınların ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde statülerinin geliştirilmesi, kadınların ayrıma tabi tutulmasının ön-

lenmesi, kadınların üretime eşit ölçüde katılması ve kalkınmanın nimetlerinden ve her türlü kaynaklardan eşit şekilde yararlanması için çalışmalar yapılmıştır. "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" hedeflerine ulaşmayı amaçlayan Kadın On Yılı'nın alt teması "İstihdam, Sağlık ve Eğitim" olarak belirlenmiştir.

On yıllık dönemin ilk yarısındaki gelişmeleri gözden geçirmek için 1980 yılında Kopenhag'da II. Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir. Burada kadınların durumlarının iyileştirilmesi için alınacak önlemleri belirleyen "Hareket Planı" kabul edilmiştir. Hareket Planı 35/136 sayılı kararla BM Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır. Toplumda etkin sosyal ve ekonomik değişikliklerin olabilmesi için kadınların önündeki engellerin ve devam arz eden yapısal dengesizliklerin ortadan kaldırılması kararlaştırılmıştır.

II. Dünya Kadın Konferansı'nı takiben alınan "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)" aynı yıl, 1 Mart 1980 tarihinde üye ülkelerin imzasına açılmıştır.

1985 yılında Nairobi'de düzenlenen, 157 ülkenin resmi statüde temsil edildiği III. Dünya Kadın Konferansı'nda Kadın On Yılı'nın değerlendirilmesi yapılarak "Kadının Gelişmesi İçin İleriye Yönelik stratejiler" tespit edilmiştir. III. Dünya Kadın Konferansı sonucu alınan kararlar arasında, kadın konusunda ülke düzeyinde politikalar oluşturmak ve uygulamaya koymak üzere bir örgütlenmenin gerçekleştirilmesi hususu da bulunmaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde de 1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bir yıl sonra Başbakanlığa bağlanarak faaliyetlerin Devlet Bakanlığı eliyle sürdürülmesi sağlanmıştır.

Bütün bu gelişmeleri takiben 1995 yılında Pekin'de toplanan, 189 ülkenin üst düzeyde temsiliyle gerçekleştirilen IV. Dünya Kadın Konferansı sonunda oluşturulan Pekin Deklarasyonu ve

Eylem Planı, kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirmeye yönelik somut politikalar ortaya koymuştur. Kadın sorunları konusunda toplumsal duyarlılığın artırılmasını sağlayan konferansta Türk delegasyonunca üç konuda taahhütlerde bulunulmuştur. Bu taahhütlere göre 2000 yılına kadar:

- Kadın okur-yazarlık oranı % 100'e çıkarılarak sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitime geçilecektir.
- Anne ve çocuk ölüm oranı % 50 oranında azaltılacaktır.
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine konulan çekinceler kaldırılacaktır.

Ayrıca IV. Dünya Kadın Konferansı sonrasında ülkemizce belirlenen ana hedefler öncelik sırasına göre şöyledir:

- Kadın-erkek eşitliğinin fiilen sağlanması,
- Kadına yönelik ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi,
- Kadına yönelik şiddete karşı mücadele,
- Eşitlik konusundaki duyarlılığın erkeklerde de geliştirilmesi,
- Cinslerarası eşitlik anlayışını toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) haline getirilmesi ve bu ana yaklaşımın tüm kamu plan, politika ve programlarına bir düzeyde yerleştirilmesi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve Avrupa Konseyi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonlarınca oluşturulan uzmanlar grubunca (bu uzmanlar grubunda AK nezdindeki Büyükelçimiz Sayın Rıza Türmen de bulunmuştur) "gender mainstreaming" kavramına özetle şu açıklama getirilmiştir: ülke politikalarını oluşturanların, bu politikaları oluşturma sürecinin her aşamasında, her düzeyde toplumsal cinsiyet ana yaklaşımını benimseyerek bunları uygulama alanlarına tatbik etmeleri. (Ek 43)

A) 2. Türkiye Tarafından Sözleşmenin Onaylanma Süreci:

Araştırmamıza söz konusu olan CEDAW Sözleşmesi, BM sisteminde Çocuk Hakları Sözleşmesinden sonra en geniş katılımı sözleşme olma özelliğini taşımaktadır. Bugüne kadar, Tür-

kiye'nin de aralarında bulunduğu 155 devlet tarafından imzalanmıştır.

11 Haziran 1985 tarih ve 3232 sayılı "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine Katılımın Uygun Bulduğuna Dair Kanun" 4 Temmuz 1985 tarih ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmış, 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin CEDAW'ı onay belgeleri BM'e 20 Aralık 1985 tarihinde, 9. maddenin 1. fıkrasına yapılan beyan ve 15. maddenin 2. ve 4. fıkralarına, 16. maddenin 1. fıkrasının (c), (d), (f), (g) bentlerine, ayrıca 29. maddenin 1. fıkrasına konulan çekincelerle tevdi edilmiştir. (Ek 2-3)

CEDAW Sözleşmesi esas itibariyle taraf devletler tarafından, yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğinin temin maksadıyla, kadının ve erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak için sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek üzere tüm geçici ve özel önlemlerin alınmasını hükme bağlamaktadır.

A) 3. Türkiye'nin Sözleşmeye Koyduğu Beyan ve Çekinceler:

Bilindiği gibi çekinceler, bir devletin bir sözleşmeyi onaylar-ken bazı maddelerinin kendi ülkesinde uygulanmasını istemediğini ya da sakıncalı bulunduğunu ifade eden bildirimlerdir. Çekinceler hukuksal usullere uygun olarak konulduğu zaman, diğer maddeler uygulanır ancak sözleşmenin o maddeleri uygulanmaz (Ek 12/E) Türkiye, Medeni Kanunumuzun kimi maddeleri nedeniyle, Sözleşmenin evli kadının eşit haklardan yararlanmasını öngören maddelerine çekince koymuştur.

A) 3.1. Beyan:

CEDAW Sözleşmesi Madde 9/1: Taraf devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadın-

lara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocanın tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını sağlayacaklardır. (Ek 2)

“T.C. Hükümeti Sözleşmenin 9. maddesi 1. fıkrasının Türk Vatandaşlık Kanunu'nun vatansızlığın önlenmesi amacını güden 5. maddesinin 1. fıkrası ile 15. ve 17. maddeleri hükümlerinin çeliştiği şeklinde bir yorumu kabul etmez” şeklinde bir beyanda bulunulmuştur.

A) 3.2. CEDAW'da Çekince Konulan Maddeler, Çekince Konulmasının Nedeni ve Halihazır Durum:

CEDAW Sözleşmesi Madde 15/2: Taraf devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir. (Ek 2)

Çekince Konulmasının Nedeni:

Sözleşmenin bu maddesine MK 159. maddesinde yer alan “karının çalışması, meslek seçimi kocanın rızasına bağlıdır” hükmü nedeniyle çekince konulmuştur. (Ek 3)

Halihazır Durum:

Ancak Anayasa Mahkemesi 29.11.1990 tarih ve E: 1990/30 K: 1990/31 sayılı kararı ile bu maddeyi iptal ettiğinden sözleşmenin 15/2 maddesine konulan çekincenin dayanağı ortadan kalkmıştır.

CEDAW Sözleşmesi Madde 15/4: Taraf devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgah seçme ve nakletmekte eşit yasal haklar tanıyacaklardır.

Çekince Konulmasının Nedeni:

Sözleşmenin bu maddesine MK 152. maddesi "Koca birliğin revidir. Evin intihabı ona aittir." ve 21. maddesi "Evli kadının ikâmetgâhı kocanın ikametgâhıdır" hükümlerine dayanarak çekince konulmuştur.

Hali hazır Durum:

MK Tasarısının 186. Maddesinde "eşler oturacakları evli birlikte seçerler" şeklinde bir hüküm bulunmaktadır.

CEDAW Sözleşmesi Madde 16/1 (c. d. f. g): Taraf devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlar.

(C) Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumlulukları sağlayacaklardır.

Çekince Konulmasının Nedeni:

Sözleşmenin bu maddesine MK 152. maddesi "koca birliğin revidir, evin intihabı kadın ve çocukların münasip veçhile işesi ona aittir" hükmü, MK 154. maddesi "birliği koca temsil eder". MK 155. maddesi "kadının da koca gibi birliği temsile hakkı bulunmaktadır, karının üçüncü şahıslar tarafından malum olabilecek surette selahiyetini tecavüz etmeyen tasarruflarından koca mesuldür", MK 156. maddesi "kadın birliği temsil yetkisini suistimal ettiğinde bu yetki koca tarafından nez edilecektir", MK 157. maddesi (kadının nez'in sebepsiz olduğunu ispatı halinde bu yetki kadına iade edilecektir", MK 158. maddesi "koca açık ya da gizli izin vermediği sürece kadın temsil yetkisini aşamaz" ve MK 160. maddesi "birliğe ait mallarla ilgili olarak üçüncü şahıslara karşı açılan davalarda kocanın karıyı temsil ile mükellef olduğu" hükümleri gereğince çekince konulmuştur.

Hali hazır Durum:

MK Tasarısının 186. maddesinde "eşlerin oturacakları evi

birlikte seçecekleri”, 188. maddesinde “eşlerden her birinin evlilik birliğini temsil edeceği”, 189. maddesinde “birliği temsil yetkisinin kullanıldığı hallerde eşlerden her birinin üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olacağı”, 190. maddesinde “temsil yetkisinin kaldırılması ve sınırlandırılması”, 191. maddesinde “temsil yetkisinin geri verilmesi”, 193/1. maddesinde “eşlerin her birinin diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemi yapabileceği”, 194. maddesinde “aile konutu üzerinde eşlerin ortak hakları” ve 202. maddesinde “paylaşmalı mal ayrılığı rejiminin uygulanması” konularında değişiklikler yapılmıştır.

(d) medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda gözetilecektir.

Çekince Konulmasının Nedeni:

Sözleşmenin bu maddesine Mk 263. maddesinde “evlilik sırasında ana ve baba velayeti birlikte icra ederler, ancak anlaşmazlıklarda babanın reyi muteber olacaktır” babanın reyine üstünlük tanındığından, çekince konulmuştur.

Halihazır Durum:

MK Tasarısının 336. maddesinde evlilik süresince ana-babanın velayeti birlikte kullanacaklarına ilişkin düzenleme yapılmıştır.

(e) her durumda çocukların çıkarları en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar sağlayacaklardır.

Çekince Konulmasının Nedeni:

Sözleşmenin bu maddesine MK 255. maddesi “eşlerden birinin evlat edinebilmesi için diğer eşin rızası aranacaktır” ve 263. maddesi “anlaşmazlık halinde babanın reyine üstünlük tanına-

çaktır” hükümleri gereğince çekince konmuştur.

Halihazır Durum:

MK Tasarısının 306. maddesi eşlerin birlikte evlat edinmesi hükmünü getirmiştir.

(f) aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş (kadın-erkek) için, eşit kişisel haklar tanınacaktır.

Çekince Konulmasının Nedeni:

Sözleşmenin bu maddesine MK 153. maddesi “karı, kocanın aile ismini taşır” ve 159. maddesine “kadının meslek ve sanatının icrası kocasının iznine tabidir” dayanarak çekince konulmuştur.

Halihazır Durum:

153. Madde 22.5.1997 tarih ve 22996 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan, 14.5.1997 tarih ve 4248 sayılı Kanunla değiştirilerek “kadının kocasının soyadı önünde kendi soyadını da kullanabilmesi” sağlanmıştır. MK 159. maddesi Anayasa Mahkemesinin 29.11.1990 tarih ve E: 1990/30 K: 1990/31 sayılı kararı ile “1926’de ilerici bir nitelik taşımaya karşın, Medeni Yasa’nın evli kadın ve erkek arasında hakların ve yetkilerin paylaşımında tam bir eşitlik sağlandığı söylenemez. Zira evli kadın evlilik birliğinin daha sağlıklı olacağı gerekçesiyle bazı hallerde kocanın egemenliği altına konulmuştur” gerekçesiyle iptal edilmiştir.

MK Tasarısında bu değişiklik Madde 187’de aynen korunmuş ve Madde 192 ile “eşlerden birinin meslek ve iş seçimi diğer eşin ve ailenin huzuru göz önünde tutularak gerçekleştirilecektir” şeklinde hükme bağlanmıştır.

CEDAW Sözleşmesi Madde 29/1: İki veya daha fazla taraf devlet arasında işbu sözleşmenin yorum veya uygulanmasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebiyle hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tah-

kimname talebinden itibaren 6 ay için de hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na divan statüsü gereğince götürebilir.

Çekince Konulmasının Nedeni:

T.C. Hükümeti, Akit Devletlerin büyük bir kısmının yaptığı gibi, "Uluslararası Adalet Divanının mecburi yargısını kabul etme konusundaki 29. maddesinin 1. fıkrasına" ihtirazı kayıt (çekince) konulmasını kararlaştırmıştır.

Halihazır Durum:

29/2'de Taraf Devletlere, kendilerini 29. maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan etme hakkı verilmiş olup, 29/1'e konulan çekincenin devamı Dışişleri Bakanlığı'mızca yararlı görülmektedir. (EK 3)

A) 4. Beyan ve Çekincelerin Kaldırılma Gerekçeleri:

Bilindiği gibi, devletlerin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümlerinin yaşama geçirilmesi için iç hukukun bu sözleşme hükümleri çerçevesinde değiştirilmesi, gerekli yasal uyum çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Türkiye'de Anayasa ve yasalarda eşitlik ilkesi benimsenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti anayasasının 10. Maddesi yasalar önünde eşitliği düzenler. Bu maddeye göre herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin yasalar önünde eşittir. Hiç bir kişiye, aileye zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır.

Anayasa'nın 5. maddesinde ise; kişinin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaştırmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, isanını maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerek-

li şartları hazırlamak Devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

7. Beş Yıllık Kalkınma Planında "Mart 1995'te Kopenhag'da toplanan BM Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesinde demokratikleşme ve insan haklarının dünya çapındaki önemi ortaya çıkmış ve kadın haklarının önemi ve kadınların eğitiminin kalkınmanın önemli bir itici gücünü oluşturduğu daha iyi anlaşılmıştır" denilerek, kadınların toplumsal statülerinin yükseltilmesi ve kalkınmaya katılımlarının artırılabilmesi için yasal açıdan kadın-erkek eşitliğini engelleyen hususların düzenlenmesi ve kadınların toplumsal hayatın her alanına eşit statüde bireyler olarak katılmalarının sağlanması için gereken çalışmaların yapılması hedeflenmiştir. (EK 37)

Keza 55. Hükümet Programında kişi hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesinin modern devlet olmanın ve demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olduğuna dikkat çekilerek, kadının toplumsal konumunun yükseltilmesi için Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve diğer mevzuatta yer alan ayrımcılık içeren maddelerin günün koşullarına uygun olarak düzenlenmesi başta olmak üzere, gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yapılacağı, uygulanan politika, plan ve programlara kadın-erkek eşitliği kavramının geliştirilmesine yönelik çalışmaların yansıtılacağı yer almaktadır. (Ek 35)

Yukarıda yer alan anayasa hükümleri ve diğer dayanakların yanında:

1. Türkiye, Pekin'de Eylül 1995 tarihinde düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferansı'nda CEDAW Sözleşmesine koyduğu çelikenceleri 2000 yılına kadar kaldıracığına dair taahhütte bulunmuştur. Başlı başına bu resmi taahhüt, Türkiye'yi itibar açısından bağlayıcı özellik arz etmektedir. (EK 2)

2. Ayrıca BM Genel Sekreteri ve BM İnsan Hakları Yüksek Komisleri Mary Robinson (İrfanda eski Başkanı), çeşitli vesilelerle ve mutad aralarla, Sözleşmeye çekince koyarak taraf olmuş

devletlere ve bu doğrultuda Türkiye'ye çekincelerini kaldırmaları için çağrıda bulunmaktadır.

3. 3-10 Temmuz 1998 tarihlerinde New York'da 19. dönem toplantısını gerçekleştiren CEDAW Komitesi tarafından, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 50. yılı nedeniyle bir bildirme yayınlanmıştır. Bu bildirmede özellikle Sözleşmenin 2. ve 16. maddelerine çekince koyan ülkelerin bu çekinceleri ivedilikle kaldırmaları gerektiği vurgulanmaktadır. CEDAW Komitesi, Sözleşmenin 2. ve 16. maddelerine konulan çekincelerin, sözleşmenin ruhuna aykırı bir durum sergilemesi nedeniyle bu çekinceleri koyan ülkelere, çekinceleri 1998 yılı içinde kaldırmaları çağrısında bulunmuştur. (Ek 52)

4. Dışişleri Bakanlığı yetkililerince yapılan açıklamaya göre de söz konusu çekincelerin Türkiye'nin BM'deki imajının iyileştirilmesine hizmet edeceğinin düşünüldüğü belirtilmektedir. (Ek 2)

5. Göz önünde tutulması gereken bir başka husus da şudur. Ocak 1997 tarihinde New York'da toplanan CEDAW Komitesi'ne, resmi delegasyonumuz tarafından Türkiye'nin İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Ülke Raporu sunulmuştur. (Ek 34/A) Raporun sunulmasını takiben Komite üyeleri tarafından yöneltilen sorular cevaplandırılmıştır. Bu sunuş ve cevaplama sürecinde Komite tarafından Sözleşmedeki çekincelerin kaldırılması hususu üzerinde önlemler durulmuştur. Devlet Bakanı Sayın Işıl SAYGIN başkanlığındaki resmi delegasyon Türkiye'nin ulusal mevzuatının Sözleşme ile uyumlu hale getirileceğini bir kez daha Komiteye beyan etmiştir. Yukarıda aktarılanlar ışığında çekincelerin kaldırılması için uygun bir zeminin halihazırda oluşmuş olduğu söylenebilir.

Halihazırda, kamuoyuna sunulacak komisyona sevk edilen Medeni kanun Tasarısı'nda kadın erkek eşitliğinin sağlanması yönündeki gelişmeler ve özellikle yürürlükte bulunan Türk Kanunu Medenisi'nin 153. maddesinin 1. fıkrasının değiştirilmiş ve 159. maddenin de iptal edilmiş olması sebebiyle çekincelerin

kaldırılmasında iç hukuk açısından da engel teşkil edecek bir husus kalmadığı düşünülmektedir. (Ek 13/A)

Tüm bu gerçeklerin ışığı altında CEDAW Sözleşmesini onaylayarak yürürlüğe koymuş olan taraf devletlerden biri sıfatıyla ve yukarıda sıralanan gerekçeler nedeniyle çekincelerin bir an önce kaldırılması uygun olacaktır.

A) 5. Çekincelerin Kaldırılmasında Karşılaşılan Güçlükler:

Türkiye'nin CEDAW Sözleşmesi'nin çeşitli maddelerine koymuş olduğu çekinceler ve yapmış olduğu beyan, onay belgelerinin BM'e tevdiî sırasında belirtilmiştir. Ancak Sözleşmenin Türkiye'de onaylanması aşamasında geliştirilen metinlerde (11.6.1985 gün ve 3232 sayılı TBMM Uygun Bulma kanunu, 24 Temmuz 1985 tarih ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu Onay Kararı ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18892 sayılı Resmi Gazete) çekincelerin yer almadığı, bu nedenle de iç hukuk açısından mevcut olmadığı belgelerin incelenmesi neticesinde görülmüştür.

Bu çelişkili hukuki durum karşısında gerek Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı gerekse Dışişleri Bakanlığı tarafından çekincelerin kaldırılması için gerekli çalışmalar yapılmakta ise de henüz iç ve uluslararası hukuku bağdaştırarak çekinceleri ortadan kaldıracak bir çözüm bulamamıştır. Komisyonumuzca TBMM Kanunlar Kararlar Müdürlüğü'nün görüşleri alınarak, Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'nin ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün görüş ve çalışmaları dinlenilmiş ve bu konunun bir an önce açıklığa kavuşturularak çekincelerin kaldırılması görüşü benimsenmiştir.

Daha açık bir ifadeyle, TBMM Kanunlar Kararlar Müdürlüğü tarafından, çekincelerin Bakanlar Kurulu kararı ile veya Sayın Cumhurbaşkanı ya da Sayın Başbakan'ın yazılı talimatları doğrultusunda Dışişleri Bakanlığı'nca BM'e gönderilecek bir nota yoluyla kaldırılabilceği ifade edilmiştir. (Ek 2-3)

Bu konuda Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığına

bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünce 11.6.1998 ve 14.7.1998 tarihlerinde TBMM Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin yanı sıra A.Ü. Hukuk Fakültesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve ODTÜ Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı akademisyenlerinin katılımıyla yapılan toplantılarda gerek TBMM Kanunlar Kararlar Müdürlüğünün ve gerekse Dışişleri Bakanlığının görüş ve önerileri incelenmiştir. Halen hukuka uygun bir çözüm geliştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

B) SÖZLEŞMENİN ANA HEDEFLERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU:

Komisyonumuz durum saptaması çalışmalarında, CEDAW sözleşmesinin (Ek 1) temel hedefi olan kamusal yaşamın her alanında, toplumun her kesiminde kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi amacıyla öncelikle kalıplaşmış toplumsal kadın-erkek rollerine ilişkin yargıları ortadan kaldırarak ve kamusal alanda eşitliğin sağlanmasının ön koşulu olarak kadın ve erkeğin aile içindeki her sorumluluğu paylaşmalarını sağlamak üzere fırsat önceliği veya olumlu ayrımcılık olarak tanımlanan her türlü geçici ve özel önlemin alınması gerektiği hususunu göz önünde bulundurmıştır.

B) 1. Ulusal Mekanizmanın Durumu: (Ek 1-2-3-34/E, F)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri kadınlara ilgili koordinatör veya icracı bir birim kurulmasını gerekli kılmıştır. Kadınlara eşitlik içinde, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettikleri statüyü kazandırmak üzere 25 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı Kanunla, kadın konusunda ulusal bir mekanizma olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 24 Haziran 1991 tarihinde doğrudan doğruya Başkanlığı bağlanarak sorumluluğu kadın konuları ile ilgili bir Devlet Bakanlığı'na verilmiştir.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün daha güçlü bir yapıya kavuşturulması amacıyla 13 Eylül 1993 tarihinde 21697 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 514 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kurulan Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı'nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Ancak 514 sayılı KHK ve bu kararnamenin çıkarılmasına dayanak olan Yetki Kanunu 6.10.1993 tarih ve E.1993/41 K. 1993/39 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir.

Bu iptalden sonra 2 Haziran 1994 tarihinde 536 sayılı KHK ile Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı yeniden kurulmuşsa da bu kararname ve bu kararnamenin dayanağı olan Yetki Kanunu da Anayasa Mahkemesi tarafından yine iptal edilmiştir.

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Anayasa Mahkemesi'nin bir iptal kararlarından sonra, 4 yıldan fazla bir süredir kalıcı bir yapıya kavuşturulmadığından çok kısıtlı bir bütçe ve personelle 25 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı İnk Kuruluş Kanunu çerçevesinde faaliyetlerini yürütmektedir. Genel Müdürlük bugüne dek kadın bürokratlarca yönetilmiştir.

Şu anda Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün yeniden kuruluşunu ve teşkilatlanmasını sağlayacak olan Kanun Tasarısı TBMM'nin komisyonlarında görüşülmektedir.

Esasen 55. Hükümet Programında, bu konuda "*.... Tüm bu görevleri ülke genelinde yerine getirecek ulusal mekanizmanın Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlanması için gerekli yasal düzenleme*" gerçekleştirileceği belirtilmektedir.

19 Kasım 1991 tarihinde kurulan 49. T.C. Hükümeti tarafından ilk defa bir devlet bakanı Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden Sorumlu Bakan olarak görevlendirilmiştir. Daha sonraki hükümetlerde bu durum Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı sorumluluğunda devam etmiştir. İlk kuruluş yasası uyarınca Ge-

nel Müdürlüğün görev ve amaçları aşağıdaki gibidir:

KSSGM'nin Kuruluş Amacı;

- Türk kadınının eğitim seviyesini yükseltmek,
- Tarım, sanayi, ve hizmetler kesiminde ekonomik hayata katılımını artırmak,
- Kadının sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak.
- Ve böylece, kadının statüsünü genel olarak geliştirmek üzere, eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alalarda hak ettiği statüyü kazandırmaktır.

KSSGM'nin Görevleri:

- Kadının statüsünün korunması ve geliştirilmesi, sorunlarının çözümlenmesi için Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda prensip, politika ve programlar hazırlamak ve gerekli çalışmaları yaparak, kadının sosyal, ekonomik ve siyasi kararlara katılımını artırarak, kalkınma süreci ve toplumla bütünleşmesini sağlamak ve kadının statüsü ve sorunları ile ilgili uluslararası çalışmalara katılmasını ve işbirliğini sağlamak bu konu ile ilgili yerel yönetimler ve diğer kurum ve kuruluşlardan bilgi almak, istatistikî bilgiler toplamak ve dokümantasyon, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmaktır.

Genel Müdürlük teşkilatı Ekonomik İşler Dairesi, Eğitim ve Sosyal İşler Dairesi, Dış İlişkiler dairesi, Dokümantasyon, İstatistik ve Yayın Dairesi'nden oluşmaktadır. Personel sayısı 30 civarında olan Genel Müdürlük, son derece başarılı çalışmalar yürütmektedir. Son derece sınırlı bir bütçe (ulusal bütçeden aldığı pay sadece yüzbinde 1.2'dir) ve personel olanağına sahip olan Genel Müdürlük, uluslararası projelerden sağladığı finans kaynakları ile (Dünya Bankası, BM) kadına yönelik hizmet veren ulusal mekanizma olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Genel Müdürlük, Kuruluş Yasası çıkmadığı ve bölgesel ve yerel birimleri bulunmadığı için taşrada yaşayan kadınlara ulaş-

mak amacıyla illerde Valilikler bünyesinde Kadın Birimleri kurulmasına öncülük etmiştir. (Ek 34/H) Bu amaçla Antalya, Adıyaman, Adana, Bursa, Erzurum, İzmir, İstanbul, Sivas, Trabzon ve Van olmak üzere 10 ilde "Valilik Kadının Statüsü Birimi" kurulmuştur. Genel Müdürlüğün çağırısı üzerine, 8 Mayıs 1998 tarihinde yapılan il temsilcilerinin katıldığı toplantıda, Valiliklerde kurulan Kadının Statüsü Birimlerinin sosyal hizmetler kapsamında düşünülmemesinde, Valilik bünyesinde kadın konularına ilgi duyan çalışanlarca yürütülmesinde yarar olduğu saptanmıştır. 5 Haziran 1998 tarihinde İzmir'de birim görevlileri ve gönüllü kuruluşlarla yapılan toplantıda birimin çalışma konuları ve görevleri açıklığa kavuşturulmuştur.

Bir koordinatör kuruluş olan KSSGM, Kuruluş Kanun Tasarısına, icracı bakanlıklar ve diğer kamu kuruluşlarıyla ortak çalışma yapmak amacıyla Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu'nun kurulmasına ilişkin maddeyi de eklemiştir. Ne var ki TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu'nda Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu, anılan tasarıdan çıkarılmıştır. Kuruluş Kanunu Tasarısının 2. maddesinin "a" fıkrası, "kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek, kadın haklarını geliştirmek, kadını ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamın tüm alanlarında etkin hale getirmek, kalkınmanın fırsat ve olanaklarından eşit biçimlerde yararlanmalarını sağlamak için temel politika ve programlara esas olacak inceleme ve araştırma yapmak, yaptırmak, bunları uygulamaya koymak" şeklindedir. Genel Müdürlüğün bu işlevi yerine getirebilmesi için sivil toplum kuruluşları ve kamu kurum ve kuruluşları ile yakın işbirliği, koordinasyon ve iletişimi sağlaması zorunludur. İşte bu işbirliği, koordinasyon ve iletişim ancak bu Danışma Kurulunun varlığıyla sağlanabilecekken ve Aile Araştırma Kurumu ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı bünyelerinde benzeri sürekli kurullar olmasına rağmen KSSGM Kuruluş Kanunu Tasarısından çıkarılması, geleneksel kültürel ayrımcı yaklaşımın bir uzantısı olarak görülmektedir.

Ayrıca Pekin Eylem Planı ve 55. Hükümet Programı, kamu

kuruluşlarında kadın birimlerinin kurulmasını öngörmüştür. (Ek 35) Bu birimleri oluşturmak, yönlendirmek, politika ve uygulamalarında işbirliğini gerçekleştirmek için bazı kararların geniş katılımı alınması bir tür yaptırım veya kontrolü sağlayacaktır. Bu çerçevede, Tasarıda yer aldığı halde Komisyonca çıkarılan Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu'nun kurulması halinde bu işlevi de yerine getirilecektir.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Aile Araştırma Kurumu ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile birlikte yıllık yatırım programlarında kültür sektörü başlığı altında yer almaktadır.

Tasarının kanunlaşmasından sonra *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü* adıyla yeniden yapılacak olan ulusal mekanizma, Başbakanlık Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak bütçe ve personel açısından geniş olanaklara sahip olacaktır.

Son yıllarda üniversitelerimizde kurulan kadın sorunları araştırma merkezleri (Ek 6- 7- 8- 9- 10- 12) (İstanbul, Marmara, Ankara, Gazi, Çukurova, İzmir 9 Eylül, Mersin, Gaziantep, Van Üniversiteleri), kadın çalışmaları anabilim dalları ve yüksek lisans programları (Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, ODTÜ) (Ek 11) ile çok sayıda sivil toplum kuruluşu, ulusal mekanizmanın paralelinde ve zaman zaman işbirliği yapmak suretiyle çalışmaktadır. Bu özverili çabalar sonucu, kadının statüsünün ülkemizde daha çağdaş bir düzeye gelmesi ve kadınlara uygulamalarda da fırsat eşitliğinin yaratılması hususları sürekli ülke gündeminde tutulmakta ve şimdiden bazı somut sonuçlara varılmaktadır.

B. 2. Kadının Siyasette, Yerel Yönetimlerde ve Karar Mekanizmalarında Durumu:

Kadınlar son iki yüz yıllır siyasal temsil mücadelelerine rağmen halen dünyada en yaygın olarak eksik temsil edilen toplumsal grup olmaya devam etmektedirler. Kadınların siyasal yaşamda eksik temsil sorunu dünyada genel olarak cinsler arasında varolan eşitsizliğin en derin ve çözümü de o ölçüde özel yakla-

şımlar geliştirmeyi gerektiren yönünü oluşturmaktadır.

Bugün dünyada yapılan işlerin %70'ini kadınlar yapmakla birlikte üretilen refahın ancak %1'ine sahip olmaktadırlar. Bunun nedeni de kadınların seçimle oluşturulan karar mekanizmalarında %10'un altında temsil edilmeleridir. Ulusal parlamentolarda %10'u geçmeyen kadın temsili hükümetler ve bakanlar düzeyinde yarıya düşmektedir. Kadınların siyasal temsil düzeyi açısından en gelişmiş ülkelerin incelenmesinde ortaya çıkan acı gerçek bir kaç istisnanın dışında modern demokrasilerin "kadınsız demokrasiler" olduğudur.

Bu nedenle son yirmi yıldır dünyanın çeşitli ülkelerinde kadınların siyasal yaşamda daha iyi temsil edilmelerini sağlayacak destekleyici politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Kadınların karar alma süreçlerine eşit katılımı sadece adalet ve demokrasi talebi olmakla kalmayıp aynı zamanda kadının statüsünün geliştirilmesinin de gerekli bir koşuludur. Kadının her düzeyde yönetime faal katılımı sağlanmadan ve karar almanın bütün düzeylerine toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) yerleştirilmeden eşitlik, kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşamayacaktır.

B. 2. A. Parlamentoda: (Ek 12- 34/B- 40- 41- 44)

Dünyada kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınan ilk ülke Yeni Zelanda (1893) olmuştur. Bunu Avrupa'da Finlandiya izlemiştir. Türkiye'de ise, dünyadaki bu gelişmeler çerçevesinde kadınlar 1934 yılında seçme ve seçilme hakkını kazanmıştır. Asya'da seçme ve seçilme hakkına öncülük eden ilk ülke Sri Lanka, Amerika'da Ekvator, Afrika'da ise Senegal ve Togo olmuştur.

Günümüzde parlamentolarda dünya ortalaması 10 erkeğe 1 kadın oranındadır. Bu durum ülkemizde 100 erkeğe 2 kadın düzeyindedir. Türkiye'de kadınlar, yerel düzeyde oy hakkı 1930 yılında, ulusal düzeyde seçme ve seçilme hakkını ise 5 Aralık 1934 tarihinde elde etmiştir. Tek partili dönemde kadınların par-

lamentoya katılımı, Türkiye'nin bağımsız, modern bir ulus-devlet kurma çabaları çerçevesinde önemsenmiş ve bu bağlamda örtülü bir kota sistemi uygulanarak 1935 seçimleri neticesinde %4.6 oranında kadının parlamentoda yer alması sağlanmıştır (395 milletvekili içinde 18 kadın). Oysa 1995 genel seçimlerinde bu oran %2.3'e düşmüştür. Başka bir deyişle Türkiye'de Parlamentoda kadın oranı 1935 yılındaki düzeyine henüz tekrar ulaşamamıştır.

Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında bir karşılaştırma yapıldığında Parlamentoda kadın oranı İsveç'te %40, Norveç'te %36, Finlandiya ve Danimarka'da %34, İngiltere'de %18, Fransa'da ve Bulgaristan'da %11, İspanya'da %13, Yunanistan'da %6 iken bu durum Türkiye'de %2.3'dür. Bu veriler Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında bulunan Türkiye'de kadınların parlamentoya katılım oranının çok düşük olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kabinede kadının durumuna bakıldığında, bugün Türkiye'de kabinede yer alan 39 bakandan 2'si kadındır, bu %5 ile ifade edilebilir. İsveç'te 22 bakandan 11'i kadındır ki bu da %50'ye tekabül eder. Kabinedeki kadın oranı Norveç'te %42, Finlandiya'da %33, Danimarka'da %26, İngiltere'de %23, Fransa'da %30, Bulgaristan'da %19, İspanya'da %27, Yunanistan'da %7'dir. Bu konuda en ileri ülkelerden biri olan Norveç'te 1993 seçimlerinde üç başbakan adayının üçünün de kadın oluşu dikkat çekicidir. Genelde kabinelerdeki görev dağılımının da geleneksel yaklaşımdan uzak olmadığı görülmektedir. Sosyal güvencilik, çevre, silahsızlanma, eğitim ve kadın-erkek eşitliği ile ilgili bakanlıklar kadınlar için, ekonomi, sanayi, enerji, ulaştırma, dışişleri ve milli savunma ilgili bakanlıklar erkekler için uygun görülmektedir.

Türk toplumunun son yüz yıllık tarihi gözden geçirilince en anlamlı değişimin kadınların toplumsal konumunda olduğu görülmektedir. Ne var ki kadınlar çalışma hayatının ve üretimin içinde yer almakla birlikte bu üretimden yeterince pay alama-

maktadırlar. Kadınların üretimden aldıkları pay, ataerkil değerler nedeniyle kadın adına bir sermaye birikimine dönüştürülemez. Bu nedenle siyasete aktif olarak katılmayı düşünen kadınların karşılaştıkları en temel sorunlardan biri, başta “adaylık ödentisi” olmak üzere, propaganda, tanıtım ve diğer siyasal çalışmalar için gereken finansmanı sağlayamamalarıdır. Bu durumda siyasetin erkeklere özgü bir alan olduğu yargısı değiştirilememekte, kadın geleneksel değerlerin baskısından kurtulamamakta, aile içindeki çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi sorumluluklar da kamu desteğinden yoksun olduğu için kadının omuzlarına yüklenmekte, kadının ev dışında tam zamanlı ve yoğun bir faaliyeti üstlenmesi mümkün olamamaktadır.

1980’lerden bu yana gelişen kadın hareketinin etkisiyle, kadının siyasal bilinci yükselmiş, kadınlar siyasal yaşama katılmaya özendirilmiş ve siyasi partilerin de bu konuyu önemsemesi gereği ortaya çıkmıştır.

TBMM’de grubu bulunan 5 siyasi partiden sadece ikisi (CHP) 1980’li yıllardan başlayarak “il-ilçe meclisleri ve parti üst yönetiminde her iki cinsiyetten en az oranında üye bulunur” hükmü ile kota uygularken, (DYP) Parti Tüzüğü’nün 17. maddesindeki “partinin zorunlu ve ihtiyari organlarında her iki cinsiyetten en az %10 oranında üye bulunur”, “partinin katıldığı seçimlerde gösterilecek adaylarda da aynı oran gözetilir” şeklindeki hükümlerle kota (Ek 17) uygulamıştır. Ayrıca iki parti (ANAP-DYP) ise 1995 genel seçimlerinde adaylardan alınan adaylık ücretlerinde kadın adaylar için %50’lik bir indirim uygulamıştır.

B. 2. B. Yerel Yönetimlerde: (Ek 34/D)

Türkiye’de kadınların sosyal ve ekonomik alandaki başarıları politik alana yeterli ölçüde taşınmamış, aktarılamamıştır. Kadının siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde de temsili sınırlıdır.

1984 yılında 2202 İl Genel Meclisi üyesinin %0.3’ü, 1989 yılında 2653 İl Genel Meclisi üyesinin %0.8’i ve 1994 yılında ise

30.334 İl Genel Meclisi üyesinin %0.8'i kadınlardan oluşmuştur.

1950 yılında ilk kadın Belediye Başkanı Müfide İlhan Mersin'den seçilmiştir. Onu 1968 yılında İzmit Belediye Başkanı olan Leyla Atakan izlenmiştir. Oysa 1984 yılında seçilen Belediye Başkanları arasında hiç kadın bulunmazken, 1989 yılında belediye başkanlıklarının %0.2'si 1994 seçimleriyle ortaya çıkan şimdiki durumda ise %0.4'ü kadınlardan oluşmaktadır.

Halihazırda dünyadaki duruma bakıldığında, belediye başkanlıklarında kadın oranının İsveç'te %40, Finlandiya ve Danimarka'da %31, Norveç'te %17, Fransa'da ve Bulgaristan'da ise %8 olduğu görülmektedir.

B. 2. C. Karar Mekanizmalarında: (Ek 32)

Kamu kurumlarında, 1994 yılı Kamu Personeli Anket sonuçlarına göre genel idari hizmetler sınıfında %32.7, sağlık hizmetleri sınıfında %65.6 ve eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfında %43.4 oranında kadın bulunmasına karşın üst düzey yönetim mekanizmalarında, kamu kurulları, komisyon ve komitelerinde kadınların çok az sayıda yer aldıkları bilinmektedir.

Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığından alınan 8 Temmuz 1998 tarih ve B.02.1.DPB.0.14.01/8060 sayılı yazıda, her iki yılda bir yapılmakta olan Kamu Personeli Anket çalışmasının 1996 yılı sonuçlarına göre Üst ve Orta Düzey Yöneticilerin Dağılımı şöyledir: Toplam 47 müsteşardan 1'i (%2), toplam 105 müsteşar yardımcısından 5'i (%4.8), toplam 171 genel müdürden 13'ü (%7.6), toplam 662 genel müdür yardımcısından 68'i (%10.3), toplam 126 başkandan 11'i (%8.7), toplam 2145 daire başkanından 403'ü (%18.8) kadındır.

Bugüne dek tek kadın vali olarak Lale Aytaman atanmıştır. Bu gün ise 80 ilin hiçbirinin valisi kadın değildir. Türkiye'deki toplam 806 kaymakamın sadece 3'ü, 118 kaymakam adayının da 4'ü kadındır.

Türkiye'deki toplam hakim ve Cumhuriyet Savcısı sayısı için-

deki kadın oranı %18'dir. 11 asil, 4 yedek olmak üzere 15 üyesi olan Anayasa Mahkemesinin 1 asil, 2 yedek üyesi kadındır.

Kadın avukatların tüm avukatlar içindeki oranı %29'dur. Kadın noterlerin tüm noterler içindeki oranı %15.5'dir.

Ülkemizi temsil etmek üzere yurt dışına çıkan kamu görevlilerinin %18.4'ünü kadınlar oluşturmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde toplam 483 kadın subay ve 4654 kadın sivil memur olarak görev yapmaktadır. 1960 yılında alımına son verilen kadın subayların 1982 yılında tekrar istihdamı başlamıştır.

Tüm bu verilere dayanarak, yaşamın her alanında olduğu gibi çalışma yaşamında da kadınların statüsünün geleneksel çizginin dışına çıkmaya başladığı ancak üst düzey karar mekanizmalarının henüz eşit olarak paylaşılmadığı belirlenmektedir.

Son yıllarda gerek üniversite kadın çalışmaları merkezleri gerekse sivil toplum kuruluşlarının (STK) kadınları siyasete yönlendirmek için çabaları yoğunlaşmıştır. Özellikle Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) seçimlerde, belli prensipler çerçevesinde, kadın adayları destekleme yönünde gayret sarf etmektedir. Bu tür çalışmalar sivil toplum kuruluşlarınca yaygınlaştırılmaktadır. (Ek 24) Laiklik, eşitlik ve demokrasi ortak paydasında buluşan 43 kadın derneğiyle siyasi partilerin kadın komisyonlarının katılımından oluşan İstanbul Kuruluşları Birliği kadınlarla ilgili bir çok çalışmanın yanı sıra kadınların siyasi katılımlarının artırılması için de somut çabalar ortaya koymaktadır.

Katılımcı demokrasi bilincinin yerleşmesi için, nesiller geçmesini beklemeden, uluslararası sözleşmelerdeki taahhütlerin yaşama geçirilmesi için gerekli önlemler alınmalı ve kadınların siyasette ve karar mekanizmalarında erkeklerle eşit bir biçimde yer almaları sağlanmalıdır.

B. 3. Kadınların Eğitimi ve Eğitim Materyallerinde Durum:

Ülkemizde kadınların okur-yazarlık oranı ve kız çocuklarının okullaşma düzeyi, ne yazık ki, amaçlananın gerisindedir. Oysa ülkemizde kız çocuklarının okul öncesi eğitimi ile genel, teknik, mesleki ve yüksek öğretimden yararlanmasını engelleyen yasalar bulunmamaktadır. Buna rağmen erkeklerle kadınların eğitimden yararlanmaları belirgin farklar göstermektedir. Bu farkın nedenlerini saptamak amacıyla incelemeye kadın eğitiminin tarihsel gelişimine Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nın yayınlarından yararlanmak suretiyle kısaca değinerek başlamakta yarar vardır.

Osmanlıda kadınların çalışma ve meslek edinmeleri söz konusu olmadığı için onların eğitimine önem verilmemiş, ancak belirli bir yaşa kadar, o da, dini konularda bilgilenmek, el işlerinde beceri sahibi olmak üzere sübyan okullarına devam edebilmişlerdi. Bununla birlikte Osmanlıda 15. yüzyıldan itibaren yetişen kadın şairlerin mevcudiyeti en azından üst sınıf ailelere mensup kadınların özel eğitim aldıklarını göstermektedir.

Tanzimat döneminde kadın eğitimi konusunda ilk girişim, 1842'de Tıbbiye Mektebi'nde açılan ebelik kuslarıdır. İlk kız rüştiyelerinin açılması 1858 yılındadır, bunu 1869'da kız sanayi okulları izlemiştir. II. Meşrutiyet'le birlikte kurulan kadın örgütlerinin, kız okullarının açılmasında, kız çocuklarının eğitim giderlerinin sağlanmasında büyük katkıları olmuştur. Balkan Savaşından sonra devlet, kızların eğitimine önem vermiş, 1913'te İstanbul Aksaray'a ilk kız lisesi (Bezm-i Alem Valide Sultan) açılmıştır. İstanbul'u takiben 1922'de İzmir Kız lisesi açılmış, bunu Ankara Kız Lisesi izlemiştir.

Türk kadınının yüksek öğretim görmesi için çok mücadele verilmiş ve 1914'te nihayet Darülfünun kapıları kızlara açılmıştır. Sadece erkek öğrencilerin alındığı Sanayi-i Nefise Mektebinin 1879 yılında açılışından ancak 25 yıl sonra İnas Sanayi-i Nefise Mektebi açılmıştır. Mihri Hanım bu okulun ilk kadın resim hoca-

sıdır. Darülbedayi'nin Türk kızlarına açılması ise 1918 tarihinde-
dir. Afife Jale bu okulda yetişmiştir.

Eğitim Birliği Yasası (Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 3 Mart 1924), Türkiye'de sosyal gruplar arasındaki farkı ortadan kaldırmak, uluslararası işbirliğini geliştirmek ve bilimsel ve teknolojik gelişmeyi yakalamak amacıyla benimsenmiş ve uygulanmaktadır. Böylece kız ve erkek öğrenciler aynı eğitim sistemi içine alınmıştır.

1928'de Harf Devrimi ile ülkede genel eğitim seferberliği ilan edilmiştir. 1928'de Kız Enstitüleri, 1945'de ise Olgunlaşma Enstitüleri açılmıştır. 1921 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine ilk kez kız öğrenci kabul edilmiştir. İlk kadın hekimler 1928 yılında diplomalarını almışlardır.

Ne var ki bugün Türkiye'de en geniş ifadeyle her 4 kadından 1'i okuma yazma bilmemektedir. Farklı gelişmişlik düzeyindeki Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise her 10 kadından 7'si okur-yazar değildir. (Ek 24- 34/D, E)

Kadınlar arası okuma yazma bilmeyenlerin oranı pek çok Batı Avrupa ülkesinde %0 civarındadır. Yunanistan'da bu oran kadınlar için %4, Portekiz'de %19, İspanya'da %7 iken 1990 yılı itibarıyla Türkiye'de %28.9'dur.

1935 yılında ülke nüfusu 12.862.759 iken okur yazar olmayanların sayısı erkeklerde 4.389.967, kadınlarda 5.997.138 idi. 1980 yılında erkeklerde 3.800.500 kişi, kadınlarda 8.394.000 kişi ve 1990 yılında ise erkeklerde 2.779.172 kişi fakat kadınlar arasında 6.808.809 kişi okuma yazma bilmemektedir.

Okur-yazar olmayan kadınların oranı yıllara göre şöyledir:

1950	%40.45
1960	%37.08
1980	%31.17
1990	%28.99

1997-98 öğretim yılında ilköğretimde 9.092.340 öğrenciden

4.077.604'ünün (%44.84), orta öğretimde ise 2.263.396 öğrenciden 926.407'sinin (%40.93) kız öğrenci olduğu görülmektedir.

1997-98 öğretim yılında 865.983 öğrencinin ilköğretim okulu 6. Sınıfına kaydı yapılmıştır. Bu da geçen yıla oranla kırsal kesimdeki kız öğrencilerin 6. sınıfa kayıt oranlarında %30.1'lik artış sağlamıştır. 1997 yılı itibariyle 4306 sayılı yasa ile 8 yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim uygulamasına geçilmiştir. 8 yıllık eğitimin uygulanmaya başlamasıyla birlikte özellikle kız çocukları arasında erken evlilik ve erken yaşta annelik sorunlarının zamanla azalması hedeflenmektedir.

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (Ek 37) ve 55. Hükümet Programı (Ek 35) çerçevesinde eğitim alanında gerçekleştirilen cinsiyet ayrımcılığını giderici ve kız çocuklara yönelik çalışmalar:

1) İsminde cinsiyet ayrımcılığı taşıyan Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü ile Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullara her iki cinste, karma öğrenci alınmaktadır.

Bu okullarda uygulanan öğretim programlarında cinsiyet ayrımını yaratan geleneksel alan programları yerine güncel, teknolojik gelişmelere uygun istihdam alanlarının ihtiyacına yönelik yeni programlar yürürlüğe girmiştir.

2) Kadınlara özellikle mesleki eğitim kazandıran Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne 1927 yılından günümüze kadar 5.5 milyon kadına mesleki eğitim verilmiştir. Bu Genel Müdürlükçe kadın eğitimi bütüm boyutlarıyla ele alınarak kadının statüsünü yükseltme ve kadının mesleki eğitimini gerçekleştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

3) Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı faaliyet gösteren okul, enstitü ve uygulama sınıflarında halen toplam 158.633 öğrenci eğitim görmekte olup, bu öğrencilerden 149.623'ü (%94.32) kız, 9010'u (%5.68) erkek öğrencidir. Bu okullardan 28'inde 2632 öğrenci yatılı okuma imkanından yararlanmakta, 2539 öğrenciye de burs verilmektedir.

4) Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce uygulanmak üzere;

-GAP Bölgesi Kadın İşgücü Yetiştirme Projesi,

-Mutfak ve Gıda Teknolojisi Alanında Kadın İstihdamı Projesi,

-Okuma-Yazma ve Kadın İşgücü Eğitim Projesi (Bölgesel Düzeyde Kadın İşgücü Merkezleri Projesi)

-Kitle İletişim Teknolojileri ile Genç Kız ve Kadınlara Meslek indirme Projesi hazırlanmış olup, kaynak sağlandığı takdirde uygulamaya konulacaktır.

5) Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı öğretim kurumlarında kız ve erkek öğrenciler karma eğitim görmekte olup,

- Genel liselerde öğrenim gören toplam 928.545 öğrencinin %44'ü,

- Anadolu Fen Liselerinde öğrenim gören toplam 56.011 öğrencinin %41'i,

- Fen Liselerinde öğrenim gören toplam 7314 öğrencinin %29'u,

- Anadolu Güzel Sanatlar Liselerindeki toplam 22.396 öğrencinin %73'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır.

6) MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı okullarda:

-1990-1991 öğretim yılında toplam öğrenci sayısı 100.300 iken kız öğrenci sayısı 23.805'dir.

-1997-1998 öğretim yılında ise toplam öğrenci sayısı 178.046 iken kız öğrenci sayısı 79.616'dır.

7) Halen 157 yatılı ilköğretim bölge okulu olup, toplam kapasitesi 79.174 kişidir. Bu okullarda 12.428'i kız, 54.998'i erkek olmak üzere toplam 67.426 öğrenci yatılı olarak, 5007'si kız, 6535'i erkek olmak üzere toplam 11.542 öğrenci gündüzlü olarak okumaktadır.

Yatılı ilköğretim bölge okullarını iyi veya pekiyi derece ile bitiren kız öğrencilerin sınavsız olarak yatılı ve pansiyonlu genel lise ve meslek liselerine alınmaları için yönetmelik değişikliği yapılmış, son iki öğretim yılında Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını bitiren öğrencilerden 283'ü çeşitli okullara sınavsız olarak yerleştirilmiştir.

8) Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görevli öğretmenlerin %50'sinden fazlası kadın olup, okul müdürlüklerinde ise bu oran %6'dır.

Taşra teşkilatında çalışan öğretmenlerden 90'ı kadın, 2000'i erkektir. Merkez teşkilatında ise ilk dört derecede görev yapan yöneticilerin 168'i kadın, 631'i erkektir.

Bu farklılığın giderilmesi ve karar mekanizmasında daha çok kadının görev alması amacıyla gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

- İlkokulun birinci sınıfında kullanılanlar da dahil olmak üzere eğitim materyallerindeki ayrımcı ifadelerin taranarak değiştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak bugüne kadar Talim Terbiye Yüksek Kurulu'ndan bu doğrultuda bir karar çıkmamış ve somut adımlar atılması mümkün olmamıştır. Kitap, dergi ve ünitelerdeki, çağımız gerçeklerine uymayan geleneksel rol kalıplarını değiştirmek için somut adımlar atılmasına çalışılmaktadır.

B. 4. Kadın Sağlığı: (Ek 15/A, B, C- 21- 27- 34/D)

Bugün Türkiye'de nüfusun %25'ini 15-49 yaş grubu kadınlar oluşturmaktadır (13 milyon). Kadın nüfusun, toplam nüfusun büyük bir bölümünü oluşturması nedeniyle kadınların sorunlarının ülkenin toplumsal yaşamına yansımaları kaçınılmazdır.

Gerek 1994'te Mısır'da düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD), gerekse Çin'de 1995 yılında toplanan 4. Dünya Kadın Konferansı sonunda onaylanan metinlerde kadın sağlığı sadece üreme döneminde önem atfedilmeyen fakat doğumdan ölüme ruhen ve bedenen sağlıklı olmak tanıımıy-

la önem arz eden bir konu olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca anılan konferanslarda üreme sağlığı kavramı da kabul görmüştür. Üreme sağlığı tanımı, insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşamlarının olması, üreme yeteneğine sahip olmaları ve bu yeteneği kullanıp kullanmayacakları ve ne zaman, ne sıklıkla kullanacakları konusunda karar verme özgürlüğüne sahip olmaları ile bu konuda fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan tam bir iyilik haline sahip olmalarının sağlanmasını kapsar. Üreme sağlığı hizmetleri ise; bu alandaki sorunları önleyerek ve çözecek üreme sağlığına katkıda bulunacak yöntemler, teknikler ve hizmetlerin bütünü olarak tanımlanır. Üreme sağlığı hizmetleri, amacı sadece üremeye bağlı hastalıklarda bakım ve danışmayı değil, amacı hayatı ve kişisel ilişkileri zenginleştirmek olan cinsel sağlığı da kapsamaktadır. Kadın sağlığını adolesan, üreme ve post menapozal dönem olarak bütüncül bir yaklaşımla ele alan Üreme Sağlığı Hizmetleri ülkemizde rutin hale getirilememiş, kadın sağlığında, erken tanıyı da içeren koruyucu hizmetler tüm toplumu kapsayacak düzeyde nitelik ve niceliğe henüz ulaşamamıştır.

1997 Nüfus sayımına göre Türkiye nüfusu 62.606.157'dir. Halen üreme dönemi kadınlar nüfusun %25'ini, 15 yaşın altı çocuklar ise nüfusun %35'ini oluşturmaktadır. Yıllara göre doğurganlık hızında önemli düşüşler sağlanmış olup, toplam doğurganlık hızı bir kadın için 2,7 (1993), yıllık nüfus artış hızımız ise %1,4 (1997)'dir.

Türkiye'de 1963 yılından beri, kadın sağlığı hakkındaki verileri de ihtiva eden Nüfus Sağlık Araştırmaları her 5 yılda bir yapılmaktadır. Programlara yön verme açısından son derece değerli olan bu araştırmaların sonuncusu 1993 yılında gerçekleştirilmiş olup, bu yıl, yani 1998'de tekrar yapılması planlanmıştır. 1993 yılı verilerine göre Türkiye'de doğum öncesi bakım hizmeti alan gebelerin oranı sadece %63'dür.

Ülkemiz, Avrupa Birliği üye ülkeleriyle karşılaştırıldığında an-

ne ve bebek ölümleri, beş yaş altı çocuk ölümleri ve ortalama yaşam beklentisi bakımından bu ülkelerden oldukça geri bir konumda bulunmaktadır:

- Anne ölümleri Türkiye'de onbinde 180 iken, Norveç'te 6, İsveç'te 7, İtalya'da 12, Almanya'da 22, Fransa'da 15 ve İngiltere'de 9 olduğu görülmektedir.

- Beş yaş altı çocuk ölümleri Türkiye'de kızlarda binde 66, erkeklerde 72 iken Norveç'te kızlarda binde 7, erkeklerde 9, İsveç'te kızlarda 6, erkeklerde 8, İngiltere'de kızlarda 8, erkeklerde 10, Yunanistan'da kızlarda 9, erkeklerde 12'dir.

Anneleri eğitimsiz olan çocuklar arasında bebek ölüm hızı, anneleri en az ilkokul mezunu olan çocuklara göre 1.6 kez daha fazladır.

Bu bağlamda, anne ölümleri ve nedenlerinin araştırılmasına yönelik bir çalışma 53 ilimizin 615 hastanesinde 1 yıl süre ile devam etmiş olup Haziran 1998'de tamamlanmıştır. Ancak ön bulgular bile, ülkemizde anne ölümlerinin önemli boyutta olduğunu ve önemli bir kısmının kolayca önlenabilir nedenlere bağlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca bir çok kadın gebelik ve doğuma bağlı sebeplerden dolayı uzun veya kısa süreli hastalıklara maruz kalmaktadır.

Kadınların bedensel, ruhsal ve toplumsal yönden sağlıklı olmaları için toplumdaki statülerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Kadının toplumdaki statüsünün yükselmesini engelleyen geleneksel kültürel yapı, eğitim, sağlık ve çalışma bilincinin yetersizliği ile mevcut yasal düzenlenmelerin kısıtılılığı gibi etkenler aşılanmalıdır.

Bütün toplumun sağlığını olduğu kadar kadın sağlığını da tehdit eden bir başka cinsel yolla bulaşan hastalık HIV/AIDS'dir. Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 1985 yılı Ekim ayından 1996 Kasım ayı sonuna kadar toplam 600 kişinin HIV/AIDS ile enfekte olduğu saptanmıştır. Bunların 218'i AIDS vakası, 382'si HIV

bulaşmasının 1/3'den fazlasında heteroseksüel cinsel ilişki rol oynamaktadır. Gönüllü kuruluşların katılımıyla Sağlık Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Ulusal AIDS Komisyonu cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH) ve HIV/AIDS kontrolü konusunda özenle çalışmaktadır. Ayrıca Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bünyesinde 17 STK'nın katılımıyla kurulan Sağlık Komisyonu (KASAKOM), bu doğrultuda, Üreme Sağlığı (ÜS) hizmet açığı en fazla olan 12 Doğu ve Güneydoğu ilini kapsayacak şekilde programlar geliştirmiştir.

Fuhuş sektöründe çalışan kadınların, kadınlar için özel olarak üretilen prezervatifleri (Femidom) kullanacak şekilde bilgilendirilmemesi ve erkeklerin kondom kullanmasını zorunlu kıla- cacak tedbirlerin bulunmaması nedeniyle CYBH ve HIV/AIDS ya- yılmasının engellenemediği belirlenmiştir.

B. 5. Kadına Yönelik Şiddet ve Kadının Cinsel İstismarı: (Ek 12/C- 15- 24- 34/D, E- 38- 39)

Kadınlara karşı her türlü ayrımcılık, eşitsizlik, şiddet ve en- gelleme insanlık onurunun zedelenmesi anlamını taşımaktadır. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye'de hala bir kesim kadın, dört duvar arasında ya da başkalarının tanıklığında şid- dete uğramaktadır. Bir başka deyişle ailede kadınlara gizli ya da açık şiddet uygulanmaktadır. Kadınlara yönelik şiddet, katılımcı demokraside kadın-erkek eşitliği bakımından (%40) en başarılı ülke olarak gösterilen İsveç'te dahi rahatsızlık yaratacak boyut- ta ve genellikle ev ortamında (domestic violence) yaşanmakta- dır. bu nedenle İsveç hükümeti, kadınlara karşı şiddetin önlen- mesi amacıyla Şubat 1998'de Parlamentaoya bir kanun (1997/98:55) sevk etmiştir.

Kadına yönelik şiddet, kadının sözel, fiziksel, duygusal, cin- sel, ekonomik zarar görmesiyle ve acı çekmesiyle sonuçlanan, kadının temel hak ve özgürlüklerini, en temelde de yaşama hak- kını tehdit eden bir eylemdir.

Şiddet, temel özgürlükleri ve insan haklarını ihlal edip engel-

lediği gibi, kadınların haklarını kullanmalarını da olanaksızlaştırmaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey Kadınların Statüsü Komisyonu Kadına Yönelik Şiddet Çalışma Grubu'nun yapmış olduğu şiddet tanımında;

“-Hırpalama, dayak, ailedeki kız çocukların cinsel istismarı, evlilik içinde tecavüz, kadınların cinsel organlarını sakatlamak ve kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, evlilik dışı ilişkilerde şiddet ve istismara yönelik olan şiddet,

- İşyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel istismar, cinsel saldırı, gözdağı ve tehdit de dahil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlamak,

- Nerede olursa olsun devletler tarafından işlenen ya da görmezlikten gelinen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet,” biçiminde yer almaktadır. Kadına yönelik şiddeti bu geniş anlamıyla ele almakta yarar vardır.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet gerçek boyutlarıyla tam olarak bilinmeyen ciddi bir sorundur. Kadına yönelik şiddet, özel alan (aile) ve toplumsal alan olmak üzere hayatın her alanında da yer alabilmektedir. Özel alandaki şiddet anne-babadan çocuklara, erkekten kadına, çocuklardan ana-babaya veya kardeşten kardeşe yönelebilmekte, kadınlara ailede gizli ya da açık şiddet uygulanabilmektedir. Komisyonumuz raporunda, CEDAW Sözleşmesi bağlamında, erkeğin kadına uyguladığı şiddet üzerinde duracaktır.

1980’lerden itibaren kadınların talepleriyle Türkiye’nin gündemine giren kadına yönelik şiddet, 1988 ve sonrasında açık oturumlar, konferanslar, araştırmalarla öncelikli kadın sorunları arasına girmiş ve kısmen görünür hale gelmiştir. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri başta Uluslararası 25 Kasım Kadına Karşı Şiddete Hayır günü olmak üzere düzenlenen çeşitli toplantılar (panel, açık oturumlar, söyleşiler vb.), kampanyalar

(şiddete karşı toplumsal duyarlılığı artırmak, kadını bilinçlendirmek amaçlı gösteri, sergi ve yürüyüşler vb) ve yayınlarla (akademisyenlerce gerçekleştirilen araştırmalar, incelemeler, dergiler vb) şiddetin insan üzerindeki olumsuz etkilerini tartışarak bu konudaki duyarlılığı artırmakta ve pekiştirmektedir.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yürütülen Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı kapsamında desteklenen, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi koordinatörlüğünde, A.Ü. Tıp Fakültesi Anabilim Dalı Sosyal Psikiyatri Ünitesi ve Psikiyatrik Kriz Araştırma ve Uygulama Merkezi öğretim üyeleri, Kadın Dayanışma Vakfı psikologlarının katkıları ile gerçekleştirilen "Karakoldaki Dostumuz" programına, Ankara Emniyet Müdürlüğüne bağlı karakollarda görev yapan 94 emniyet mensubu katılmıştır. Şiddete maruz kalmış kadın ve çocuklara da hizmet veren polis memurlarının eğitilerek mağdurların rehabilitasyonunda ilk aşamanın karakollarda başlayabilmesini sağlamak ve şiddet mağdurlarının emniyet görevlilerine başvurmalarını engelleyen karakol/polis imajının değiştirilmesini amaçlayan program 12 Şubat ve 6 Mayıs 1996 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Şu anda Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Kadın Çalışmaları Programı benzer bir çalışmayı yürütmektedir. Bu program yoluyla Ankara'daki ilçe emniyet müdürleri ve tüm karakolların amirleri ile Polis Akademisi son sınıf öğrencilerinden bir grup "Toplumsal Cinsiyet Duyarlılık Eğitimi"nden geçirilmiştir. Söz konusu programda aile içi şiddetin toplumsal, kültürel, ekonomik ve psikolojik boyutları hakkında bilgilendirilen katılımcılara Ailenin Korunmasına Dair Yasanın uygulanmasına ilişkin olarak da bilgiler aktarılmıştır. Toplam 70 polis amiri ve 75 polis komiser yardımcısı adayı bu eğitimden yararlanmıştır. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü işbirliğiyle yürütülen programın daha kapsamlı bir biçimde önümüzdeki yıl polis, adli tıp ve adalet (hakim ve savcılar) persone-

line uygulanması planlanmaktadır.

Şiddete ilişkin olarak üniversiteler ve özel araştırmacıların yaptığı araştırmaların sayısının giderek arttığı ölkemizde şiddet konusunda duyarlılık da eskiye oranla artmış, şiddet daha konuşulur bir sorun haline gelmiştir.

Bu konuda gönüllü kuruluşlar kadar akademik ve bireysel çalışmalar da yapılmaktadır. Bu husustaki verilerin karşılaştırılması ağıısından, Tempo (Ek 53) dergisinin 30. sayısında yayımlanan, İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakóltesi uzman psikologlarından, Adli Tıp Enstitüsü doktora öğrencisi Erdinç ÖZTÖRK tarafından yapılan "Fiziksel Şiddetin Boyutları" başlıklı araştırmadan alınan veriler önem arz etmektedir. Üniversiteli kadınların yüzde %45'inin eşleri tarafından küçük göröldüğünü ortaya çıkaran bu araştırmaya göre;

-Evliliğin ilk üç yılında üniversiteli kadınların %73.6'sı, gecekonduda yaşayan kadınların ise %90'ı,

-Evliliğin 3-5. yılları arasında üniversite mezunu kadınların %15.6'sı, gecekonduda yaşayan kadınların ise %5.6'sı,

-Evliliğin 6-10. yılları içinde üniversite mezunu kadınların %7.3'ü gecekonduda yaşayan kadınların ise %2.5'i,

-Evliliğin 10-20. yıllarında üniversite mezunu kadınların %3.5'i gecekonduda yaşayan kadınların ise %1.9'u fiziksel şiddete uğramaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda Devlet Bakanlığı tarafından Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde cezaların yükseltilmesi hususunda çalışmalar sürdürölmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'de devlet tarafından reform niteliğinde bir yasal adım atılmıştır. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından 1997 yılında, kadınları aile içi şiddetten korumak amacıyla Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. Devlet Bakanlığı'nca sürdürölen yoğun çalışmalar sonucunda 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

14 Ocak 1998 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nca kabul edilmiş ve 17 Ocak 1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yasa tedbir niteliği taşımaktadır. Yasa, şiddete maruz kalan kadın ve/veya çocukların şahsen başvuruları veya olayın tanıklarında Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmesi üzerine Sulh Hukuk Hakimî tarafından, mağduru korumak amacıyla alınacak tedbirleri içeren koruma kararını düzenlemektedir. Hakimin verdiği koruma kararına uyulmadığı, hukukun üstünlüğü ihlal edildiği takdirde 3 aydan 6 aya kadar hapis cezasına hükmolunur. (Ek 34/G) Ancak bu reform niteliğindeki yasa uygulamada henüz istenilen düzeye ulaşmadığından bilgilendirme ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Yapılan çeşitli araştırmalar, ülkemizde kadına karşı şiddeti meşru kabul etme eğiliminin gerek kadınlar gerekse erkekler arasında, yüksek olduğunu göstermektedir. Kadınların şiddete karşı başlattıkları kampanyalar ile birlikte bu konuda bir duyarlılık oluşmuştur. Bu konuda gelişmekte olan duyarlılığa paralel olarak şiddete uğramış kadınlar için kurumlar oluşmuştur. Kadına yönelik şiddet konusunda danışma ve barınma hizmeti veren resmi ve gönüllü kuruluşların sayısı son derece yetersiz olmakla beraber, bu kuruluşları hatırlatmakta yarar vardır.

Kadına yönelik şiddet konusunda hizmet sunan kuruluşlar gönüllü, yerel ve resmi düzeyde olmak üzere üç kategoride ele alınabilir.

Gönüllü Kuruluşlar:

Kadın Dayanışma Vakfı, 1990 yılında kurulmuş ve 1991 yılında, Türkiye'de ilk kez bir yerel yönetim ve STK işbirliğiyle bir projeyi yaşama geçirmiştir. Altında Kadın Danışma Merkezini açmıştır. Bu merkeze başvuran kadınlara psikolojik, hukuksal danışmanlık hizmeti verilmektedir. Kadın Dayanışma Vakfı 1993 yılında Türkiye'nin ilk bağımsız kadın sığınmaevini açmıştır. Özellikle aile içinde şiddete uğramış kadınların, kendi kendilerine yeterli olmaları ve kendi kararlarını kendilerinin vermesi ko-

nusunda destek vermeyi amaçlamaktadır. Kadın Dayanışma Vakfı tarafından, Avrupa Birliği maddi desteği ile gerçekleştirilen Aile İçi Şiddet Eğitim ve Araştırma Projesi sonuçlarına göre;

- Ankara'nın 5 ilçesinde, alt sosyo- ekonomik gruba dahil evli kadınların %97'si şiddeti sık sık veya zaman zaman yaşadığı,

- Ankara'da orta ve üst sosyo ekonomik gruba dahil evli kadınların %76'sının şiddetin herhangi bir çeşidine maruz kalarak yaşamakta olduğu belirlenmiştir.

Yukarıda çok kısa alıntılar yapılan bu ve benzeri araştırmalar, sorunun çözümüne doğru sağlam adımların atılması hususunda gerekli olan durum saptama, veri toplama ihtiyacını karşılamaya hizmet etmektedir.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1990 Kasım ayında kurulmuştur. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfına bağlı, İstanbul'da Kadın Danışma Merkezi ve 1995 yılında Kadın Sığınağı açılmıştır. Danışma merkezine başvuran kadınlara psikolojik danışmanlık, hukuksal danışmanlık, iş bulmaya rehberlik, beceri ve meslek eğitimi gibi konularda hizmet verilmektedir. Kadın Sığınma Evine, barınma talebiyle gelen şiddete uğramış kadınlara yukarıda sözü edilen konularda da destek verilerek barınma talepleri karşılanmaktadır. Söz konusu Vakfa 1993 yılında T.C. Hükümeti Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden sorumlu Devlet Bakanlığı fonlarından maddi destek verilmiştir.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyonu ve Türk Hukukçu Kadınlar Derneği tarafından İstanbul'da şiddete maruz kalan kadınlara hukuki danışmanlık hizmeti sunulmaktadır.

Yerel Düzeyde:

Yerel Yönetimler düzeyinde bir merkez olan Bornova Belediyesi Kadın Danışma Merkezi 1990 yılında İzmir'de kurulmuştur. Danışma merkezine başvuran kadınlara psikolojik, hukuksal, iş bulmaya rehberlik yapmak gibi konularda danışmanlık hizmeti verilmektedir.

Küçükçekmece Belediyesi Kadın Evi ve İstanbul'da Küçükçekmece Belediyesince 1996 yılında kurulmuştur. Şiddete uğrayan kadınlara hizmet sunmaktadır.

Ancak münferit çabalarla sağlanan bu hizmetlerin Devlet tarafından üstlenilerek yasal bir dayanağa bağlanması gerekmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin bu hususta üstlenmesi gereken görev ve sorumlulukların yasal bir dayanağa bağlanmasına ihtiyaç duyulmuş ve 17.7.1998 tarih ve E: 1/743 K: 66 sayılı karar ile Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilerek TBMM Genel Kurulu'na sevk edilen Mahalli İdareler Reform Tasarısı ile 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılmış ve bu kanunun 15. maddesine eklenen 85. bendde belediyelerin görevleri arasına "huzurevi, aşevi, kadın ve çocuk sığınmaevleri ve benzeri açmak, işletmek veya işlettirmek, bu amaçla çalışmalar yapan gönüllü kuruluşları desteklemek" ifadelerinin yer alması Muğla Milletvekili Lale Aytaman'ın girişimleriyle sağlanmıştır.

Devlet Düzeyinde:

Devlet düzeyinde Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, kadına yönelik şiddet konusuna ilişkin araştırmalara destek vermekte, kurumlarda bulunan personele bu konuda seminer ve eğitim programları sunmak gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

Yine 28 Eylül 1994'de, kadınlara karşı her türlü şiddet, girişimcilik ve el emeğinin değerlendirilmesi konusunda danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunmak üzere Genel Müdürlük bünyesinde Bilgi Başvuru Bankası (3B) kurulmuştur. 3B, Bilgi Başvuru Bankasında, şiddete uğrayan kadınlara psikolojik destek vermek, ücretsiz hukuki danışmanlık hizmeti sunmak ve barınma talebi ile başvuran kadınları ilgili gönüllü ve resmi kadın misafirhanelerine, sığınmaevlerine, kadın evlerine, kadın sığınağına yönlendirme biçiminde rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Merkeze bugüne dek 2000'den fazla kadın başvurmuştur.

Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Ge-

nel Müdürlüğü (SHÇEK) Kadın Misafirhaneleri, il Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı olarak, İzmir (1990), Ankara (1991), Bursa (1991), Antalya (1991), Eskişehir (1993), İstanbul (1995), Tekirdağ (1996) olmak üzere değişik bölgelerde toplam 7 Kadın Misafirhanesi bulunmaktadır. Kadın Misafirhanelerine, korunmasız kalan ve terk edilen kadınlar, cinsel, fiziksel ve duygusal istismara uğrayan kadınlar, istenmeyen evliliklerle karşı karşıya kalan kadınlar kabul edilmektedir. Misafirhanelere başvuran kadınların çoğunluğunu eşleri tarafından fiziksel, cinsel ve duygusal yönden istismar edilmiş kadınlar oluşturmaktadır.

Hizmet verdiği bölgede yaşayan tüm yöre halkının daha iyi yaşam koşullarına ulaşma hakkını sağlamak, varolan sorunları resmi, hükümet dışı kuruluşların ve halkın doğrudan katılımı ile çözmek, kadına ilişkin projeleri yaşama geçirmek gibi amaçları olan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı değişik bölgelerde Toplum Merkezleri bulunmaktadır. Toplum Merkezlerinde de, aile içi şiddete uğramış kadınlara da hizmet verilmektedir.

Yine devletçe her türlü istismara ve kötü muameleye açık olan zihinsel özürlü kadınlar için Yetişkin Zihinsel Özürlü Kadınlar Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi kurulmuştur. Bu merkezde sürekli 48, gündüz de 8 olmak üzere toplam 56 kadına hizmet verilmektedir.

Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Mevcut Yasal Durum:

Yakın bir geçmişe dek zinada kadın ve erkek arasında çok kesin bir ayırım yapan Türk Ceza Kanunu'nda, 440. ve 441. maddelerde kadının ve erkeğin zinası tümüyle ayrı tanımlanmıştır. Bir yıl arayla iki maddenin de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle zina suç olmaktan çıkarılmıştır. Ayrıca kadına yönelik şiddet açısından Türk Ceza Kanunu'nda öldürme olaylarında uygulanan özel ceza indirimini önem arz etmektedir. Kadınlara yönelik cinsel suçlarda yeterli koruyuculuğu göstermeyen Yasa, kadının evli ya da bekar olmasına göre farklı cezalar öngörmektedir. Aile içi şiddeti, şikayete bağlı tutmakta ve

en çok 30 ay hapisle cezalandırılabilen bir suç saymaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun kadına yönelik şiddet yaklaşımını şu maddelerde görmek mümkündür.

- "Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhine Cürümler" başlığını taşıyan 8. bölümün 414.-424. maddeleri arasında cinsel saldırı suçlarını düzenlemektedir. Kişiye karşı işlenen bu suçların "şahıslara karşı cürümler" başlığını taşıyan 9. bölüm yerine "genel adabı ve aile düzenini" ön plana çıkaran 8. bölümde değerlendirilmesi, "kişi"yi geriye itmektedir. TCK 414. ve 415. maddelerinde ırza geçme ile ırza tasaddi suçları arasında ayırım yapılmıştır. Tecavüz ve cinsel taciz vakalarında TCK 423/1'de "kızlık bozma" koşul olarak konmuş olduğundan, olayın/saldırının kendisi değil, olay sonucunda mağdurun bakire olup olmaması suç oluşmasına neden olmaktadır.

- TCK 429. madde kız ve kadın kaçırma ile ilgilidir ve kadının evli ya da bekar olmasına göre farklı cezalar verilmesini öngörmektedir. 433. madde de, kaçırmanın evlenme amacıyla yapılması halinde (kaçırılan kadının iradesine bakılmaksızın) cezada indirim uygulanmaktadır.

- TCK 453. madde, şerefini kurtarmak için doğurduğu çocuğu öldüren kadının normalde öldürme olaylarında verilen cezaların çok altında olan 4-8 yıl arasında cezaya çarptırılmasını, haysiyet ve namusunu korumak için yani gayrimeşru bir çocuğu, çocuğun annesinin bir yakını öldürdüğünde ise 5-10 yıl arasında cezalandırılmasını öngörmektedir. TCK 462. maddesi ise, adam öldürme ve müessir fiilin, zina ya da gayrimeru ilişki şüphesiyle işlendiği takdirde cezada 1/8 oranında indirim yapılmasını düzenlemektedir.

Ülkemizdeki bazı sivil toplum kuruluşları, mağduru kadın olan cinsel suçlardaki cezaların failin, fiilin derecesine göre değil mağdurun duyduğu acı ve eleme göre belirlenmesi gerektiğini düşünmekte ve Ceza Kanunu'ndaki ilgili maddelerin bu çerçevede değiştirilmesini talep etmektedir.

“Kötü muamele” hukuksal açıdan çok geniş bir içeriğe sahiptir. İşlenen fiil “kadına yönelik şiddet” olarak adlandırıldığı takdirde cezalandırılabilmesi için daha gerçekçi koşullar sağlanmış olur. Kolluk kuvvetlerinin bu suçları kaydetme ve bildirme yükümlülüğü olmalıdır. Buna göre Türk Ceza Kanunu'nun 530. maddesi ile hekim, cerrah, ebe veya sıhhiye memuruna görevlerini yaparken karşılaştıkları cürüm belirtilerini, gerekli müdahaleyi yaptıktan sonra adliye ve zabıtaya bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Bildirmedikleri takdirde cezai sorumlulukları doğmaktadır.

Bilindiği gibi kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda yapılan en son yenilik, 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu'nun çıkarılmış olmasıdır. Kanun, şiddete maruz kalan kadın ve çocukların şahsen başvuruları veya Cumhuriyet Başsavcısına bildirilmesi üzerine Sulh Hukuk Hakimi tarafından, mağdur tarafı korumak amacıyla alınacak tedbirleri içeren koruma kararını ve karara uyulmaması halinde verilecek cezayı düzenler. Şikayete tabi olmayıp üç aydan altı aya kadardır. Söz konusu Kanun, 14 Ocak 1998 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 17 Ocak 1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ceza Yasasında bu konularda kadın-erkek eşitliği çerçevesinde cezai hükümlerde değişiklik yapılması 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1996 yılı programında yer almıştır.

Adalet Bakanlığı tarafından Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'nda yapılmakta olan değişikliklerde bu hususların göz önünde bulundurulması uygun olacaktır.

Bekaret Kontrolü: (Ek 24- 24/A, E- 38- 39)

Ülkemizde bekaret kontrolü tartışmaları zaman zaman kamuoyunu meşgul etmektedir. Bekaret kontrolü temel olarak kadının bedensel haklarının ihlali olup, kadının bireyselliğini ve kamusal alanda varolmasını engelleyen bir uygulamadır.

İçişleri Bakanlığı ve Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığında edinilen bilgilere göre, Medeni Kanun'un nişan bozma ile ilgili 84. ve 85. maddeleri ve TCK'nda yer alan kızlık bozma, kız kaçırma ile ilgili maddeleri uyarınca hakim kararı ile yapılan muayenelerin dışında bekaret kontrolüne yol açabilecek herhangi bir hüküm mevzuatımızda yer almamaktadır. Yasalarda kadın bedeninin denetimine ilişkin bir yetki olmamakla birlikte, Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Tüzüğü ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu (5. maddesinin D bendi ile aynı kanununun 11. maddesi A bendine) bu tür uygulamaların yapılmasına neden olmaktadır.

Oysa T.C. Anayasası'nın 10. (kanun önünde eşitlik), 17. (kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı), 20. (özel hayatın gizliliği) ve 38/5. (kimsenin kendini suçlayacak delil göstermeye zorlanamayacağı) maddeleri gereğince söz konusu uygulamanın zorla yapılmaması gerekmektedir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne ve özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Bekaret kontrolü ile ilgili olarak Türk Tabipler Birliği Etik Kurulu görüşü de aynı doğrultudadır. Hal böyle iken bazı yanlış uygulamalar neticesinde genç kızlar ve kadınlar kendi rızaları dışında bekaret kontrolüne tabi tutulmaktadır.

Ülkemizdeki bekaret kontrolleri, Avrupa Konseyi Kadın-Erkek Komisyonunda gündeme getirilmiş ve Türkiye'nin bu konudaki uygulamalarının denetleneceği ifade edilmiştir. Bu durum Avrupa Konseyi Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu üyesi Muğla Milletvekili Sayın Lale Aytaman tarafından, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın'a yazılı olarak bildirilmesi üzerine Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünce gerekli çalışmalar başlatılmıştır.

Bu çalışmalar kapsamında Devlet Bakanlığınca İçişleri ve Sağlık Bakanlıkları ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Devlet Bakanlığı'na yazılı olarak;

a) Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü kapsamına giren hallerin mezkur Tüzükte yapılacak de-ğişiklikle dikkatle belirlenmesi,

b) İl Sağlık Müdürlükleri nezdinde görev yapan Zührevi Has- talıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonları ve Yardım Kurulları kararlarının ittihaz ve uygulanmasında titizlik gösterilmesi,

c) Sağlık Bakanlığınca hazırlanan ve yayın aşamasında olan Hasta Hakları Yönetmeliğinin göz önünde tutulması,

d) Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan hüküm doğrultusun- da kişinin rızası veya hakim kararı (gecikmesinde sakınca bulu- nan hallerde Cumhuriyet Savcılığının talebi) olmaksızın kimse- nin teşhis amacıyla muayeneye tabi tutulmaması,

e) Aksine hareket eden kamu görevlileri hakkında TCK 228., 240. ve diğer maddeleri gereğince işlem yapılması hususları bil- dirilmiş ve İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığına da bilgi verilmiştir.

Bu konuda Avrupa Konseyi tarafından ortaya konan yakla- şım, BM Kadının Statüsü Komisyonu ve CEDAW Komitesi yak- laşımlarıyla paralellik göstermektedir. Kadına karşı şiddet konu- sunda etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşlarını görüşleri de Komisyonumuzca yapılmış olan bu saptamalara paralellik arz etmektedir.

Namus Cinayetleri: (Ek 24- 34/A- 38)

Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler tarafından dikkat çeki- len bir başka konu da, sık olmamakla beraber ülkemizde kimi yörelerde rastlanan namus cinayetleridir. Ailesinin isteği dışında duygusal ilişkiye girdiği, sokağa çıktığı, gayrimeşru bebek do- ğurduğu, kötü yola düştüğü gerekçesiyle birçok kadın ve kız ço- cuğu, kocası, eski kocası, erkek kardeşi veya erkek akrabaları tarafından öldürülmektedir. Bu tür eylemlerin cezalandırılmasın- da Türk Ceza Kanununun 51. maddesinde düzenlenen "haksız

tahrik" hükümleri uygulanmaktadır. bu madde, eylemden dolayı verilecek cezada indirim öngörmektedir. Suçu işleyenin öfke ve şiddetli bir üzüntüye kapılmış olduğu düşünülmektedir. Yargıtay'ın namus cinayetleri ile ilgili değerlendirmeleri de çoğunlukla geleneksel, tutucu bakışı desteklemektedir. Yasal otoriteler, namus cinayetleri söz konusu olduğunda "kültürel tavır ve değerler"i göz önüne alabilmekte ve ceza indirimi uygulayabilmektedir.

Oysa ülkemizdeki "namus cinayetleri", kadının insan haklarını ihlal etmekte olan bir şiddet türüdür. "Yüz karası, itaatsiz" kadının aile meclisi, cezalandırmada çocuklara uygulanan hafifletici şartlardan faydalanabilen küçük yaştaki erkek üyeleri veya diğer aile üyeleri tarafından cinayeti işlemekle görevlendirilmektedir.

Kadının Cinsel İstismarı:

Kadın bedenine yönelik olarak en sık uygulanan istismar cinsel tacizdir. Toplumun hemen her alanında ve özellikle de işyerlerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durum TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Bürosu tarafından yapılan bir araştırmayla ortaya konmuştur. Genellikle 30 yaşın altındaki genç kadınlar ve özellikle aile fertlerine bakmak durumunda olan hiç evlenmemiş, dul, boşanmış veya eşinden ayrı yaşayan kadınlar, işyerinde çalışan herhangi bir kişi tarafından gereksiz fiziksel temas, sarkıntılık, imalı ve hoş karşılanmayan işaretler, şakalar, görünüm hakkında yorumlar yapma, kasti sözlü aşağılama, cinsel yaklaşım talepleri ile karşılaşmaktadır. İşyerinde karşılaşılan cinsel taciz, işini veya terfi imkanlarını kaybetme ve geleneksel kültürel kalıplar nedeniyle suçlu bulunma kaygısıyla açıklanmamakta, mağdur, haklı bulunmayacağı korkusuyla şikayetçi olamamaktadır. Bir çok kadın için, cinsel tacizi yapanla uğraşmaktansa işi bırakma tercihi ni göze almak daha az öreseyici olmaktadır.

Ayrıca, kocanın karısına karşı gerçekleştirdiği tecavüz yasalarımızca ilişkinin meşru olması nedeniyle suç sayılmamakta,

sadece bir yönüyle Türk Ceza Kanunu'nun 477. ve 478. maddelerinde "aile bireylerine karşı kötü davranış" kapsamında ele alınmaktadır. Bu konuda Yargıtay'ın çeşitli kararları ve görüşleri ufuk açıcı niteliktedir. Bu kararlarda rızasız cinsel ilişkinin "ödev ihlali" kapsamında değerlendirilemeyeceği, bireyin cinsel özgürlüğüne ve iradesine karşı bir cürüm olduğu belirtilmektedir. Nikahtın yasak olduğu yakın akrabalar arasında vuku bulan ensest, çoğunlukla sır olarak saklanmakta, genellikle uzun sürmekte, ortaya çıkarılması oldukça zor olmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun tecavüzle ilgili hüküleri kapsayan 414., 415. ve 416. maddelerinin yanı sıra 417. maddesi ise ensest ilişkinin ağır şekilde cezalandırılmasını öngörmektedir. Ancak ensest ilişkinin açıklanması ve yasal mercilere şikayet konusu olması sosyal, kültürel ve yapısal desteğin bulunmaması nedeniyle çok zordur.

Kadının cinsel istismarı ile ilgili tüm bu sorunlar, kadınlarımızın yasal, sosyal, kültürel ve ekonomik diğer temel sorunlarından bağımsız olarak düşünülemez.

Fuhuş: (Ek 19- 20- 24- 34/E)

Mevzuatımızda tanımı yapılmamış olan fuhuşu, bir kadının menfaat karşılığı veya alışkanlık şeklinde vücudunu başkasının cinsi zevkine teslim etmesi, birçok erkekle cinsel ilişkide bulunması şeklinde tanımlayabiliriz.

TCK Madde 435'de fuhuşa teşvik, Madde 436'da fuhuş maksadıyla kadın oynatmak suç teşkil etmektedir. Ancak kişisel fuhuş suç olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle adli soruşturma fuhuş yapanlar için değil fuhuş yapılmasını teşvik eden ve fuhuşa aracılık edenler için söz konusudur.

Ülkemizin çeşitli yerlerinde Genelevler 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Söz konusu Kanunun 128. maddesine dayanılarak 12.11.1933 gün ve 15264 sayılı kararname ile Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Buluşan Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Bu Nizamname 1961 yılına kadar yürürlükte kalmış, 1961 yılın-

da Sağlık Bakanlığınca konu ile ilgili olarak değişik tarihlerde değişik tüzükler çıkarılmıştır. Fuhuşun denetlenmesi ve mücadelesi 1973 tarihinden itibaren "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Fuhuşun denetlenmesi ve mücadelesi 1973 tarihinden itibaren "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" sınırları içinde yürütülmektedir. Ülkemizde fuhuşu düzenleyen bu tüzükte sadece genel kadın kavramı geliştirilmiş olup, genel kadını fuhuşu denetim altında yapan kişi olarak tanımlanmaktadır.

Emniyet Genel Müdürlüğünün 1997 yılı kayıtlarına göre ülkemizde 56 genelev bulunmaktadır. Buralarda 2305 genel kadın çalışmaktadır. Kayıt dışı fuhuş yaptığı tespit edilebilen kadın sayısı ise 5652'dir. Resmi kayıtlara göre 79 ilimizde toplam 56 genelev bulunması dikkat çekici olup kayıtlı genelev sayısının azaldığı buna karşılık kayıt dışı faaliyetlerin sürekli arttığı düşünülmektedir.

Ülkemizde eşcinsellerin fuhuşunun da ortaya çıktığı bilinmektedir. 1997 yılında 20, 1998 yılında ise Ocak-Nisan ayları içinde 21 eşcinsel hakkında fuhuş yapmaktan işlem yapılmıştır. Bu nedenle fuhuş tanımının genişletilerek erkeklerin ve eşcinsellerin de fuhuş tanımı içinde yer alması gerekmektedir.

Diğer ülkelerle ülkemiz arasında kadın ticareti yapılmadığı belirtilmektedir. Buna karşın son 6 yıl içinde Rusya'dan, Romanya'dan ve Bulgaristan'dan turistik amaçlı gelen kadınların ülkemizde fuhuş yaptığı bilinmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Şubesinden alınan, 1997 yılı Mart-Aralık ayları arasındaki 10 aylık döneme ait tespitlere göre, fuhuş olayına karışan yabancı uyruklulardan 622'si Romen, 72'si Rus, 101'i Ukraynalı, 128'i Moldovalı, 398'i Gürcüstanlıdır. Yine 1998 yılı Ocak-Nisan aylarını kapsayan 4 aylık döneme ait kayıtlara göre 212 Romen, 35 Rus, 56 Ukraynalı, 69 Moldovalı, 79 Gürcüstan uyruklu kadın anılan olaylara karışmıştır.

Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı, ekonomik nedenlerin kişileri zaman zaman değişik ülkelerde imkanları aramaya yönelttiği günümüzde, özellikle Rusya'dan gelen kadınların Karadeniz bölgesindeki illerde fuhuş yaptığı bilinen bir gerçektir. Bu durum bölge açısından büyük bir sosyal problem (ailevi sorunlarda artış, zührevi hastalıklar, HIV/AIDS virüsünün yayılması v.b.) haline gelmiştir ve yazılı ve sözlü basında sık sık konu ile ilgili haberler yer almaktadır. "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü"nün 21. maddesine göre yabancı uyruklu kadınların genelevlerde genel kadın olarak çalışmaları yasaktır. Ülkemize giriş yaparak fuhuş yaparken yakalanan kadın sayısı 1995 yılı polis kayıtlarına göre 234'dür.

Fuhuş yaptığı tespit edilen yabancı uyruklu kadınlar sınır dışı edilmektedir. 5682 sayılı Pasaport Kanununun 8. maddesinin 6. fıkrası Fahişelik ve kadınları fuhuşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenlerle beyaz kadın ticareti yapanların ülkemize girmesinin yasak olduğu", 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun 19. ve 21. maddelerine göre ülkenin güvenliğini, nizamını, siyasi ve idari icaplarına uygun davranmayan yabancıların sınır dışı edilebilecekleri hükümleri bulunmaktadır.

Günümüzde fuhuşun arttığı ortamda bu konudaki denetim mekanizmalarının işletilmesi sırasında, yasal denetim görevleri ile kişisel özgürlüklerin ciddiyet ve duyarlılıkla teklif edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

B. 6. Kadının Ekonomik Yaşama Katılımı: (Ek 24- 34/A, D, E-42)

Bugün dünyada yoksulluk sınırı altında yaşayan her 10 kişiden 7'si kadındır. Bu oran ülkemiz açısından da çok büyük bir farklılık arz etmemektedir. Yoksulluğun ağır koşullarından en çok kadınların ve çocukların etkilendiği bilinmektedir.

Oysa dünyadaki toplam işgücünün 2/3'ü kadınlara ait olduğu

bilinmektedir. Kadınların günlük çalışma süreleri, saat olarak erkeklerinkinden % 25 daha uzundur. Bütün dünyada toplam gıdanın % 50'si kadınlar tarafından üretilmektedir. Oysa kadınların geliri dünya gelirinin yalnızca 1/10'u kadardır ve dünyanın tüm mal varlığının ancak %1'i kadınlara aittir. Bunların yanı sıra çalışma yaşamına aktif olarak katılmayan kadınların, "aile içindeki temel birikimi sürekli kılmak" ve "karşılığı ödenmeyen bir emekle" kocanın ve çocukların emek gücünü piyasaya sunabilmeleri için, meta dışı bir üretim biçimi olan "ev içi sürekli yeniden üretimi" sağladıkları bilinmektedir. Ayrıca araştırmalar, kimi kadınların piyasada çok yüksek ücret karşılığı yapılan bir tür halkla ilişkiler işini, şirket sahibi kocaları için bedavaya yaptıklarını saptamaktadır.

Türkiye'de kadınların işgücüne katkısı, ülke genelinde %30, şehirlerde ise %15 olup, bu oran OECD ülkeleri arasında kadınlar için işgücüne katılmada en düşük oran olarak dikkat çekmektedir. Oysa kadının işgücüne katkısı, hem kendisi açısından hem de aileleri ve toplumsal kalkınma açısından önemlidir. Kadın, bedeli olmayan ev işlerini ve ev yönetimini, bir başka deyişle sürekli yeniden üretimi tamamiyle üstlenmiş durumdadır. Kadının bu sürekli üretimi sayesinde ailenin temel birikimi sağlanmakta, eş ve çocuklar dışarıda çalışabilme olanağını bulmakta ve ileride işgücünü oluşturacak nesiller yetişmektedir. Oysa resmi istatistiklere bakıldığında, hem mutlak olarak hem de erkeklerle karşılaştırılınca kadınların işgücüne katılım oranları düşük görünmektedir.

Kadın istihdamı açısından kırsal ve kentsel alanlar arasında ciddi bir fark vardır. Türkiye'de kadın işgücü özellikle tarım kesiminde yoğunlaşmaktadır. Erkek işgücünün tarımdan kopması nedeniyle yıllara göre tarımda erkek işgücünde bir azalma görülürken, bu işgücü yerine ikame edilen kadın nüfusu tarım işgücü içinde artmaktadır. Nisan 1996 verilerine göre; kırsal kesimde istihdam edilen kadınların %74.7'si ve erkeklerin ise sadece %32.8'i tarım sektöründedir. Bu artışa rağmen kırsal kesimde

kadınların ekonomik durumlarında bir iyileşme gözlenmemektedir. Çünkü tarım sektöründe çalışan kadınların %90.6'sı ücretsiz aile işçisi konumundadır. Kadın işgücünün yaklaşık %65'i hala ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Kırsal alanda tarım sektöründe, aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın, göçle kente geldiğinde, kent işgücü piyasasına girememektedir. Ücretsiz aile işçiliğinin kentsel kesimde azalması olumlu bir gelişmedir. Ancak kentte aynı beceri ve eğitim düzeyinde olsalar da erkeklerle aynı oranda kadınların işgücü piyasasına giremediği görülmektedir. Kadınların işgücü piyasasına girememenedenleri arasında aile, yakın çevrenin tutumu ve daha genel olarak kültürel norm ve değerlerin ev dışında çalışmaya ilişkin yarattığı olumsuz yargılar gelmektedir. Kadın istihdamı ile ilgili bir diğer saptama da yıllara göre düşüş göstermektedir. Ekim 1990'da %34 olan işgücüne katılım oranı 1996'da %30.1'e gerilemiştir. Kent, kadın istihdamı açısından olumsuz bir yapı yansıtmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi göçle kente gelen kadınlar ya ev kadını konumuna girmekte ya da marjinal işlerde yasal korumadan uzak sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadırlar. Kentteki kadın istihdamının belirleyici boyutu giderek kadınların kayıt dışı, niteliksiz işlerde çalışması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de iktisadi faaliyetlere katılan kadınların yalnızca %17.3'lük bir bölümü ücret ve maaş karşılığında çalışmaktadır. Ancak eğitim düzeyi, kadının işgücüne katılımını belirleyen en önemli etkenlerden biridir. Nisan 1996 yılı verilerine göre kentte kadının eğitim düzeyi yükseldikçe, işgücüne katılımı da artmakta, fakülte ve dengi okul mezunu kadınlarda işgücüne katılım oranı %87.1'e yükselmektedir.

Kadın işgücününün tarımdan sonra en çok istihdam edildiği diğer sektör hizmet sektörüdür. %18.3'ü kadın işgücünden oluşan bu sektördeki iş alanlarında bazıları özellikle kadınlar için uygun alanlar olarak kadının geleneksel rolünün bir uzantısı biçiminde görülerek benimsenmektedir. Kadınları mesleki ve teknik eğitime yönlendirmek konusunda uygun politikaların ve yeterli desteğin olmaması nedeniyle, işgücü piyasasının gereksinimleri

doğrultusunda nitelikli kadın işgücü oluşmamaktadır. Bu durum kadınları kendilerine uygun alanlara yönlendirme anlayışını yaygınlaştıran ve yeniden üreten bir etken olmaktadır.

Sanayi sektörü, özellikle imalat sanayi halen kadın işgücünün oldukça sınırlı olduğu bir sektörken bu sektör içinde emek-yoğun iş kollarında kadınların çalıştırılması yaygındır.

Çalışan kadınlar, SSK, Emekli Sandığı ve BAĞKUR gibi sosyal güvenlik sistemleri içine girebilmektedirler. Ücretli olarak sanayi ve hizmet sektöründe çalışan kadınların büyük bir kısmı SSK'na tabiidir. Kadın SSK'lılar toplam içinde %10'luk bir oran oluşturmaktadırlar. BAĞ-KUR'a tabii olanlar için de bu oran hemen hemen aynıdır. Emekli Sandığı kadınların en yüksek oranda yer aldığı kurum olarak %37 civarında kadın çalışmanı barındırmaktadır.

İş piyasasında iş ve mesleklerin cinsiyet temelinde ayrılaşmış yapısı içinde kadınlar daha çok geleneksel kadın mesleklerinde çalışma ve çalıştırılma eğilimindedirler. Kadın emeğinin ucuz emek oluşu, emek-yoğun sanayi dalları için kadınları tercih edilen işgücü durumuna sokarken diğer yandan kadınları düşük ücretle, çalışmaya zorlamaktadır. Düşük statülü bu işler, düşük ücret, geçici çalışma ve sosyal güvencesizliği de doğurmaktadır. Bu durum kadınların işgücü içindeki rolüne yönelik kalıplaşmış anlayışların bir sonucu olarak görülmelidir.

Kadınların hem işe girerken, hem de çalışırken karşılaştıkları cinsiyete dayalı ayrımcılık, kadının çalışma yaşamında önemli bir engeldir. Belli iş ve mesleklere kadınların kabul edilmemesi, görev dağılımında adil davranılmaması, yönetici düzeyinde kadın sayısının azlığı, ekonomik kriz dönemlerinde kadınların öncelikle işten çıkartılmaları, kadın çalışan ücretlerinin düşük tutulması başlıca ayrımcılık örnekleridir.

Bir işyerinde çalışmasına karşın sigortasız olan kadın sayısı oldukça fazladır. Ev kadınlarına isteğe bağlı sigortalılık olanağı sağlayan BAĞ-KUR uygulaması, ödemede eşe bağımlı olma,

gelir yetersizliği ve bilgisizlik gibi nedenlerle sınırlı kalmaktadır.

Yaygınlaşan çalışma türlerinden biri de, kadının eve iş olarak çalışmasıdır. Kadının evde, girişimci olarak kendi adına ya da ücretli işçi olarak bir şiveren adına yürüttüğü bu tür çalışma, kadının aile ve çalışma yaşamını iç içe geçirmekte, özellikle ücretli çalışan kadınlar için, işyeri ortamının asgari koruma koşullarından uzak, örgütsüz, düşük ücretli, kadını toplumsal etkileşimden ve kamusal alandan uzaklaştıran, çalışma koşulları dayatmaktadır. Ev içi çalışmayla ilgili kadın emeğinin niceliksel ve niteliksel olarak koruyan ve düzenleyen yasalar yetersizdir. Evde çalışma, ev işleri için harcanan emek de dahil olmak üzere, istatistiklerde ve milli gelir hesaplarında yer almayan ve yok sayılan bir istihdam biçimidir.

Kadın işçiler arasında sendikalaşma oranı da düşüktür. 1997 yılı istatistiklerine göre toplam 2.774.622 sendikalı işçinin 372.985'i kadın sendikalı işçidir.

B.7. Kırsal Kesim Kadını: (Ek 16- 19- 24- 34/A, E- 36- 45)

Türkiye'de kırsal kesimde yaşayan nüfusun %41'i kadınlardan oluşmaktadır. Tarımda çalışanların büyük bir bölümünü kadınlar oluşturmakta olup, bu kadınların çoğu ücretsiz aile işçisi olarak tarımsal üretime katıldıkları gibi ev işlerini de yapmaktadır. Dönüşümlü emek kullanarak (imece usulü) tarımsal üretime büyük katkı sağlamaktadırlar. Ancak gerek üretim sürecinde gerekse kırsal kesimin sosyal ve politik yaşamında rol ve katkıları göz ardı edilmekte (görünmez işgücü) ve üretimleri resmi kayıtlara yansımamaktadır. Kırsal kesim kadının ev ekonomisine, tarımsal üretime ve ülke kalkınmasına katkısı görünmez kılınarak, sadece çocuk doğuran ve ev işlerini yapan kişi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle herhangi bir yeniliğin kadınların hayatını ne şekilde etkileyeceği önemsenmemektedir. Bu kadınlar, yapılan araştırmalarda kendilerini ev kadını olarak adlandırmaktadırlar. Oysa kırsal kesimde yaşayan kadınlar, tarımsal üretime en az erkekler kadar hatta daha fazla katkı sağlayan önemli bir emek gücü oluşturmaktadır. T.C. Başbakanlık

DİE'nün 1997 yılı verilerine göre, işgücüne katılma oranı kırsal kesimde kadınlarda %45, erkeklerde %75.5 iken kentlerde kadınlarda %14.5, erkeklerde %64.4'dür.

Son yıllarda bazı kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları, kırsal kesimde yaşayan kadınların durumunu saptamak ve iyileştirmek yönünde bazı somut adımlar atmıştır. Halı ve kilim dokumacılığı, konserve üretimi, çeltikçilik gibi projelerin yanı sıra seracılık gibi daha yeni alanlarda da projeler yürütülmekte, bu yönde eğitim verilmektedir. Tarımsal alanla emek yoğun faaliyetlerin büyük bir kısmını üstlenen kadınlara yönelik tarımsal eğitim hizmetlerinin henüz yeterli olduğu söylenemez.

Bu konuda kamu kuruluşu düzeyinde en yeni gelişme Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü bünyesinde bir kadın birimi kurulmuş olmasıdır. Bu birimin başına yüksek ziraat mühendisi bir kadının atanmış olması da bir diğer olumlu gelişmedir. Bakanlık bünyesinde kadınlara yönelik çok sayıda kurs düzenlenmekte, arıcılık, tavukçuluk, çiftçilik ve sürdürülebilir kalkınma alanında proje ve kurslarla eğitim programları uygulanmaktadır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin kırsal kesim kadınının durumunu geliştirme konusunda hazırlamış olduğu 1997/1321 sayılı tavsiye kararı, AK Bakanlar Komitesi tarafından incelenerek üye ülke hükümetlerinin dikkatlerine sunulmuştur. Bu tavsiye kararında kırsal kesim kadınının sosyal ve ekonomik yaşama katılımını artırmanın, toplumdaki statülerini, rollerini ve umudunu yükseltmenin yolunun bu kadınların haklarını geliştirmekten geçtiği belirtilmektedir.

Bu konudaki benzeri çalışmalar Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından da yoğun olarak sürdürülmektedir. Özellikle dünyanın yoksul ülke ve bölgelerinde sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanması için kırsal kesim kadının rolü göz ardı edilmemeli, istatistiksel çalışmalar yapılmalı ve yeterli yasal, ekonomik ve teknolojik destek sağlanmalıdır. Ancak bu takdirde kırsal kesim ka-

dınlarının ve kız çocuklarının bölgelerinde kalması sağlanacak ve kentlere göçün önlenmesi mümkün olacaktır.

İstanbul Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) desteğiyle bu yıl Gecekondu Kadınlarına Yönelik Pilot Proje uygulaması başlatılmıştır. Bu projede kente göç eden kadınlara meslek edindirmek amacıyla tekstil makinelerini kullanma eğitimi yanında kentlileşme sürecini kolaylaştırmak amacıyla yurttaşlık bilgisi konusunda da eğitim verilmiştir.

Türkiye’de uzun yıllardan bu yana yoğun olarak yaşanan kırdan kente göç olgusu göz önüne alınarak Marmara Üniversitesi Kadın İşgücü Merkezi tarafından gerçekleştirilen kırsal kökenli kadınların kente uyumunu sağlayacak,

- Çalışan anneye destek çocuk bakıcılığı programı,
- Varoşlarda yaşayan kadınların kente uyum projesi,
- Kadınları örgütlü yaşama ve politik yaşama hazırlama programı,
- Oya evi projesi,
- Varoşlarda yaşayan baba eğitimi gibi projeler, benzeri destekleme çalışmalarının yararlı sonuçlar doğuracağını kanıtlamaktadır.

B. 8. Medyada Kadın: (Ek 24- 34/D, E)

Günümüzde kitle iletişim araçları, haber ve yorumlar aracılığıyla kadın aleyhine toplumsal yargılar yeniden üretmektedir. Bu konudaki görünürdeki değişime rağmen geleneksel kadın motifleri/ımgeleri pekiştirilmektedir. Gerçekte, değişen kadın düşünceleri, inançları medyada kendini ifade etme olanağından yoksundur. Kendi ayakları üzerinde durabilen, bağımsız, başarılı kadın örnekleri yeterince yansıtılmamaktadır.

Son yıllarda kadının özgürleşmesini konu alan basılı yayınların artması, kadınların kendilerini ifade etmelerine katkı sağla-

miştir. Ancak bu durum kadın gazete, dergi ve diğer yayınlarıyla sınırlı kalmakta ve diğer bası ve yayın kuruluşlarında kadın bakış açısı yaygınlaşmamaktadır.

Türkiye’de de kitle iletişim araçlarında kadın farklılığı ve kadın bakış açısı yansıtılmamaktadır. Örneğin, şiddeti konu alan yayınlarda kadınlar “zavallı” veya “kurban” edilmiş olarak sunulmaktadır. 1993 yılında yapılmış olan “Medya, Şiddet ve Kadın” adlı araştırmada gazetelerde yayınlanan şiddet haberleri incelenmiş ve haberlerin %15.2’sinde şiddete uğrayan kadını acınacak durumda gösteren tanımlamalara; %7.6’sında da kadının namusuyla ilgili olumsuz tanımlamalara yer verildiği saptanmıştır.

Her ne kadar son yıllarda, özellikle TRT GAP TV’de güneydoğu illerimizde yaşayan kadınlara yönelik, Dört Mevsim Kadın gibi programlarda ev içi şiddetten istihdama kadar çeşitli konularda uzman görüşlerine yer verilmekte ve kadınların telefonla ve mektupla programa katılmaları sağlanmakta ise de diğer özel televizyon kanallarında da benzeri yaklaşımların yetersiz olduğu görülmektedir.

Kitle iletişim araçları, genelde kadına yönelik şiddeti yansıtmakla birlikte davranmakta, şiddet olayını şiddeti uygulayan kişilerin anlayışıyla yorumlamakta adeta şiddete uğrayan kadını suçlu konumuna sokmaktadır. Böylece alınan mesaj, kadına yönelik şiddetin olumsuzluğu değil, kadınların geleneksel bakış açısına göre yapmaması gereken davranışları yaptığında sonucun neler olabileceği şeklinde algılanmaktadır. Bu da şiddeti ortadan kaldırmamakta, şiddetin kalıcılığını desteklemektedir. Örneğin kitleyi en fazla etkileyebilen iletişim araçlarından olan televizyonlarda, şiddet olgusu çok sık işlenmekte, ancak şiddetin olumsuzluğu yerine şiddetin yaşamın bir parçası olduğu mesajı verilmektedir. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik televizyon programlarında şiddet olgusu çok yoğun işlemektedir. Bunun engellenmesi için Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’na başvurarak kadın ve çocuklara karşı şiddet içeren film ve programların TV kanallarında

geç saatlerde yayınlanması konusunda girişimde bulunmuştur.

Kadınlar ve medya ilişkisi konusunda temel üç sorun saptanmaktadır. Bunlar, a) Basın yayın organlarında üst düzey yönetici olarak yer alan kadın sayısının azlığı, b) özellikle reklamlarda klişeleşmiş kadın erkek rollerinin yansıtılması, c) son olarak da yazılı ve görsel basında kadın bedeninin meta olarak kullanılmasıdır.

Halen, medya çalışanlarına ve bu grubun içinde özelde kadınların durumuna ait net bir profil bulunmamaktadır. Basın yayın organlarında profesyonel olarak çalışan kadın bulunmakla birlikte, yönetim kadrolarının üst basamaklarında çok az sayıda kadının bulunması dikkat çekicidir. Örneğin 1990 yılı verilerine göre TRT'de yönetici olarak çalışan kadınların oranı %5'dir. Halen Radyo Televizyon Üst Kurulu'nda yalnızca bir kadın üye vardır.

B. 9. CEDAW Sözleşmesinin Hükümlerinin İç Hukukumuzda Yansıtılması Konusunda Sürdürülen Yasal ve İdari Çalışmalar:

YASAL DÜZENLEMELER

A) ADALET BAKANLIĞINCA YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. Medeni Kanun Tasarısı

Raporumuzun 5/A bölümünde de açıklandığı üzere Medeni Kanunumuz cinsiyetlerarası eşitlik anlayışının toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (Gender Mainstreaming) haline getirmek üzere yeniden düzenlenmekte ve kadının statüsünü geriletken ve CEDAW Sözleşmesine aykırı olan maddeler değiştirilmektedir.

- M.K. Md. 152 ve 186 da yer alan; kocanın aile reisliği ve aileye bakmakla yükümlü olduğuna dair hükümler kaldırılmıştır.

- M.K. Md. 154'de yapılan değişiklikle eşlerden her birinin evlilik birliğini temsil edeceği hükme bağlanmıştır.

- M.K. Md. 156'da yalnızca kadının temsil yetkisinin nez'i düzenlenirken, Tasarının 190. maddesinde temsil yetkisi her iki, eş için de eşit olarak düzenlenmiştir.

- M.K. Md. 159'da Anayasa Mahkemesince iptali nedeniyle doğan boşluk, Tasarının 192. maddesi ile "eşlerden her birinin

meslek, iş seçimi ve bunların yürütülmesinde diğer eşin ve ailenin huzurunu göz önünde tutacağı” hükmü ile doldurulmuştur.

- M.K. Md. 160’daki kişisel malları hakkında üçüncü kişilerle karı arasındaki davalarda karıyı kocanın temsil edeceği hükmü Tasarının 193. maddesiyle eşlerden her birinin diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü işlemi yapabileceği şeklinde düzenlenmiştir.

- M.K. Md. 21’de yer alan “Kocanın ikametgahı, karının ikametgahı addolunur” hükmü Tasarıya alınmamıştır.

- M.K. Md. 263’de yer alan velayetin kullanılmasında eşlerin anlaşmamaları halinde babanın oyuna üstünlük tanıyan hükme Tasarıda yer verilmemiştir. Tasarının 336. maddesinde evlilik birliği devam ettiği sürece ana-babanın velayeti birlikte kullanacakları vurgulanmıştır.

- M.K. Md. 264’de çocuğun adının ana ve baba tarafından konulacağı hükmü mevcuttur. Bu durumda eşlerin anlaşmamaları haline M.K. Md. 263’ün uygulanması halinde ortaya çıkan eşitsizlik 263 üncü maddenin Tasarıya alınmaması sonucu ortadan kalkmıştır.

- M.K. Md. 366’da yer alan “erkekler” sözcüğü maddeden çıkartılarak, Tasarının 416. maddesiyle kadınlara da vasiliğe atanmada kabul zorunluluğu getirilmiştir.

- M.K. Md. 153’de 4298 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik paralelinde bir hüküm Tasarının 187. maddesinde düzenlenerek kadınların evlenmeden önceki soyadını da kullanabilmelerine imkan sağlamıştır.

- M.K. Md. 88’de erkek ve kadınlar için evlenme yaşı farkı kaldırılarak bu yaş her iki cins içinde 17 olarak Tasarının 124. maddesinde tespit edilmiştir.

- M.K. Md. 137’de yer alan boşanma ve ayrılık konusunda geçici önlemlere Tasarının 169. maddesinde yer verilmiştir.

- Tasarının 228. maddesi ile yeni düzenlenen ev ve ev eşyalarından yararlanma hakkı da eşitlikçi bir anlayışla tanzim edilmiştir.

- M.K. Md. 298’de yer alan evlilik dışı bir doğumda mahke-

mece çocuğa kayyum tayini hükmü yerine Tasarının 337. maddesinde ana-baba evli değilse velayetin anaya ait olduğu hükmü getirilmiştir.

- Medeni Kanun Tasarısında reform niteliği taşıyan en önemli değişiklik kanuni mal rejiminin değiştirilmesi olup, Türk Kanunu Medenisinin 170. maddesinde kanuni rejim olarak düzenlenmiş olan mal ayrılığı rejiminin yerine Medeni Kanun Tasarısının 202. maddesinde Paylaşmalı Mal Ayrığı rejimi getirilmiştir.

Oysa, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığınca hazırlanan ve sivil toplum kuruluşlarınca desteklenen Türk Kanunu Medenisinin 170. ve 185. Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısında Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi kanuni mal rejimi olarak yer almaktadır. Medeni Kanunda değişiklik yapılmasını talep eden sivil toplum kuruluşlarının ve kadın derneklerinin girişimiyle açılan imza kampanyası ile toplanan çok sayıda imza 1993 yılında TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Ayrıca TBMM'de grubu bulunan bazı parti gruplarına mensup milletvekillerinin de edinilmiş mallara katılım prensibini benimseyen Medeni Kanunun bir veya birkaç maddesiyle ilgili değişiklik teklifleri mevcuttur. Bunlar aşağıda imzası bulunan milletvekillerince verilmiştir:

-Adana Milletvekili İmren AYKUT- Muğla Milletvekili Lale AY-TAMAN (ANAP)

-İçel Milletvekili Oya ARASLI- İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ (CHP)

-İstanbul Milletvekili Tansu ÇİLLER- İzmir Milletvekili Işıl SayGIN- İçel Milletvekili Ayfer YILMAZ- Manisa Milletvekili Ay-seli GÖKSOY- İstanbul Milletvekili Meral AKŞENER- İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN- Edirne Milletvekili Ümran AKKAN (DYP)

Bunlardan başka Ankara Milletvekili Yücel SEÇKİNER (ANAP) eşler arası mal ortaklığı ve Gümüşhane Milletvekili Oltan SUNGURLU (ANAP) hakimın takdir hakkına dayalı olarak malların taksimini öneren kanun teklifleri vermişlerdir. Burada her iki mal rejimini karşılaştırmada yarar görülmektedir.

B.10. Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi ile Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Karşılaştırılması

PAYLAŞMALI MAL AYRILIĞI REJİMİ

PAYLAŞMALI MAL AYRILIĞI REJİMİ

Eşlerden biri tarafından bu rejimin kurulmasından sonra edinilmiş olup da ailenin ortak kullanım ve yararlanmasına tahsis edilmiş olan mallar ile ekonomik geleceğini güvence altına alma amacıyla yapılan yatırımlar veya bunların yerine geçen değerler, mal rejiminin sona ermesi halinde eşler arasında eşit olarak paylaşılacaktır.

Manevi tazminat alacakları ve miras yoluyla edinilen mallar ile karşılıksız kazandırmada bulunanın iradesinden açıkça anlaşılmadıkça, sağlararası veya ölümüne bağlı tasarruflarla edinilen mallar eşler arasında paylaşılacaktır.

Eşlerden herbiri yasal sınırlar içinde kendi mal varlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf hakkına sahip olacak, borçlarından bütün mal varlığıyla bizzat sorumlu olacaktır.

Paylaştırmının aynen yapılmasına imkan yoksa, malın maliki olan eş diğer eşin payını parayla ödeyecek veya malı ona vererek kendi payına düşen bedelin ödenmesini isteyecektir. Paylaştırmada paylaşım konusu olan malın edinilmesinden doğan borçlar indirilecektir.

EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİ

Eşlerin şahsi malları ile kazanılmış mallardan oluşur. Bir malın eşlerden birinin mülkiyetinde olduğunu iddia eden bunu ispatla yükümlüdür. Eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen mallar onların ortak mülkiyetinde sayılır. Bir eşin bütün malları aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal sayılır.

Kişisel Mallar; eşlerden birinin yalnızca kişisel kullanımına yarayan eşya, mal rejiminin başlangıcında eşlerde birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız olarak elde ettiği mallar ve bunların gelirleri, manevi tazminat alacakları ve kişisel malların yerine ikame edilen mallar ve bunların gelirleridir.

Edinilmiş Mallar; Bir eşin mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği mallar kanunen edinilmiş mal olup, bir eşin işinden kazandıkları, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacıyla kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, çalıma gücünün kaybı dolayısıyla ödenen tazminatlar, edinilmiş mal yerine ikame edilen değerlerdir.

Her eş, kanunda yazılı sınırlar

lar içinde kişisel malları ile edinilmiş mallarında, yönetme, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.

Eşlerden biri diğerine ait olup, paylaşım dışı kalan bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, mal rejiminin sona ermesi halinde katkısı oranında hakkaniyete uygun bir bedel ödenmesini isteyebilecektir.

Eşlerden birinin ölümü, başka bir mal rejiminin kabulü, mahkemece evliliğin iptalini, boşanmaya veya mal ayrılığın geçilmesine karar verilmesi hallerinde paylaşmalı mal ayrılığı rejimi sona ererek, tasfiyeye geçilecektir.

Bir mal eşlerin müşterek mülkiyetinde bulunuyorsa eşlerden her biri, aksine anlaşma yoksa, diğerinin rızası olmadan kendi hissesi üzerinde tasarrufta bulunamayacaktır. Her eş borçlarından dolayı 3. kişilere karşı bütün mal varlığı ile sorumludur.

Her eş, mal rejiminin sona ermesi ile diğer eşin zilliyetliğinde bulunan mallarını geri alır. Müşterek mülkiyete tabi bir mal varsa, tasfiye sırasında kanunda öngörülen diğer tedbirlerin yanı sıra, eşlerden her biri daha üstün nitelikte bir yararı olduğunu kanıtlamak ve diğer eşin hissesini ödemek suretiyle o malı bölünmeden kendisine verilmesini isteyebilir. Eşlerin karşılıklı borçları tasfiye edilir.

Bir eş, diğer eşe ait bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına karşılıksız olarak katkıda bulunmuşsa, tasfiye sırasında söz konusu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur ve bu alacak o malın tasfiye sırasındaki değerine göre hesaplanır.

Böyle bir mal daha önce elden çıkarılmışsa alacak, temlik sırasında elde edilen bedele göre hesaplanır ve hemen muaccel olur. Eşler bu değer artışından pay almaktan vazgeçebilecekleri gibi pay oranını da değiştirebilirler.

Evliliğin iptal veya boşanma kararı ile sona ermesi halinde, taraflardan birine ait olmakla beraber paylaşım konusu olan konutta paylaşmadan sonra hangisinin oturmaya ve ev eşyasını kullanmaya devam edeceği hususunda tarafların anlaşmaları mümkün olduğu gibi, taraflar anlaşamazlarsa istek üzerine hakim olayın özelliklerini, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarını ve varsa çocukların menfaatlerini gözeterek karar verecektir. Bu hak tapuya şerh verilecek ve şerh süresinin sonunda kendiliğinden sona erecektir.

Eşlerden birinin diğer eşin payını azaltmak maksadıyla bir malı paylaşmadan önce elden çıkartması halinde, hakim diğer eş hakkaniyete uygun bir denkleştirme bedeli belirleyecektir.

Eşlerden birinin ölümü veya sözleşmeyle başka bir mal rejiminin kabulü anında sona ereceği gibi, mahkemece boşanmaya, ayrılığa, evliliğin hükümsüzlüğüne veya mal ayrılığına karar verilmesi halinde mal rejimi dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere son erer.

Eşlerin birlikte oturdukları konut içindeki eşyanın kısmen ya da tamamen ölen eşe ait bulunması halinde, sağ kalan eş, evlilik birliği sırasında edinilen mallara katılmaktan doğan alacağına mahsup edilmek ve yetmezse ek bedel ödemek suretiyle bunların mülkiyetinin kendisine verilmesini isteyebilir. Aynı şartlar altında mülkiyet yerine konut üzerinde intifa veya sükna hakkın tanınmasını da isteyebilir. Tarım arazisine ilişkin miras hukuku hükümleri saklıdır.

Her eşin payının hesaplanmasında mal rejiminin sona ermesinden önceki 5 yıl içinde diğer eşin rızası olmadan yaptığı karşılıksız kazandırmalar, diğer eşin payını azaltma amacıyla yaptığı devirler (mahkeme kararları bu kazandırma ve devirlerden yararlanan üçüncü kişiler hakkında da geçerli olacaktır.) edinilmiş mallara değer olarak ikame edilecektir.

Kişisel mallara ilişkin borçların edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçların eşlerden birinin kişisel mallarından ödenmiş olması halinde, diğer eş tasfiye sırasında denkleştirme isteminde bulunabilecektir.

2. Türk Ceza Kanunu Tasarısı

- Yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'nun 440. ve 441. maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesinden doğan boşluk, TCK Ön Tasarısının 329. maddesinde kadın ve erkeğin zina suçu eşitlenerek doldurulmuştur.

- Tasarının 332. maddesinde yer alan yeni düzenleme ile hile ile boşanma suç haline getirilmiştir.

- Tasarının 336. maddesi ile ailenin terki suçu düzenlenmiştir.

- Tasarının 323. maddesi ile fuhuşa davet ve müsamaha, fuhuştan yararlanma suçu günümüz koşullarına uygun olarak düzenlenmiş ve fahişelerin kazancıdan yararlananların cezalandırılması ile kadının cinsel istismarının önlenmesi amaçlanmıştır.

B.11. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı Tarafından Yapılan Yasal ve İdari Çalışmalar

Önceki Düzenleme

Kadın evlenmekle kocasının soyadını almakta ve önceki soyadını kullanmamaktaydı. Kadın önceki soyadı ile bir iş sahasında tanınmış ise bu durum aleyhine olmaktaydı.

Nüfus cüzdanlarında yer alan "medeni hal" çoğu kez gerekli olmayan bir bilgi niteliğindedir. Kaldı ki resmi işlemler nüfus cüzdanı ibrazı ile yapılmamakta nüfus

Yapılan Düzenleme

Soyadı ile İlgili Medeni Kanun Madde 153

Kadının evlendikten sonra talep ettiği takdirde kocasının soyadından önce gelmek üzere önceki soyadını da kullanabilmesine imkan sağlanmaktadır.

Medeni Kanununun 153. Maddesinin değiştirilmesine ilişkin kanun 22 Mayıs 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Nüfus Cüzdanlarında Yer Alan "Medeni Hal" Bölümüne İlişkin Çalışma

Kişilerin, değerlendirme ve yargılarını tümüyle ortadan kaldırmak mümkün olmadığından, kadınların hak etmedikleri tutum ve davranışları önlemek devletin

kaydı istenilmektedir. Toplumumuzda halen özellikle boşanmış kadınlar hoş olmayan bazı ima, tutum ve davranışa maruz kalmaktadırlar.

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile içi şiddetten en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Toplumun yarısını oluşturan kadınların büyük bir bölümünün şiddete uğraması, ailenin dolayısıyla da toplum yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Bugün birçok Avrupa ülkesinde, bir uzak doğu ülkesi olan Malezya'da da uygulanmakta olan tedbirleri kapsayan Ailenin Korunmasına Dair özel bir yasa ülkemizdeki mevzuatta yoktu.

alacağı bazı tedbirlerle giderilebilecektir. Anayasamızın 20 nci maddesinde "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulmaz" hükmü yer almaktadır.

Bu çerçevede Devlet Bakanlığının önerisi üzerine İçişleri Bakanlığınca nüfus cüzdanlarındaki medeni hal bölümünde sadece "evli", "bekar" ifadelerinin kullanılmasına karar verilmiştir. İçişleri Bakanlığının 19.11.1997 tarih ve 5783 sayılı genelgesiyle bu husus tüm Valiliklere iletilmiştir.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Aile içindeki şiddeti önlemek amacıyla hazırlanan Kanun, aile içinde şiddete maruz kalan kadın veya çocukların şahsen başvuruları veya Cumhuriyet Başsavcısının bildimesi üzerine Sulh Hukuk Hakimi tarafından, mağdur tarafı korumak amacıyla verilecek tedbirleri içeren koruma kararını ve karara uyulması halinde verilecek cezayı düzenler. Karara uyulmaması halinde verilen ceza, 3 aydan 6 aya kadardır.

Reform niteliğinde olan 4320 sayılı Kanun, 14.01.1998 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve 17.01.1998 tarih 23233 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tasarı ile Yapılan Düzenleme

Türk Ceza Kanununun Zina ile İlgili 440 ve 441 inci Maddeleri ile İlgili Kanun Tasarısı

Mevcut Düzenleme

Türk Ceza Kanununun 440 ve 441 inci maddelerinde erkek ve kadının zinasının ayrı ayrı düzenlenmesinde iki türlü eşitsizlik söz konusu idi. Birinci eşitsizlik, kadının zina suçunu işlemesi için karşı cinsten biri ile bir kez cinsel ilişkiye girmesi yeterli iken, erkeğin zina suçunu işlemesi için karı-koca gibi başkalarının bileceği şekilde yaşamasının gerekmesi idi. İkinci eşitsizlik ise, kadının zina suçunu işlediği karşı cinsin evli veya bekar olması şartı aranmazken erkeğin zina suçunu işlemesi için ilişkiye girdiği kadının bekar olması gerekmektedir.

Türk Ceza Kanununun 456/5 inci maddesine göre 10 güne kadar olan yaralanmalarda mağdur taraf usul ve fürudan (karı-koca, çocuklar vs.) biri ise şikayete tabidir.

Türk Ceza Kanununun 457 inci maddesine göre aile bireylerinden birinin diğerini yaralaması halinde verilecek ceza artışı 1/3'den yarıya kadardır.

Türk Ceza Kanununun 440 inci maddesi değiştirilerek, kadın ve erkeğin zina suçu eşitlenmiştir. Tasarıya göre karı veya koca bir başkası ile bir kez cinsel ilişkiye girdiği kişinin evli veya bekar olmasına bakılmaksızın bu madde ile cezalandırılacaktır. Kadın veya kocanın evli olduğunu bilecek ilişkiye giren şahsa da aynı ceza uygulanacaktır. Verilen ceza 6 aydan 2 seneye kadar hapis cezasıdır.

Kanun Tasarısı Halen TBMM Genel Kurulundadır.

Yaralama ve Aile Bireylerine Kötü Muamelelere İlişkin TCK'nun 456. 457. ve 478 inci Maddelerindeki Değişikliğe Dair Kanun Tasarısı

Türk Ceza Kanununun 456/5 inci maddesi değiştirilerek 10 güne kadar olan yaralanmalarda mağdur taraf usul ve fürudan (karı, koca, çocuklar vs.) biri ise şikayete tabi olmaması düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu 457 nci maddesi değiştirilerek aile bireylerinden birinin diğerini yaralaması halinde verilecek cezanın bir misli artması öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanununun 478 inci maddesi değiştirilerek aile bireylerinden birine kötü muamelede kişiye verilecek ceza 12 aydan 30 aya kadar olarak ve usul ve fürudan (karı-koca, çocuklar vs.) birine karşı yapılırsa cezası 18 aydan 3 seneye kadar öngörülmüştür.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Türk Ceza Kanunu tasarısında Devlet Bakanlığının

Türk Ceza Kanununun 478 inci maddesine göre aile bireylerinden birine kötü muamelede bulunan kişiye verilecek ceza 30 aya kadardır. Usul ve furdan (karı-koca, çocuklar vs.) birine karşı işlenirse cezası 3 aydan 3 seneye kadardır.

Ülkemizde kadın konusundaki politika ve uygulamaların koordinasyonundan sorumlu ulusal ve uluslararası alanda muhatap "Ulusal Mekanizma" olarak, 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1993 yılında Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı bünyesinde bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlanmış ve 1994 yılında Teşkilat Yasası Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

önerilerinin istenilen ölçüde dikkate alınmadığı görüldüğünden, bu konudaki Devlet Bakanlığının görüşleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonuna gönderilmiştir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı

Halen Teşkilat Yasası bulunmayan ve devlet yapısı içinde kadın ile ilgili tek kamu kurumu olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün teşkilat ve görevlerine yönelik düzenlemeler getiren ve Devlet Bakanlığı tarafından hazırlanan "Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı" Türkiye Büyük Millet Meclisinde halen Plan ve Bütçe Komisyonundadır.

Nafaka Artırımı Davalarının Davacının İkamet Ettiği İlide Açılmasına İlişkin Kanun Tasarısı

1806 sayılı Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 9 uncu maddesinin son fıkrası "Nafaka artırımı davalarının davacının ikametgahı yer mahkemesinde açılır" şeklinde düzenlenmiştir.

Kanun Tasarısı halen TBMM Genel Kurulundadır. Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısında da bu tür davalar, "davacının ikametgahı yer mahkemesinde açılır" şeklinde düzenlenmiştir.

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 43. Maddesinin Değiştirilmesiyle İlgili Kanun Tasarısı

Tasarı ile özürli olmaktan do-

Nafaka artırım davaları genel hükümlere göre davalının ikametgahı yer mahkemesinde açılır. Boşanma durumunda genellikle çocuklar annede kalmaktadır. Kadının davacı konumunda olduğu davalarda eski kocanın ayrı bir ilde oturması halinde her yıl kadının bu ile gidip nafaka artırım davası açması gerekmektedir. Davanın uzaması da göz önüne alındığında bu durumun kadına getirdiği yük ortadadır. Nafaka artırım davası açılmadığı takdirde bağlanan miktarın yıl içerisinde kaybettiği değer, nafaka alacaklısının hak kaybına neden olmaktadır.

Belirli koşullara bağlı olarak, erken emekliye ayrılmaya hak kazanan (özürlü, malül ve sürekli iş göremezlik geliri olan) kimse ile erken yaşta emekli kadınlar ve erkeklerin genç yaşta sigortasız eşleri, 506 sayılı SSK Kanununun Analık Sigortası yardımlarından ve SSK Hastanelerinin doğum ünitelerinden yararlanmamaktadır.

Medeni Kanununun 170 inci maddesinde başka bir mal rejimi seçilmediği takdirde "mal ayrılığı rejimi" kanuni mal rejimidir. Evlili-

layı erken emekli olan, sürekli iş göremezlik ve malüllük aylığı alan ve genç yaşta emeklilik hakkını elde edip yaşlılık aylığı alan kadınlar ve erkeklerin eşlerinin de doğum yaptıklarında SSK Hastanelerinin doğum ünitelerinden ve Analık Sigortası yardımlarından yararlanmaları sağlanmaktadır.

Tasarı, Bakanlar Kuruluna imza açılmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir. Başbakanlık tarafından, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanan bir Kanun Tasarısında bu konunun düzenlendiği bildirilmiştir. Kanun Tasarısı halen TBMM Genel Kurulundadır.

Türk Kanunu Medenisinin Mal Rejimleriyle İlgili 170 ve 185 inci Maddesinin Değiştirilmesi ile İlgili Kanun Tasarısı

Tasarı ile, Medeni Kanununun 170 inci maddesindeki değişikliğe göre "Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi" başka bir mal rejimi seçilmediği takdirde kanuni mal rejimi olarak düzenlenmiştir. Madde 185'de ise, fıkralar halinde "Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi" düzenlenmiştir. Düzenlenen bu rejime göre; evlilik birliğinin kurulmasından sonra eşlerin karşılığını vererek veya emeğinin karşılığı olarak birliğe kattığı malların evliliğin ölüm, boşanma, mahkemece evliliğin hükümsüzlüğüne kada verilmesi gibi nedenlerle son bulması durumunda eşit paylaşımı öngörülmektedir. Çağdaş yaşamın gereklerine hakkaniyete ve eşitliğe en uygun mal rejimidir.

ğın ölüm, boşanma gibi nedenlerle son bulması halinde, tüm mallar kimin üzerine ise ona ait olmaktadır. Ayrıca, seçimlik mal rejimi olarak "mal birliği" ve "mal ortaklığı" rejimleri mevcuttur.

Çocuklar ile birlikte sağ kalan eş, mirasın 1/4'nü çocuksuz eş ise 1/2'sini almaktadır.

Yürürlükteki Vergi Kanunu vergilendirme sisteminde aileye özel bir statü tanımakta ve aile reisliği esas alınarak aile reisinin ailenin tüm gelirlerinin toplamından oluşan tek vergi beyannamesi (aile reisliği beyannamesi) vermesi usulü uygulanmaktadır. Devlet Bakanlığı çok uzun zamandan beri bu vergilendirme sisteminin sakıncalarını dile getirerek vergilendirmenin ailenin koca aracılığıyla tek vergi mükellefi olarak tanınmasına karşı çıkmış ve evli kadının da ayrıca vergi mükellefi olma hususunu her platformda savunmuştur. Halen uygulanmakta olan sistemde; koca, kadına ait gelire ve mal varlıklarına ait vergileri kendi gelirleriyle birleştirilmiş şekilde ödemektedir. Bu durum ödenecek

Adalet Bakanlığının evliliğin sona ermesi halinde malların tasfiyesi ile ilgili görüşleri doğrultusunda Kanun Tasarısı yeniden düzenlenmiştir. Adalet Bakanlığınca hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısı Devlet Bakanlığınca incelenmiş, Tasarıda Seçimlik Mal Rejimi olarak yer alan "Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi"nin Kanuni Mal Rejimi olarak düzenlenmesi hususu Medeni Kanun Tasarısı hakkındaki Devlet Bakanlığının görüşlerimiz doğrultusunda anılan Bakanlığa önerilmiştir.

Türk Kanunu Medenisinin Mirasa İlişkin 444 Üncü Maddesinin Değiştirilmesi İle İlgili Kanun Tasarısı

Tasarı ile eşlerden birinin ölümü halinde, ölenin çocukları ile birlikte sağ kalan eşin miras payı 1/2 olarak düzenlenmiştir. Sağ kalan eş çocuksuz ise mirasın tamamını alması çalışmalara dahil edilmiştir.

Hazırlanan kanun tasarısı 31.7.1997 tarihinde Adalet Bakanlığının görüşlerine sunulmuştur. Adalat Bakanlığı tarafından olumsuz görüş belirtilmiştir. Adalet Bakanlığınca hazırlanan Türk Medeni Kanunu Tasarısının miras hukuku bölümünün ilgili maddelerinde kanun tasarısı doğrultusunda düzenleme yapılması hususu Medeni Kanun Tasarısı hakkındaki Devlet Bakanlığı görüşleri doğrultusunda anılan Bakanlığa önerilmiştir.

vergi diliminin yükselmesine neden olmaktadır. Böylece vergi adaletsizliğine kapı açılmaktadır. Bu sistem gelirin gerçek sahibi olan kadını yok saymakta ve kocayı tek muhatap olarak almaktadır.

Halen yürürlükte olan mevzuata göre 657 sayılı Yasaya tabi kadın memurların doğum izinleri, doğum öncesi 3 hafta doğum sonrası 6 hafta ücretli olup, ücretsiz izin süresi 1 yıldır. 1475 sayılı İş Kanununa göre kadın çalışanan doğum öncesi 6 hafta doğum sonrası 6 hafta ücretli izni bulunup ücretsiz izin süresi 6 aydır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı

Devlet Bakanlığınca bu sınıkların giderilmesi için Gelir Vergisi Kanununu 10, 31, 88 ve 93 üncü maddelerinin değiştirilmesi yönünde bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. Ancak, Maliye Bakanlığı tarafından, vergi konusunda geniş kapsamlı düzenleme içeren bir tasarinin hazırlanmış olduğu ve önerilerin bu tasarıda dikkate alınacağı bildirilmiştir. Kadını hukuki bir kişilik olarak görmeyen bu maddeler Devlet Bakanlığının önerileri doğrultusunda Maliye Bakanlığınca hazırlanan tasarıda tümünden kaldırılmıştır. Bu Tasarının kanunlaşması halinde; evli kadının tek başına vergi vermesi ve yine kocanın temsil ettiği aile birliğinden bağımsız olarak vergi mükellefi olması gerçekleşecektir.

Maliye Bakanlığınca hazırlanan Gelir Vergisi Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kabul edilerek kanunlaşmıştır. Resmi Gazete'de yayımı beklenilmektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve 1475 sayılı İş Kanununun Doğum İzinlerini Düzenleyen Maddelerinde Değişiklik Yapılmasını Öngören Tasarı

Kadın işçi ve memur doğum öncesi ve sonrası izinler yönünden eşit hale getirilmiştir. Ücretli izinler doğumdan önce 6 ve doğumdan sonra 12 hafta olmak üzere 18 hafta olarak düzenlenmiştir. Ücretsiz izinler, 6 ay ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca bu izni

Doğum nedeniyle ücretsiz izin alan kadın memurlar süresinde müracaat edip bu sürelerdeki emekli kesenek ve karşılıklarını ödedikleri takdirde ücretsiz izin süresi emeklilik hizmetine sayılmaktadır. Ödemeyenler için bu süre emeklilik hizmetine sayılmaz.

Emekli, adi malüllük, vazife malüllüğü aylığı alan veya iştirakçi olan kız çocuklarına anne/babalarının Emekli Sandığına tabi olarak aylık almakta iken ölümleri halinde, yetim aylığı bağlanmamaktadır. Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarından aynı şekilde aylık alan kız çocuklarına anne ve babalarının Emekli Sandığına tabi olarak aylık almakta iken ölümleri halinde yetim aylığı bağlanmaktadır.

doğum yapan kadın veya eşinin alabileceği şekilde yapılan düzenleme ile de ücretsiz izinler ebevyn iznine dönüştürülmüştür.

Tasarı hakkında Adalet, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Maliye Bakanlıklarından ve Devlet Personel Başkanlığından görüşler gelmiştir. Tasarı, gelen görüşler doğrultusunda yeniden düzenlenerek 08.07.1998 tarihinde Bakanlar Kurulunda imzaya sunulmak üzere Başkanlığa gönderilmiştir.

Ücretsiz Doğum İzinlerinin Geriye Dönük Borçlanılmasına İlişkin Kanun Tasarısı

Ücretsiz doğum izni alan ve bu sürede emekli kesenek ve karşılıklarını zamanında ödenmemiş olan kadın memurlara bir defaya mahsus olmak üzere geriye yönelik borçlanma imkanı getirilmiştir. Tasarının Kanunlaşmasından önce doğum izni alıp kesenek ve karşılıklarını ödemeyen ve bu şekilde emekliye ayrılanlar ile ölenlerin yakınları için de aynı imkan sağlanmıştır.

Adalet, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Maliye Bakanlıklarından ve Devlet Personel Başkanlığından görüşler gelmiştir. Tasarı, gelen görüşler doğrultusunda yeniden düzenlenerek 08.07.1998 tarihinde Bakanlar Kurulunda imzaya sunulmak üzere başbakanlığa gönderilmiştir.

Yetim Aylığı Bağlanmasına İlişkin 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 68. Maddesinin 4. Fıkrasındaki Değişiklikle İlgili Kanun Tasarısı

Eşitsizliği gidermek amacıyla ilgili madde, "Kız çocuklara %25 oranında yetim aylığı bağlanır" şeklinde ilave yapılarak düzenlenmiştir.

Tasarı gerekçeleri ile hazırlanmış olup, Adalet Bakanlığı ve Maliye Bakanlığına görüş için gönderilmiştir. Adalet Bakanlığında olumlu görüş gelmiştir. Maliye Bakanlığında henüz görüş gelmemiştir.

Nafaka Artırımı Davaları ile İlgili Çalışma

Nafaka davaları bir defada hüküm verilir hale getirilmeli ve nüfus yoğunluğuna göre nafaka daireleri oluşturulmalı ve görevli mahkemeler tarafından denetlenmelidir. Artışlar için zaman dilimi belirlenmeli ve artışlara esas olmak üzere resmi enflasyon miktarı, ücretliler için yıllık artış oranları temel alınmalıdır. Yargı yolu açık bırakılmalı, taraflara belirlenen miktara itiraz hakkı ile karşı tarafın mal varlığında önemli artışlar olması halinde dava açma yetkisi tanınmalıdır. Devlet Bakanlığınca konuda yasal çalışmalar başlatılmıştır.

Ayrıca bu konuda düzenleme yapılması hususu Medeni Kanun Tasarısı Hakkındaki Devlet Bakanlığının görüşlerimiz doğrultusunda Adalet Bakanlığına önerilmiştir.

Boşanma Davalarının Gizli Celse ile Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı (Medeni Kanununun 150 inci Maddesi)

Anayasanın 41 inci maddesi ile koruma altına alınan ailenin, yargılama sırasında özel yaşan-

Nafaka artırma davalarının her yıl periyodik bir şekilde açılması, özellikle boşanma halinde çocukların annede kaldığı gözönüne alınırsa gelir düzeyi düşük olan kadına maddi ve manevi külfet getirmektedir. Boşanma davalarının genel dava sıralarında üst seviyelere çıktığı nazara alındığında; nafaka davalarının da buna paralel bir seyir izlediği açıktır. dolayısıyla periyodik bir mahiyet arz eden nafaka artırımı davaları mahkemelerin yükünü de artırmaktadır.

Evlilik birliği içerisinde yaşanan güzel ve çirkin olaylar, maddi ve manevi paylaşımlar, kısaca özel yaşantılar sadece karı ve kocayı ilgilendirmektedir. Boşanma davalarının aleni olması, boşanmayı sağlamak amacıyla tarafların evlilik süresi içerisinde yaşadıkları ve o güne kadar herkesten sakladıkları özel yaşantılarının en ince detayına kadar oturumu izleyenlerce öğrenilmesine ve dedikodulara neden olmaktadır. Davaların boşanma ile sonuçlanmaması durumunda özel yaşantılarının açığa çıkması nedeniyle eşlerin bir araya gelmeleri zor olmaktadır. Müşterek çocuklar da bu dedikodulardan etkilenmektedir. Bazen bir savaş

alanına dönüşen boşanma davalarında, kastı aşan sözler de sarf edilmekte, taraflar birbirlerinin fiziksel kusurlarını, cinsel yaşantılarını da dile getirmek durumunda kalmaktadırlar.

Halen ülkemizde aile ile ilgili davalar mevzuatta belirlenen mahkemelerde görülmektedir. Aynı bir aile mahkemesi bulunmamaktadır. Aile, çocuk ve kadını ilgilendiren ve çok hassas olan konuların özel ihtisas mahkemelerine görülmesi uygundur.

tılarının deşifre olması anayasanın 20. Maddesine de aykırıdır. İlgili maddede özel hayatın gizliliği ve korunması düzenlenmiş olup, herkez özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir denilmiştir. Anayasanın bu maddeleri esas alınarak genel ahlakın gerekli kıldığı hallerde, boşanma ve ayrılık davalarında duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli yapılması hususunda bir tasarı hazırlanmış ve 08.07.1998 tarihinde görüşleri alınmak üzere Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

Ayrıca boşanma davalarının tarafların talebi üzerine gizli celse ile yapılması hususu Medeni Kanun Tasarısı hakkındaki Devlet Bakanlığının görüşleri doğrultusunda Adalet Bakanlığına önerilmiştir.

Aile Mahkemeleri Kurulması Çalışmaları

Avrupa ülkelerinde ve birçok müslüman ülkede de var olan Aile Mahkemelerinin kurulması yönünde Devlet Bakanlığının çalışmaları Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile işbirliği içerisinde başlatılmıştır. Bu konuda diğer ülkelerdeki Aile Mahkemelerinin kuruluşu, çalışmaları ve hukuki statüsü incelenmektedir. Boşanma, zina, nafaka gibi aile hukukunu ilgilendiren davaların bu konuda mesleki eğitim almış hukukçular tarafından psikolog ve sosyoloğun katılımı ile sonuçlandırılmasının gerektiği düşünülmektedir.

Evlilik birliğinin devamı süresince ev işlerini yapmak ve çocuklarına bakmak suretiyle emeği ile aile bütçesine katkıda bulunan kadın, boşanma halinde maddi ve manevi açıdan büyük bir yıkıma uğramaktadır. Ayrıca, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olan kocanın ölüm aylığı bağlanmasına hak kazanmadan ölümü halinde de karısı ve çocukları zor durumda kalmaktadırlar.

Medeni Kanunda babalık davaları iki çeşittir.

1. Tüm sonuçları ile babalık davası

2. Mali sonuçları ile tabii babalık davası

Tüm sonuçları ile babalık davası hükmedildiği takdirde çocuk babasının soyadını vatandaşlık hakkı ile miras hakkını kazanır. Mahkemece ikinci babalık şekli olan mali sonuçları ile babalığa hükmedildiği takdirde, tabii baba olduğu sabit olunan baba, anaya tazminat, çocuğa bakım nafakası ödemekle yükümlüdür. Bu hüküm çocukla doğal baba arasında hukuki bir nesep (hısımlık) başlatmak ve mirasçılık hakkı kazandırmak. Avrupa ülkelerinde

Çalışmayan Evli Kadınların Evdeki Emeğinin Sigortalanmasına Dair Kanun Tasarısı

Tasarı ile 1479 sayılı Kanuna Ek 20 inci madde eklenerek evli kadınların kocaları tarafından sigortalı yaptırılmaları zorunluluğu getirilmek suretiyle sosyal güvenceye kavuşturulmaları öngörülmektedir. Ayrıca Tasarı ile 1479 sayılı Kanuna Ek Geçici 24 üncü madde eklenmek suretiyle, kırk yaşını bitirmiş olan evli kadınlar bakımından istekleri halinde geriye doğru on yıllık borçlanma hakkı getirilmektedir.

Kanun Tasarısı Bakanlar Kuruluna imzaya açılmak üzere Başbakanlığa sunulmuştur.

Evlilik Birliği Dışında Dünya'ya Gelen Çocukların Yasal Haklarının Sağlanması Yönünde Yapılan Çalışma

Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kurulu 21.02.1997 tarih ve 1/1 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararı ile tek babalık sistemini benimsemiş bulunmaktadır. Medeni Kanunda ilgili maddelerde değişiklik yapılarak ikili babalık yerine tek babalık sistemine geçilerek evlilik dışında dünya'ya gelen ve babası tespit edilen çocuklarında evlilik içinde doğan çocuklarla aynı haklara sahip olmalarının sağlanması için gerekli yasal çalışmalar başlatılmıştır.

Adalet Bakanlığınca hazırlanan Medeni Kanun Tasarısında yer almıştır.

olduğu gibi ülkemizde de, ikili babalık yerine tek babalık sistemine geçilmesi gerekmektedir.

2510 sayılı İskan Kanuna göre baraj vb. yatırımlar sonucu konutları istimlak edilen ailelere yeni konut verilmekte, ancak ocuk-suz kadın ve erkek dullar bu haktan yararlanamamaktadır.

Herhangi bir işte çalışmayan zrl çocuğu olan gelir vergisi mükellefi anne ve babaların gelirlerinden bir bölümünün gelir vergisinden istisna tutulmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır.

Baraj Yapımı vb. Yatırımlar Sonucu Konutsuz Kalan ocuk-suz Kadın ve Erkek Dullara Konut Verilmesini Düzenleyen Kanun Tasarısı

Devlet Bakanlığı tarafından hazırlanan kanun tasarısı ile çocuksuz kadın ve erkek dullarında birer aile olarak kabul edilerek, baraj vb. yatırımlar sonucu kendilerine konut verilmesi düzenlenmiştir.

Söz konusu Kanun Tasarısı halen TBMM Bayındırlık ve İskan Komisyonundadır.

Gelir Vergisi Kanununa Bir Madde Eklenmesine Dair alışma

Herhangi bir işte çalışmayan zrl çocuğu olan gelir vergisi mükellefi anne ve babaların gelirlerinin bir bölümünün, aileye maddi bakımdan destek olması amacıyla gelir vergisinden istisna tutulmasına yönelik bir çalışma başlatılmıştır.

Kadının cinsel meta olarak sunulması ve istismarını önleyici çalışmalar yapılmaktadır.

Bekaret kontrolleri ile ilgili uygulamaların ortadan kalkması amacıyla çalışmaktadır.

Bakanlıklarda kadın birimlerinin kurulması ile ilgili çalışmalar srdrlmektedir.

10 ilin Valiliğinde Kadının Statüsü Birimleri kurulmuştur.

C) TBMM'DE GRUBU BULUNAN SİYASİ PARTİLERE MENSUP MİLLETVEKİLLERİNİN KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ KONUSUNDA YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

- Çankırı Milletvekili Mete BÜLGÜN (ANAP)'ün "Türk Kanunu Medenisinin 92 nci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun" Teklifinde; evlenme memnuiyetini düzenleyen 92 nci maddenin kapsamına amca, dayı, hala ve teyze çocukları da alınmıştır.

- İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ (CHP) ve İçel Milletvekili Oya ARASLI (CHP) tarafından hazırlanan 1475 sayılı İş Kanununun 17. maddesinin ve 5953 Sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanununun 16. maddesinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Teklifinde;

- 1475 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin I numaralı bendinin (b) fıkrasının ikinci paragrafına "Kadın işçiler bakımından doğum ve gebelik hallerinde işverenin bildirimsiz fesh hakkı yoktur." şeklinde ilave yapılarak, doğum ve gebelik hallerinin işverenin fesih hakkının doğmayacağı;

- 5953 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinin son fıkrasında yapılan değişiklik ile kadın gazetecilerin doğum iznine ayrıldığı dönemde son aldığı ücretin yarısının ödeneceğine dair hüküm değiştirilerek,

"Kadın gazetecinin hamileliğinin 7. ayından itibaren doğumun ikinci ayının sonuna kadar izinli sayılır. Bu müddet zarfından müessese gazeteciye son aldığı ücretin tamamını öder. Doğum vuku bulmaz veya çocuk ölü dünyaya gelirse bu halin vukuundan itibaren 1 ay müddetle bu ücret ödenir. Gazetecinin sigortadan alacağı yardım bu ödemeye tesir etmez" hükümleri getirilmiştir.

-İzmir Milletvekili Birgen KELEŞ (CHP) ve İçel Milletvekili Oya ARASLI (CHP) tarafından hazırlanan TCK'nun 237. maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun teklifi ile;

- Kanunun evlenmelerini menettiği kimselerin memnuiyetini bilerek akitlerini yapan evlendirmememurları ile bu suretle evlenenler veya bu evlenmeye razı olan veli ve vasilerin 6 aydan 3 yıla,
- Bu şartlara riayet etmeden evlenme kağıdı veren memurun 6 aydan 2 yıla,
- Kanuna uygun evlenme aktini gösteren belgeyi görmeden dini merasim yapanlar 2 aydan 2 yıla,
- Aralarında evlenme akti olmadan dini merasim yaptıran taraflara 1 yıldan -3 yıla,
- Erkek evli ise 2 yıldan -5 yıla ve kadının erkeğin bu durumunu bilmesi halinde kadına da 2 yıldan -5 yıla, kadar hapis cezası verilmesi öngörülmüş, muhtarlara da evlenme akti olmadan dini merasim yaptıklarına muttali olduğu kimseleri yetkili makama bildirme mecburiyeti getirilmiş ve bu hususta ihlal gösterenlere 1-5 milyon TL ye kadar ağır para cezası ve tekerrüründe 1 yıla kadar hapis cezası getirilmiştir.

- İzmir Milletvekili Sn. Birgen KELEŞ ve İçel Milletvekili Sn. Oya ARASLI'nın (CHP) Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanunun Teklifinde; 743 sayılı Kanununun 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 263 ve 598 nci maddelerinde değişiklik yapılarak, aile içinde ve evlilik birliğinin temsilinde kadın-erkek eşitliğini sağlayıcı, kadının statüsünü yükseltici düzenlemeler getirilmiştir.

- İzmir Milletvekili Sayın Birgen KELEŞ ve İçel Milletvekili Sayın Oya ARASLI ile 10 arkadaşları tarafından verilen, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 32. maddesinin (h) fıkrasında değişiklik yapılmasına dair kanunla "Meslekleri gereği sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan sağlık personeli ve yardımcı sağlık hizmetleri personeliyle, hizmet sınıfları farklı olmakla birlikte fiilen bu hizmetlerde çalıştırılan personelin; röntgen, radyum ve benzeri iyonizan radyasyon laboratuvarları ile anes-

teziyoloji ünitelerinde çalıştırılanların 4 ay, diğer ünitelerde çalışanların 3 ay fiili hizmet zammından yararlanmaları" sağlanmıştır.

Bu kanun teklifi genel bir düzenleme gibi görünmekle birlikte sağlık personelinin çoğunluğunun kadın olması nedeniyle kadınlar açısından bir iyileştirme getirmektedir.

Ayrıca,

-Adana Milletvekili İmren AYKUT- Muğla Milletvekili Lale AY-TAMAN (ANAP)

-İstanbul Milletvekili Tansu ÇİLLER- İzmir Milletvekili Işıl YAYGIN- İçel Milletvekili Ayfer YILMAZ- Manisa Milletvekili Ay-seli GÖKSOY- İstanbul Milletvekili Meral AKŞENER- İzmir Milletvekili Gencay GÜRÜN- Edirne Milletvekili Ümran AKKAN (DYP) tarafından edinilmiş mallara katılım prensibini benimseyen Medeni Kanunun bir veya birkaç maddesiyle ilgili değişiklik teklifleri mevcuttur.

- Bunun dışında Ankara Milletvekili Yücel SEÇKİNER (ANAP) eşler arası mal ortaklığı ve Gümüşhane Milletvekili Oltan SUNGURLU (ANAP) hakimın takdir hakkına dayalı olarak malların taksimini öngören kanun tekliflerini vermişlerdir.

D) İNSAN HAKLARI KOORDİNATÖR ÜST KURULUNUN KADIN SORUNLARI KONUSUNDA YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulunca, insan hakları açısından kadın sorunları ele alınarak, oluşturulan hukuk, eğitim ve toplumsal sorunlarla ilgili çalışma gruplarının raporları ile tespit edilen hususlar 6.2.1998 tarihli basın toplantısında Devlet Bakanı Sayın Hikmet Sami TÜRK tarafından açıklanmış olup, bu tespitlere Komisyon Raporunun sonuç ve öneriler bölümünde yer verilmiştir. (Ek 19)

E) DİĞER KAMU KURUM KURULUŞLARININ ÇALIŞMALARINI

Komisyonca davet edilen CEDAW Sözleşmesi hükümlerini

hayata geçirme konusu ile ilgili diğer Bakanlıklarca da geniş çaplı çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çalışmalar Raporumuzun ilgili bölümlerinde ayrıntılı olarak yer almıştır.

5. DEĞERLENDİRME:

Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için Devletlerce geçici ve özel önlemler dahil her türlü önlem alınırken özellikle üç ana konu önem kazanmaktadır:

1. Kadınların ailenin refahına ve ülkenin kalkınmasına yaptığı önemli katkı, dünyada olduğu gibi ülkemizde de henüz tam olarak anlaşılammıştır. Bu konu üzerinde özellikle durulmalıdır.

2. Kadınların ana olmaları ve nesillerin üremesindeki önemli rolü aile içinde ve toplumda ayrımcılığa neden olmamalıdır. Bu konu üzerinde özellikle durmak gerekir.

3. Kadınlar ve erkekler arasında tam bir eşitliğin gerçekleştirilmesi için kadınların ve erkeklerin geleneksel rollerinde değişiklik yapılması gerekir. Bu da önemle üzerinde durulması gereken bir başka noktadır.

Bulduğumuz bölgede laik demokratik bir hukuk devleti olma özelliğine sahip tek Müslüman ülke olan Türkiye’de, kadınlarımızın toplumdaki konumu, küreselleşme süreci ve çağdaş dünyayla bütünleşme çerçevesi içerisinde gelenek ve göreneklerden kaynaklanan bazı kalıplar nedeniyle zaman zaman çelişkili bir tablo sergilemektedir.

Ülkemizde tek tip bir kadın kimliğinden söz etmek mümkün değildir. Bir yandan, bugün az sayıda da olsa yönetimin en kritik noktalarında kadınların ön plana çıktığını, öte yandan eğitim, sağlık ve istihdam gibi önemli kalkınma kaynaklarına ulaşılabilirlikte kadın ve erkekler arasında önemli eşitsizliklerin sürdüğünü görmekteyiz. (Ek 34/A, D) Oysa toplumumuzun daha sağlıklı ve mutlu bireylerden oluşabilmesi için kadın-erkek eşitliğini sadece de jure (yasal olarak) değil de facto (uygulamada da) sağlamamız gerekmektedir. İmzaladığımız sözleşmeler, mensubu bulun-

duğumuz çağdaş demokratik kuruluşlarla bütünleşmemizi sağladığı gibi ülkemizde de evrensel temel hak ve hürriyetlerin korunmasına ve geliştirilmesine vesile olmaktadır.

Bu gerçeğin ışığı altında, Türkiye’de kadının durumunu iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmesi gereken öncelikli hususlar, Komisyonumuz tarafından aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılı bir biçimde irdelenmiştir.

5.1. Çekincelerin Kaldırılması: (Ek 1- 2- 3- 12/E)

Ülkemizce CEDAW Sözleşmesine konulmuş olan çekincelerin kaldırılması için yapılan çalışmaların sonucu yaklaşması memnuniyet verici bulunmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan yasa tasarılarının, 4. Dünya Kadın Konferansında, ülkemizin çekincelerin kaldırılmasına ilişkin taahhütleri doğrultusunda bir an önce yasalaşması gerekmektedir. Esasen CEDAW Sözleşmenin 28. Maddesi 2. paragrafında da “Bu sözleşmenin ruhuna ve amacına aykırı çekince konulamaz” hükmü yer almaktadır. Ayrıca, 19. dönem toplantısını tamamlayan CEDAW Komitesinin 10 Temmuz 1998 tarihli Çekincelerin Kaldırılması Hakkındaki Bilgirisinde, özellikle Sözleşmenin 2. ve 16. maddelerine çekince koyan ülkelere, bu maddelere koyulan çekincelerin Sözleşmenin ruhuna ve amacına aykırı olduğu gerekçesiyle, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 50. yıldönümü olması sebebiyle 1998 yılı içinde kaldırmaları çağrısında bulunulmuştur.

1926 yılında İsviçre Medeni Kanunundan hareketle hazırlanan Türk Kanunu Medenisi, o günün koşullarına göre Türk kadınına vatandaşlık hakkı başta olmak üzere bir çok medeni haklar tanımaktaydı. Ancak 1900’lü yıllarda ilerici kabul edilen bazı hükümlerinin günümüz toplumu için yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Toplumsal cinsiyetle ilgili konulardaki yeni düşünceler, kazanımlar ve başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere çeşitli yargı kararları ile hukuk sisteminde kadınların durumunu iyileştirmek amacıyla yapılacak değişikliklerin yolunu açmıştır. Kadınlarımızın taleplerine cevap vermekten uzak düşen yürürlükteki Medeni

ni Kanun'un ayrımcılık içeren bölümlerini hemen hemen ortadan kaldıran Medeni Kanun Tasarısı ışığında ve CEDAW Sözleşmesinin 28/2. maddesi doğrultusunda, Sözleşmeye 29/1'e konulmanın dışında kalan çekincelerin, 4. Dünya Kadın Konferansında vermiş olduğumuz taahhütler çerçevesinde kaldırılması kaçınılmazdır.

5.2. Ulusal Mekanizmanın Güçlendirilmesinin Yolları: (Ek 24-34/E, I)

CEDAW Sözleşmesinin 1. Bölüm 2. Maddesinde açıkça belirtilmiş olan "Taraf Devletlerin, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla anayasa ve yasalarında her türlü gerekli değişikliği yapacakları" ifadesinden hareketle;

* Kadının statüsünün yükseltilmesi için bir Çevrede Eşitlik Yasasının yürürlüğe girmesiyle, kadın-erkek eşitliğini bozan tüm yasa maddelerinin taranmak suretiyle değişmesine yeni sorunların doğmayacağı bir yapı oluşturulmasının sağlanmasına ve bu yasanın hukukçular ve özellikle kadınların katkısıyla hazırlanmasına özen gösterilmelidir.

* Türkiye'deki yegane ulusal kadın mekanizması olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün kalıcı bir yapıya kavuşması doğrultusunda hazırlanan Teşkilat Yasa Tasarısının TBMM tarafından kabul edilmesi, uluslararası kuruluşlara karşı itibarımızı arttıracığı gibi kadınlarımıza da olumlu bir umut kaynağı olacaktır.

* Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kendisi icracı bir kurum olmadığı için diğer Bakanlıklar ve kamu kuruluşlarıyla eşgüdüm içinde çalışması elzemdir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yasa Tasarısından TBMM Komisyonlarında bürokrasi yaratacağı gerekçesiyle çıkartılan Kadının Statüsü Yüksek Danışma Kurulu'nun yeniden eklenmesi yararlı olacaktır.

TBMM nezdinde ise kanunlar ve uygulamalar kadın-erkek eşitliğini tatmin edici boyutlara ulaşıncaya kadar Kadın-Erkek

Eşitliği İzleme Komisyonu oluşturulması, gerekiyorsa içtüzük değişikliğine gidilmesi, bu sağlanıncaya kadar hemen bir uyum komisyonu oluşturulması yararlı olacaktır.

5.3. Kadınların Yönetime Katılımının Artırılması: (Ek 12/B, D, E- 14- 16- 19- 22- 23- 24- 34/A, B, D- 36- 40- 41- 43- 44)

Kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi ve cinsiyetlerarası eşitliğin sağlanması yolundaki çabaların devletin meşru ve talep edilen görevleri arasında yerini alması CEDAW Sözleşmesiyle garanti altına alınmıştır. Sözleşmenin 2. Bölüm 7. Maddesinde "kadınların ülkenin politika ve kamu hayatına, hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılması" yer almaktadır.

Bu doğrultuda yaşamın her alanında, kadının karar mekanizmalarına ve siyasal yaşama katılmasını destekleyecek koşulların sağlanması amacıyla öncelikle birey ve yurtaş kadın kimliğinin öne çıkarılması için gerekli çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Ülkemizde kadının siyasete katılımının artırılmasının ön koşulu olarak herşeyden önce ulusal mekanizmaların çeşitlendirilmesi ve çağdaş ülkelerde bulunan aşağıda kısaca özetlenen tedbirlerin alınması gerekmektedir. kadın hareketinin talepleri, uluslararası kuruluşların ve antlaşmaların hükümleri doğrultusunda eşitliğin sağlanması yolunda şimdiye kadar, birçok ülkede ortaya çıkan gelişmeler şu ana başlıklar altında izlenebilir.

1. Kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesine ve cinsiyetlerarası eşitliği sağlanmasına yönelik araştırmaları yapmak, öneriler geliştirmek, politikalar oluşturmak ve bu politikaların uygulamalarını denetlemek amacıyla klasik devlet yapısı içinde siyasi (Fransa'da Kadın Bakanlığı, Hollanda'da Limansipasyondan (Kadının Kurtuluşundan) Sorumlu Devlet Bakanlığı, Federal Almanya'da Kadın ve Aile İşleri Bakanlığı, Türkiye'de Aile ve Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı vb. gibi) ya da idari/bürokratik nitelikte (İsveç'te Kadınlar ve Erkekler Arası Eşitlik Sorunları

Müsteşarlığı, İzlanda'da Eşit Statü Konseyi, diğer İskandinav ülkelerinde Bakanlıklararası Kurul ve Eşitlikle İlgili Sorunlar Sekreterliği, Eşitlik Sorunları Konseyi, çeşitli bakanlıkların bünyesinde Cinslerarası Eşitlik Büroları, Kadın Komiteleri, hükümetin yanı sıra yerel yönetimlerin, sendikaların ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla oluşan Cinsiyet Eşitliği Konseyi, Eşit Statü Komiteleri, Türkiye'de Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü gibi) ulusal mekanizma olarak tanımlanan kurumların oluşması ve mevcut kurumun teşkilat ve olanaklar açısından geliştirilmesi,

2. Ayrımcılığın önlenmesine ilişkin politikaların temel ilkelerini ve amaçlarını belirtmek üzere Genel Eşitlik Yasası veya Çerçeve Yasası (Danimarka ve Norveç'te Eşit Fırsat Yasası, Finlandiya'da Kadın-Erkek Eşitliği Yasası, yine Danimarka'da Kadınlara ve Erkeklerle Eşit Muamele Yasası, 1985 yılından beri yürürlükte olan Kamu Komitelerine Atanmada Kadın-Erkek Eşitliği Yasası ve 1990 yılından bu yana yürürlükte olan Kamu Hizmeti Yönetim Kurullarına Atanmada Kadın Erkek Eşitliği Yasası gibi) hazırlanması ve bundan hareketle de özel yasalar çıkartarak yasal sistemlerin ayrımcılık içeren yaklaşımlardan arındırılmasını amaçlayan reformların yapılması,

3. Bazı ülkelerde eşitlik politikalarının hedeflerini, uygulama alanlarını, kaynak kullanımını planlamak ve yönlendirmek üzere Eylem Planlarının uygulanması;

4. Ayrımcılık uygulamalarında ortaya çıkan uzlaşmazlıkları gidermek, şikayetleri dinlemek, çözüme ulaşmak ve gerektiğinde cezai yaptırımlara başvurmak üzere, İskandinav ülkelerinde olduğu gibi idari nitelikte ombudsman* sistemleri ve doğrudan yargı mercilerine başvurma olanağı tanıyan denetim sistemlerinin ortaya çıkması,

* Yönetim ile yurttaş arasındaki sorunların çözümünde işlev üstlenmiş geleneksel kurumların tıkandığı belirli noktalarda devreye giren ve yaptırım aracı olarak ikna ve kamuoyuna açıklamak yöntemlerini kullanan genellikle Anayasa ve Parlamento Yasalarıyla kurulan Kamu Denetçisi sistemler.

5. Yasama meclislerinde, yasaların cinsiyetçi ayrımcılığa neden olabilecek hükümleri içermemesini sağlamak amacıyla cinsiyetlerarası eşitlik komisyonları (İsviçre parlamentosunda 1976 yılından beri Fırsat Eşitliği Komisyonu, Finlandiya parlamentosunda 1972'den bu yana Parlamento Eşitlik Konseyi, Hollanda'da Emansipasyon Politikası Komisyonu, Federal Almanya'da 1973 yılında kurulan Kadınlar ve Toplum Araştırmaları Komisyonu ve Portekiz'de 1980'den beri Kadınların Eşitliği ve Katılımı Alt Komisyonu görev yapmaktadır) kurulması,

6. Uygulanacak politikalara yol göstermek üzere cinsiyetçi ayrımcılığı araştırma kurumları kurulması, üniversite kadın araştırma merkezlerinin artırılması ve mevcut merkezlerin desteklenmesi,

7. Politik katılımın her aşamasında, cinsler arası eşitlik politikalarının önemli uygulama alanı olarak yere ve genel mekanizmalarda sabit veya oranlı kota sistemi veya benzeri destekleyici sistemlerin uygulanması.

Yukarıda sıralanan çeşitli kurumsal ve yasal gelişmelerden sonra özellikle kadınların siyasal temsilini artırmak üzere uygulanan destekleme politikalarını değerlendirmeye almak yararlı olacaktır. Halen birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kadınlar siyasette eksik temsil edilen toplumsal grup olmaya devam etmektedir. Bu sorunun çözümü kadınlar lehine, olumlu ayrımcılık veya fırsat önceliği politikaları gibi özel yaklaşımları gerektirmektedir.

4. Dünya Kadın Konferansında ülkemiz de dahil olmak üzere birçok ülkenin çekincesiz kabul ettiği Eylem Planı'na göre, kadınların siyasi partilerin, işveren örgütlerinin ve sendikaların karar organları gibi yetkiye uzman yollara ulaşabilirliklerinin artırılabilmesi ve ülke içinde her düzeyde katılımlarının sağlanması ve sosyal ekonomik ve politik statüsünün geliştirilmesi şarttır. (Ek 34/C)

Kadınların bilinçlendirilmesi ve eğitimleri yoluyla statülerinin

geliştirilmesi siyasal yaşama ve karar mekanizmalarına katılımlarını arttıracaktır. Kadınların siyasal katılımlarını belirleyen en büyük etmen siyasal sistemin yapısı ve işleyiş tarzıdır. Siyasal sistem, siyasal kültür, parlamentonun ve yürütmenin oluşumunu belirleyen seçim sistemleri, siyasal kurumlar ile siyasal partilerin yapı ve ideolojileri, siyasal kadroların bu partilerce nasıl belirlendiği hususlarını kapsamına almaktadır.

Bu nedenle ülkemizde adayların belirlenmesi aşamasında, kadın kollarının parti organlarında temsil edilmesi ve seçim kanunlarında kota veya benzeri eşitliği teşvik edici yöntemlerle daha çok kadının ulusal ve yerel parlamentolarda temsilinin sağlanması gerekmektedir.

Parlamentolarında kadınların temsil oranı en az %20 olan gelişmiş ülkelerin hepsinde "geniş bölge- liste usulü"nın uygulandığı görülmektedir. Kadın oranı düşük parlamentolarda ise "dar bölge- tek aday"a dayalı basit çoğunluk sistemi uygulanmaktadır.

Parti yapısı açısından kadınların temsilinde en büyük başarı cinslerarası eşitlik politikalarını benimseyen bir parti eliti olması ve merkezden yönlendirilen "kadınlara öncelik" politikalarının geliştirilmesine bağlı olup, bu bakış açısı seçim listelerinde, delege bazında ve yönetim kurullarında birleşirse başarı şansı artacaktır.

Kadınların siyasal yaşamda daha iyi temsil edilebilmelerini sağlamak üzere son yirmi yıldır dünyanın çeşitli ülkelerinde olumlu ayrımcılık veya fırsat önceliği politikaları geliştirilmektedir.

Kadınların parti kurmaları, siyasal kampanyalara katılmaları ve sivil toplum kuruluşlarının teşvik edilerek desteklenmesi de kadınların siyasal katılımını arttıracaktır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi doğrultusunda kadın veya erkek herkesin kendi ülkesinin hükümetinde görev almaya hak-

kı olduğu ilkesinden hareketle, devletlerin her kademesinde kadınların yönetime katılmaları ve karar mekanizmalarında yer almaları, ülkemizdeki cinsiyete dayalı bakış açısını değiştirecek, kadın-erkek eşitliği ana yaklaşımının tüm kamu plan ve program ve politikalarında yer almasını sağlanacaktır.

Norveç'te %40 oranında kota uygulanırken İsveç'te cinslerden herhangi birinin %40'dan az ve %60'dan çok olmaması kuralı geçerlidir. Fransa'da oranlı kota sistemi uygulanmaktadır. Belçika'da ise cinslerden herhangi birisinin parti organlarında 2/3'den daha fazla bulunması desteklenmemektedir.

1986 yılında Norveç Başbakanı olan ve "kadınlar kabinesinin başkanı" olarak adlandırılan Gro Harlem Brundtland'ın "Kadın değerlerinin ve kadınların sahip olduğu adalet duygusunun politik yaşama katılması tüm toplumun yararına" şeklindeki sözleri önemli bir gerçeğe dikkat çekmektedir.

Kadınların siyasal temsilinde en başarılı ülke olan Norveç'in başarısının temelinde aileden istihdama, eğitimden sağlığa kadar birçok alanda uygulanan kadınlara yönelik destekleyici politikalar yatmaktadır. (Ek 34/B- 40- 41) Norveç, bir yandan kamu sektörü ile özel sektörü, diğer yandan resmi kurumlarla sivil toplum kuruluşlarını bir arada demokratikleşme sürecine katabilmiş örnek bir modeldir. Etkin bir ulusal mekanizma, çerçeve eşitlik yasası'na dayalı yasal sistem, ombudsman denetimi ve etkin bir kamuoyu katılımı ile bu model oluşturulmuştur.

Norveç'te uygulanan kadınlara destek politikaları, sadece yasal yaşamda kadın temsilini artırmaya yönelik politikalar ile sınırlı kalmamış, siyasal yaşam yanında kamu sektörü istihdam politikalarında, eğitim politikalarında ve özel sektörü yönlendirici politikalar içinde de uygulanarak toplumsal yaşamın her alanına yayılmıştır.

Eğitim kurumlarında hem öğrenci hem de personel düzeyinde teşvik ve kota politikaları uygulanarak cinslerarası eşitsiz dağılım çoğu alanda engellenmeye çalışılmıştır. (Ek24)

Eğitim materyallerindeki cinsiyetçi önyargıların ayıklanması ve eğiticilerin cinsiyetçi önyargılara karşı duyarlılıklarını sağlayacak eğitim ve danışma programlarının geliştirilmesi, genel uygulamanın bir parçası olmuştur. Özel sektörde ise, erkek egemen alanlarda kadın çalıştıran işverenlere vergi indirimleri gibi destekler sağlayarak cinslerarası eşitlik politikaları konusunda özel sektörun de duyarlı hale gelmesine çalışılmıştır.

Bu amaçla kadınlar için politika okulları açılması, STK ve üniversitelerin kadın çalışmaları merkezleriyle işbirliği yapılması gerekmektedir.

5.4. Eğitimi: (Ek 19- 24- 34/A, C, D, E, I- 36)

CEDAW Sözleşmesi 3. Bölüm 10. Maddesinde “kadınların eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olması için, kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden çıkarılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilerek eğitim metodlarının da bu amaca göre düzenlenmesi” hükmü yer almaktadır. Bu bağlamda eğitim alanında yapılması gereken aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Kadın ve erkeğin kalıplaşmış rollerine ilişkin kavramların eğitimin her kademesinden kaldırılması için gerçekçi programlar uygulanmalıdır.

2. Ulusal eğitim programlarının kadının demokratik katılımını artıracak ve kadında siyasal bilinç oluşturacak yönde yeniden düzenlenmesinde yarar vardır.

3. Eğitim programlarında ve ders kitaplarındaki yaklaşımın ve eğitim metodlarının ayrımcı geleneksel yargıları ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ders kitaplarında yer alan “baba evin reisidir, para kazanıp getirir, ihtiyaçları satın alır, anna evde oturur, yemek pişirir, soba yakar, çorap diker” gibi kalıp tanımlamaların giderilmesi gerekmektedir.

4. Özellikle kırsal kesimde karma eğitimin teşvik edilmesi, kız öğrencilerin eğitim imkanlarının artırılması ve kız öğrencilerin erken yaşta evlendirilerek okuldan erken ayrılmasının önlenmesi gerekmektedir.

5. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kadın öğretmenlerin görev yapmasının ve bölge yatılı okullarının açılmasının, kız çocukların eğitimi üzerinde çok olumlu etkisi olacağı açıktır.

6. Kız çocuklarının geleneksel kadın mesleklerinden çok bütün mesleklere yönelmesi için rehberlik çalışmaları uygulanması yararlı olacaktır.

7. Eğitimi yarıda bırakmış kadınların ve özellikle de tek başına çocuk yetiştiren kadınların eğitimlerini tamamlayabilmeleri için ihtiyaç duydukları yuva, kreş, gündüz bakımevi gibi destek hizmetlerinin sağlanması hızla gerçekleştirilmelidir.

8. Örgün eğitimde, eğitsel faaliyetler çerçevesinde, ilköğretimden başlamak koşuluyla, jinekologlar, çocuk gelişimi uzmanları, psikologlar ve toplumbilimciler tarafından cinsel eğitim verilmesi sağlanmalıdır.

5. 5. Kadın Sağlığının İyileştirilmesi: (Ek 15/A, B, C- 19- 20- 21- 24- 34/A, C, D, E- 39)

Cumhuriyet döneminde sağlanan tüm iyileşmelere rağmen, kadının toplumsal statüsü, sağlığını ve sağlık hizmetlerinden yararlanmasını önemli ölçüde etkileyecek kadar düşüktür. Bu açıdan bölgeler arası farklılıklar da çok belirgindir. Ulusal düzeyde sağlık göstergelerinde iyileşme sağlanabilmesi için kadın sağlığı ve aile planlaması (KS/AP) hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi, hizmetlerin yaygınlaştırılması ve yerleşim yerleri ile bölgeler arası farklılıkların giderilmesi gerekmektedir.

Ülkemiz tarafından da imzalanan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (5- 13 Eylül 1994/Kahire) Eylem Planı parale-

linde ülkemiz açısından önem arz eden öneriler şöyle sıralanabilir:

-Temel sağlık hizmetleri kapsamında, üreme sağlığı hizmetleri 2015 yılına kadar uygun yaştaki tüm bireylere ulaştırılmalıdır.

-Aile planlaması, gebelik, doğum, düşük komplikasyonu, meme kanseri ve üreme sistemi kanseri, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH) ve HIV/AIDS için sevk sistemi mevcut olmalıdır. Bu konularda gerekli eğitim sağlanmalıdır. Özellikle erkeklerin bu konudaki sorumluluğu üzerinde önemle durulmalıdır.

-Düşüğü önlemek için kadına yardım edilmeli, düşük hiçbir koşulda aile planlaması yöntemi olarak özendirilmemeli, düşüğe başvuran tüm kadınlara insancıl tedavi ve danışmanlık sağlanmalıdır. Tüm toplum liderleri ve politik liderler, aile planlaması ve üreme sağlığı hizmetlerinin artırılmasına ilişkin desteklerini parasal, insan gücü ve idari kaynağa dönüştürerek göstermelidirler.

-Sunulan hizmetlerin öncelikli olarak coğrafi bölgeler ve yerleşimler arasında farklılığı ortadan kaldırılacak biçimde düzenlenmesi gereklidir.

-Erkeklerin istenmeyen gebeliklerin önlenmesinde sorumluluk bilincinin artırılması için gerekli eğitim, danışmanlık ve uygulama hizmetlerinin yaygınlaştırılmalıdır.

-Cinsel yönden aktif adölesanları, kendi cinsel ve üreme davranışları ve hakları konusunda sorumluluk almaya yönlendirecek eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gereklidir.

-Toplumun cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV/AIDS'in yayılımı ve korunma yöntemleri konusunda bilinçlendirilmesi ile kondom kullanımının ve ulaşılabilirliğinin desteklenerek artırılmalıdır.

-Kadın sağlığını olumsuz etkileyen toplumsal davranışlar ve

uygulamaların yasal düzenlemelerle önlenmesi ve kadın sağlığı-
nın iyileştirilmesine yönelik yaklaşımların mali ve teknik yönden
desteklenmesi gereklidir.

-Aile içi şiddete, tecavüz ve enseste maruz kalmış kadın ve
kız çocukların fiziksel ve psikolojik sorunlarının özel bir yakla-
şım ile ele alınabilmesi amacıyla sağlık çalışanlarına hizmet içi
eğitim verilmesi gerekmektedir.

-Entegre bir cinsel eğitim; uygun yaşlarda, aile içerisinde,
toplumda ve okulda başlamalıdır. Özellikle de erkeklere bu eği-
tim verilmelidir. Cinsellik ve üreme davranışları ile ilgili bu eğitim
hükümetler ve hükümet dışı örgütler tarafından da uygun prog-
ramlarla desteklenmelidir.

-Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler
ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele
Tüzüğü'nün değiştirilerek kondom kullanılmasının zorunlu hale
getirilmesi veya genel kadınların sürekli olarak, kadınlar için özel
olarak üretilen kondomları (femidom) kullanmaları sağlanmalı-
dır. Yine aynı tüzükte yapılacak değişikliklerle, fuhuşla ilgili baskın-
lar sonucu genel kadınların sağlık kontrolüne sevk edilmesinin
yanı sıra erkeklerin de laboratuvar tetkikleri dahil olmak üzere
muyanededen geçirilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler ivedik-
le yapılmalıdır.

5. 6. Kadına Yönelik Her Türü Şiddet ve İstismarın Önlen- mesi: (Ek 15- 19- 34/A, C, D, E- 38- 39)

Türk Medenî Kanunu'nun kadına yaklaşımının, erkeği baskın
ve üstün bir konumda tutma şeklinde olduğu görülmektedir.
Özellikle evli kadının birey olma hakkını, karar vericiliğini büyük
ölçüde sınırlayan bu yaklaşım, kadının ikinci statüde bulunması-
nın temel hukuksal dayanağıdır. Bu cinsiyetçi yaklaşım, kadına
yönelik şiddetin kaynağı olarak da görülmektedir.

-Kadın Danışma Merkezlerinin, ilgili kurumların il ve ilçe ör-
gütlenmeleri içinde yaygınlaştırılmasına ihtiyaç vardır.

-Yerel yönetimlerin bütçelerinden gönüllü Kadın Danışma Merkezlerine ve Sığınma Evlerine belirli bir pay ayrılması için yasal düzenlemeler yapılması şarttır. TBMM Genel Kurulu'na sevk edilen Mahalli İdareler Reform Tasarısının 1329 tarih ve 1414 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun İl Özel İdarelerinin Görevlerini Düzenleyen 78. maddesinin a fıkrasına eklenen 4. bend ile "toplum içinde ailenin ve kadının saygınlığını ve yerini güçlendirecek her türlü tedbiri almak", 1580 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesine eklenen 85. bend ile belediyelerin görevleri arasına "huzurevi, aşevi, kadın ve çocuk sığınmaevleri ve benzerilerini açmak, işletmek veya işlettirmek, bu amaçla çalışmalar yapan gönüllü kuruluşları desteklemek" ifadelerine yer verilmiştir. (Bkz. s: 31)

* Kadın Sığınma Evlerinin çoğaltılması, gizlilik ve güvenliklerinin sağlanması hususundaki yasal düzenlemelerin yapılması, bu konuda deneyimleri olan ülkelerin mevzuatlarından yararlanılması gerekmektedir.

-Ailenin Korunmasına Dair Yasa, aile içi şiddetle mücadele için olumlu bir başlangıçtır. Ancak yasada, kadına uygulanan şiddetin tümüyle ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemelerin kapsamının genişletilmesi ve eşgüdümlü müdahale ve önleme programlarının uygulanması gereklidir.

-Toplumun tüm ilgili kesimlerinin, başta yasa koyucuların ve uygulayıcıların şiddete karşı duyarlılığını artırmak ve şiddet algısını genişletmek için eğitilmesi kaçınılmazdır.

-Millî Eğitim Bakanlığınca insan hakları eğitimi alanında yapılan çalışmalar çerçevesinde ilköğretim okullarında, müfredat programlarında şiddet ve şiddete karşı mücadeleye yer verilmesi gerekmektedir.

-Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu namus cinayetleri vakalarında etkili takibe izin verecek şekilde değiştirilmelidir. Ayrıca yasalar, kadın örgütleri ve bireysel olarak kadınların bu tür

davalara taraf olarak katılmalarına izin verecek, soruşturma ve davada ailenin diğer üyelerine öncelik tanınmasını önleyecek, "kültürel değerlerin" ve cinayeti işleyenin yaşının cezası hafifletici unsur olmasını engelleyecek şekilde düzenlenmelidir.

* Bekaret kontrolü, kadının bedensel haklarının bir ihlali olup, cinselliği şiddet yoluyla denetleyerek onun kamusal alanda varolmasını ve bireyselliğini engelleyen bir zihniyetin ürünüdür. Yasalarımız çerçevesinde, T.C. Anayasası'nın 10. (Kanun önünde eşitlik), 17. (Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı), 20. (özel hayatın gizliliği) ve 38. (kişinin kendi aleyhine delil göstermeye zorlanamayacağı) maddelerine aykırı bir uygulamadır. Bu nedenle 1/ şu andaki yasal düzenlemelerin ışığında cinsel muayenenin yalnızca hakim kararıyla, jinekolojik muayene gerektiren adli vakalarda, ve ancak kadının onayıyla yapılabileceğinin tüm kadınlara, doktorlara, polisler çeşitli yollardan duyurulması, 2/ hakim kararı ve kadının onayı alınmadan yapıldığı durumlarda, hem yapan doktorun hem de sevk eden polisin yargılanıp cezalandırılması için yasal düzenlemeler yapılması ve uygulanması gerekmektedir.

-Hâkimler, savcılara, avukatlara ve polis kuvvetlerine toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesi, kadın haklarının tam olarak gerçekleştirilebilmesi için yasal mekanizmaların etkinliğinin artırılması açısından son derece gereklidir.

-Kültürel ve sosyal mekanizmaların baskısıyla ifşa edilmesi engellenen, şiddet ve ensest ilişkiyi kolluk kuvvetlerine açıklama yönünde mağdurların yüreklendirilmesi, basın yayın organlarında mağdurların değil failerin ifşa edilmesinin sağlanması olumlu bir yaklaşım olacaktır.

* Genel kadınların durumlarının insan onuruna yakışır biçimde düzeltilmesi gerekir. Bunun için 1961 yılında yürürlüğe konmuş olan Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde değişik yapılarak evlerin camlarının mih-

lanması, tescil edilen kadınların nüfus cüzdanlarının ellerinden alınarak kendilerine genel kadın kimliği verilmesi, geçici olarak evci çıkabilmeleri için ve buldukları ilin dışına çıkabilmeleri için izin almaları gibi konular yeniden gözden geçirilmelidir.

- Cinsel yolla bulaşan hastalıkların ve özellikle HIV/AIDS'in yayılmasını önlemek üzere fuhuş vakalarındaki baskınlarda sadece kadınların değil erkeklerin de muayeneye sevk edilmesi önemli bir tedbir niteliğindedir.

-Genelev girişlerinde, kimlik kartı tespitiyle beraber şahsın, yetkili makamlardan aldığı, cinsel yolla bulaşan herhangi bir hastalığının olmadığını gösteren, güncelliği olan bir belgeyi ibraz etmesi istenmelidir.

-Gizli fuhuşun artmasına neden olan yabancı kadın ticaretini engellemek için yapılan uluslararası işbirliği çalışmalarına iştirak edilerek kadınların "çete-mafya" gibi oluşumların istismarından korunması hususunda gayret gösterilmelidir.

-Yargıtay'ın çeşitli karar ve görüşleri doğrultusunda, cinsel ilişki için mağdurun rızasının olmaması ve karşı tarafın maddi ya da manevi zor kullanması, ırza geçme suçunu oluşturmaktadır. Bundan da anlaşılacağı gibi evlilik içi tecavüz suçtur ve Ceza Kanunu'nun 416/1. maddesinde yerini almalıdır.

-Toplumumuzda hala konuşulması tabu olan ensest tartışılır hale getirilmeli ve Ceza Yasası'nda ayrı bir hüküm olarak düzenlenmelidir. Mağdurun şikayetine bağlı olmaksızın konunun soruşturulması gereklidir. Ensest mağdurları devlet tarafından sosyal ve ekonomik koruma altına alınmalıdır. Mağdurun saldırganı bağımlılığını ortadan kaldıracak her türlü güvence sağlanmalı, tecavüze ve ensest ilişkiye maruz kalan kişilere yardımcı olmak üzere özel danışma ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalı, devlet tarafından bu kişilere sağlık ve hukuk alanında da özel hizmet sunulmalıdır.

5.7. Ekonomik Yaşama Katılımın Artırılması: (Ek 11-12-19-24-34/A,C,D,E)

Ülkemiz, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda

-Kadının çalışmasını engelleyen en önemli faktör olan çocuk bakımı sorumluluğunun anne, baba ve devlet arasında eşit şekilde paylaştırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,

-Doğum sonrasında çocuk bakımı için babaya da izin verilmesi,

-Tüm meslek alanlarında bütün kamu ve özel kurumların belli sayıda kadın çalışan almasının sağlanması, belli sayının üstünde kadın çalıştıran özel kurumlara teşvik desteği sağlanması,

-Evde ve tarlada çalışan kadınların ev içi çalışmalarının ulusal hesaplara dahil edilebilmesi için sigortalı yapılması bu amacı tam anlamıyla gerçekleştiremeyen BAĞ-KUR sisteminde düzenlemeler yapılması,

-Kadınların kendi işlerini kurabilmeleri için özel koşullarda banka kredileri sağlanması, varolan kredi miktarının artırılması konularında taahhütte bulunmuştur.

Yukarıda anılan taahhütler 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve DPT tarafından hazırlanan Kadın Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Türkiye'de Kadına Yönelik Politikaların Oluşturulması Toplantısı Sonuç Metninden yararlanılarak aşağıdaki öneriler derlenmiştir.

* Kadın emeğinin görünür kılınması için;

- Tarımda ve/veya evde ücretsiz çalışan kadınların ev içi emeğinin görünür kılınabilmesi amacıyla ulusal hesaplara, ekonomik göstergelere dahil edilmesi yolunda gerekli çalışmaların yapılması,

- Kadın işgücü ve istihdamı konusunda daha kapsamlı bir bilgiye ihtiyaç olması dolayısıyla, kamu ve özel sektörde kadının

ekonomiye katkısının tesbit etmek amacıyla yürütülecek araştırma ve uygulama projelerinin desteklenmesi, KSSGM bünyesinde Dünya Bankası destekli Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi kapsamında yapılan araştırma sonuçlarının etkili bir şekilde yaygınlaştırılması,

- Küçük girişimciliğin teşvik edilmesi amacıyla kredilere ulaşım, pazarlama, yasal prosedür v.b. konularda ilgili tüm kişi ve kuruluşlara bilgi ve doküman sağlanması için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (KOSGEB), İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK) ve çeşitli bankalarla işbirliğine gidilmesi,

- Kadınların geleneksel meslekler yerine geleneksel olmayan mesleklere istihdam edilmesi yönünde yıllar itibariyle açık ve somut hedefler belirlenmesi ve bu hedefler doğrultusunda eğitimden personel politikasına kadar birçok alanda gerekli düzeltme ve uygulamaların başlatılması (DPT).

- Kadınların eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranları da artmaktadır. Ancak eğitimin her aşamasında kadınlar aleyhine varolan eşitsizlik, kadın emeğine nitelik kazandırmaktan uzaktır. Bu nedenle meslek kazandırıcı örgün ve yaygın eğitim kurumları arttırılmalı, bu kurumlarda geleneksel mesleklerin dışına çıkılarak yeni gelişen mesleklerde eğitim programları geliştirilmelidir.

- İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın ne olduğunun işveren ve yöneticilere çok iyi anlatılmalı eşitlikçi ve gerekirse kadınları koruyucu denetim ve şikayet mekanizmaları geliştirilmelidir.

- Ev kadını olduğunu beyan eden her kadının bir kuruma bağlı olarak çalışmasına bakılmaksızın sigorta kapsamına alınması gereklidir.

* Mesleki ayırım ve istihdama ilişkin her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için;

- Kadınların kamusal hayata katılmaları esastır. Tüm meslek

alanlarında, bütün kamu işyerlerinde belli sayıda kadın çalıştırılmasının sağlanması; özel sektörle ilgili sosyal tarafların bir araya getirilerek aynı ilkeyi benimsemeleri için çağrı yapılması, İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun kadınlara danışmanlık ve meslek edindirme eğitimi konularında öncelik vermesi,

- Kadının çalışmasına ilişkin yaygın kültürel değer ve normların dönüştürülebilmesi, çalışan kadınla ilgili yeni değerlerin yaygınlaştırılması için uygun iletişim kanalları yaratan projelerin hazırlanması,

- Kadının gebelik ve doğum izni sırasında işten çıkartılmasının önlenmesi, sosyal güvenlik ve örgütlenme ile ilgili haklarını kullanması doğrultusunda kadın çalışanları güçlendirmek amacıyla; iş güvencesi ile ilgili 158 sayılı ILO sözleşmesinin uygulanabilmesi için yasal düzenleme yapılması,

- 87 ve 151 sayılı ILO sözleşmeleri doğrultusunda kamu kesiminde çalışanların örgütlenmelerine ve sendikal hakları kullanmalarına olanak tanıyan yasal düzenlemenin yapılması,

- Esnek çalışma olarak adlandırılan ve çoğu kez kadına özgü çalışma biçimleri şeklinde sunulan yeni çalışma türlerine kadının kazanılmış haklarını koruyucu tedbirler gözetilerek yaklaşılması, isteğe bağlılık ve geriye dönüşün olanaklı olduğu yasal bir çerçeve oluşturulması,

- İşsizlik sigortası ile ilgili kadınları da kapsayacak biçimde yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi,

- Çocuk bakımı sadece kadının sorunu olarak algılanmalıdır. Çocuk bakımı ve yetiştirilmesi toplumun ortak sorumluluğudur. Çalışan kadınlara yönelik olarak kreş, gündüz bakımevi, yaşlı bakımevi vb. gibi sosyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması doğrultusunda başta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olmak üzere ilgili tüm kuruluşların işbirliğinin sağlanması,

- Kamu ve özel sektör işyerlerinde işçi veya memur olması na bakılmaksızın 100 kişi çalıştıran her işyerinde kreş açılması,

kadın çalıştıran her işyerinde kadın sayısına bakılmaksızın em-zirme odası açılması,

* Tarım kesiminde çalışan kadınların, çalışma koşullarının yasal güvence altına alınması ve uluslararası normlara uygun çalışma ortamı oluşturulması amacıyla Tarım-İş Kanunu'nun çıkarılması,

* Kadınların ekonomik kapasitesinin artırılması ve ticari ağla-rının güçlendirilmesi için;

- Ev içi emeğin saygınlığı ile birlikte kadınların özellikle ev dı-şında çalışmalarının desteklenmesi,

- ILO'nun 177 Sayılı Sözleşmesi çerçevesinde eve iş olarak evde ücretli çalışma konusunda yasal düzenlemeler yapılması ve ev içinde üretimin dış dünyayla ilişkilendirilecek alanlarda ya-pılması için kadınların teşvik edilmesi,

- Kamu ya da özel sektör dışında olan ve çeşitli biçimlerde evde gelir elde eden kadınların kendilerine güven, pazarlık gücü oluşturabilmeleri; çalışma hakkı konularında örgütlenmeleri ve bilgilendirilmeleri ve sosyal güvenlik için bir iletişim ağı oluşturul-ması,

- İşyerinde cinsel tacizin önlenmesi amacıyla toplu sözleşme-lere özel bir madde konulması ve sendikalarda bir şikayet me-kanizması kurulması sağlanmalıdır.

5.8. Kırsal Kesim Kadını: (Ek 16-24-27-34/A, C, D-36-37-45)

Köylüsüyle kentlisiyle kadınlarımızın, toplumsal yaşamın sunduğu tüm çağdaş olanaklardan tam anlamıyla yararlanabil-mesi gerekir. Bu amaçla;

- Kalkınmada kadının rolünü dikkate alan ve kırsal kesim ka-dınlarına yönelik eğitim programları ilgili kurum, kuruluş, üniveri-te ve stk işbirliğiyle kadın bakış açısından verilmelidir.

- Kırsal kesimde başlık parası sorununa çözüm yolları aran-malıdır.

- Kırsal kalkınma ile ilgili plan ve politikaları hazırlayan herkeşe toplumsal cinsiyet bakış açısının kazandırılması yararlı olacaktır.

- Kırsal kesim kadınlarının, her seviyedeki kalkınma planlarının müzakere ve uygulanmasına katılmalarına imkan sağlanmalıdır.

- Kırsal kesimdeki küçük girişimci kadınlara uygun koşullarda krediler sağlanmalıdır.

- Kırsal kesimdeki evli kadınlara da tarla edinme konusunda dektekleyici politikalar uygulanmalıdır.

- Bu eğitim programlarında kırsal kesim kadınına birey olarak üretimin her aşamasında kararlara katılma bilinci ve iletişim teknolojilerinden yararlanmaya yönelik bilgiler verilmelidir.

- Kırsal kesimdeki kız çocuklarına, seçilip eğitilecek lider kadınlar yardımıyla, geleneksel olanların dışında yeni beceriler öğretilmelidir.

- Kırsal kesim kadınlarına uygulanacak eğitim programlarının sadece ev içi rolleri pekiştiren programlar olmamasına, geleneksel olmayan alanlara da yönelmesine özen gösterilmelidir.

- Eğiticilere de toplumsal cinsiyet bakış açısı kazandırılmalıdır.

- Eğitim programlarına katılan kadınların çoğu kez eşlerinden veya babalarından izin almaları gerektiğinden bu programların erkekleri de kapsamasına çalışılmalıdır.

5.9. Medyada Kadının Durumunun Düzeltilmesi: (Ek 19-23-34/A,C,D-41)

Çağdaş ülkelerin çoğunda olduğu gibi, Türkiye'de de kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyetle ilgili yargıların düzeltilmesinde ve şekillenmesinde çok önemli olduğu bilinmektedir.

Ülkemizdeki genel duruma bakıldığında, toplumsal cinsiyet

duyarlılığının yetersiz olması nedeniyle, medyada kadınların deneyimlerinin, fikirlerinin ve ihtiyaçlarının sınırlı bir çerçeve içinde yansıtılmakta olduğu görülmektedir. Elbette son yıllarda medya kuruluşlarında çalışan kadınların sayısındaki artış, kadınlarının sesinin basın ve yayın ortalarına yansımaya fırsatını artırmıştır.

Bu konuyla ilgili olarak, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ile Ulusal Eylem Planında yararlanılarak belirtilen hedefler, "kitle iletişim araçları ve yeni iletişim teknolojileri içinde kadınların karar alma sürecine katılımının ve ulaşılabilirliğinin artırılması ve medyada çağdaş kadın görüntülerinin yaygınlaştırılması" olarak sıralanabilir. Bu hedeflere yönelik olarak geliştirilen önlemler şöyledir;

-Radyo Televizyon Üst Kurulunun RTÜK'te kadınların yeterli sayıda ve etkili bir biçimde temsiline olanak sağlanması, RTÜK Yasasına kadının statüsü ile ilgili konuların dahil edilmesi,

-RTÜK bünyesinde, ilgili devlet kuruluşu ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin ve üniversitelerin "Kadın Çalışmaları Bölümleri" uzmanlarının katılımı ile Medyada Kadının Durumunu İzleme Alt Komisyonu kurulması,

-Bilgi teknolojisi, iletişim sistemleri ve medyadan yeterince yararlanabilmeleri ve medyada seslerini duyurabilmeleri için kadınların bilgilendirilmesi ve bu amaçla eğitim programları hazırlanması,

-Yönetim, düzenleme, izleme, danışma, programlama ve araştırma gibi medyanın tüm alanlarında, kadınların tam ve eşit katılımlarının teşvik edilmesi, bu konuda kadınlara olumlu ayrımcılık (fırsat önceliği) uygulanması,

-Kadınlara yönelik ve kadınlar tarafından hazırlanan programların içeriklerinin zenginleştirilmesi ve sayılarının artırılması, kadının insan hakları konusunda toplumun bilgilendirilmesi amacıyla, eğitim programlarının yapılması ve medya aracılığıyla yaygınlaştırılması,

* Medyada kadın ve kadın konularına ilişkin çeşitli araştırmaların desteklenmesi, araştırma bulgularının çeşitli kamu ve özel medya kuruluşlarında yayınlanması,

* Sivil toplum örgütlerinin *Medya İzleme Komitesi* kurmaları yönünde teşvik edilmesi; Komitenin medyadaki kadın programlarını değerlendirerek baskı grubu oluşturulması doğrultusunda desteklenmesi,

* Kadına karşı her türlü ayrımcılığın engellenmesi; kız çocukları ve kadını küçük düşürmeye yönelik yayınları önlemek amacıyla, yeni medya politikaları üretilmesi ve hayata geçirilmesi,

* Tüketici olarak kadın potansiyelinin yönlendirilmesi yoluyla, kadın ve çocuk sömürsü yapan firmaların ürünlerinin boykot edilmesi ve firmaların uyarılması,

* Reklamlarda ve yürütülen kampanyalarda paylaşımcı aile modelinin işlenmesi, kadın bedelinin kullanılmaması, çalışan, karar verme konumundaki, katılımcı kadın rollerine medyada daha fazla yer verilmesi, bu türden kadınların öykülerinin sunulması,

* Eğitim programlarının televizyonların prime-time'da yayınlanmaları yönünde yapılan kamuoyu önerilerine destek verilmesi ve bu eğitim programlarına aile içi demokrasi ve kadın-erkek eşitliği anlayışının yerleştirilmesinin sağlanması

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

(CEDAW Sözleşmesi Hükümlerinin İç Hukukumuzda Yansıtılması Konusunda Yapılması Gereken Yasal ve İdari Çalışmalar)

Cinsiyetlerarası eşitlik anlayışının toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) haline gelmesi ve toplum hayatının her alanına yansımalarını temin amacıyla yapılması gereken değişiklikler arasında özellikle kadınların çalışma yaşamına erkeklerle eşit oranda katılmalarını sağlayıcı düzenlemelere öncelik verilmelidir.

Kadınları ve genç kızları eğitim olanaklarından, yönetime eşit ölçülerde katılmalarını sağlayacak uygun koşulların oluşmasından, kalkınmaya ve ekonomik gelişme faaliyetlerine katılmadan ve tüm kaynaklardan erkeklerle eşit ölçüde yararlanma imkanından uzak tutmak toplumun yarısının gelişmesine engel olmak anlamını taşır. Unutmamak gerekir ki onları erkek egemen ideolojinin değer yargıları ve tek taraflı dayatması içine hapsedmek önemli bir temel hak ve özgürlük ihlalidir.

Bu ihlalin engellenmesi için ülkemizin öncelikli hedeflerinin

1. kadına yönelik ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi,
2. kadına yönelik şiddete karşı mücadele,
3. eşitlik konusundaki duyarlılığın erkeklerde de geliştirilmesi,
4. toplumsal cinsiyet bakış açısının tüm kamu politika, plan ve programlarına yerleştirilmesi,
5. kadınların siyasete katılmasının artırılması için gerekli önlemlerin alınması olduğu açıkça görülmektedir.

Bilindiği gibi Anayasamızın 90. maddesine göre, uluslararası sözleşmelerin onaylanması TBMM'nin bir kanun ile uygun bulunmasına bağlıdır. İmzalanan ve usulüne göre onaylanan sözleşmeler Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi hükümleri doğrultusunda tarafları bağlar. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi hükümleri doğrultusunda yasalarımızda yapacağımız değişiklikler toplumumuzdaki beklentileri cevaplayacağı gibi uluslararası camiadaki saygınlığımızı da artıracaktır.

Kadınların konumu bir toplumun temel uygarlık göstergelerinin en önemlilerinden biridir. İnsan haklarını bir bütün olarak koruyan gerek BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkesin temel hak ve özgürlüklerden eşit ölçüde yararlanması gerektiğini dile getirmektedir.

Doğrudan gündelik yaşamda kadınlara karşı ayrımcılığı, eşitsizliği ortadan kaldırmak ve mevcut eşitsizliklerin toplumsal sonuçlarını telafi etmek amacıyla çalışma yaşamı, sağlık, eğitim, aile içi ilişkiler, doğurganlık, cinsel şiddeti önleme ve siyasal katılımı teşvik etme amacıyla çeşitli politikaların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. İmzalamış olduğumuz CEDAW Sözleşmesi hükümlerinin kamu plan, program ve politikalarına yansıtılabilmesi, kadın erkek eşitliğinin ülkemizde yerleştirilebilmesi için uyum kanunlarının çıkartılması ve kanunlarımızdaki ayrımcılık içeren hükümlerin değiştirilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle TBMM Genel Kurulu'na bundan böyle sevk edilecek olan tüm reform nitelikte yasa tasarılarının kadın-erkek eşitliği bakış açısıyla gözden geçirilmesi, Sözleşmenin uygulamaya konulması açısından atılacak olumlu adımları hızlandıracaktır. Örneğin Komisyonumuzun çalışmalarını yaptığı döneme denk gelen, Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilerek TBMM Genel Kurulu'na sevk edilen Mahalli İdareler Reform Tasarısında İl Özel İdareleri ve Belediyelerin görevleri arasına, raporumuzun B-5, bölümünde de yer aldığı gibi, "toplum içinde ailenin ve kadının saygınlığını ve yerini güçlendirecek her türlü tedbiri almak ve huzurevi, aşevi, kadın ve çocuk sığınmaevleri ve benzerlerini açmak, işletmek veya işlettirmek, bu amaçla çalışmalar yapan gönüllü kuruluşları desteklemek ifadelerinin yer alması sağlanmıştır" (bkz. s.31).

Kadın Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu:

Bundan böyle Yüce Meclise sevk edilecek olan kanunlarımızda kadınlara karşı ayrımcılık içeren hükümlerin yer almaması açısından, TBMM İçtüzüğü'nün 20. maddesinde değişiklik yapılarak TBMM'de Kadın Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu kurulması ve İçtüzük değiştirilinceye kadar geçici bir Uyum Komisyonu oluşturulması konusunda başlatılan çalışmaların en kısa sürede sonuçlandırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Cumhuriyetin getirdiği yurttaşlık ve seçme seçilme hakkı gibi

temel haklardan yararlanan kadınlarımız açısından günümüz koşullarında bu kazanımların geliştirilmesi ve kadının yaşamın her alanında cinsiyet ayrımcılığı gözetilmeksizin tüm olanaklardan eşit biçimde yararlanmasının sağlanamsı çağdaş demokrasi anlayışının gereğidir.

Eşitlik Çerçeve Yasası:

Tüm yasal çalışmaların Sözleşme hükümleriyle uyumlu hale gelmesini sağlayacak Eşitlik Çerçeve Yasası'nın bir an önce çıkması ve TBMM'de de Kadın Erkek Eşitliği İzleme Komisyonu'nun kurulması halinde, toplumumuzda kadın ve erkek tüm yurttaşlarımız eşit haklardan daha fazla yararlanacaklardır.

Her şeyden önce kadının erkekle tam eşit duruma getirilmesi, kuruluşundan beri Türkiye Cumhuriyeti devrimleriyle amaçlanan bir hedefin gerçekleştirilmesi yolunda önemli bir adım olacaktır.

Yukarıda belirtilen iki öncelikli temel girişimin yanı sıra kadın-erkek eşitliğinin tüm alanlarda uygulanmasını sağlamak amacıyla ülkemizde başlatılan ve başlatılması gereken yasal ve idari çalışmaların bazıları aşağıda özetlenmektedir.

Medeni Kanun:

Özellikle, uzun süren bir çalışma sonucu hazırlanan Medeni Kanun Tasarısında yer alan, eşler arasında kanuni mal rejimi olarak kabul edilen Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi kadının mağduriyetini tam anlamıyla giderebilecek bir rejim olarak görülmektedir. Adalet Bakanlığınca kabul edilen söz konusu son Medeni Kanun Tasarısında yer alan değişikliklerin yanı sıra Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığınca hazırlanan Türk Kanunu Medenisi'nin 150., 170., 185., ve 444. maddelerinde değişiklik yapılmasına dair hazırlanan tasarıların da Adalet Bakanlığınca desteklenerek Medeni Kanun Tasarısına alınmasında yara mevcuttur.

* Gelişmiş ülkelerin kabul ettiği Edinilmiş Mallara Katılma Re-

jiminin kadın-erkek eşitliğini sağlamak bakımından ülkemizde de kabul edilmesinde yarar olduğu aşikardır. Bu husus taraf olduğumuz CEDAW Sözleşmesinin 16. maddesinin hayata geçirilmesi için elzemdir. Muhtelif zamanlarda, çeşitli partilere mensup kadın parlamenterlerimizce bu konuda hazırlanan tekliflerden ve Hükümetlerce hazırlanan kanun tasarılarından ve Komisyonumuz toplantılarında bazı kadın parlamenterlerimizin tutanaklarda yer alan konuşmalarından da bu rejimin kabulünün kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır.

Medeni Kanun Tasarısında "eşlerden her birisi meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde diğer eşin ve ailenin huzurunu göz önünde tutar" şeklindeki düzenlemenin halihazırda yürürlükte bulunan Medeni Kanunun, Anayasa Mahkemesince iptal edilen 159. maddesinin değişik bir biçimde ifadesi olarak görüldüğünden bu hükmün tasarıdan çıkartılması uygun olacaktır.

Türk Ceza Kanunu:

Türk Ceza Kanunu Ön Tasarısında zinanın kadın-erkek ayrımı yapılmadan eşit biçimde düzenlendiği görülmekle birlikte, zinanın tamamıyla Medeni Hukuk sorunu olduğu ve boşanma nedeni olarak kalması gerektiği şeklindeki görüşler de dikkate alınmalıdır.

Kadının insan hakları açısından durumunu güçlendirici yasal düzenlemeler yapılması ve bu arada ırza tecavüz, ırza tasadi, fuhşa teşvik, kadın kaçırma ve alıkoyma, ulusal ve uluslararası kadın ticareti gibi suçları işleyenler için caydırıcı cezalar konulmalıdır.

Bekaret kontrolü uygulaması, kişinin rızası veya hakim kararı dışında yasal olmadığı, daha geniş bir biçimde halkımıza ve kamu görevlilerine anlatılmalı ve ilgili yasalara uymayan kişi ve görevlilere cezai yaptırım uygulanmalıdır.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un gerçekçi bir

biçimde uygulanması amacıyla hakim, Cumhuriyet Savcısı, Adli Top ve acil servis görevlileri ile kolluk kuvvetlerine hizmet içi eğitim programları uygulanmalıdır.

- Bunların yanı sıra:

- Yerel yönetimlerin Kadın Danışma Merkezleri ve Sığınmaevlerini yaygınlaştırmak ve desteklemek için sivil toplum kuruluşlarıyla da işbirliğine girmeleri ve bütçelerinde düzenlemeler yapmaları sağlanmalıdır.

- Siyasi Partiler Kanunu ve seçim sistemiyle ilgili mevzuata yapılacak değişikliklerle TBMM'de, yerel yönetimlerde ve diğer karar mekanizmalarında tüm çağdaş gelişmiş ülkelerde örnekleri bulunduğu gibi her iki cinsin eşit temsili sağlanıncaya kadar fırsat önceliği, olumlu ayrımcılık, kota veya belirli oranlarda temsil olanakları sağlanmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarınınca savunulan görüşe göre bu oran kadın-erkek ayrımı gözetilmeksizin her iki cinsin en az %25-30 oranında temsili doğrultusundadır. Kadınların erkek egemen toplum içersinde eşit temsillerinin sağlanması bir başka ayrımcılığa neden olmayacaktır.

- Raporumuzun 5.3. bölümünde ayrıntılı bir biçimde açıklandığı gibi ülkemizde de ombudsman (kamu denetçisi) sistemi kurularak kadın sorunları ile ilgilenmesi sağlanmalıdır.

- Kadının sosyal güvenlik ve örgütlenmeyle ilgili haklarının kullanılmasında 158 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesinin ve 111 sayılı ILO Sözleşmesinin uygulanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Çalışma yaşamında da erkek egemen bakış açısı değiştirilerek, eşitlikçi bir bakış açısının çalışma yaşamıyla ilgili plan, program ve politikalara yansıtılması ve kadınların istihdamda eşit hak ve fırsatlardan yararlanmalarının sağlanması gerekmektedir.

- Çalışan kadınların evişlerini de yüklenmelerinden doğan sorunlarının ortadan kaldırılması amacıyla kreş, huzurevi, çamaşırhane v.b yerlerin açılması ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

- Kadının gebelik ve doğum sırasında işten çıkartılmasının önlenmesi, doğum sonrası çocuk bakımı için babaya da izin verilmesi, doğum öncesi ve sonrası izinlerin düzenlenmesinde 657 ve 1475 sayılı kanunlarda eşitlik sağlanması gereklidir. Bu çerçevede çalışan kadınlarla ilgili aşağıdaki yasal düzenlemelerin hızla gerçekleştirilmesinde yarar vardır.

Gebelik ve Doğum İzinleri:

1475 sayılı İş Kanunu'nun 70. maddesi, kadın işçilerin doğumdan önce 6 ve doğumdan sonra 6 hafta olmak üzere 12 haftalık süre için çalıştırılmalarını yasaklamış ve isteği halinde kadın işçiye doğumdan sonraki 6 haftadan sonra, 6 aya kadar ücretsiz izin verilebileceğini hükme bağlamıştır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 104/A maddesinde ise, bu kanuna tabi işyerlerinde çalışan kadınların doğumdan önce 3 hafta, doğumdan sonra 6 hafta olmak üzere 9 haftalık doğum izni kullanabileceği, doğumdan sonarki 6 haftadan sonra da istenirse 12 aylık ücretsiz izin alınabileceği bildirilmiştir. Bu nedenle, doğum ve süt izinlerinin süresinin işçi ve memurlar bakımından eşit hale getirilmesi için 1475 sayılı İş Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Gebelik ve Doğum İzni Sırasında İşten Çıkarma:

1475 sayılı İş Kanununun 17. maddesi uyarınca çıkarılan "Gebe ve Emzikli Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair tüzük", 100-150 kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde emzirme odası, 150'den fazla kadın işçi çalıştırılan işyerlerinde çocuk bakım yurdu açılmasını öngörmektedir. Bu nedenle, bakım yurdu açılmasını gerektiren işçi sayısının belirlenmesinde yalnız kadın değil, fakat erkek işçilerin de dikkate alınması yerinde olacaktır. Bu konuda, kadın veya erkek toplam en az 100 işçi çalıştıran her işyerinde emzirme odası ve çocuk bakım yurdu açılmasını zorunlu kılan bir düzenlemeye gidilmesi düşünülmelidir. Kreş açan işverenlerin vergi indiriminden yararlandırılmaları yoluna gidilebilir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu da 191. maddesinde, bu kanuna tabi işyerlerinde lüzum ve ihtiyaç görüldüğü takdirde çocuk bakım evi açılabileceğini bildirmektedir. Bu düzenlemenin de, "en az 100 memurun çalıştığı işyerlerinde bakım evi açılmasının zorunlu olduğu" doğrultusunda değiştirilmesinde yarar vardır.

Ev İşlerinde Çalışan Kadınların Sigortası:

Ev işlerinde çalışan kadınların da sosyal güvenlik kapsamına alınması ve ücretlerinde standardizasyona gidilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması uygun olacaktır.

Aile ve Doğum Yardımları:

657 sayılı Kanununun 203. maddesinde, aile yardımı ödeneğinin, memur karı-kocadan yalnız kocaya verileceği bildirilmiştir. 207. maddede ise, doğum yardımının memur karı-kocadan yalnız babaya verileceği hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemelerin eşlerarası eşitlik ilkesine aykırı düştüğü açıktır. Bu nedenle 657 sayılı Kanunun söz konusu 203. ve 207. maddelerinin, eşitlikçi bir anlayış doğrultusunda gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.

Çalışan Eşin Dul Aylığı:

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 68. maddesine emekli aylığı, adi malüllük, vazife malüllüğü aylığı alan veya iştirakçi olan eşi nedeniyle bağlanacak dul aylığının oranı % 50 olarak belirlenmiştir. Oysa emekli aylığı almayan, iştirakçi olmayan eşe, diğer aylık alan yetimi yoksa bağlanacak dul aylığının oranı %75'dir. Bu eşitsizliğin çalışan ve dul aylığı alan dul eş lehine düzeltilmesi için 5434 sayılı Kanununun 68. maddesinin değiştirilmesi gerekmektedir.

Diğer Sosyal Güvenlik Mevzuatı:

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 2926 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu hükümleri gözden geçirilerek doğum yardımı ve analık sigortasına ilişkin maddelerde iki kanun

arasında paralellik sağlanmalıdır.

Her ikisi de devlet memuru olan evli eşlerin faydalanmakta oldukları aile ve çocuk yardımlarının sadece kocaya ödenmesi ve lojman yardımından kocanın yararlanması hususlarının kanundan çıkartılmalıdır.

Eşlerin farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmaları halinde, çocukların babanın tabi olduğu kuruluşun sağlık yardımından yararlanması uygulamasına son verilerek seçim hakkı verilmiştir.

5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tazimi Hakkında Kanun:

5953 sayılı Kanununun 16. maddesinin son fıkrasında yer alan kadın gazetecinin doğum iznine ayrıldığı dönemde son aldığı ücretin yarısının ödenmesine dair hüküm değiştirilmelidir.

2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu:

Adalet Bakanlığınca, kadınlara gazino, bar, kafeşantan gibi sadece içkili yerlerde çalışabilmeleri için o yerin en büyük mülki amirinden izin almalarını hükme bağlayan 2559 sayılı Kanununun 11. ve 12. maddelerinde değişiklik yapılması önerilmiştir. Anılan öneride, bu iznin her il için ayrı ayrı alınması yerine ülke sınırları içinde bir defaya mahsus olmak üzere alınmasını gerektiği belirtilmiştir. Bu öneri kadın-erkek eşitliğine aykırılık unsurunu içerdiğinden uygun görülmemektedir. Bu konuda kolaylaştırma getirmek yerine kadın-erkek eşitliğini sağlayacak önlemler alınmalıdır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu:

Serbest meslek sahibi kadınların kazançlarının eşleriyle birlikte vergilendirilmesine ilişkin aile reisi beyanı usulünden vazgeçilerek kadının kazancını kendi adına beyan ederek vergi borcunu kendi adına ödemesini sağlamak amacıyla 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

1587 sayılı Nüfus Kanunu:

1587 sayılı kanununun 16. maddesinde çocuğun nüfus kaydını ana ve babanın birlikte yaptırabilmesine imkan sağlayacak biçimde düzenleme yapılmalıdır.

Kişisel Sağlık Sigortası:

Medeni Kanundaki "koca ailenin reisidir" hükmü nedeniyle çocukların babanın tabi olduğu sosyal güvenlik kurumunun sağlık yardımından yararlanması zorunluluğu, annenin sağlık yardımının daha iyi olanaklar sağlaması halinde çocukların aleyhine olmaktadır. Tamamen uygulamadan ve Medeni Kanunun yorumundan kaynaklanan bu sorunun Sağlık Bakanlığınca hazırlanan Kişisel Sağlık Sigortası Kanununun hayata geçirilmesiyle çözüleceği gerçeğinden hareketle bu kanunun bir an önce çıkarılmasında yarar bulunmaktadır.

Bunların dışında kadınların karşılaştığı sorunlarla ilgili olarak aşığıdaki düzenlemeleri yapmak yararlı olacaktır.

5682 sayılı Pasaport Kanunu:

5682 sayılı Kanununun 17. maddesinin c fıkrası hükmü, reşit olmayan çocukların yalnız seyahat etmek üzere pasaport alabilmeleri için ana ve babanı muvaffakatlarının birlikte alınmasını sağlamak amacıyla gözden geçirilmelidir.

Vatandaşlık ve Yabancılarla İlgili Mevzuat:

403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda Türkle evlenen yabancı kadının Türk vatandaşlığını kazanması son derece kolay ve en gelişmiş ülkelerden daha ileri düzeydedir.

Ancak Türkle evlenen yabancı erkek konusunda aynı kolaylık getirilmemiştir. Bu kanunda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması açısından yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacının yanı sıra çifte vatandaşlık kabul etmeyen ülke vatandaşı kadınların Türk vatandaşlığına geçmemeleri halinde oturma izni, mülkiyet hakkı, çalışma yaşamı açısından mevcut sıkıntıların da çözülmesi

amacıyla çeşitli değişiklikler gerekmektedir.

Kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın Türklerle evlenen yabancıların; 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun yanı sıra 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 2922 sayılı Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun, 2007sayılı Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun, 2257 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatların Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun, 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, Turizm Teşvik ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunlarından kaynaklanan sorunlarının çözümü amacıyla yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir. (Ek 30)

Milli Eğitimle İlgili Konular:

2000 yılına kadar okur-yazar olmayan bireyin kalmaması, 2005 yılına kadar ise ilk ve orta öğretimden faydalanmada cinslerarası farklılığın kaldırılması faaliyetlerine ağırlık verilmelidir.

Eğitim programları ve materyallerinde geleneksel kadın-erkek rollerinin yerine cinslerarası eşitlik anlayışının ve aile içi demokrasi kavramının yerleştirilmesi sağlanmalıdır.

Eğitim programlarında nüfus, aile planlaması, üreme sağlığı, cinsellik, kadın sağlığı konularının yer alması, ilköğretim okullarında yurttaşlık ve insan hakları, liselerde demokrasi ve insan hakları derslerinin içinde kız ve erkek çocukların eşitlik kavramını benimsemelerini ve katılımcı demokrasi anlayışlarının elverişli olarak kız çocukların da geleneksel rol ve görevler dışına çıkmaları sağlanmalıdır.

Özellikle kırsal kesimdeki kız çocukların ileri eğitime katılabilmelerini sağlamak amacıyla her türlü tedbirlerin alınması, özellikle maddi olanakların seferber edilerek yatılı bölge okullarının çoğaltılması temin edilmelidir.

Kadınların eğitim, beceri geliştirme, istihdam potansiyellerini desteklemek amacıyla yoksulluk, cehalet ve kötü sağlık koşullarının ortadan kaldırılması için MEB ile Sağlık Bakanlığının ortak projeler geliştirmeleri ve bu projelere bütçeden daha fazla ödenek sağlanmalıdır.

Diğer alanlarda:

- Kültür ve sanat toplumun ilerlemesini sağlayan en önemli unsurlardan olup, ülkemizde henüz bu alanda cinsler arası eşitlik anlayışı ve kadın-erkek eşitliğine yönelik uygulamaların öne çıkartılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda MEB ile Kültür Bakanlığının ortak projeler oluşturmaları sağlanmalıdır. Kadın sanatçılara mesleklerinde fırsat eşitliği ve hatta teşvik edici olumlu ayrımcılık uygulanmalıdır.

- Aynı somut destek kadın sporcular için de sağlanmalıdır.

Ev kadınları da dahil olmak üzere tüm kadınların banka kredilerinden, her türlü teşvik ve fonlardan gerçek anlamda yararlanmalarını sağlayabilmek için, işlemlerin basitleştirilerek, özellikle kırsal kesimdeki eğitimsiz, girişimci kadınlarımız için verilen hizmetlerde yıldırıcı değil teşvik edici devlet anlayışı hâkim kılınmalıdır.

- Kırsal kesim kadınlarının da, kalkınma planlarının tüm müzakere ve uygulama aşamalarına katılımları için fırsat yaratılmalıdır.

- Toplum bilinçlendirmeye, eğitmeye ve şiddetin önlenmesine yönelik programların devlet kanallarında olduğu gibi özel televizyon kanallarında da (yerel ve bölgesel televizyonlar da dahil olmak üzere) prime-time'da yayınlanmalarının sağlanması için Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, MEB, Kültür Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı, RTÜK ile gerekli koordinasyon çalışmaları yapmalıdırlar.

- Evrensel insan hakları ve kadının insan hakları açısından kadının sorunları alanında çalışan kuruluşlara devletçe destek

verilmelidir. Tüm bu koordinasyon faaliyetlerini yerine getirmek üzere bu konuda çalışan ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunun bir an önce yasallaşması sağlanmalıdır.

Tablo 1. Kadınların Durumlarını Gösteren Muhtelif İstatistikî Bilgiler

İşgücüne Katılım ve İşsizlik Oranları (12+ Yaş Grubu)

	İşgücüne Katılma Oranları (%)			İşsizlik Oranları (%)		
	Türkiye	Kent	Kır	Türkiye	Kent	Kır
Toplam	47,5	39,8	57,9	6,4	9,9	3,2
Kadın	26,4	14,9	41,5	6,3	15,0	2,2
Erkek	69,0	64,7	74,9	6,4	8,7	3,7

Kaynak: Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Soruları.

Tablo 2. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler (12+ Yaş Grubu)

	1000 Kişi							
	Nisan 1994				Nisan 1998			
	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%
Toplam	6 353	100	13 962	100	5 952	100	15 279	100
Ücretli ve Yevmiyeli	1 459	23,0	6 350	45,5	1 656	27,8	7 458	48,8
Kendi Hesabına ve işveren	663	10,4	5 510	39,5	568	9,5	6 053	39,6
Ücretsiz Aile İşçisi	4 231	66,6	2 102	15,1	3 728	62,6	1 768	11,6

Nisan 1998'e ilişkin veriler geçicidir.

Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına Göre (12+Yaş Grubu)

Tablo 3. Doğum Öncesi Bakım ve Doğum Hizmetleri

	Kuzey	Güney Doğu	Batı	Orta
Bölgelere Göre Doğum Öncesi Bakım Alanların Oranı (%)	63	74	33	86
Bölgelere Göre Sağlık Personeli Yardımı ile Doğum Yapanların Oranı (%)	79	84	50	94

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi, 1993 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

Tablo 4. Eğitime Göre Doğurganlık Oranları (%)

	Toplam Doğurganlık Hızı (1)	Ortalama Canlı Doğum Sayısı (40-49) yaşındaki kadınlar
Eğitimi yok-ilk. bitirmedi	4,2	5,9
İlkokul mezunu-Ortaokul bitirmedi	2,4	3,7
Ortaokul mezunu+	1,7	2,2
TOPLAM	2,7	4,6

(1) 15-49 yaşındaki kadınlara ait hızlar

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi, 1993 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

Tablo 5. Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranı, Türkiye, 1980-1990 (12 ve daha yukarı yaştaki nüfus)

	1980	1985	1990
Okuma yazma bilmeyen oranı			
Kadın	56.33	33.15	29.2
Erkek	23.53	11.47	9.45
Toplam	40.49	22.23	19.25

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları

Tablo 6. Okur yazar nüfusun bitirdiği okula göre durumu 6 ve daha yukarı yaştaki okur-yazar nüfus (1990)

	Kadın (%)	Erkek (%)
Mezun olmayan	21.62	18.41
İlkokul	59.96	55.26
Ortaokul ve Dengi	7.57	10.84
Lise ve Dengi	8.28	10.74
Yüksekokul ve Fakülte	2.57	4.75
Toplam	100.00	100.00

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları

- 6 ve daha yukarı yaştaki okur-yazar kadın nüfusun % 21.62'si okur-yazar ancak mezun değil, %60'ı ilkokul, ve sadece 2.57'si yüksekokul ve fakülte mezunudur.

Tablo 7. Cinsiyet ve Okul Gruplarına Göre Okullaşma Oranları (%)

Okul Grubu	1993-1994		1995-1996	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
İlkokul	81.26	84.79	88.18	92.32
Ortaokul ve Dengi	51.34	71.30	53.87	75.33
Lise ve Dengi	35.67	54.19	41.83	60.48
Yüksekokul ve Fak.	13.21	21.48	14.60	21.99

Okullaşma Oranı : Belirli bir eğitim düzeyinde okula gidebilecek yaştaki nüfusun ne kadarının okula gittiğini göstermektedir.

Kaynak: DİE, Örgün Eğitim İstatistikleri

**7. Komisyon Raporunun TBMM Başkanlığına Sunumuyla
İlgili Yazı**

T.C.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü
Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin
Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla Kurulan
Meclis Araştırması Komisyonu Başkanlığı (10/219)**

Karar No:2

23.7.1998

KARAR

Genel Kurulun 10.3.1998 tarihli ve 64 üncü Birleşiminde alınan kararla, "Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi için Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla kurulan 10/219 Esas Numaralı Meclis araştırma komisyonumuz" çalışmalarını tamamlamış olup, hazırlanan Rapor Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere karar verilmiştir.

Başkan

Lale Aytaman

Muğla

Başkanvekili

Ümran Akkan

Edirne

(Muhalefet şerhim eklidir.)

Üye

Mehmet Aykaç

Çorum

(Muhalefet şerhim eklidir.)

Sözcü

Memduh Büyükkılıç

Kayseri

(Muhalefet şerhim eklidir.)

Üye

İsmail Yılmaz

İzmir

(Muhalefet şerhim eklidir.)

Üye

Ahmet Dökülmez

Kahramanmaraş

(Muhalefet şerhim eklidir.)

Üye
Enis Sülün
Tekirdağ

Üye
Nevzat Köse
Aksaray
(Muhalefet şerhim eklidir.)

Üye
Teoman Akgür
Sakarya

Üye
Birgen Keleş
İzmir
(Muhalefet şerhim eklidir.)

Üye
Ayseli Göksoy
Manisa

Üye
Şamil Ayrım
İğdır

Kâtip
Zerrin Yeniceli
İzmir

Üye
Abbas İnceayan
Bolu

8. Muhalefet Şerhi

TBMM'NİN 10/219 ESAS SAYILI MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORUNA İLİŞKİN MUHALEFET ŞERHİMİZDİR

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporunun; sayfa 59, 6 ncı paragraftan önce gelmek üzere "bir kısım kadınlara karşı ayrımcılık şeklinde sonuç doğuran, onların kamu alanındaki haklarından mahrum edilmesine sebebiyet veren Kamu Kuruluşlarında ve bazı üniversitelerdeki kılık kıyafet kısıtlamalarına son verilmelidir" cümlesi ayrı bir paragraf olarak yer almalıdır.

Ahmet Dökülmez
Kahramanmaraş

İsmail Yılmaz
İzmir

Mehmet Aykaç
Çorum

Memduh Büyükkılıç
Kayseri

**TBMM'NİN 10/219 ESAS SAYILI MECLİS ARAŞTIRMA
KOMİSYONU RAPORUNA**

İLİŞKİN MUHALEFET ŞERHİM:

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu;

1. Kadın-erkek eşitliği için TBMM içinde yapılan, siyasi partiler tarafından gerçekleştirilen ve kadın dernekleri sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen çalışmaları tam olarak yansıtmamaktadır.

2. Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ile Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimini karşılaştırdığını ileri sürmekte ama söz konusu rejimlerin özünü, kapsayıp, neyi kapsamadığını, kadınlara ne getirip ne götürdüğünü anlaşılır şekilde açıklamamaktadır.

23.7.1998

Birgen Keleş
İzmir

9. Muhalefet Şerhi

**TBMM'NİN 10/219 ESAS SAYILI MECLİS ARAŞTIRMA
KOMİSYONU RAPORUNA
İLİŞKİN MUHALEFET ŞERHİMİZ**

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporunun, sayfa 59,6 ncı paragraftan önce gelmek üzere "bir kısım kadınlara karşı ayrımcılık şeklinde sonuç doğuran, onların kamu alanındaki haklarından mahrum edilmesine sebebiyet veren Kamu Kuruluşlarında ve bazı üniversitelerdeki kılık kıyafet kısıtlamalarına son verilmelidir" cümlesi ayrı bir paragraf olarak yer almalıdır.

23.7.1998

10/219 esas sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu sayfa 71 paragraf 3;

Siyasi Partiler Kanunu ve Seçim Sistemiyle ilgili mevzuata yapılacak değişikliklerle TBMM'de ve yerel yönetimlerde ve di-

ğer mekanizmalarda gerçek eşitliğin sağlanması açısından her iki cinsin % 50 oranında temsili açısından kota ve temsil olanakları sağlanmalıdır.

23.7.1998

Nevzat Köse
Aksaray

Ümran Akkan
Edirne

11. EKLER:*

- Ek-1 CEDAW Sözleşmesi, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"
- Ek-2 CEDAW Sözleşmesine konulan çekincelerin kaldırılmasına ilişkin Dışişleri Bakanlığı bilgi notu
- Ek-3 Dışişleri Bakanlığı'nın CEDAW ile ilgili yazışmaları
- Ek-4 Çukurova Üniversitesi KADAUM Dosyası
- Ek-5 Mersin Üniversitesi MERKAM yazısı
- Ek-6 Gazi Üniversitesi KAUM yazısı
- Ek-7 100. Yıl Üniversitesi KAUM yazısı
- Ek-8 Gaziantep Üniversitesi KAUM yazısı
- Ek-9 Ankara Üniversitesi KASAUM yazısı ve kitapçık
- Ek-10 Ege Üniversitesi KAUM yazısı.
- Ek-11 ODTÜ Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı Raporu
- Ek-12 İstanbul Üniversitesi KASAUM yazısı ve kitaplar

12/A- Kadın Araştırmaları Dergisi (1.,2.,3. ve 4. sayıları)

12/B- Kadın Gerçeklikleri (Derleyen. Prof. Dr. Necla ARAT)

12/C- Kadın ve Cinsellik (" " ")

12/D- Türkiye'de Kadın Olmak (" " ")

12/E- Türkiye'de Kadın Olgusu (" " ")

12/F- Kadınların Gündemi (" " ")

* Burada belirtilen Komisyon'a gelen bilgi ve belgeleri ifade etmekte olup raporun hazırlanmasında başvuru kaynaklarıdır. Kitap içerisinde yer almamaktadır.

- Ek-13 Adalet Bakanlığı 25.5.1998 tarihli yazısı
13/A- Türk Medeni Kanunu Tasarısı
13/B- Türk Ceza Kanununun Ön Tasarısı
- Ek-14 Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerde Kadınların Hükümet ve Parla-
mentoda Temsili
- Ek-15 Sağlık Bakanlığı rapor ve yayınları
15/A- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları Özet Raporu
15/B- Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Çalışmaları Raporu
15/C- Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Faaliyet Planı
(6.1998)
- Ek-16 D.İ.E. 1998 Yılı Kadın İstatistikleri ve Göstergeleri
- Ek-17 DYP'nin kadın konusundaki raporu
- Ek-18 BBP'nin kadın konusundaki raporu
- Ek-19 Devlet Bakanı Hikmet Sami TÜRK'ün basın açıklaması
- Ek-20 İçişleri Bakanlığı Fuhuş Raporu ve "Genel Kadınlar ve Genelev-
lerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan
Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü"
- Ek-21 Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Üreme Sağlığı Raporu
- Ek-22 Avrupa Konseyine Üye Ülkelerde Kadının Politikada Yeri (İngiliz-
ce)
- Ek-23 Avrupa Konseyinde Kadın-Erkek Eşitliği Konusu ile İlgili Geliş-
meler (İngilizce)
- Ek-24 İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu Raporu
- Ek-25 TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Alt Komisyon Raporu
- Ek-26 TBMM İçişleri Komisyonu 25.5.1998 tarihli raporu
- Ek-27 A.Ü. ATAUM 6.6.1998 tarihli faks mesajı (İngilizce)
- Ek-28 4. Avrupa Kadın-Erkek Eşitliğinden Sorumlu Bakanlar Konferan-
sı'nda Başbakan Sayın Mesut Yılmaz'ın açış konuşması metni
- Ek-29 Mahalli İdareler Reform Tasarısı İle İlgili Devlet Bakanlığı Deği-
şiklik Önergesi
- Ek-30 Yabancı Eşler Bilgi ağı Raporu

- Ek-31 3232 Sayılı "Uygun Bulma Kanunu"yla ilgili belgelerin fotokopileri
- Ek-32 Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığının 8.7.1998 tarihli yazısı
- Ek-33 Kadın konusunda muhtelif tarihlerde basında çıkan haberler
- Ek-34 Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü yazı ve yayınları
- 34/A- BM CEDAW Komitesine Sunulan 2. ve 3. Birleşmiş Dönemsel Ülke Raporu
- 34/B- "Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları", Doç. Dr. Serpil SANCAR ÜŞÜR
- 34/C- 4. Dünya Kadın Konferansı Sonuçlarının Uygulanması ve İzlenmesine İlişkin Ulusal Eylem Planı
- 34/D- BM. 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu (Planı) ve Pekin Deklarasyonu
- 34/E- Türkiye'de Kadının Durumu (1994)
- 34/F- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığının TMK ve TCK Hakkında Görüşü
- 34/G- Ailenin Korunmasına Dair Kanun (4320)
- 34/H- Valilik Kadın Birimleri Temsilcileri Toplantısı Bilgi notu (8.5.1998)
- 34/I- Türkiye'de Kadına Yönelik Politikaların Oluşturulması konulu Sinop Toplantısı Sonuç Metni (1995)
- 34/J- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığınca Tamamlanan Yasal Çalışmalar
- Ek-35 55. Hükümet Programı
- Ek-36 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı-Kadın Özel İhtisas Komisyonu Raporu
- Ek-37 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (DPT) kadınlarla ilgili bölüm
- Ek-38 Kadının İnsan Hakları Eylem-Araştırma Projesi Raporu
- Ek-39 Türk Tabipler Birliği Etik Kurulu Görüşleri (1998)
- Ek-40 "Siyasette Kadın" Norveç Raporu
- Ek-41 "Siyasal Değişimde Kadın boyutu", Gürgün SAY, 1998

- Ek-42 MEB Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
Mesleki-Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi
- Ek-43 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi "Gender Mainstreaming" Raporu (İngilizce)
- Ek-44 Kadın Parlamenterlerin Parlamentolardaki Karşılaştırmalı Durumu
- Ek-45 Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 1997/1321 sayılı Kırsal Kesim Kadını hakkında Tasviye Kararı (İngilizce)
- Ek-46 Mahalli İdareler Reform Tasarısı (Hükümet Metni-Plan Bütçe Komisyonu Metni)
- Ek-47 "İşyerinde Cinsel Taciz" TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Bürosu Raporu
- Ek-48 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "Çalışma Hayatında Kadın-Erkek Eşitliğine İlişkin Not"
- Ek-49 Muğla Milletvekili Sayın Lale AYTAMAN'ın Devlet Bakanı Sayın Işıl SayGIN'la yapmış olduğu "Bekaret kontrolü"ne ilişkin yazışmaların komisyona sunuluş metni
- Ek-50 İsveç "Kadına Yönelik Şiddet Kanun Tasarısı"
- Ek-51 Kadın Dayanışma Vakfı "Kadına Yönelik Şiddet Araştırması" Raporu
- Ek-52 "Public Statement" UN CEDAW Committee, July 1998
- Ek-53 "Medyada Kadının Durumu" konusunda Valiliklerden gelen cevaplar
- Ek-54 Komisyon toplantı tutanakları

İçel Milletvekili Oya Araslı ile İzmir Milletvekili Birgen Keleş ve 18 Arkadaşının, Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla Anayasanın 98 inci ve İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergesi ve 10/219 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu.

11. TBMM Başkanlığına Araştırma Komisyonu Kurulmasıyla İlgili Yapılan Başvuru Yazısı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kadın-erkek eşitsizliği, 20. yüzyılın ikinci yarısında dünya kadınlarını uluslararası alanda çözümler aramaya itmiştir. Meksika, Nairobi ve Pekin'de alınan uluslararası düzeydeki kararlar, belirlenen stratejiler, hedefler ve eylem planları bu çalışmaların en çarpıcı örnekleridir.

Uluslararası çözüm arayışları taraf ülkelerin "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ni kabul etmeleriyle sonuçlanmış ve pozitif ayrımcılık kavramı gündeme girmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, söz konusu sözleşmeyi 3232 sayılı Yasa ile benimsemiştir.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte hukuk düzeninde cinslerarası eşitliği gerçekleştirme yönünde büyük bir atılım yapıldığını biliyoruz: ancak son 25 yılda kadın-erkek eşitliği açısından dünyada kaydedilen gelişmeler ve 3232 sayılı Yasa ile benimsenmesine rağmen söz konusu sözleşme, hukuk düzenimize yansıtılmamıştır.

Bunlara ek olarak pek çok ekonomik ve sosyal etken kadınlarımızın yaşamın çeşitli alanlarına katılmasını engellemekte; kadınlarımız âdeta ikinci sınıf vatandaşlığa itilmekte; başta şiddet olmak üzere pek çok onur kırıcı davranışla ve sorunla yüze yüze gelmektedir.

Bu konularla ilgili olarak bugüne kadar üniversitelerde, Bakanlıklarda ve demokratik kitle örgütlerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır; Türkiye Büyük Millet Meclisine yasa teklif ve tasarıları sunulmuştur. Ancak, bu alanda SHP ve CHP'nin 18 ve 19 uncu yasama dönemlerinde yaptığı tüm girişimler sonuçsuz kaldığı gibi, 20 nci dönemde CHP ve diğer partilere mensup milletvekillerinin hazırlayarak TBMM'ne sundukları Türk Kanunu Medenisi ile ilgili değişiklik teklifleri, aradan uzun süre geçmesine rağmen gündeme alınmamıştır.

Bu arada, gerek Adalet Bakanlığındaki Medeni Kanun Komisyonunda, gerekçe çeşitli Barolarda evlilik birliği sırasında elde edilen malların eşit bölüşümü ile ilgili olarak sözleşme yapılabileceği ve sorunların bu yolla giderilebileceği yönünde görüşleri sürülmekte ve tartışılmaktadır. Oysa, Türk Kanunu Medenisininin 170. maddesinde yapılması gereken değişikliği böyle bir sözleşme ile gerçekleştirmek mümkün değildir; çünkü, sözleşme yapma olanağı yürürlükteki yasada esasen vardır.

Bütün bu gelişmeler, TBMM'nin kadın-erkek eşitsizliği konusunu ele almasını gerekli kılmaktadır.

Bu nedenle Türkiye'de kadının hukukî, ekonomik, sosyal ve siyasal konumunu, cinslerarası eşitsizliğe yol açan faktörleri ve alınabilecek önlemleri ortaya koymak; "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"nin yaşama geçirilmesi için yapılması gereken ve bu bağlamda değiştirilmesi zorunlu olan yasaları belirlemek: başta Türk Kanunu Medenisi olmak üzere tüm yasa değişiklik önerilerinin gerçekleşmesini hızlandırmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadın-erkek eşitliğini sağlamak için gerekli önlemleri saptamak üzere, Anayasanın 98

inci ve İçtüzüğün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

<i>Oya Araslı</i>	<i>Birgen Keleş</i>
<i>İçel</i>	<i>İzmir</i>
<i>Mustafa Yıldız</i>	<i>İsmet Atalay</i>
<i>Erzincan</i>	<i>Ardahan</i>
<i>Yahya Şimşek</i>	<i>Ali Rıza Bodur</i>
<i>Bursa</i>	<i>İzmir</i>
<i>Atilla Sav</i>	<i>Adnan Keskin</i>
<i>Hayat</i>	<i>Denizli</i>
<i>Yılmaz Ateş</i>	<i>Ahmet Küçük</i>
<i>Ankara</i>	<i>Çanakkale</i>
<i>Altan Öymen</i>	<i>Eşref Erdem</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Ankara</i>
<i>Mahmut Işık</i>	<i>Ali Dinçer</i>
<i>Sivas</i>	<i>Ankara</i>
<i>Ayhan Fırat</i>	<i>Ahmet Gürbüz Ketenci</i>
<i>Malatya</i>	<i>İstanbul</i>
<i>Zeki Çakıroğlu</i>	<i>Erdoğan Yetenç</i>
<i>Muğla</i>	<i>Manisa</i>
<i>Ali Haydar Şahin</i>	<i>Metin Arifağaoğlu</i>
<i>Çorum</i>	<i>Artvin</i>

Türkiye Büyük Millet Meclisi

(10/219) Esas Numaralı

Meclis Araştırması Komisyonu

Esas No.: A.01.1. GEÇ. 10.219.37

23.7.1998

12. TBMM Başkanlığına Araştırma Komisyonu Raporunun Sunulmasıyla İlgili Yazı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 10.3.1998 tarihli 64 üncü Birleşiminde alınan 535 sayılı kararı ile kurulan (10/219) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu görevini tamamlamıştır.

Gerekli incelemeler neticesinde hazırlanmış olan rapor, Komisyonun 23.7.1998 tarihli 11 inci birleşiminde alınan 2 nolu karar ile sonuçlandırılmıştır.

Rapor ve ekleri ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Lale Aytaman
Komisyon Başkanı
Muğla

13. 3 Aralık 1993 tarihli TBMM'nin 22 nci Birleşiminde Araştırma Komisyonuyla İlgili Görüşmeler

2- İçel Milletvekili Oya Araslı ve 19 arkadaşının, kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Belirlemek Amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/219)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Kadın-erkek eşitsizliği, 20 nci Yüzyılın ikinci yarısında dünya kadınlarını uluslararası alanda çözümler aramaya itmiştir. Meksika, Nairobi ve Pekin'de alınan uluslararası düzeydeki kararlar, belirlenen stratejiler, hedefler ve eylem planları, bu çalışmaların en çarpıcı örnekleridir.

Uluslararası çözüm arayışları, taraf ülkelerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini kabul etmeleriyle sonuçlanmış ve pozitif ayrımcılık kavramı gündeme girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, söz konusu sözleşmeyi 3232 sayılı Yasa ile benimsemiştir.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte hukuk düzeninde cinslerarası eşitliği gerçekleştirme yönünde büyük bir atılım yapıldığını biliyoruz; ancak, son 25 yılda kadın-erkek eşitliği açısından dünyada kaydedilen gelişmeler ve 3232 sayılı Yasayla benimsenmesine rağmen söz konusu sözleşme hukuk düzenimize yansıtılmamıştır.

Bunlara ek olarak, pek ekonomik ve sosyal etken, kadınlarımızın, yaşamın çeşitli alanlarına katılmasını engellemekte, kadınlarımız adeta ikinci sınıf vatandaşlığa itilmekte, başta şiddet olmak üzere pek çok onur kırıcı davranışla ve sorunla yüz yüze gelmektedir.

Bu konularla ilgili olarak bugüne kadar üniversitelerde, bakanlıklarda ve demokratik kitle örgütlerinde çeşitli çalışmalar yapılmış, Türkiye Büyük Millet Meclisine yasa teklif ve tasarıları sunulmuştur. Ancak, bu alanda SHP ve CHP'nin 18 ve 19 uncu Yasama Dönemlerinde yaptığı tüm girişimler sonuçsuz kaldığı gibi, 20 nci Dönemde CHP ve diğer partilere mensup milletvekillerinin hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sundukları Türk Kanunu Medenisi ile ilgili değişiklik teklifleri, aradan uzun süre geçmesine rağmen gündeme alınmamıştır.

Bu arada, gerek Adalet Bakanlığındaki Medeni Kanun Komisyonunda gerekse çeşitli barolarda evlilik birliği sırasında elde edilen malların eşit bölüşümü ile ilgili olarak sözleşme yapılabileceği ve sorunların bu yolla giderilebileceği yönünde görüşler ileri sürülmekte ve tartışılmaktadır. Oysa, Türk Kanunu Medenisinin 170 inci maddesinde yapılması gereken değişikliği böyle bir sözleşmeyle gerçekleştirmek mümkün değildir; çünkü, sözleşme yapma olanağı, yürürlükteki yasada esasen vardır.

Bütün bu gelişmeler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, kadın-erkek eşitsizliği konusunu ele almasını gerekli kılmaktadır.

Bu nedenle, Türkiye'de kadının hukuki, ekonomik, sosyal ve siyasal konumunu, cinslerarası eşitsizliğe yol açan faktörleri ve alınabilecek önlemleri ortaya koymak. Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için yapılması gerekenleri ve bu bağlamda değiştirilmesi zorunlu olan yasaları belirlemek, başta Türk Kanunu Medenisi olmak üzere tüm yasa değişiklik önerilerinin gerçekleşmesini hızlandırmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde, kadın-erkek eşitliğini sağlamak için gerekli önlemleri saptamak üzere, Anayasanın 98 ve İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

1- Oya Araslı (İçel)

2- Birgen Keleş (İzmir)

- 3- Mustafa Yıldız (Erzincan)
- 4- İsmet Atalay (Ardahan)
- 5- Yahya Şimşek (Bursa)
- 6- Ali Rıza Bodur (İzmir)
- 7- Atilâ Sav (Hatay)
- 8- Adnan Keskin (Denizli)
- 9- Yılmaz Ateş (Ankara)
- 10- Ahmet Küçük (Çanakkale)
- 11- Altan Öymen (İstanbul)
- 12- Eşraf Erdem (Ankara)
- 13- Mahmut Işık (Sivas)
- 14- Ali Dinçer (Ankara)
- 15- Ayhan Fırat (Malatya)
- 16- Ahmet Güryüz Ketenci (İstanbul)
- 17- Zeki Çakıroğlu (Muğla)
- 18- Erdoğan Yetenç (Manisa)
- 19- Ali Haydar Şahin (Çorum)
- 20- Metin Arifağaoğlu (Artvin)

BAŞKAN- Bilgilerinize sunulmuştur.

Önerge, gündemde yerini alacak ve Meclis araştırması açılıp açılmaması hususundaki öngörüme, sırasında yapılacaktır.

14. 3 Mart 1998 Tarihli TBMM 64. Birleşiminde Araştırma Komisyonuyla İlgili Görüşmeler

VIII. GENSORU, GENEL GÖRÜŞME, MECLİS SORUŞTURMASI VE MECLİS ARAŞTIRMASI

A) GÖRÜŞMELER

1.- İçel Milletvekili Oya Araslı ile İzmir Milletvekili Birgen Keleş ve 18 arkadaşının, kadının statüsünün araştırılarak kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla Meclis araştırması açıklamasına ilişkin önergesi (10/219)

BAŞKAN - Genel Kurulun 3 Mart 1998 tarihli 61 inci Birleşiminde alınan karar gereğince, 169 uncu sırada yer alan, İçel Milletvekili Oya Araslı ile İzmir Milletvekili Bilgen Keleş ve 18 arkadaşının, kadının statüsünün araştırılarak, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla Anayasanın 98 İhtüzüğün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesinin öngörüşmesine başlıyoruz.

Hükümet?.. Burada.

Önerge daha önce okunduğu için tekrar okutmuyorum.

İhtüzüğümüze göre, Meclis araştırması açılıp açılmaması hususunda, sırasıyla, Hükümete, siyasi parti gruplarına ve önergedeki birinci imza sahibine veya onun göstereceği diğer bir imza sahibine söz verilecektir.

Konuşma süreleri; Hükümet ve gruplar için 20'şer dakika, önerge sahibi için 10 dakikadır.

Şimdi, söz alan sayın üyelerin isimlerini okuyorum:

Gruplar adına; Demokratik Sol Parti Grubu adına İzmir Milletvekili Sayın Zerrin Yenice, Anavatan Partisi Grubu adına Aydın Milletvekili Sayın Yüksek Yalova, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İzmir Milletvekili Sayın Birgen Keleş, Doğru Yol Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Sayın Meral Akşener söz istemiş bulunmaktadır.

İçtüzümüze göre, ilk söz Hükümete verilmektedir.

Sayın Hükümet konuşacak mı efendim?

DEVLET BAKANI IŞILAY SAYGIN (İzmir) - Evet Sayın Başkan.

BAŞKAN - Hükümet adına, Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın'ı kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Saygın. (ANAP ve DSP sıralarından alkışlar)

Konuşma süreniz 20 dakikadır Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI IŞILAY SAYGIN (İzmir) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen ve 1 Mart 1980 tarihinde yürürlüğe giren, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, Türkiye tarafından, 24 Temmuz 1985 tarih ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak, 19 Ocak 1986'da yürürlüğe girmiştir.

Türkiye, adı geçen sözleşmenin kabulü sırasında, Türk Medeni Kanununun evlilik ve aile ilişkileri hakkındaki hükümleriyle çeliştiği içi, sözleşmenin 15 inci maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarına, 16 ncı maddenin (c), (d), (f) ile (g) fıkralarına; ayrıca, Uluslararası Adalet divanının zorunlu yargısını kabul etme konusundaki 29 uncu maddesinin birinci fıkrasına çekince koymuştur. Bunun yanı sıra, Türkiye, Sözleşmenin 9 unu maddesinin birinci fıkrasıyla ilgili olarak "Türk Vatandaşlık Kanununun vatan-

sızılığın önlenmesi amacını güden 5 inci maddesinin birinci fıkrası ile 15 inci ve 17 nci maddeleri hükümlerinin çeliştiği şekilde bir yorumu kabul etmez” şeklinde beyanda bulunmuştur.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 18 inci maddesi gereğince, taraf devletler, Sözleşmeyi yaşama geçirme yönünde aldıkları yasal, idari ve diğer önlemleri kapsayan ülke raporlarını, Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra ve daha sonra dört yılda bir, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW) tarafından incelenmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine sunmak durumundadırlar. Komite, Sözleşmenin 17 nci maddesi uyarınca kurulmuş olup, sunulan raporları görüşmekte, çeşitli sorular yönelterek ülkelerin kadın hakları konusundaki gelişmesini analiz etmekte ve önerilerde bulunmaktadır.

Ülkemiz, komiteye, 29 Ocak 1990 tarihinde, Profesör Doktor Emel Doğramacı tarafından ilk raporunu sunmuştur. İkinci rapor, 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde kadın konusunda çalışmalar yapan ve konuyla ilgili olan kamu kurum ve kuruluşları, medya, gönüllü kuruluşların temsilcileri, siyasi parti temsilcilerinin katkılarıyla hazırlanmış ve 7 Şubat 1994 tarihinde, Birleşmiş Milletle Genel Sekreterliğine gönderilmiştir; bu ve bundan sonraki raporda, kadınların durumunu anlatan sayısal ve niteliksel geniş bilgiye yer verilmiş, rapor, sözleşme sistematığına uygun olarak kaleme alınmıştır. 1996 yılı sonunda, ilgili tüm tarafların katılımıyla hazırlanan birleştirilmiş ikinci ve üçüncü rapor, 17 Ocak 1997 tarihinde, benim başkanlığımdaki Türk heyeti adına Profesör Doktor Yakın Ertürk tarafından komiteye sözlü olarak sunulmuş ve gelen sorular cevaplandırılmıştır; bu rapor, başta komite üyeleri olmak üzere tüm ilgililer tarafından, iyi hazırlanması ve açıklyürekli sunumuyla takdir ve beğeni kazanmıştır.

Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin uygulanmasını denetlemekle yükümlü komitede temsil edilmektedir. Halen gözlemci statüyle çalışma-

larına aktif olarak katıldığımız Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunda, 1998 Mayıs ayı seçimlerinden sonra, Türkiye, asli üye olacaktır. Ayrıca, Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine koyduğu çökincelerin 2000 yılına dek kaldırılması konusunda, 1995 yılında düzenlenen 4 üncü Dünya Kadın Konferansında taahhütte bulunmuştur.

Kadınlarımızın ekonomik, sosyal ve politik hayata eşit olarak katılmasının önündeki engellerin kaldırılması ve bu konuda etkili çözümler bulunarak, hızla yaşama geçirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu amaçla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşların işbirliği içinde, üniversitelerimizle beraber çalışmaktayız. Bu inanca, kadın ve aileden sorumlu Devlet Bakanlığı olarak yoğun bir çaba göstermekteyiz. Çalışmalarımızı daha geniş bir kadın kitlesine, daha etkin ve süratli ulaştırabilmek, ileriye dönük en önemli hedeflerimizdir.

Devlet Bakanlığının kadına yönelik yapmış olduğu çalışmalarını kısaca şöyle değinmek istiyorum:

Türk Medeni Kanununun 153 üncü maddesinde yapılan değişiklikle, kadınların evlendikten sonra, evlilik soyadından önce gelmek üzere bekârlık soyadlarını kullanmaları imkânı sağlanmıştır.

Nüfus cüzdanlarının kullanımı sırasında özel bir bilgi olan "bekâr, evli, boşanmış, dul ve evliliği fesh edildi" ibareleri yerine, sadece "evli" ya da "bekâr" ifadelerinin kullanılması, Bakanlığımızın önerisi üzerine, İçişleri Bakanlığıyla işbirliği çerçevesinde, 19.11.1997 tarih ve 5783 sayılı genelgeyle tüm valiliklere iletılarak gerçekleştirilmiştir.

Buna bağlı olarak, Emekli Sandığı tarafından verilen dul ve yetim kartlarında da "Emekliye Yakınlığı" bölümünde "Dul kadın" gibi ifadeler yerine "eşi, kızı, oğlu, annesi, babası" ibarelerinin kullanılması sağlanmıştır.

Bu dönemde gerçekleştirilen ve yıllardır beklenen bir reform niteliğinde olan en önemli yasal çalışma, Ailenin Korunmasına dair Kanundur. Kanun, aile içinde şiddete maruz kalan kadın veya çocukların şahsen başvuruları veya cumhuriyet savcılığının bildirmesi üzerine, sulh hukuk hâkimi tarafından mağduru korumak için verilecek koruma kararını düzenlemektedir. 17.1.1998 tarih ve 23233 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kanuna göre, şiddet uygulayan kişiye üç aydan altı aya kadar hasip cezası verilebilecektir. Daha önceki uygulamalara göre, şikâyet üzerine polis, aile içi mesele olduğunu ileri sürerek, aile içi şiddet olayına müdahale etmemekteydi. Bu kanunun etirdiği en önemli değişiklik, şiddet olayının ihbar veya şikâyet edilmesi halinde, polis, olaya doğrudan müdahale ederek, şiddet uygulayan aile bireyini evden uzaklaştırabilmektedir.

Konunun kamuoyu tarafından yeterince duyulmadığı tespit edildiğinden, şiddete maruz kalan aile fertleri için haklarını ve başvuru şeklini açıklayan kısa bilgileri içeren bir broşür hazırlanarak Türkiye'deki tüm birimlere gönderilecektir.

Medeni Kanun ve Ceza Kanunundaki ayrımcı maddelerin değiştirilmesi yönündeki çalışmalarımız devam etmektedir. Bu konuda, gönüllü kadın kuruluşlarımızla işbirliği çerçevesinde, çalışmalarımızı sürdürmekteyiz. Nitekim, kadın-erkek eşitsizliğini içeren yasal hükümler bakımından en kapsamlı değişiklikler, 17 Şubat 1998 tarihinde kamuoyuna açıklanan Medeni Kanunun değişikliğiyle ilgili tasarıda yer almaktadır. Gönüllü kadın kuruluşlarımızın bundan evvelki gösterileri ve Devlet Bakanlığının çalışmaları neticesinde, 72 yıllık kanun günün şartlarına uyarlanmıştır. Bugüne kadar eşitsizliğe yol açan kanun maddeleri, Bakanlığının önerisiyle, Adalet Bakanlığı tarafından Medeni Kanunun tümüyle düzenlenmesi çalışmalarında dikkate alınmış ve açıklanan tasarıda kadınlar lehine çok olumlu gelişmelerin gerçekleştirildiği memnuniyetle görülmüştür. Medeni Kanunun değişikliğiyle ilgili tasarı Türkiye Büyük Millet Meclisi onaylanması halinde, aile içi eşitlik sağlanmış olacak ve ülkemizde 1986 yılın-

da onaylanan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine koyduğumuz çekinceler de ortadan kalkacaktır.

1995 yılında Pekin'de gerçekleştirilen 4 üncü Dünya Kadın Konferansında, 2000 yılına kadar kadın okuryazarlığının yüzde 100'e çıkarılması ve zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılarak kesintisiz olması yönünde, ülkemiz taahhütte bulunmuştur. Bilindiği gibi, Ağustos 1997 tarihinden beri, ülkemizde zorunlu eğitim, 8 yıl ve kesintisiz olarak uygulamaya konulmuştur.

30 Temmuz 1996 tarihinde Bakanlığımın koordinatörlüğünde bir araya gelen gönüllü kuruluşlar, güçlerini, eğitim, sağlık, istihdam ve hukuk komisyonları adı altında birleştirmişlerdir. Bu komisyonlardan birisi olan eğitim komisyonu, 1996-1997 öğretim yılında okuma yazma kurslarını sınırlı sayıda açabilmişken, 1997-1998 yılında hem açılan kursların sayıları artmış hem de diğer illere yaygınlaştırılabilmıştır. Bu kurslar, Ankara, İstanbul, Gaziantep ve Antalya İllerinde sürdürülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tüm illerde uygulamaya konulan "Genç Kız ve Kadınların Eğitimini Geliştirme Projesi" Devlet Bakanlığımızla birlikte yürütülmektedir. Bu proje kapsamında bugüne kadar 110 bin kadınıımız okuryazar hale getirilmiştir.

Ülkemizin Pekin'de verdiği taahhütler arasında, anne ve çocuk ölümlerinin yüzde 50 oranında azaltılması taahhüdü de bulunmaktadır.

Yine Bakanlığımın koordinatörlüğünde, 17 gönüllü kuruluştan oluşan Kadın Sağlığı Komisyonu (KASAKOM) tarafından, 11 ilimize yönelik üç yıl süreli "Kadın Sağlığı Eğitimi Projesi" hazırlanmıştır. Proje, 26 Aralık 1997 tarihinde, Milli Eğitim Bakanı, Sağlık Bakanı, GAP İdaresinden sorumlu Devlet Bakanı ve ilgili 11 ilin valileri ve eşlerinin katıldığı bir toplantıda tanıtımı yapılarak son şeklini almıştır. Projenin temel hedefi, 15-49 yaş grubundaki kadınların ve genç kızların, kadın sağlığı konusundaki mağduriyetlerinin giderilmesi ve eğitilmesidir.

Ülkemizde kadınlara götürülen hizmetlerin daha etkin, nitelikli ve işbirliği içinde yürütülmesi amacıyla, kamu kuruluşlarında kadın birimleri kurulması gereği ortaya çıkmıştır. Kamu kuruluşlarında kadın birimi oluşturulması, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün faaliyetlerinin yaygınlaştırılması açısından olduğu kadar, uygulamada, politika, plan ve programlara kadın-erkek eşitliği kavramının dahil edilmesi bakımından da çok büyük önem taşımakta olup, bu konu, 55 inci Hükümet Programında yer almaktadır. Bu amaçla, İçişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Kültür, Turizm, Sanayi ve Ticaret, Orman, Adalet, Çevre, Bayındırlık ve İskân Bakanlıklarına, kadın birimleri kurulması çalışmalarını için, girişimlerde bulunulmuştur.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kuruluş ve tasarısında, taşra teşkilatının kurulması öngörülmektedir. Tasarı kabul edilinceye kadar illerde kadınlara hizmet verecek bir birimin kurulmasının yararlı olacağı görüşüyle, valiliklerimizde kadın birimleri kurulması için, İstanbul, İzmir, Adana, Erzurum, Trabzon, Bursa, Diyarbakır, Van, Antalya ve Sivas Valilikleriyle temasa geçilmiş ve birimlerin kurulması konusunda gerekenin yapılması için talimat verilmiştir. Trabzon, Adana, İstanbul ve Van Valiliklerinden yazımıza cevap gelmiş; kadın birimlerini kurdukları ve kurulan birimlerde görevli personelin adı, soyadı ve unvanları belirtilmiştir.

Gerek iç hukukumuzun taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere uyumunun sağlanması gerekse Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilen yasa tasarılarını Kadın-Erkek Eşitliği açısından incelemek ve ayrıca, Hükümetin kadın konusundaki özel politika ve stratejilerini gözden geçirmek ve bunların uygulanmasını izlemek amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonunun oluşturulması hususunda, Bakanlığımızca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına başvuruda bulunulmuştur.

55 inci Hükümet olarak, Bakanlığım, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine konulan çekin-

celerin kaldırılması hususunda gerekli girişimlerde bulunulması amacıyla, Dışişleri Bakanlığına 11.12.1997 tarihinde yazılı başvurmuştur. Aynı konuda Dışişleri Bakanlığının da çalışmaları bulunduğundan mutabakat sağlanmış, bu gelişmeler üzerine, anılan sözleşmeye konulan çekincelerin kaldırılması hususunda Dışişleri Bakanlığınca kanun hükmünde kararname taslağı hazırlanarak, Bakanlar kuruluna sevk edilmek üzere, 9 Mart 1998 tarihinde Başkanlığa gönderilmiştir.

Bilgilerinize, saygıyla arz olunur. (Alkışlar)

BAŞKAN- Araştırma önergesi üzerinde konuşan Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın'a teşekkür ediyorum.

Şimdi, istem sırasına göre, söz, Demokratik Sol Parti Grubu adına, İzmir Milletvekili Sayın Zerrin Yeniceci'de.

Buyurun. (DSP sıralarından alkışlar)

Sayın Yeniceci, konuşma süreniz 20 dakikadır.

DSP GRUBU ADINA ZERRİN YENİCELİ (İzmir) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, kadının statüsünün araştırılarak, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmenin yaşama geçirilmesiyle ilgili gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını amaçlayan Meclis araştırması önergesiyle ilgili olarak, Demokratik Sol Parti Grubu adına söz almış bulunmaktayım; hepinizi saygıyla selamlarım.

Cumhuriyetle birlikte, Türk kadını her alanda önemli haklar elde etmiştir. Bunlardan bazıları, gelişmiş ülkelerin de ilerisinde olmuştur. Birçok gelişmiş demokratik ülkeden önce, kadınlarımıza seçme ve seçilme hakkı tanındı. Bu konuda öncü ülke olmamıza rağmen, bugün hiç de ileri bir noktada olmadığımız bilinmektedir. Atılım yapmamız için, yalnızca yasal düzenlemeler elbette yeterli değil; ancak, mutlaka gereklidir. Bu açıdan, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı önlemek, ortadan kaldırmak için, yasal düzenlemelerin yapılması önemli bir girişimdir. Kadınlara erkekleri hukuksal alanda eşit hale getirmek konusunda geç ka-

linmiştir. Kadınlarımızı mağdur eden yasal uygulamaları teker teker değiştirmemiz gerekiyor.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; şimdi, Adalet Bakanlığınca hazırlanan Medeni Kanun taslağında kadınlarla ilgili getirilen değişikliklerden, yaşamda sıkça karşılaşılabileceğimiz birkaçına değinmek istiyorum.

Yürürlükteki kanunda yer alan "karı" sözcüğü, tasarıyla "kadın" olarak değiştirilmiştir. Eşlerin beraberce oturacakları evi birlikte seçmeleri ilkesi getirilmiştir. Aynı şekilde, eşitliği sağlamak amacıyla, yürürlükteki kanunun "Koca, birliğin reisidir" hükmü kaldırılmış, evlilik birliğinin yönetiminde eşlere eşit söz hakkı tanınmıştır.

Tasarıda getirilen önemli değişikliklerden biri de, paylaşmalı mal ayrılığıdır. Bilindiği gibi, mal ayrılığı rejimi, ev kadınlarının aleyhine, iş ve meslek sahibi kocanın lehine işlediğinden, meslek çevrelerinde ve kamuoyunda ağır eleştirilere maruz kalıyordu. Bu nedenle tasarıda "paylaşmalı mal ayrılığı" başlığı altında yeni bir yasal mal rejimi düzenlenmiştir. Buna göre, eşlerin evlilik birliği boyunca edindiği, ailenin ortak kullanım veya yararlanmasına sunulan konut, ev eşyası ve diğer mallar ortaya konularak, evlilik birliği sona erdiğinde eşit bir şekilde paylaşılacaktır.

Yürürlükteki kanunun 263 üncü maddesinde yer alan, velayet hakkının kullanılmasında eşlerin anlaşamamaları halinde babanın oyuna üstünlük tanıyan hüküm, kadın-erkek eşitliğini bozmakta olduğundan tasarıya alınmamış; eşlerin, velayet hakkının kullanılmasında eşit söz hakkına sahip olmaları getirilmiştir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Adalet Bakanlığının hazırladığı, henüz görüş alma aşamasında bulunan ve Bakanlar Kuruluna intikal ettirilecek olan tasarıdaki bu değişiklikleri biz de memnuniyetle karşılıyoruz. Medeni Kanunda, görüşlere sunulan bu tasarı yönünde değişikliklerin yapılması, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin de bir gereğidir.

Kadına yönelik şiddet de, ülkemizin önemli bir sorunudur. Aile içinde kadına ve çocuğa uygulanan psikolojik ve fiziksel şiddet, ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Aile içi şiddet, toplumumuzda intihara, işkenceye, teröre eğilimli insanların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Şiddet gören, kişiliği ezilen insan, ne kendine yararlı olabilir ne do topluma. Toplumun en küçük biriminde meşrulaşmış bu şiddet, yarın, karşımıza, terör, işkence, cinayet olarak çıkabilir. Bu yüzden, şiddetin, en başta aile içinde meşrulaşmasını, yasal yollarla ve eğitim yoluyla engellemek zorundayız. Şiddete maruz kalan kadınlara verilen danışmanlık ve sığınma hizmetleri, henüz yeterli olmasa da gelişerek sürmektedir.

Sayın başkan, sayın milletvekilleri; Medeni Kanun başta olmak üzere, ceza ve iş hukukundaki kadınlarla ilgili ayırımcı maddelerin kaldırılmasını bir an önce sağlamak gerekmektedir. Bu yasalar, 2000'li yılların eşliğindeki, çağdaş, lâik, Atatürkçü Türk kadınına yaraşır hale getirilmelidir. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlara üye ülkelerdeki kadın haklarına, ülkemiz kadını da sahip olmalıdır; bunlar, kadınlarımızın en doğal haklarıdır. Bu yasaların oluşturulduğu zamanda, ülkemizin henüz tarım toplumu olduğunun da altı çizilmelidir.

Şu bir gerçektir ki; tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde, daha fazla kadın, iş yaşamına atılarak, erkeklerle aynı alanda çalışmaya başlamışlardır. Çalışma hayatı, haklar için mücadeleyi de kendiliğinden getirmiştir. Bu maddelerin değiştirilmesini istemek, yalnızca toplumsal ve iktisadi açıdan değil, teknik açıdan da gereklidir. Anayasanın "herkes yasa önünde eşitir" ve benzeri hükümleri ile imza attığımız uluslararası sözleşmeler, bütün bu değişiklikleri gerekli kılıyor.

İnsan haklarına ve temel özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerden olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, bu Sözleşmeye taraf olan devletler tarafından, Birleşmiş Milletler Yasasının temel insan haklarına, insan

itibar ve kıymetine, erkekler ile kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı onaylandığının kaydedilmesiyle başlar. Türkiye, bu Sözleşmeyi, 3232 sayılı Yasayla benimsemiş ve Sözleşme, 14.10.1985 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Söz konusu uluslararası Sözleşmenin 3 üncü maddesinde şunlar ifade edilmektedir: "Taraf devletler, özellikle, politika, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için, yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır."

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hukuki açıdan durum böyle olmakla birlikte, ekonomik ve toplumsal açıdan kadınlar arasında büyük uçurum olduğunu görüyoruz. Edindiğim istatistik verilere göre, 6 ve üzeri yaş nüfusuna bakıldığında, kadınlar arasında okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 30,07'dir. Kısıtlı ekonomik olanakların erkek çocuk lehine kullanılması, erkek egemen toplumsal yapı, artan iç göçler ve düzensiz kentleşme sonucu oluşan toplumsal, kültürel erozyon, kırsal ile kent arasındaki farklılık, kadın eğitimi olumsuz etkileyen faktörlerdir. Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim reformu, kırsal ile kent arasındaki farkın kapanmasına olumlu katkıda bulunmuş bu sayede okul sayısı artırılmıştır. Buna rağmen, kadınlar arasında ilköğretim seviyesinde başlayan mesafe, daha üst eğitim kurumlarına gidildikçe iyice açılmaktadır. Kız öğrencilerimizin yükseköğretimdeki payları yalnız üçte 1'dir. Takriben yüzde 30'lara denk düşen bu oran, yalnız kız öğrencilerimizin erkeklere oranla daha az olduğunu göstermiyor. Bu oran, bize, aynı zamanda, kadınlarımız arasındaki korkunç eğitim uçurumunu da göstermektedir. Yani, Türkiye'de kadın ya çok okumuş ya da hiç eğitim görmemiş; işte, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim reformu, aradaki bu mesafeyi de kapatacaktır. (DSP ve ANAP sıralarından alkışlar)

Bir yanda eğitim, bankacılık, işletme gibi alanlarda büyük yekun oluşturan kadınlarımız var; diğer yanda politik tercihi bile ev-

deki erkek tarafından belirlenen, özellikle kırsal yörelerimizde çifte sömürüye tabi tutulan kadınlarımız var. Bu bağlamda, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 14 üncü maddesi, doğrudan kırsal kesimdeki kadınlarımızla ilgilidir. Maddede şöyle denilmektedir: "Taraf devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil, ailelerin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve iş bu sözleşme hükümlerinin, kırsal kesimlerdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır. "İşte, bu sözleşmenin hayata geçirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, kırsal kesimdeki kadınlarımız için de önemlidir.

Evet, biz, kadınlar arasındaki bu sosyal ve ekonomik uçurumun kapanmasında, eğitime büyük görev düştüğünün farkındayız. Eğitimle ilgili en sorunlu bölgemiz Doğu ve Güneydoğu Anadoludur. Özellikle kırsal bölgelerde, kadınlar arasında okumaz yazma oranı çok düşüktür. Türkiye'nin başka kırsal alanlarında ve göçün yoğun olduğu kent varoşlarında da eğitim sorunu vardır. Cumhuriyet tarihinin en önemli eğitim reformlarından biri olan sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim reformu, bu sorunu çözüme yolunda atılmış dev bir adımdır. Eğitim araç ve gereçlerinin, yemek hizmetlerinin birfiil devlet tarafından karşılanması sağlanmıştır. Ayrıca, taşımacılık sistemi hayata geçirilmiştir. Bunun yanı sıra, yatılı bölge okulları ve pansiyonlu ilköğretim okulları açılmaktadır.

Ülkemizde, eğitimde fırsat eşitliği var; ancak, olanak eşitliği yoktu. Bu eğitim reformunun bir amacı da, olanak eşitliğini sağlamaktır. Reform ile eğitim sorunu, özellikle kırsal yörelerimizde büyük ölçüde çözümlenecektir. Bunun sonuçlarını asıl önümüzdeki yıllarda alacağız. Görüldüğü gibi, eğitim alanındaki bu büyük reform, ekonomik önlemlerle de desteklenmektedir.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, lâik, demokratik hukuk devleti, çağdaş Türk kadını için vazgeçilemezdir. Türkiye'de de-

mokراسiyi yaşatabilmek ve Türk toplumunu demokrasiyle yaşayabilir duruma getirmek için kadınların, genel olarak karar alma süreçlerine, özel olarak siyasete daha etkin ve etkili katılımı gereklidir. Şimdi, bununla ilgili olarak kadınların önemli bir yer tuttuğu üniversitelerimizle ilgili parti programımızdan sizlere bir bölüm okumak istiyorum.

“Siyasi partilerin yüksek öğretim gençliği arasında örgütlenebilmesi, gençlerin dinamizmini, heyecanını ve topluma yararlı olma isteğini yasal sınırlar içinde demokratik disiplin altına alabilenin en geçerli yoludur.

Öte yandan, üniversite öğretim üyelerine, siyasetle ilgilenmenin, siyasal görüş açıklamanın, partilerde, hiç değilse, partilerin merkez organlarında veya danışma kurullarında görev almanın yasaklanması, partileri ve siyasal yaşamı, ülkenin en zengin uzman kaynağından uzak düşürür. Partiler, o yüzden, iktidarda veya muhalefette, işlevlerini gereğince yerine getirebilmekte büyük zorluk çekerler.

Tüm bu nedenlerle, Demokratik Sol Parti, siyasal ve toplumsal örgütlenme özgürlüğü önündeki engelleri; köylülerin, örgütlü halk kesimlerinin, o arada sendikalar ile meslek kuruluşlarını ve yükseköğrenim gençliği ile üniversite öğretim üyelerinin siyasetle ilgilenebilmesi önündeki engelleri kaldırmaya uğraşacaktır.”

Sayın milletvekilleri, biz Demokratik Sol Parti olarak, bu görüşlerimizi, parti programımızın sayfalarında unutmadık. Bu görüşleri hayata geçirmek için, 20 nci Dönem Parlamentosu oluştuktan sonra, öğretim üyelerinin ve üniversiteli gençlerin siyasete katılabilmelerine olanak sağlayan kanun teklifini Meclis Başkanlığına sunduk. Bildiğimiz gibi, üniversiteler, kadınlarımızın en fazla olduğu alandır. Bu kanun teklifi Meclist yasalaştı ve kısmen hayata geçirildi. Şöyle ki: Artık öğretim üyeleri, partilerin genel merkezlerinde, üst yönetimlerinde görev alabiliyorlar. Öğrenciler için ise, Meclis uyum yasalarını çıkardı; şimdi yasalara uygun şekilde, YÖK'ün yönetmelikleri çıkarması gerekiyor.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; burada şunu sormadan geçmek olmaz: Kadınlarımız siyasette hangi konumda? İstatistiki verilere girmeyeceğim. Meclisteki, belediye meclislerindeki ve siyasi partilerin yönetimlerindeki kadın sayısı hepimizin malumu; bu sayılar, nedenleri ne olursa olsun, Türkiye’de kadının temsil edilmeme gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan Türkiye, Avrupa Konseyine üye ülkeler arasında en geride kalanıdır. Kadınlarımız, nasıl meslek odalarında ve bunların yönetim kademelelerinde temsil ediliyorsa, siyasi partilere üye olmalı, sendikalara girmelidirler. Özellikle, sendikalarda görevli kadınların oranının, kadın işçi oranının çok altında oluşu dikkat çekmektedir. Meclise girmenin yolu, partilerdeki kadın üye sayısını artırmaktan geçmektedir. Başarı için uzun soluklu mücadele şarttır; çünkü, siyaset azim, sabır ve kararlılık gerektirir. Biz, kadınlarımızda bu özelliklerin fazlasıyla bulunduğundan kuşku duymuyoruz. Başka alanlarda gösterdikleri istenç ve çabayı politikada da gösteren kadınlarımızın, başarılı olmamaları için bir neden yoktur. Biz, parti olarak, tepeden inmeceli reformlara bel bağlamak yerine, tabandan gelen mücadeleye önem veriyoruz.

Şimdi, bununla ilgili olarak, Partimizin görüşüne kısaca değinmek istiyorum: Demokratik Sol Parti örgütlenme modeline göre, her mahalle ve köyde ilçe örgütlerine bağlı çalışma grupları oluşturulmaktadır. Bu on kişilik köy ve mahalle çalışma gruplarında en az iki kadın olmaktadır. Bu kadınlar bir araya gelerek ilçe kadın birimlerini oluşturmaktadır. İlçe kadın birimleri de il kadın kurullarını oluşturmaktadır. Böylece, gecekondulardaki ve kırsal bölgelerdeki kadınlarımızın da siyasete katılımını sağlamış oluyoruz. Partimiz, kadının, siyasete, çevresinen ve yerelliklerden başlayarak girmesini önemli görmektedir; çünkü, siyaset yapılarak öğrenilir, okulu yoktur.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; son olarak şunları söylemek istiyorum: Nüfusun yarısını oluşturan kadınlar, her alanda bu oranı elde etmelidirler. Bunun için, sivil toplum örgütlerindeki üniversitelerimizdeki ve politikadaki kadınların birbirleriyle sıkı

ilişkiler kurması gerekiyor. Kentteki kadınıımız, erkeklerle eşit kulvarda yarışmak için, kırdaki kadınıımızın ezilmemesi, hem diğerkadınlarla hem de erkeklerle eşit hale gelebilmesi için, hukukumuzun, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesiyle ilgili uluslararası sözleşmeye uygun hale getirilmesi önemli bir adım olacaktır.

Demokratik Sol Parti olarak, kadının statüsünün araştırılarak, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi konusundaki sözleşmenin yaşama geçirilmesi amacıyla verilen Meclis araştırması önergesini destekliyoruz.

Saygılar sunarım. (DSP, ANAP ve CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Demokratik Sol Parti Grubu adına konuşan İzmir Milletvekili Sayın Zerrin Yenice'ye teşekkür ediyorum.

Gruplar adına ikinci konuşmayı, Anavatan Partisi Grubu adına Milletvekili Sayın Yüksel Yalova yapacak.

Buyurun Sayın Yalova. (ANAP sıralarında alkışlar)

Konuşma süreniz 20 dakikadır.

ANAP GRUBU ADINA YÜKSEL YALOVA (Aydın) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Muhterem Başkanım, muhterem milletvekilleri; İçel Milletvekili Prof. Dr. Sayın Oya Araslı ve 19 arkadaşı tarafından verilmiş bulunan Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerisi üzerinde, Anavatan Partisinin görüşlerini, önerilerini, düşüncelerini yüksek dikkatlerinize, takdirlerinize sunmak üzere yüce huzurunuzda gelmiş bulunmaktayım: hepinizi en üstün saygılarımla selamlıyorum.

Sayın Oya Araslı ve 19 arkadaşının vermiş bulunduğu bu Meclis araştırması açılması dileğine baktığımız vakit "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için yapılması gerekenler" ibaresiyle karşılaşıyoruz ve bu bağlamda, değiştirilmesi zorunlu olan yasaları belirlemek

hedefini görüyoruz. Türk Kanunu Medenisi başta olmak üzere, tüm yasa değişiklik önerilerinin gerçekleştirilmelerini hızlandırmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadın erkek eşitliğini sağlamak için gerekli önlemleri saptamak, yine amaçlar arasında sayılmış.

Değerli milletvekilleri, konuyla, ben, önce bir anayasa hukuku platformunda bir çerçeve getirmek istiyorum. Böylesi, kadın-erkek eşitliğine ilişkin, kadınlara yapılan haksızlıkların önlenmesine ilişkin, gerek konuşmalarda gerek önerilerde, genellikle Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin sayılmasıyla işe başlanır. Biraz önce de, Demokratik Sol Parti Grubu adına konuşan değerli sözcü, ondan önce de, Hükümet adına konuşan değerli Bakanımız, o konudaki çerçeveyi çizdikleri için ve böylesi bir Meclis araştırması açılması dileği, gördüğüm kadarıyla, hemen tüm partiler tarafından da paylaşıldığı için, ben, mümkün olduğunca tekrara düşmemek gibi bir hedef güdeceğim, ilave çerçeve çizmeye çalışacağım. O nedenle, Anayasayla ilgili bir çerçeveyi dikkatlerinize getirmeye çalışacağım.

Kadın-erkek eşitliği ya da insan-devlet ilişkisi diye baktığımız vakit, anayasalarda, özellikle çağdaş anayasalarda, kanun önünde eşitlik ilkesiyle karşılaşırız. 1982 Anayasamızın 10 uncu maddesinde "Kanun önünde eşitlik" başlığıyla "herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir" denilmektedir. İkinci fıkrasında ise "hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz" denilmektedir. Anayasa maddeleri itibarıyla çerçevemizi izlemeye devam edersek, yine 12 nci maddesinde "Temel hak ve hürriyetlerin niteliği" başlığıyla "herkes, kişiliğine bağlı, dokunulamaz, devredilemez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetlerine sahiptir" hükmü yer almakta. Anayasanın 17 nci maddesi, kişinin dokunulmazlığıyla ilgili maddi ve manevi varlığa sahip olduğu hükmüne yer vermekte. Aynı şekilde, 18 inci maddede "hiç kimse" ibaresiyle başlamakta, zorla çalıştırma yasağını formüle etmekte. 19 uncu maddede "herkes kişi

hürriyeti ve güvenliğine sahiptir” denilmekte. 20 nci maddede “Özel hayatın gizliliği” düzenlenmekte ve herkesin, bu hakka nasıl sahip olduğu açıklanmakta. 21 inci maddede “Konut dokunulmazlığı” başlığı altında “kimsenin konutuna dokunulamaz” ifadesi yer almakta, 22 nci maddede “haberleşme hürriyeti” var. “Herkes” formülasyonu ile haberleşme hürriyeti anlatılmakta, 23 üncü maddede “yerleşme ve seyahat hürriyeti” keza, aynı şekilde “herkes” denilerek cümleye başlanmakta. 25 nci maddede “düşünce ve kanaat hürriyeti”, 26 ncı maddede “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti”, 27 nci maddede “bilim ve sanat hürriyeti”, 35 inci maddede “mülkiyet hakkı”, 6 ncı maddede “hak arama hürriyeti”, 37 nci maddede “kanuni hâkim güvencesi”, 38 inci maddede ise “suç ve cezalara ilişkin esaslar” yer almaktadır.

Değerli milletvekilleri, görüldüğü gibi, Anayasamız, ya “herkes” şeklinde bir ibareyle başlamakta ya da “hiç kimse” şeklinde vatandaşların -kadın olsun, erkek olsun- cinsiyete dayalı herhangi bir ayırıma yer vermeksizin vatandaş-devlet ilişkilerine ilişkin bir formül, bir hüküm öngörmektedir. Peki, bu anayasalarda yer alan, herkes şu hakka sahiptir; hiç kimseye şöyle yapılamaz, yöyle bir statüye tabi tutulamaz şeklindeki, belki çağdaş, belki hepimizin paylaştığı, belki hepimizin daha paylaşacağı bu hükümler, acaba içinde yaşadığımız dönemde, ülkede, bir hakkın kullanılabilir haklar mıdır, acaba, bunların daha bir hayata geçirilebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak yapacağımız başka işler var mıdır diye sorduğumuz vakit, sanıyorum, oldukça yüklü bir programla karşı karşıya kalırız. Böyle bir noktada, işin hukuki boyutu açısından -doğrudur- Birleşmiş Milletler tarafından ortaya atılan uluslararası sözleşmeler, artı, birtakım çağdaş anayasalarda artık ifadesini bulan, aksi düşünülemez normatif hukuk kaideleri, elbette ki, devletleri, devletlerin vatandaşlarıyla olan ilişkilerini tanzim hususunda belirli kurallara bağlamıştır. Doğrudur; ama içerisinde yaşadığımız dünyaya baktığımız vakit, hukuki statüdeki eşitliğin hayata tam olarak geçirilmesi hususunda, kadınlarımızın önüne, başka başka alanlarda, ne yazık ki, başka başka gerekçelerle nice engeller çıkarıldığını

söylemek durumundayız. Dini alan bunlardan biridir diye söylersem, bir parça dikkatinizi istirham ederek dini alan bunlardan biridir dersem, sanırım, bu noktada, çok daha gerçeği ortaya koyucu bir yaklaşım içerisinde olmamız söz konusudur. Bugün, kadın-erkek eşitliği konusunda, kendimizi, dini kaynaklar itibarıyla başka uluslarla kıyasladığımız vakit, belki de, her bir ulustan daha fazla, en avantajlı ulusların başında geldiğimizi söylemek, herhalde başta uluslara bir haksızlık olmaz; sanıyorum, bu görüşümü de, tüm sayın milletvekilleri paylaşacaktır; ama, fiiliyata baktığımız vakit, işte, uygulamada, birtakım “bu böyledir, işte böyle söylüyor” şeklinde, onun öyle söylenmesinde medet umanların, kadının, insan olma vasfından ötürü toplumda hak ettiği yeri almaksızın memnun olmayanların, başka başka alanlara, başka başka soru işaretleri getirdiği gerçeğiyle karşılaşırız.

Bir başka husus, işin sosyolojik temeli.... Bugün Cenabı Allah'ın yarattığı varlıklar arasında, canlılar arasında, insanlar ile öteki canlı yaratıklar arasındaki fark nedir diye sosyologların ne söylediğine baktığımız vakit, sosyologlar, insanın iki temel özelliğinden bahsediyorlar. Diyorlar ki, birincisi, insan, simge yapar; yani, insan, kendi ortak aklıyla kolektif iradesiyle, insanlararası anlaşma lisanı yaratır; dilin icadı gibi, kırmızı ışıkta durulması, yeşil ışıkta geçilmesi gibi, herkes tarafından paylaşılan... Yine sosyologlara göre, insanın bir başka temel özelliği daha var; insan, alet kullanır; yani, organik enerjisine aklını ekleyerek, aklının icatlarını ortaya koyarak, inorganik enerjisini ekler; dolayısıyla, bilim ve teknolojiyle inorganik enerjisini organik enerjisinin emrine verir ve doğaya hükmetme savaşında, doğa karşısında, doğadaki diğer canlı yaratıklar karşısında üstün bir konuma gelir.

Şimdi, ister sosyolojik açıdan, ister hukuki açıdan, ister dini açıdan, ister başka alanlar açısından, kadın ile erkek arasında, insanlar arasında, herhangi bir ayırımın ortaya konabimesi, ne aklen ne vicdanen ne de başka başka açılardan mümkün olma-

dığına göre, o zaman, biz, niçin böyle 8 Mart Dünya Kadınlar Günü gibi, hepimizin coşkuyla kutladığı, hepimizin saygıyla karşıladığı günlerde, acaba, bu kadınların mücadelesini, toplumdaki erkeklerle eşit haklar elde etme mücadelesini, 1789 Fransız ihtilaliyle başlatırız; onu anlamak, bence, harhalde, biraz daha gerilere doğru gitme konusundaki üşengeçliğimizden olsa gerek. Doğrudur, bugün Fransız paralarının üzerinde görürüz "liberte, egalite, fraternite" (özürlük, eşitlik, kardeşlik) yazar. Doğrudur; Fransız İhtilali, 1788'da, Fransa'da, sınıflar arası mücadele ittifaklarını getirmiştir, sınıflar arası ittifakları değiştirmiştir; kardeşlik fikri, daha sonra, yerine çoğulculuk (plüralizm) ilkesini getirerek, işte, bugün, siyasi ve ekonomik liberalizmin bir bölümünün unsurları olmuştur.

1978'dan başlatmamızın, sanıyorum, bir başka temel varsayım itibariyle sebebi şu olsa gerek: Mademki kadınla erkek fiziki açıdan farklıdır, mademki erkek daha kuvvetlidir, şeklinde bir varsayım, zihinlerimizde; insanoğlunun -insanoğlu diyoruz bakın, insankızı bile demiyoruz; o da yerleşmiş- demek ki bu noktada yapacağı işlerden birincisi, herhalde bu alanın lisansını, dilini yeniden tanzim etmektir.

Böyle bir noktada, acaba, geçmişte, bu yüce çatı altında neler olmuş, kim ne söylemiş de tarih onları haklı çıkarmış sorusunu sormadan önce, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kutlamaları çerçevesinde, İstanbul'da, Atatürk Kültür Merkezinde, 48 kadın kuruluşunun müştereken düzenlediği programı anmadan geçemem. Öncelikle, bu programı düzenleyen Başkan Profesör Doktor Necla arat Hanımefendiye, bu toplantıyı onurlandıran Devlet Bakanımız Sayın Işıl Saygın'a, Başbakanımız Sayın Mesut Yılmaz'a, ben, Anavatan Partisi olarak teşekkürü bir borç biliyorum. Aynı şekilde, aynı objektiflikle, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü, ülkemizin değişik yörelerinde, değişik platformlarında kutlayan, 8 Marta ilişkin organizasyonlarda bulunan tüm siyasi partilerimizin kadın komisyonu yetkililerine, o komisyonlarda görev alan tüm elemanlarına; yine aynı şekilde, o organizasyonlarda,

o programlarda katkı sağlayan tüm sanatçıları da, Şahsım ve Partim adına teşekkürü bir borç biliyorum.

İŞte, böyle si platformlar sayesinde, kadın sorunlarına, ülke-
mizin kamuoyu daha sağlıklı yaklaŐabilme olanağını elde etmiş-
tir. Bu erevede, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlü-
đnden sorumlu Devlet Bakanı sıfatıyla, bugüne kadarki alıŐ-
maları insanüstü çabayla yürüten -burada bir hakkı teslim için
söyleyeyim, bundan nceki Doğru Yol-SHP hkmetlerindeki
bakanlığı döneminde de geçerli olmak üzere, bu çalışmalar in-
sanst çabayla yürüten- Devlet Bakanı Sayın IŞılay Saygın'a
da Anavatan Partisi adına ve Şahsın adına teşekkürü bir borç bi-
liyorum. Aynı Şekilde, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel M-
drlğnn tüm elemanlarına da teşekkür ediyorum ve parti ola-
rak her konuda yanlarında olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Yine aynı Şekilde, 1926'dan bu yana tam 72 yıllık bir süreç
sonrasında, bir bekleyiŐ sonrasında gerek Türk Ceza Kanunun-
da olsun gerekse Medeni Kanunda olsun, konuya ilişkin düzen-
lemeleri her zaman teşvik eden Sayın Adalet bakanına; filiyatta
daha bir kolaylık getirici çözümlere her zaman "evet" demiŐ olan
Sayın İçişleri Bakanına ve aynı Şekilde, Adalet Komisyonumu-
zun Değerli Başkan ve üyelerine de aynı anlayışı gösterdikleri
için burada huzurlarınızda teşekkürü bir borç biliyorum.

Değerli milletvekilleri, aklıma gelen bir rneği sunayım. Türk
Ceza Kanununumuzda "gayri meşru çocuğun öldürülmesi" konu-
sunda bir hüküm var. Eğer, ocuk meşru ise, alacağı ceza, ayri
meşru olarak tanımlanan çocuğun öldürülmesinden alacağı ce-
zadan daha fazla. Şimdi, akla ve vicdana uygun mu?! Bir ocuk,
gayri meşru ya da meşru statülerden birini seçebilme hakkına,
Őansına sahip midir ki, o çıkan hukuki fiil neticesi, bu çocukla il-
gili, onun öldürülmesi sonrasındaki kimlik hakkına ilişkin farklı
sonuçlar doğurabilsin?!

Bu konuda, geçen dönemde benim kanun teklifin vardı; fcr
suçu bunlardan biri, aile içi Şiddet bunlardan biri, hepsi sanıyo-

rum. Meclis araştırması önergesi talebinde yer aldığı ve başka başka arkadaşlarımızın ekleyebileceği gibi, bir an önce Türkiye Büyük Millet Meclisinin yüce iradesine sunulmalıdır düşüncesindeyiz.

Değerli milletvekilleri, son yirmi yılda ülkeler tasnifi yapıldığında, kalkınmakta olan ülkeler, gelişmekte olan ülkeler gibi kalkınmamışlığı, gelişmemişliği farklı tescil eden, onları âdeta, rencide etmeksizin, işte, gelişmekte olan ülkeler şeklinde adlandırılan bir klasifikasyon var dünyada, gelişme teorilerinde, kalkınma teorilerinde. Baktığımız vakit, o ülkede kaç tane buzdolabı kullanılmakta, kaç tane otomobil üretilmekte, işte yıllık elektrik tüketimi ne kadar, o ülkede kaç gazete okunur, şahıs başına işte kaç tane televizyon satılır; bunlar ele alınmakta. Oysa, sanıyorum, özellikle, yüzyıllar öncesinden bu yana, yani Avrupa, 1789 Fransız İhtilalini bilmezden yüzlerce yıl önce, hukuk devleti kavramına ilişkin, ister dini kaynaklarında, ister devlet yönetimi kaynaklarında, isterse adalet anlayışının kökenlerinde onca birikimi olan bir ulus olarak bizim, bir an önce bu mevcut yasalardaki birtakım olumsuzlukları, engellemeleri derhal ayıklamamız, tarihimize karşı görevimizin de bir gereği olacaktır diye düşünüyorum.

Bakın değerli milletvekilleri, adı, Hacı Süleyman Efendi, 1908'de Aydın mebusu seçilmiş Meclisi Mebusanda, daha sonra 1920'de de Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 inci Döneminde İzmir mebusu olmuş, medrese bitirmiş, Nuruosmaniye Medresesi mezunu, Nazilli'de müderrislik yapmış, dört yabancı dil bilen, ikinci defa adaylığının sonrasında, yani 1920'de seçilip 1 inci dönemde aday olmaktan vazgeçince, Büyük Atarük'ün telgraf çektiği aydın bir din adamı: "Namzetlikten sarfınazar buyurmamaklığınızı kaydettik. Siz, bizim her zaman ve her vaziyette samimi bir mefkure arkadaşımızsınız. Afiyetini temenni ederim efendim. Gazi Mustafa Kemal." Atatürk'ün bir din adamını ilk defa "mefkure arkadaşımız" diye onurlandırdığı bir din âlimi, bir Aydın milletvekili.

Burada başka özelliklerine değinmeyeceğim, konuyu saptır-
mış olurum. Mahalle mektepleri önerisini bundan, diyelim yetmiş
küsür yıl önce verebilmiş bir insan.

Ben, sözlerimi, eğer izin verirseniz, Hacı Süleyman Efen-
di'nin, Yüce Mecliste, bundan yıllar önce yaptığı bir konuşmayı -
yine, eğitimle ilgili- anarak bitirmek istiyorum:

"İnsanlığın yaradılışı saldırı, çekişme ve mücadele üzerine
kurulmuştur. Yaradılış konusundan vazgeçirmek için manevi bir
sebepten, hakiki ve mutlak bir sebep gerekmektedir. O da ilim ve
bilgidir..."

'Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Sayın Yalova, konuşmanızı, o güzel sözlerle ta-
mamlayan efendim; buyurun.

YÜKSEL YALOVA (Devamla) -"... tarih; tükenmiş ve yok ol-
muş milletlerin perişan durumlarını yazarken gittikleri yolun pu-
sulasını şaşırılmış diğer kavimlere de örnek gösteriyor. Alimler di-
yor ki, (fiillerin sebebi fikirlerdir) insanlar fikri bir eğitim görmedik-
çe, hiçbir işe yaramazlar. Bugün köylerde ufak okul yapmak, şe-
hirlerde büyük cami yapmaktan daha hayırlıdır.

Terbiyei İdare adlı kitaptan izninizle bir şey arz edeceğim.
Orada diyor ki; evlerin damlarını değil, fikirleri, ruhları geliştirme-
lidir. Bir devlette en büyük hizmeti muhteşem konaklarda oturan
ve daima köylülerin cehaletinden yararlanan, onları emirleri al-
tında esaretlerine alan rezil zenginler değil, fakir yörelerde yaşa-
yan âli ruhlu insanlar yapmaktadırlar. Elbette onlar üstündürler.

Köylerde yalnız erkekler için değil birer de kız okulu açmak
gerekir. Erkeklerin okuması ne kadar gerekli ise kızların okuma-
sı da o nispette önemlidir. Belki de daha önceliklidir. Çünkü oku-
ması yazması olmayan kadınlar, erkeklerden daha çok olduğu
gibi yedi, sekiz, on yaşına kadar çocuk ana kucağında eğitim
gördüğünden kadınların ilim ve irfanla süslenmesi daha değerli-
dir. Çünkü bir milletin en büyük ve en temel mutluluğunu, kadın-

lar teşkil eder. Benim düşüncemde değil gerçekte kadın kutsal bir kurtuluş anıtıdır. Onu her zaman en hoş hislerle süslü görmek ne tatlı şereftir. Kadın, öyle bilirim ki, insanlık hayatının en şefkatli unsurudur.

Kadınları yüksek derecede bulunan bir milletin, bir kavmin arkası hiçbir zaman yere gelmez. Kadınları yüksek mertebede bulunan bir millet en soylu millettir. Kadın, kadınlığının yüce erdeminini, analığını, eşitliğini bilirse, o zaman insanlık hayatımızın gelişmesi son derecesini bulur. O zorba erkekler ki, kadınların sahip olduğu hukuku hiçe sayarlar. Onlar, milletin geleceğini değil, bu gününü bile bilmeyenlerdir.”

Bundan yıllar öncesinde, işte, Yüce İradeye, Yüce Çatı altında sunulan düşünceler, acaba, vaktiyle gerçekleşebilseydi, Cumhuriyetin 75 inci yılında 8 yılın tartışmaları bu kadar şiddetli olur muydu diye, insan, tabii ki, sormadan edemiyor.

Anavatan Partisi olarak tüm kadınlarımıza diyoruz ki, gelin, siyasete katılın, Anavatan Partisi çatısı altında siyaset yoluyla, cumhuriyetinize, demokrasinize, ülkenize sahip çıkın.

Hepinize, hoşgörünüz nedeniyle çok çok teşekkür ediyor ve saygılar sunuyorum. (ANAP ve DSP sıralarında alkışlar)

BAŞKAN- Anavatan Partisi Grubu adına konuşan Aydın Milletvekili Sayın Yüksel Yalova'ya teşekkür ediyorum.

Değerli milletvekilleri, şimdi, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, İzmir Milletvekili Sayın Birgen Keleş'i konuşmaya davet ediyorum.

Konuşma süreniz 20 dakikadır Sayın Keleş.

CHP GRUBU ADINA BİRGEN KELEŞ (İzmir) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Sayın Araslı ile birlikte hazırladığımız, Meclis araştırma önergelerinde gerekli sayı olan 20 imzayla sunduğumuz; ama, aslında, Grubumuzdaki bütün milletvekillerinin katıldıkları, destekledikleri araştırma önergesi konusunda,

grup adına konuşmak üzere söz almış bulunuyorum ve hepini-ze, Yüce Meclise saygılar sunuyorum.

Araştırma önergemizi Aralık 1997 tarihinde verdik ve istedik ki, kadın-erkek eşitliği konusuna Türkiye Büyük Millet Meclisi sahip çıksın. Birinci hedefimiz, kadınların hukuki, ekonomik, sosyal, siyasal konumunun belirlenmesi ve buradaki eşitsizliklerin nereden kaynaklandığının saptanması ve bunu giderecek önerilerin geliştirilmesidir; ikinci hedefimiz, Kadınlara Karşı Her TürLü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin gereklerinin saptanması ve zorunlu yasal değişikliklerin hızlandırılmasıdır ve üçüncü hedefimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında kadınların erkeklerle eşit olarak yer almalarını sağlayacak tedbirlerin belirlenmesidir.

Aslında, gerek sorunlar gerek önlemler gerek yapılması gereken yasal değişiklikler esasen bir ölçüde bilinmektedir; ama, burada önemli olan, konuya Türkiye Büyük Millet Meclisinin sahip çıkması ve kadın-erkek eşitliğini sağlamak için kararlılığını ortaya koymasındır.

Sayın milletvekilleri, Avrupa'da, kadın-erkek eşitliği için çok özel projeleri geliştirilmektedir. Kadınların toplumdaki statüsünü yükseltmek için özel programlar oluşturulmakta, bu programlar arasında koordinasyon sağlanmakta ve yaşama geçirilmeleri için malî destek verilmektedir. Uluslararası ve ulusal malî kurumlar ve ikili özel yardım programlarıyla, kadın-erkek eşitliğini sağlayacak programlar desteklenmektedir.

Ayrıca, Avrupa'da, geri kalmış yörelerin gelişmesi, kalkınması için bütçelerden ayrılması hedef alınan ve binde 7 oranında olması öngörülen mali katkının, giderek artan bölümünün, kadın-erkek eşitliği için kullanılması, genel olarak kabul gören bir konudur. Bunun yanında sadece, ülkeler kendi içlerinde bazı özel tedbirler almamakta, Avrupalı ülkeler, bölge ve uluslararası koordinasyon arayışına da girmektedirler. Diğer bir deyişle, önemli olan kadın hakları, kadınların erkeklerle eşit olarak

toplumsal yaşamda yer almaları, sadece, kadın derneklerinin gündeme getirdikleri, öneriler yaptıkları konu olmaktan çıkmış, hükümetlerin kendilerini görevli gördükleri, parlamentoların çabuklaştırmak için gerekli adımları attıkları ve büyük bir duyarlılıkla yaklaştıkları bir konu haline gelmiştir. Bir diğer deyişle, kadın-erkek eşitliği, önümüzdeki 21 inci yüzyılın çağdaşlık projesidir.

Eğer, Avrupa'da eğitimde ve sağlıkta kadınların çok özel sorunları kalmamışsa, kadınlar, çalışma yaşamındaki ve siyasetteki sorunlarını kota benzeri özel önlemlerle aşabiliyorlarsa, parlamentolarda yüzde 20, yüzde 40 oranlarında temsil ediliyorlarsa ve buna rağmen özel projeler geliştirip programları oluşturuyorlarsa, Türkiye'de bu konunun özel bir şekilde ele alınması çok daha gereklidir ve mutlaka gerçekleştirilmelidir diye düşündük.

20 nci yüzyılın son 10 yılında Türkiye'de kız çocuklarında okullaşma oranı, ilkokullarda yüzde 91; ama, liselerde bu oranın, büyük kentlerde bile, hemen yüzde 50'nin altına düştüğü görülmektedir.

Tarım sektörüne baktığımız zaman kadınların her türlü güvencesinden yoksun ve ücretsiz çalışan aile işçisi konumunda olduğu çok çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Sigortalı işçilere baktığımız zaman sadece yüzde 10'unun kadınlardan oluştuğu ortaya çıkmaktadır.

Parlamentodaki durum ise hepimizin malumudur; yüzde 2.4 gibi bir orandır. Diğer ülkelerin parlamentolarındaki duruma baktığımız zaman, Türkiye'deki yüzde 2.4'ün ne kadar çağdışı kaldığı çok açık olarak görülmektedir. Bu oran İsveç'te yüzde 40.4, Norveç'te yüzde 39.7, Finlandiya'da yüzde 33.5, Danimarka'da yüzde 33, Hollanda'da yüzde 31.2, Avusturya'da yüzde 26.8, Almanya'da yüzde 26.2, Mozambik'te yüzde 25, Güney Afrika'da yüzde 25, Tanzania'da yüzde 17, Uganda'da yüzde 18'dir. Açıkça görülüyor ki, bir zamanlar ileride olduğumuz ve gelişmiş ülkelerden bile daha önce tanıdığımız seçme ve seçilme hakkına rağmen, Türkiye'de kadınların siyasette ki durumu fevkalade

gerilere itilmiştir. Neden bu böyle olmuştur?

Birinci neden; Türkiye'de 1980'li yılların sonuna kadar kadın-erkek eşitliği konusunda bilgi, belge toplayacak, öneriler geliştirecek ve hükümetler nezdinde bunları kovuşturacak bir kurumun olmamasıdır.

İkincisi; dünyada, içinde bulunduğumuz çağın son 25 yılında, kadın hareketleri çok gelişmiş, büyük bir hız ve yoğunluk kazanmıştır. Bu Türkiye'yi de olumlu etkilemiştir; ama, Türkiye'deki resmî kurumlar son birkaç yıla kadar bu gelişmeye ayak uyduramamışlardır.

Değerli arkadaşlarım, üçüncüsü; çok yakın tarihlerden önce, Türkiye'de kadın-erkek eşitliği, hiçbir zaman, insan hakları, demokrasi sorunu olarak görülmemiştir. Hatta içinde bulunduğumuz dönemde bile, son zamanlardaki bütün vurgulamalara rağmen, kadın-erkek eşitliğinin bir insan hakkı olarak, bir demokrasi sorunu olarak algılandığını söylemek çok kolay değildir. Oysa, seçme ve seçilme hakkının tam olarak kullanılması bir insan hakkıdır ve çoğulcu ve katılımcı demokrasinin gereği de toplumdaki çeşitli kesimlerin siyasî kararlara ağırlıklarını koyabilmeleridir.

Türkiye'de insan haklarıyla ve çoğulcu ve katılımcı demokrasiyle çok ilgili olan, bu konudaki eksiklikleri, aksaklıkları sürekli gündemde tutan aydınlar, yazarlar bile, kadın haklarına, bu açıdan çok ender olarak yaklaşmaktadırlar ve bunun sonucunda, bugün, Türkiye'de-yerel yönetimler dahil- kadınların seçilme haklarını tama olarak kullanamadığını görüyoruz. Çünkü, Parlamentoda yüzde 2.4 olan oran, belediye başkanlarında binde 4, belediye meclis üyelerinde binde 6 ve il genel meclisi üyelerinde sadece binde 8'dir.

Avrupa'daki gelişmeler de kendiliğinden olmamıştır tabii ve Avrupa'da çok eski tarihlerden itibaren hemen her ülkede ikişer üçer tane "eşitlik komitesi, eşitlik komisyonu, fırsat eşitliği komisyonu" gibi adlar altına sadece kadın-erkek eşitliğiyle ilgili olarak

çalışan, alınan kararları bu açıdan irdeleyen, gerekli önlemleri belirleyen komisyonlar vardır ve bunların fevkalade olumlu etkisi olmuştur.

Avrupa'da, artık, sadece kadın hak ve özgürlüklerinden ve bu hak ve özgürlüklerin daha fazla kullanılmasından söz edilmemektedir. Hedef, ailede, eğitimde, çalışma yaşamında, politika-da ve ülkelerin yurt dışında temsil edilmesinde kadın-erkek eşitliğidir; Türkiye'de de hedefin bu olması gerekir.

Birleşmiş Milletlerin siyasal, meslekî ve ekonomik açılardan yaptıkları bir endeks, 94 ülke arasında Türkiye'nin 82 nci olduğunu göstermektedir. Değerli arkadaşlarım, eğer bunu, Parla-mentodaki sayı itibarıyla, Türkiye'nin 140 ülke arasında sonlar-da geldiğiyle birleştirirsek, ortaya çıkan tablonun iç açıcı olmadığını, hatta karamsarlık aşılایıcı bir manzara olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Oysa, Türkiye'deki kadınlar, böyle bir durumu hak etmiş de-ğillerdir. O kadınlar ki, ekonomik ve sosyal sorunları, erkeklerle birlikte; ama, onlardan daha ağır bir şekilde yaşamaktadırlar; kırsal yörelerde, tarlada, tarım sektöründe çalışmakta, en ağır işleri, en ufak bir şikâyet etmeden yerine getirmektedirler. O ka-dınlar ki, sadece barış döneminde değil, savaşta da, İstiklal Sa-vaşında olduğu gibi, destanlar yazmaktadırlar. O kadınlar ki, bir iki yıl önce geçirdiğimiz, laiklikle ilgili, Türkiye Cumhuriyetinin te-mel nitelikleriyle ilgili sorunlarda, en ciddî tavır almışlar, doğru yönde ağırlık koymuşlar, laiklik mücadelesinde ve cumhuriyetin temel niteliklerini korumada ön saflarda yer almışlar ve büyük başarı göstermişlerdir. O kadınlar ki, kendilerine okuma fırsatı verildiğinde, kendi mesleklerindeki en parlak örnekleri oluşturmuşlardır.

Şimdi, açıktır ki, bu kadınların, eğitimde, iş bulmada, çalışma yaşamında ve siyasette bir desteğe, bir teşvike, kendi aleyhleri-ne çalışan mekanizmanın ortadan kaldırılmasıyla yüreklendiril-meye, cesaretlendirilmeye ihtiyaçları vardır.

Bu açıdan, ilk ele alınması gereken yasalardan bir tanesi, Medenî Kanundur ve özellikle, Medenî Kanununun 170'inci maddesidir. Daha önce konuşan iki arkadaşım, sürekli olarak, tasarıdan bahsetti; oysa, bildiğim kadarıyla, ortada tasarı değil, bir taslak vardır. Biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, Medeni Kanununun 179 inci maddesiyle ilgili değişiklik teklifimizi, iki yıl önce hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduk ve yine, bildiğim kadarıyla, bu teklif, bazı partilerin kadın milletvekilleri tarafından ve pek çok kadın derneği tarafından da benimsendi ve Mecliste gündeme alınmayı bekliyor. Yeni taslaktaki 170 inci maddeyle ilgili değişiklik, bizim kendi teklifimizdeki değişiklikten farklıdır. Biz, evlilik birliği sırasında elde edilen mallara katılma rejimini öneriyoruz. Getirilen taslakta ise veya tartışılan taslakta ise, evlilik birliği sırasında elde edilen mallar için ön görülen rejim, paylaşmalı mal ayrılığı rejimidir; yani, esas olan, mal ayrılığıdır. Paylaşma da, sadece ortak kullanıma özgülenen mallara ve ailenin ekonomik geleceğini güvence altına almak için yapılan yatırımlara inhisar ettirilmiştir, diğer bir deyişle sınırlandırılmıştır. Sınırlı, birkaç ayrı nedenle, çok kolaylıkla bozulabilecek, mal ayrılığına dönüşebilecek ve alacaklılar karşısında bile kadınları korumayan, koruyamayan bir rejimdir getirilen. Dolayısıyla, bizim teklifimize uymadığı gibi, kadınların haklarını da gerçek anlamda koruyabileceği kanısında değilim.

Bu mesele, Mecliste ele alınmalıdır. Bu komisyon, özellikle, üzerinde çalışmalıdır ve bu taslaktaki teklif, 170 inci madde açısından, mutlaka, çalışmayan ama evde yaptığı işlerle aile ekonomisine katkıda bulunan, kocasının iş kurma, işini geliştirme kapasitesini artıran veya tarlada çalışan -ücretsiz aile işçisi olarak- kadınların sessiz milyonların hakkını koruyacak şekilde getirilmelidir.

İkinci olarak ele alınması gereken şey, kadınları, eğitim konusunda desteklemektir. Yatılı bölge okulları kurulması veyahut da sırf kız çocukların yararlanabileceği burslar yaratılması, iş bulurken onları destekleyecek bir mekanizma oluşturulması veya ba-

zı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, çalışma yaşamı için de kota sisteminin kullanılması, pekala, bu Meclis tarafından irdelenebilecek, incelenilecek ve kabul edilebilecek konulardır.

Değerli arkadaşlarım, yabancı ülkelerde, kota, sadece siyaset alanında değil, çalışma yaşamında da kullanılmaktadır ve çalışma yaşamında, sadece kamu görevlileri için değil, belli bir sayıdan sonra işçi çalıştıran özel kuruluşlar için de gündemdedir. Bunların yapılmasıyla, kadınlar aleyhine olan mekanizmanın törpülenmesi, dezavantajın giderilmesi ve eşitliğe katkı sağlanması mümkün olabilecektir.

Kadın hareketlerinin hız ve yoğunluk kazandığı günümüzde, bu hareketlerin uluslararası kazandığı boyut, tabii Türkiye'dekileri de çok olumlu yönde etkilemiştir, Türkiye'de de kadın hareketleri çok gelişmiştir.

Değerli arkadaşlarım, üniversitelerde çeşitli merkezler kurulmuştur; ama önemli olan, kadınların, siyasette erkeklerle eşit olarak yer almalarıdır; çünkü kadın-erkek eşitsizliği, sadece yerleşik değer yargılarından veya geleneklerden kaynaklanmamaktadır; bu sıralarda oturup, el kaldırarak reddettiğimiz veyahut da kabul ettiğimiz politikalar, kadın-erkek eşitliğini olumlu yönde etkilemektedir veya kadın-erkek eşitsizliğini daha da artırmaktadır. Kadınların mecliste varolması, her şeyden önce, yeni eşitsizlikler yaratılmasını önleyecektir; böylece, kadınlarımız, kendi enerjilerini, çabalarını, yeni yeni ortaya çıkan eşitsizlikleri gidermek için kullanmayacaklardır ve böylece kadın-erkek eşitliğine ulaşmak çok daha kolaylaşmış olacaktır.

Tabii kadın-erkek eşitliğini olumsuz şekilde en fazla etkileyen, laikliğe karşı olan, cumhuriyetin temel niteliklerini benimsemeyen, cumhuriyet rejimini ve laiklik ilkesini değiştirmeye çalışan, kadınları çağdışına çekmek isteyen, bunun için sürekli bir gayret içinde olan ve bunu yaparken de genç kızlarımızı acımasızca kullanan kesinlerin çalışmalarıdır. Bunlar, sadece genç kızları kadınları değil, aslında, ülkeyi çağ dışına çekmek isteyen

girişimlerdir.

Kadın-erkek eşitliğini en olumlu yönde etkileyen de, sosyal demokrasidir değerli arkadaşlarım –bunu, sadece Cumhuriyet Halk Partili olarak söylemiyorum- çünkü, laik düzeni, çağdaşlığın, kadın-erkek eşitliğinin ve çoğulcu ve katılımcı demokrasinin önkoşulu olarak gören, insan hakları konusunda duyarlı, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin erdemine inanan, eğitim ve sağlığı devlet görevi olarak gören, eğitimde, sağlıkta, çalışma yaşamında fırsat eşitliğini öneren, içinde bulunduğumuz küreselleşme aşamasında sanayileşmenin daha da önem kazandığını düşünen, sosyal devlet ve hukuk devleti ilkelerinin hiçbir taviz vermeden yaşama geçirilmesini çağdaş olmanın gereği sayan sosyal demokrasi, kadın-erkek eşitliğine en etkili hizmeti yapan bir dünya görüşüdür.

ALİ OĞUZ (İstanbul) – Belli! ... Belli!...

BİRGEN KELEŞ (Devamla) – Ama, aslında, bütün partiler kadın-erkek eşitliği projesine sahip çıkmalıdır; neden; çünkü, kadın-erkek eşitliği, önümüzdeki döneme, gelecek çağa, 21 inci yüzyıla damgasını vuracak olan değişimdir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Konuşmanızı tamamlayın efendim.

BİRGEN KELEŞ (Devamla) – O bakımdan, kanımca, bütün partiler buna sahip çıkmalı ve bir an önce, en sağlıklı şekilde gerçekleşmesi için katkılarını ortaya koymalıdır.

8 Martta bütün şölenlerin coşkuyla geçmesi ve her 8 Martın bir öncekinden daha büyük bir katılımı ve daha büyük coşkuyla kutlanması, sanıyorum, kadınların –nüfusunu yarısını oluşturan kesimin- bizlere vermek istediği önemli bir mesajdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu mesaja duyarsız kalmamalıdır; bu konuda toplumdan geri kalmamalıdır ve bu getirdiğimiz Meclis araştırması önergesini kabul etmelidir.

Ben, hepimizi tekrar selamlarken, araştırma önergemizin sayın milletvekilleri tarafından kabul edilmesini diliyorum ve bu kabulün de çağımızın, çağdaşlığın bir gereği olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN – Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına konuşan İzmir Milletvekili Sayın Birgen Keleş'e teşekkür ediyorum.

Sayın Milletvekilleri, şimdi, Doğru Yol Partisi grubu adına İstanbul Milletvekili Sayın Meral Akşener'i kürsüye çağırıyorum. (DYP sıralarından alkışlar)

Konuşma süreniz 20 dakikadır Sayın Akşener.

DYP GRUBU ADINA MERAL AKŞENER (İstanbul) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; sözlerime başlamadan evvel, sizleri, şahsım ve DYP Grubu adına saygıyla selamlıyorum.

Bilindiği gibi, 19 uncu yüzyılın sonlarından itibaren, dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler, yeni kavramları ve hukuksal düzenlemeleri beraberinde getirmiş, insanların –cinsiyet de dahil olmak üzere- hiçbir ayırım gözetmeksizin, eşit oldukları gerçeği, sözleşme ve belgelere yansıtılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, toplumlarda ortaya çıkan sosyo-ekonomik olumsuzluklar, Birleşmiş Milletleri, eşitlikçi ve daha iyi yaşanabilir bir dünya arayışına zorlamış ve tüm ülkeleri barışın, insan haklarına saygının, kadın-erkek eşitliğinin sağlandığı yeni bir dünya düzeni kurulmasına doğru yönlendirmiştir.

Her ülke nüfusunun yarısının kadınlardan meydana gelmesine karşılık, ülkelerin büyük çoğunluğunda – yasal düzeyde dahil olmak üzere- bir kadın-erkek ayrımcılığının var olduğu saptanmış, özellikle, bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması çabalarına yoğunluk verilmiştir.

Birleşmiş Milletler tarafından, 1947 yılından günümüze ka-

dar, özellikle kadının konumunun daha iyiye doğru geliştirilmesi ve erkeklerle eşitliğin sağlanması yönünde çok sayıda sözleşme ve karar hazırlanmış ve konferans düzenlenmiştir.

1975 yılında Meksika'da, 1980 yılında Kopehnag'ta, 1985 yılında Nairobi'de ve son olarak, 1995 yılında Pekin'de düzenlenen Dünya Kadın Konferanslarıyla, erkek-kadın eşitliği konusu, ülkelerin gündemine taşınmıştır.

Birleşmiş Milletler tarafından 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981'de yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, Türkiye tarafından da imzalanmış; ancak, Türkiye, bu sözleşmeyi imzalarlarken, yürürlükte bulunan Medenî Kanunun hükümlerine ters düştüğü gerekçesiyle, anılan sözleşmenin 15 inci maddesinin ikinci ve dördüncü fıkraları ile 16 ncı maddesinin (c), (d), (f), (g) fıkralarına çekince koymak durumunda kalmıştır.

Değerli milletvekilleri, tarihi yapan ve yönlendiren insan profilinde ciddi bir eksiklik vardır. Bu eksiklik, kadın inisiyatifinin yokluğundan veya en azından yetersizliğinden kaynaklanan bir eksikliktir. Bu eksiklik nedeniyledir ki, tarihi yapan ve yönlendiren insan profilinde bir dengesizlik vardır. Bütün güzellikleri tahrip eden, daha mutlu bir geleceğe yürüyüşümüzü aksatan, insanın yapıcı ve kurucu emeğini hiçe sayan bu dengesizliktir.

Modernleşme tarihinin çok önemli bir boyutu, kadının toplum içindeki yerinin iyileştirilmesine dönüktür. Günümüzde ise, bu mesele, sadece belli bir cinsiyete ait olarak görülmeyen, sonuçları itibariyle, belli bir cinsiyetle sınırlı sayılmayan bir meseledir. Artık, mesele, bireyin meselesidir; çünkü, artık, insanlık idealinin merkezinde birey vardır. Bireyin olabildiğince özgürleştirilmesi, maddî ve manevî varlığının mümkün olan en üst düzeyde gerçekleştirilmesi hedefi vardır. Dünyanın önemli bir bölümü henüz bu noktanın çok gerisindedir; ama, Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu medeni dünya, kadın hakları meselesini birey hakları çerçevesinde algılama ve yine o çerçevede çözümlene eğili-

mindedir. Bu yaklaşım doğru bir yaklaşımdır, gerçekçi bir yaklaşımdır, pratik değeri olan bir yaklaşımdır. Bu haliyle ele aldığımız mesele, bir insan hakları meselesidir, bir demokrasi meselesidir ve nihayet, toplumun reel hayatına ilişkin tayin edici bir meseledir.

İnsanlar arasında ideolojik ve dini temele dayalı ayırıcılığı hangi gerekçeyle reddediyorsak, siyasi nedenlere dayalı ayırıcılığı hangi gerekçeyle reddediyorsak, etnik temele dayalı ayırıcılığı hangi gerekçeyle reddediyorsak, cinsiyet temeline dayalı ayırıcılığı da aynı gerekçelerle reddetmemiz gerekiyor. Bireylerin tamamı aynı hukuka sahip, tamamı hayata katılabilen, tamamı yaratıcı ve üretken olabilen, tamamı inisiyatif ve sorumluluk sahibi bir toplum olacak mıyız; önümüzdeki meseleyi buna göre algılamamız gerekiyor. Modernleşme dediğimiz olgu, işte bu temel meselenin çözümlenişiyle başlayabilmiştir.

Şayet, çalışan kadınlarımızın büyük bir kısmı hâlâ sosyal güvenlik çatısı altında değilse, hâlâ kadınlarımızın büyük bir kısmı okuma yazma bilmiyorsa, modern bir ülke ve modern bir toplum olma iddiamızın sağlam bir temeli olduğunu düşünemeyiz. İnsanlarının bir yarısının maddi ve manevi varlığına gereken özene göstermeyen bir ülkenin, kendisi için daha iyi bir gelecek kuruluması mümkün değildir.

Kadın erkek ayırıcılığını koruyan ve neredeyse kurumsallaştıran çağdışı mevzuat süratle terk edilmelidir. Anayasamızın 10 uncu maddesi, bir genel eşitlik ilkesi olarak, kadın haklarını kapsayan bir prensip olmaktan uzaktır. Bu konuda, evrensel değerlerde bir ilke olan "farklı cinslerin eşit haklara sahip olması" ilkesi Anayasamıza aktarılmalıdır. Bu ilkeye aykırı olan yasaların uyumu için, azami üç yıllık bir geçiş süreci tanınmalı, bu sürede uyumun sağlanamaması halinde, kadınların eşitliğine aykırı yasaların kendiliğinden yürürlükten kalkması sağlanmalıdır. Bu tür uygulamaların, uygar parlamento tarihlerinde örnekleri vardır.

Ancak, bu ayırıcılığın ve onun getirdiği eşitsizliğin sadece

yasal düzenlemelerle giderilebileceğini ummak mümkün değildir. Yüzyıllardır yerleşmiş bazı gelenek, töre ve kalıpların kısa sürede kırılarak, cinsiyet ayrımcılığının, bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılması mümkün olmayacaktır.

Bu yüzden, Yüce Meclisin, bu problemi, bir oturumluk bir problem gibi algılaması yeterli değildir. Çözüm, uzunca bir süreçte ihtiyaç göstermektedir ve bir Meclis araştırması, sadece, bu süreci başlatan bir işlem olabilir. Esasen, bu konuda, sivil toplum örgütlerinin ve akademik çevrelerin yaptırdığı çok sayıda çalışma mevcuttur. Çözüme yönelik, etkin, istikrarlı ve ısrarlı bir iradenin yokluğu, asıl eksikliği teşkil etmektedir. Bu yüzden, Yüce Meclis, bu meseleyi, yüce milletimizin geleceğini belirleyecek bir millî mesele düzeyinde ve kararlılığında sahiplenmelidir. Parla-mentonun, kendi içerisinde oluşturacağı bir çalışma grubu, yeterli uzman desteğiyle takviye edilerek faaliyete geçirilmeli; problem, partiler üstü bir mesele düzeyinde ve sürekli bir biçimde gündemde tutulmalı; hükümetler için, uyarıcı, yönlendirici ve gerekirse denetleyici bir çalışma yürütülmelidir.

Türkiye’de, gerek kamuda ve gerekse özel sektörde, çok iyi eğitim görmüş kadınlarımız vardır. Üniversite öğretim üyelerinin yüzde 32.7’si, tıp doktorlarının yüzde 29’u, hakim, savcı ve mahkeme üyelerinin yüzde 16’sı, avukatların yüzde 26’sı kadındır. Bu oranlar, gelişmiş bir Avrupa ülkesi düzeyinde, hatta, bazı alanlarda daha da yüksektir; ancak, bu tablo hiç kimseyi yanıltmamalıdır. Öte yanda, kadınlarımızın yüzde 30’unun hala okuma yazma bilmediği gerçeğini gözardı edemeyiz. Türkiye, bu tezat ortadan kaldırmak durumundadır. İnsanımızın toplam kalitesini yükseltmeden, çağı yakalama çabalarımızın boşa gideceğinden hiç kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecine giren dünyamızda, ekonomilerin istihdam yapısında iki önemli gelişme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bunlar, hizmetler sektöründe ve küçük işletmelerde istihdamın artmakta olmasıdır. Bu çalışma alanları, çalışanların çoğunu kadınların oluşturduğu, esnek üre-

tim alanlarıdır. Örneğin, Avrupa Birliğinde, sanayideki işgücünün yüzde 23'ü tarımdakinin ise yüzde 35'ini kadın iken, hizmetler sektöründe bu oran yüzde 46'dır. Bu, istikbal kadınlarımızın anlamına gelir ve bilgi toplumuna geçiş süreci hızlandıkça, kadınlarımızın, daha çok aranan ve tercih edilen bir işgören grubu olacağını ortaya koymaktadır. Yani, fiziki gücün önemi azaldıkça, bilginin önem ve fonksiyonu arttıkça, kadınlar, toplumda daha bir önem ve saygınlık kazanacaklardır.

Eğitim çağını geçirmiş kadınlarımızın eğitimi yönünde zaman zaman başlatılan heyecanlı çalışmalar, sürekli olmadığından, yukarıda dile getirdiğimiz tezatın bütünüyle ortadan kaldırılmasına kafi gelmemiştir.

Bir başka önemli mesele ise, kadınlarımızın siyasete katılmalarının son derece düşük seviyede oluşudur. Kadınlarımızın, siyasi mücadelede erkekler lehine oluşmuş haksız rekabet şartlarını aşarak, siyasete etkin bir şekilde ve yeterli düzeyde katılmalarını beklemek imkansızdır. Yüce Meclisin bu konuyu da göz önüne alması ve problemin bu boyutuyla ilgili düzenlemeler yapması gerekmektedir.

Konuşmamın başında da ifade ettiğim gibi, kadın meselesi, aslında, bir bireysel haklar meselesidir. Türkiye'nin temel hak ve hürriyetler konusundaki özensizliği devam ettiği ve genel bir sorun olarak, demokratikleşme problemi olarak, problem olarak halledilemediği sürece, eklektik yaklaşımların ve çözüm önerilerinin ne ülkemize ne de özellikle kadınlarımıza bir faydası olacağını zannediyoruz. Gerçekçi olmak gerekirse, mevcut koşullara sırt çevrilerek ortaya konulan duyarlılığın, sadece kendimizi aldatmak anlamına geleceğini düşünüyoruz. Bir yandan, kadınların yeterince eğitilmemiş bir toplum olmaktan yakınırken, diğer yandan, üniversitede okuma imkanı bulan kızlarımızın başörtüsü bahane edilerek bu haklarının ellerinden alınışını da, bir tür ikiye bölme olarak değerlendiriyoruz. (DYP ve FP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Görüldüğü gibi, temel hak ve hürriyetler alanını tarif biçimimiz sakattır ve bu sakatlıktan herkes nasibini almaktadır. Bu sakatlık sürdüğü müddetçe, bu kaygan ve muğlak zemin üzerinde çağdaş değerlere uygun bir kadın hakları rejimini nasıl edeceğimizi de ayrıca düşünmemiz gerekiyor. Bununla birlikte, DYP Grubu olarak, kadınlarımızın durumunu iyileştirmeye, kadın-erkek ayırımcılığını ortadan kaldıracak düzenlemelere her türlü desteği ve katkıyı sağlamaya hazır olduğumuzu bildiriyor, sizlerle saygılarımı sunuyorum. (DYP ve FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Doğru Yol Partisi Grubu adına konuşan İstanbul Milletvekili Sayın Meral Akşener'e teşekkür ediyorum.

Şimdi, söz sırası, Demokrat Türkiye Partisi adına, Van Milletvekili Sayın Mahmut Yılbaş'ta,

Buyurun. (ANAP ve DSP sıralarından alkışlar)

Demokrat Türkiye Partisi Grubu Başkanı Sayıl Yılbaş'ın da konuşma süresi 20 dakikadır.

DTP GRUBU ADINA MAHMUT YILBAŞ (Van)- Muhterem Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan araştırma önergesi üzerinde, Demokrat Türkiye Partisi grubunun düşüncelerini açıklamak üzere huzurlarınızdayım; hepimizi sevgiyle selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarım, konuşmamın başında, 8 Mart gününde kutlanmış olan Dünya Kadınlar Gününü, bu vesileyle, Grubum ve şahsım adına bir kez daha kutluyor; bu kutlama törenleri bahane edilerek, vesile edilerek, toplantı adabına uygun olmayarak yaşanmış olan birtakım olayları da Parti'm adına kınıyorum.

Değerli arkadaşlarım, şu ana kadar, gruplar' adına söz almış olan sözcülerin, kadın hakları konusunda ifade etmiş oldukları bütün düşüncelere katılıyoruz. Kadın hakları konusunda Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına da bir erkeğin çıkıp burada konuşması, Partimizin, bu çatı altına en erkeksi parti olmaktan kaynaklanmadığını ve orana bakıldığında, yüzde 10 oranında

kadın milletvekilimiz olduğunu da ifade etmek istiyorum; ancak, biz, kadınlarımızı, milletvekillerimizi, en az sizler kadar sevdiğimiz için bu kadınlar gününde, onları bir dünya turuna göndermeyi uygun gördük ve onun için aramızda bulunmuyorlar; mecburen, biz, bu konuşmayı yapmak durumunda kaldık.

MUSTAFA BAŞ (İstanbul) – Sizin Gruptan kimse yok burada.

MAHMUT YILBAŞ (Devamla) – Değerli arkadaşlarım, siyaset, sadece bu çatı altında yapılmıyor. Demokrat Türkiye Partisinin milletvekilleri, şu anda, birçok yerde, değişik vesilelerle siyaset yapıyorlar; meselelerin gündeme getirilmesinde halkla beraber gündemi oluşturmaya çalışıyorlar. Bu itibarla, bana bakıp da, bu tür söz atmalarınızı anlamakta ben gerçekten müşkülât çekiyorum.

MUSTAFA BAŞ (İstanbul) – O işleri, cuma, cumartesi, pazar, pazartesi yapamazlar mı?...

MAHMUT YILBAŞ (Devamla) – Değerli arkadaşlarım, müsaade ederseniz, akşamın bu vaktinde sizi fazla yormamak için, ben, işin hukuki yönünün üzerinde fazla durmayacağım; işin biraz da felsefesini yapmaya çalışacağım.

Bakıyoruz ki, kadın haklarının gündeme getirildiği tarihler ve cemiyetler, yaşam içerisinde, son yüzyılda meydana çıkıyor. Bu ülkelerin, başlangıçta, daha çok, kapitalist ve arkasından da sosyalizm konusunda uygulama içerisinde olan ülkeler olduğunu görüyoruz. Dünya Kadınlar Günü olarak başlangıç vesilesi edilen konunun da, 1879 yılında, Amerika'da, New York'ta, çalışan kadınların bir grevi sırasında 100 kadının hayatlarının sona ermesiyle meydana gelen bir olaydan kaynaklandığını öğreniyoruz. Buna baktığımızda, kadının çalışmaktan kaynaklanan, işçi olmaktan kaynaklanan hakkıyla mesele gündeme getiriliyor. Ondan sonraki yıllarda, bu konu, daha ziyade sosyalist ve komünist ülkeler ile enternasyonallerde gündeme getirilip, o söylemlerin bir parçası olarak dünya kamuoyuna benimsetilmeye çalışılıyor;

ancak, bakıyoruz ki, aradan yıllar geçmiş olmasına ve o rejimler tamamen ortadan kalkmış olmasına rağmen, o ülkeleri ziyaretlerde görüyoruz ki, kadınlarını hala sokaklarda işçi olarak çalıştırıyorlar, lokantalarda ve diğer yerlerde erkeklerine hizmet eden işlerde görev veriyorlar. Bundan anlıyoruz ki, mesele, sadece sosyal ve hukuki ölçüler içerisinde çözümlenebilecek bir konu değil. Bu, her şeyden evvel, ülkelerin kendi kültürel, kendi inanç dünyalarının sonucunda orta yere çıkan bir mesele oluyor.

Değerli arkadaşlarım, bugün, yaşamdan, sadece dünyada yaşayan bir cins değil, yani, kadınlar değil, dünyada yaşayan, karşı cins olan erkekler de fazla memnun değil; güncel yaşamlarını tanzim ederken, birtakım sıkıntılar içerisinde, ömürlerini, zaman geçirme anlayışı içerisinde tüketip götürüyorlar. Yine, toplum katmanlarına baktığımızda, en mutlu olan insanların, en mutlu olan erkek veya kadınların, toplumun en entellektüel veya en varlıklı kesimler olmadığını da görüyoruz. Karşılıklı olarak, erkek veya kadının, hem sosyal hem ekonomik hem bireysel özgürlüğüne sahip olduğu toplum kesimlerinde, görüyoruz ki, mutsuzluk, daha alt kesimlerden daha az değil. O zaman, meselenin incelenmesi girildiğinde görüyoruz ki, bu birtakım hakların, birtakım isteklerin kanunlara, yönetmeliklere, anayasalara girmesiyle çözümlenen bir konu değildir.

Biraz evvel kürsüye gelmeden, elimde Medeni Kanun vardı. Medeni Kanuna, acaba neler var neler yok, kürsüye çıktığımda neler söyleyebilirim diye baktım. Değerli arkadaşlarım, en azından, çarpıcı bir olay, Medeni Kanunumuzun tarihi 1926; yani, bundan 72 yıl önce kabul edilen bir kanun. Baktım, nedir içerdiği hükümler; 80 inci maddeden başlıyor aile hukuku –ikinci kitap olarak, üçüncü kitapta da konular ele alınmış- eşya hukukuna kadar 600 küsur madde. Toplumda karşılıklı olarak kadınların, erkeklerin, aile bireylerinin birbirlerine olan saygısını, birbirlerine olan güvenini –eğer şikayetlerimiz bu seviyede ise- 600 küsur madde 72 yıllık bir uygulamadan sonra bu güveni sağlayamamış.

Bireylerin ve tabii, araştırma önergesinin içeriğini teşkil eden konunun temelini taşıyan kadın meseleleri, kanunlarla, anayasa-
sada yapılacak değişikliklerle, getirilecek yeniliklerle, mutlaka
yeni bir veyçe, yeni bir istikamet kazanacaktır, alacaktır; ama,
bu, işin sonu olmayacaktır. Onun için, demek ki, toplumlarda –
hangi kültürde olursa olsun- bunun bir püf noktası vardır. İşte, o
püf noktası bulunup, insanlarımızın gerçekten mutlu ve mesut
bir yaşam içerisinde ömürlerini tamamlamalarını sağlamak ge-
reklidir. Bir aile içerisinde sadece kadının değil, sadece erkeğin
değil, sadece çocukların değil... Bizim kültürümüz, çekirdek bir
aile kültürü değil; bizim kültürümüzde analar, babalar, büyükan-
neler, büyükbabalar, ağabeyler, gelinler yüzyıllarca beraber ya-
şamışlar ve mutluluk içerisinde ömürlerini sürdürmüşlerdir. Şim-
di, bakıyoruz ki, çekirdek bir aile; anne, baba ve tabii, çağın ge-
tirdiği bir sonuç olarak da tek bir evlat... Üçünü bir çatı altında
mutlu edemiyoruz. Onlara, bu çatı altında, ömürlerini, yaşamları-
larından zevk alarak sürdürmelerini sağlayacak bir ortamı hazırla-
yamıyoruz. Eğer, bu, sadece ve sadece hukuk çerçevesinde çö-
zümlenebilecek bir olaya işler basit ve dünyada bu işi sağla-
mak son derece kolay.

Gelmek istediğim nokta şu değerli arkadaşlarım: Biz, araştır-
ma önergesinin –konuşmamın başında söyleyecektim, galiba
unuttum- Meclis tarafından kabul edilerek araştırılmasının, hem
de çok derinlemesine araştırılmasının taraftarıyız. Bu konuda,
Grup olarak olumlu rey kullanacağız. Biz, yine, Demokrat Türki-
ye Partisi olarak, kadın ve erkek eşitliğinden yanayız; yani, bu-
nu biz, bir adım daha ileriye götürüp, fonksiyonel hale gelmesini
sağlama gibi bir siyasi düşüncemizi de taşıyoruz ve buna diyoruz
ki, kadın ve erkek eşitliğinden bir adım daha ileride, eşitliğe da-
yalı bir işbirliğinden yanayız.

MUSTAFA BAŞ (İstanbul) – Ama, siz, kadını çamaşır maki-
nesi olarak görüyorsunuz!

MAHMUT YILBAŞ (Devamla) – Tabii, onu, biraz önceki cüm-
lelerim içerisinde, sonucunu ve düşüncemizi herhalde sizlere

yansıtım; ama, istiyorsanız bir kez daha söyleyeyim: Biz, hiçbir zaman kadını –hatun olmaktan, hanım olmaktan ileri bir noktada- çamaşır makinesi olarak telakki etmiyoruz ve görmüyoruz; saygıdeğer bir varlıktır ve varlığın da temelidir. Yaşamın, hayatın –sadece insanoğlunda değil- temeli anadır. Biz, kadını, kadın olmaktan önce ana olarak tanıyoruz. Biz, kadını, daha önce, kardeş olarak tanıyoruz, bacı olarak tanıyoruz ve ondan sonra, bu varlığı, hukuk dilinde olduğu gibi de kadın olarak vasıflandırıyoruz. Onun için, bizim lügatımızda bir çamaşır makinesi tabiri yoktur. Bunu, ben, buradan, söyleyenlere iade ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, bunu söylemekteki maksadım şu: Eğer, biz, bir sorun konusunda çözüm getirmeye niyetliyse, sonuç almak için bu toplum eğer kararlıysa, meselelerin ta dibine kadar, köküne kadar inip, orada neler var, neler oluyor, onları iyiden iyiye tespit edip ve ona göre yaşamı tanzim etmek için elimizden gelen gayreti göstermeliyiz.

Değerli arkadaşlarım, yönetmeliklerle, kanunlarla, anayasalarla, sosyal hayatın temel kurallarını, inançtan kaynaklanan temel meseleleri düzenlemek, bir neslin veyahut da nesillerin meselesi değildir. Çağlar içerisinde oluşmuş olan örfler, adetler, inançlar, yine, çağlar içerisinde, ancak eğitimle değiştirilerek yeni oluşumlar sağlanabilir. Bunu ifade etmek, öyle zannediyorum ki, meselelerinin esasını görebilmek için gerekli.

Değerli arkadaşlarım, ithal edilen ülkenin kültürünü taşıyan Medeni Kanunun –hepimiz biliyoruz. 600 küsur maddeden oluşan Medeni Kanun, İsviçre’den alınmış bir kanundur. Orada zaman içinde bazı değişiklikler de yapılmıştır; ama, hala o kültürün unsurlarını, etkilerini taşımaktadır- mutlaka değiştirilmesi lazım gelen bir sürü hükümleri vardır. Biraz evvel de bir sözcü arkadaşımız, buradan, Medeni Kanunun 170 ve 171 inci maddelerinde değiştirilmesi gerekli olan hususlara değindiler; biz de katılıyoruz. Çağdaş bir anlayışla, bir aile birliğinin oluşması konusunda hukuk düzenlemelerinin yapılması mutlaka gereklidir. Ancak, bunlar yapılırken, çağın getirdiği birtakım yeni düşüncelerin, in-

sanlığı yeterince mutlu edemediği, insanları yeterince mesut edemediği sonucunu da gözden irak tutmalıyız.

Değerli arkadaşlarım, son zamanlarda, sadece ekonomi alanına hapsedilmek suretiyle veyahut da o alanda çerçevesizlik suretiyle, bir globalleşme veya küreselleşme düşüncesi içerisinde, insanlar, kültürler, birbirlerini etkilemeye çalışıyorlar; ama, bakınız, dünya, inanç konusunda, A'dan Z'ye kadar farklılıklar içerisinde olan bir yapıya sahiptir. Bu yapı içerisinde, biz, hem globalleşmeyi hemde küreselleşmeyi sağlayacağız ve hem de diyeceğiz ki, kültür farklılıklarını muhafaza edeceğiz... Bu, insanlığın, kolay kolay üstesinden gelebileceği, altından kalkabileceği bir mücadele alanı olmayacaktır. Bu, sabır istemektedir. Bu, karşılıklı anlayış istemektedir. Bu, kültürlerin birbirleriyle daha sıkı ve daha sık işbirliğini ve birbirlerini tanımalarını gerektirmektedir. Yoksa, işte İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Kadın Hakları Evrensel Sözleşmesi diye, hükümetler veyahut da milletlerarası, uluslararası kuruluşlar bir beyanname çıkarırlar; hükümetler de giderler onlara bir imza atarlar, parlamentolarından bunu geçirirler; geçirdikten sonra da her şey sülman, her şeyi biz gerçekleştirmiş oluruz... Sadece bizim değil, dünyada bulunan diğer ulusların, diğer kültürlerin de hatalarından bir tanesi bu.

Değerli arkadaşlarım, menzile ulaşmak, mutlaka meşakkat ister; menzile ulaşmak, mutlaka gayret ister; menzile ulaşmak, mutlaka inancı taşımamızı ister. Yoksa, gayret olmadan, meşakkat olmadan, inanç olmadan, herhangi bir şeyde menzile ve maksada ulaşamayacağından, bu insanları üzüntülere ve birtakım sürtüşmelere gark ediyor ki, o da, olumsuzlukların yaşanmasına neden oluyor.

Değerli arkadaşlarım –vaktinizi fazla almayayım bu saatte– bu düşüncelerimiz doğrultusunda, yüzyılın son çeyreğinde, ülke olarak, toplum olarak, gerçekten, birbirimizi anlamakta, birbirimizle uyum içerisinde, karşılıklı saygı içerisinde ülkemizin geleceğini oluşturmakta yeterince gayretli ve birbirimize yeterince

saygılı davranmıyoruz ve bu olmadığı için de, Türk toplumu sürekli oluşumlar içerisinde ve bu oluşumlar da olumsuzlukları beraberinde getirerek toplumu etkilemektedir.

Değerli arkadaşlarım, biraz sonra –öyle zannediyorum alınan karar oydu- Kosova'yla ilgili bir genel görüşme olacak ve o görüşmede, öyle zannediyorum, en fazla dile getirilecek... Bunu şunun için söylüyorum –erkenci oldu biliyorum- değerli arkadaşlarım, biz, ülkemizi, mutlaka, sosyal yapı bakımından, ekonomik yapı bakımından ve siyasal açıdan ayakta tutmak mecburiyetindeyiz; ayakta tutamadığımız takdirde, ne Kosova'ya ne Bosna-Hersek'e ne de civarımızda, bizimle beraber yüzyılları paylaşmış olan, aynı kültürü paylaşmış olan topluluklara yardım etmemiz mümkün olabilir. Biz, kendi içimizde, kadın haklarını da, erkek haklarını da, çocuk haklarını da, mutlaka, birbirimize sevgiyle, birbirimize saygıyla yakınlaşmakla çözebileceğiz.

Bu düşünceyle, bu anlayışla, hepimizi saygıyla, sevgiyle selamlıyor ve Partimiz adına şükranlarımızı sunuyorum.

Teşekkür ediyorum efendim (ANAP, DYP ve DSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN- Demokrat Türkiye Partisi Grubu adına konuşan Van Milletvekili Sayın Mahmut Yılbaş'a teşekkür ediyorum.

**16. 27 Ekim 1998 tarihli TBMM'nin 12 nci Birleşiminde
Araştırma Komisyonuyla İlgili Görüşmeler**

IV- ÖNERİLER

A) DANIŞMA KURULU ÖNERİLERİ

1.- (10/219) esas numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun 752 sıra sayılı raporunun gündemdeki yeri ve görüşme gününe ilişkin Danışma Kurulu önerisi

Danışma Kurulu Önerisi

No: 139

27.10.1998

27.10.1998 tarihli gelen kâğıtlarda yayımlanan ve aynı tarihte dağıtılmış bulunan Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler Konusundaki (10/219) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun 752 sıra sayılı raporunun Gündemin Özel Gündemde Yer Alacak İşler kısmında yer almasının ve görüşmelerinin 3.11.1998 Salı günü Birleşimde yapılmasının Genel Kurulun onayına sunulması Danışma Kurulunca uygun görülmüştür.

Hikmet Çetin

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Salih Kapusuz

FP Grubu Başkanvekili

Uğur Aksöz

ANAP Grubu Başkanvekili

Saffet Arıkan Bedük

DYP Grubu Başkanvekili

Metin Bostancıoğlu

DSP Grubu Başkanvekili

Önder Sav

CHP Grubu Başkanvekili

BAŞKAN- Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler.... Kabul edilmiştir.

Gündemin "Seçim" kısmına geçiyoruz.

**16. 3 Kasım 1998 tarihli TBMM'nin 13 ncü Birleşiminde
Araştırma Komisyonuyla İlgili Görüşmeler**

**V. GENSORU, GENEL GÖRÜŞME, MECLİS
SORUŞTURMASI VE MECLİS ARAŞTIRMASI**

A) GÖRÜŞMELER

1.- İçel Milletvekili Oya Araslı ve İzmir Milletvekili Birgen Keleş ve 18 arkadaşının, Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/219) üzerine kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (S. Sayısı: 752) (1)

BAŞKAN- Genel Kurulun 27.10.1998 tarihli 12 nci Birleşiminde alınan karar gereğince, bu kısımda yer alan, kadının statüsünün araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla Anayasanın 98 inci ve İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca kurulmuş bulunan (10/219) esas numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun 752 sıra sayılı raporu üzerindeki genel görüşmelere başlıyoruz.

Komisyon?... Burada.

Hükümet?... Burada.

İçtüzüğümüze göre, Meclis Araştırması Komisyonunun raporu üzerindeki genel görüşmede, önergedeki ilk imza sahibine söz verilecektir; daha sonra, İçtüzüğümüzün 72 nci maddesine göre, gruplara ve şahıslara adına 2 milletvekiline, bu arada, Ko-

misyon ve Hükümete söz verilecektir. Komisyon, Hükümet ve grupların konuşma süresi 20'şer dakika, şahıslar adına konuşma süresi 10'ar dakikadır.

Önergedeki ilk imza sahibi olarak Sayın Oya Araslı; buyurun. Süreniz 10 dakikadır.

OYA ARASLI (İçel)- Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; (10/219) esas numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun raporu üzerinde, önerge sahibi sıfatıyla söz almış bulunuyorum ve sizi saygıyla selamlıyorum.

Söz konusu Meclis Araştırması Komisyonunun ve hazırladığı raporun çok önemli bir özelliği vardır. Bu özellik, ilk defa cinslerarası eşitsizliğin ve kadın statüsünün bir meclis araştırmasına konu edildiğidir. Böyle bir Meclis araştırması yapılması için önerge verirken, ben ve arkadaşlarım istedik ki, Türkiye'de cinslerarası eşitsizlik sorununun nedenleri ve çözümleri ile Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilebilmesi için yapılması gerekenler hakkında yapılmış tüm araştırmaların ve çalışmaların yanı sıra, bir de Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir değerlendirmesi olsun, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarının üzerinde birleştiği hususlar bir belgede ifadesini bulsun. Çünkü, böyle bir çalışmanın, kadınlarımızın sorunlarının çözümünü hızlandıracağını ve kolaylaştıracağını düşündük.

Burada, bu Meclis araştırmasının açılmasını oylarıyla sağlayan ve bu Komisyonunda görev yaparak bu raporu ortaya çıkaran değerli milletvekillerine teşekkür etmek istiyorum.

Ortaya konulan rapor, önergemizde ileriye sürdüğümüz gibi, Anayasamızda ifadesini bulan eşitlik ilkesine rağmen kadınlarımızın bazı alanlarda hala ikinci sınıf vatandaş görülebildiğini, çeşitli etkenlerden dolayı, ekonomik, sosyal ve siyasal yaşama istenen ve beklenen düzeyde katılmadıklarını, başta şiddet olmak üzere, pek çok onur kırıcı muameleyle karşılaştıklarını, pek

çok sorunun ağırlığı altında ezildiklerini, sahip oldukları haklardan erkeklerle eşit bir biçimde yararlanamadıklarını, cinslerarası eşitliği sağlamak için yasalarda yapılması gereken değişiklikler ve alınması gereken birtakım önlemler bulunduğunu kanıtlanmış ve birtakım öneriler ortaya koymuştur. Bu önerilerin, sorunun çözümüne büyük katkılar yapacağına inanıyorum. Bu önerilerden bazılara üzerinde özel olarak durmamız gerektiğini düşünüyorum.

Bunlardan birisi, cinslerarası eşitlik fikrine dayalı bir toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı ve bakış açısı oluşturulması ve bu bakış açısının, tüm kamu politikalarına, plan ve programlarına yerleştirilmesidir. Kuşkusuz, böyle bir yaklaşım ve uygulama gerçekleştirilmeden cinslerarası eşitsizlik sorununa sağlıklı ve sürekliliği olan çözüm getirilmesi mümkün değildir.

Eşitlik konusundaki duyarlılığın, yalnız kadınlarda değil, erkeklerde ve çocuklarda da geliştirilmesi doğrultusundaki bir başka öneri de, bu konuda tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Üzerinde durmamız gereken önemli önerilerden bir diğeri de, Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir cinslerarası eşitlik daimi komisyonunun kurulmasıdır. Cinslerarası eşitlik komisyonu, yasa tasarı ve tekliflerini kadın-erkek eşitliği açısından incelerken, cinslerarası eşitlik kavramının yerleşmesine de yardım edecektir.

Raporda, siyasi katılımı yükseltmek açısından seçimlerde kota sisteminin önerilmiş olması da, Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadın temsili bakımından içinde bulunduğumuz olumsuz durumun çok yakında değişebileceği konusunda umut vermektedir.

Rapor, cinslerarası eşitliğin sağlanması ve Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için yasalarda yapılması gereken değişiklikleri ve getirilmesi gereken düzenlemeleri de ayrıntılı bir biçimde göstermiştir. Bunlar arasında, Medeni Kanunda yapılması gereken değişiklik-

lerin üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulduğu görülmektedir. Bu değişikliklerin bir grubu, kadın ve erkek eşin yetki ve görevlerinde eşitlik sağlanmasına yöneliktir. İkinci grup ise, evlilikte kanuni mal rejimiyle ilgilidir.

Rapor, evlilikte kanuni mal rejimi olarak, edinilmiş mallara katılma ve paylaşılmalı mal ayrılığı olarak iki tür rejimden söz etmektedir. Bunlardan edinilmiş mallara katılma rejimi, 1996'da, 20 nci Dönem yasama çalışmaları başladıktan çok az sonra, Sayın Birgen Keleş'le birlikte verdiğimiz yasa önerisinde yer alan ve daha sonra, aralarında Sayın Işıl Saygın'ın da bulunduğu bazı kadın milletvekillerimiz önerdikleri rejimdir. Cumhuriyet Halk Partili milletvekilleri ve bakanlar, daha önceki dönemlerde de, Partimiz SHP adını taşıırken de, ayrı rejimi benimseyen önerilerde bulunmuşlardır.

Adalet Bakanlığında Medeni Kanun öntasarısının hazırlayan komisyonun da, başlangıçta bu rejimi benimsediğini biliyoruz; ancak, daha sonra, komisyon, paylaşılmalı mal ayrılığı rejimini benimsemiş ve şu anda, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş bulunan tasarıda da, paylaşılmalı mal ayrılığı, kanuni mal rejimi olarak gösterilmiştir.

Raporda, bu iki rejim birbiriyle karşılaştırılmaya çalışılmıştır; ancak, bunun başarılı bir karşılaştırma olduğunu söylemeye imkan yoktur; çünkü, her iki rejimin de ayırıcı özellikleri ortaya konulamamıştır. Örneğin, edinilmiş mallara katılma rejiminin ayırıcı özelliği, evliliğin sona ermesi halinde, edinilmiş malların eşler arasında eşit paylaşılmasıdır. Halbuki, raporda, eşit paylaşmaya ilişkin özellik zikredilmemiştir.

Rapordan, şu anki Devlet Bakanı Sayın Saygın'ın, bu mal rejimlerinden hangisini desteklediğini anlamak da pek kolay olmamaktadır; Sayın Saygın'ın, edinilmiş mallara katılma rejiminin tasarıya alınmasını istediği, raporda belirtilmektedir; ama, Sayın Saygın'ın imzaladığı tasarıda, paylaşılmalı mal ayrılığı rejimi, kanuni mal rejimi olarak önerilmektedir.

Diğer taraftan, evlilikte kanuni mal rejimine ilişkin, Medeni Kanunun 170 inci maddesinin değiştirilmesi ve edinilmiş mallara katılma rejiminin, kanuni mal rejimi olarak benimsenmesi konusunda, bu yasama döneminde, ilk teklifi, Sayın Keleş'le birlikte vermemize rağmen, raporun 52 ve 53 üncü sayfalarında "Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilere mensup milletvekillerinin kadın-erkek eşitliği konusunda yaptığı çalışmalar" başlığı altında, bundan hiç söz edilmemiş, adeta, bu teklif yok edilmiştir; halbuki, raporun başka sayfalarında, bu teklife gönderme yapılmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde, konuyla ilgili çalışmaların değerlendirilmesi açısından, bunu, önemli bir noksan ve yanlış olarak değerlendiriyorum ve ileriki yıllarda, bu raporu okuyan birtakım vatandaşlarımızın da, bu başlık altında yapılan çalışmaları araştıracağı gerçeğinden hareket ederek, bunun, önem kazanan bir yanlış olduğunu, bir ke-re daha vurgulamak istiyorum; keşke, mümkün olabilse de, bu hususta, rapora bir düzeltme eklenebilse.

Raporda, bazı oransızlıklar da göze çarpmaktadır. Bu oransızlık, 55 inci Hükümetten önceki çalışmalara pek az yer verilirken, raporun önemli bir kısmının 55 inci Hükümet çalışmalarına ayrılması ve daha önceki hükümetlerin, kadın sorunlarını çözmeye yönelik ve kanun tasarılarına dönüşmemiş girişimlerine hiç değinilmemişken, 55 inci Hükümet dönemindeki sonuç aşamasına gelmemiş tüm girişimlerin "halihazır durum" adı altında ortaya konulması nedeniyle kendisini göstermektedir. Bu durum, okuyanları, bazı kereler, raporun, 55 inci Hükümetin çalışma raporu olup olmadığını düşünmeye sevk etmektedir.

Raporda, bazı yanlışlar da vardır. Örneğin, 65 inci sayfada, usulüne göre onaylanan uluslararası sözleşmelerin, Viyana Antlaşmaları Hukuku Sözleşmesi hükümleri doğrultusunda tarafları bağlayacağı bildirilmiş; ancak, içhukukumuzda asıl bağlayıcılığı sağlayan unsurun, Anayasamızın 90 inci maddesi olduğu ifade edilmemiştir.

Diğer taraftan, 21 inci sayfada, Cumhuriyet Halk Partisinde

(SHP'de) uygulanan kotanın yüzdesi atlanmıştır.

Bu noksan ve yanlışlarına rağmen, bu raporun, 20 nci Dönemde, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarının cinslerarası eşitlik hakkında ve cinslerarası eşitsizliğin nedenleri ve çözümleri konusunda hangi noktalarda görüş birliğine varmış olduğunu gösteren tarihi bir belge niteliğini taşıdığını, fikir birliğine ulaşılan hususlarda cinslerarası eşitliği tam anlamıyla gerçekleştireceğimiz günlerin çok yaklaştığına inanmak istediğimi ifade etmek istiyorum.

Böyle bir araştırmanın hazırlanmasına oylarıyla katkıda bulunan değerli milletvekillerine, bu raporu hazırlamak üzere Komisyonda görev yapmış bulunan değerli milletvekillerine teşekkürlerimi bir kere daha dile getirirken, sizlere de saygılarımı sunuyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Araslı.

Efendim, gruplar adına; Fazilet Partisi Gruba adına Sayın Memduh Büyükkılıç, DSP Grubu adına Sayın Zerrin Yeniceli, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Birgen Keleş söz istemişlerdir.

Şimdi, gruplar adına ilk söz, Kayseri Milletvekili Sayın Memduh Büyükkılıç'ın efendim. (FP sıralarından alkışlar)

Herkese birer dakika fazla süre verdiğim için size 21 dakika süre veriyorum...

Buyurun Sayın Büyükkılıç.

FP GRUBU ADINA MEMDUH BÜYÜKKILIÇ (Kayseri)- Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; İçel Milletvekili Oya Araslı ile İzmir Milletvekili Birgen Keleş ve 18 arkadaşının, Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmıcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla, Anayasamızın 98 inci, İçtüzüğün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca bir meclis araştırması açıl-

masına ilişkin önergesi ve (10/219) esas numaralı Meclis Araştırması Komisyonu raporu üzerinde, Grubum adına söz almış bulunuyorum; bu vesileyle, Sayın Başkanımı ve siz değerli milletvekili arkadaşlarımı saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, Meclisimizde, kadın-erkek eşitliği diye bilinen ya da kadın-erkek eşitliği konusundaki istismarları dile getirmek suretiyle bunlarla ilgili önlemleri görüşmek ve gerekli çalışmalar yapmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisimizin çatısı altında bir araştırma komisyonunun kurulmuş olması gerçekten anlamlıdır ve cumhuriyetimizin 75 inci yıldönümünde bir başka anlam daha kazanmıştır. O açıdan, böyle bir çalışmadan dolayı Meclisimizi kutluyorum.

Tabii ki, bu konuda bir rapor düzenlendi, kapsam itibariyle yeterli olmayabilir; ancak, biz baz teşkil etmesi açısından önemli bir rapor. Bu rapora emeği geçen – bu çalışmalar sırasında, her ne kadar, çok Değerli Bakanımızla muhatap olmadıysak da kadının statüsü ve sorunlarından sorumlu genel müdürlüğün personeline, diğer bakanlıklardan katkı yapan teknik elemanlara ve özellikle Feride Acar Hanımefendiye, ben burada Komisyonun bir üyesi olarak ve Komisyonun Sözcüsü olarak teşekkür etmek istiyorum.

Değerli milletvekilleri, Komisyonumuz, bildiği üzere, İhtüzüğümüz gereği üç aylık bir süre için seçilmekte, daha sonra gerektiğinde de bir aylık ek süre alabilmektedir. Bir şanssızlık olarak, Komisyonumuz iki kez başkan seçme konumuna düşmüştür ve bu iki kez başkan seçimi münasebetiyle de Komisyonumuzun yaklaşık bir aylık süresi boşa geçmiştir. Komisyonumuz, bu bir aylık sürenin, ek süre istemek suretiyle telafi edilmesi ve sonuçta toplam üç aylık aktif çalışma dönemini içermişse de, bu süre içerisinde de yeterli bir çalışma yapıldığını ben şahsen söyleyemem. Aktif olarak altı kez toplantı yapılabilmektedir. Değerli bakanlarımız, bu çalışmalara, daha önceki görüşmelerde bilinen görüşlerini sunmak suretiyle katkıda bulunmaya çalışmışlardır.

Bu rapor üzerinde belki söylenilecek çok şey vardır. İçerisindeki bilgileri burada fazlaca tekrar edecek değilim. Ancak, sivil toplum örgütlerine, bu raporun oluşması için yapılan çalışmalar sırasında, fazlaca, önem verilmediği kanaatimi burada belirtmek istiyorum. Bu kanaate, sadece ben değil, sivil toplum örgütlerinden bazılarının da katıldığını ve bu konudaki görüşlerini de bizlere yazılı olarak gönderdiklerini, burada, yine, vurgulamak istiyorum. Bu cümleden olarak, Ka-Der diye bilinen, siyasetle uğraşan ilk kadın sivil toplum örgütünün bana göndermiş olduğu bilgi ve faksta aynen şunlar yazılmaktadır: "Tarihi önem taşıyan böyle bir komisyonun hazırlamakta olduğu raporun, Türkiye'deki tüm kadınların haklarını doğrudan ilgilendirmesi nedeniyle, kadın sivil toplum örgütleriyle, konuyla doğrudan veya dolaylı ilgili olan toplumun diğer kesimleriyle ortak bir platformda müzakere edilmesine imkan verilmemiştir. Bu nedenle, ülke çapında, kadınların bütün farklılıklarını algılanmasına zemin olacağı düşünülen önemli bir fırsatın kaçırıldığı düşünülmektedir.

Komisyon raporunun, demokrasinin temel koşulu olan katılımcılık ilkesini yeterli ölçüde dikkate almayan bir anlayışla hazırlanmış görüşünderiz. Bu da, temel amaçları Türkiye'de gerçek manada demokrasi bilinci ve kültürün yerleşmesine ve gelişmesine kadın-erkek eşitliği demokrasinin temelidir yaklaşımdan hareketle yola çıkan sivil toplum kuruluşları açısından son derece düşündürücüdür."

Türkiye'de kadına ilişkin ulusal politikalar, genellikle, dağınık ve siyasal iktidarların hızla değişmesi ve kısa ömürlü olması nedeniyle de, sürekliliği tartışılabilir politikalar. Yasalar açısından bakıldığında ise, yasalarda değişiklik yapmanın, son derece ağır işleyen ve farklı dinamikleri olan karmaşık bir süreç olduğu görülmektedir. Bu nedenle, yakın bir dönemde, kadın-erkek eşitliğini sağlayacak düzenlemelerin gerçekleştirileceğini söylemek zordur. Ayrıca, yasalar önünde eşitlik sağlamanın tek başına yeterli olmayacağı gerçeği de bilinmelidir. elbette, bütün toplum katmanlarının, çıkan bu yasalara uymaya gayret etmesi ve bu-

nu benimsemesi, bu yönde destek göstermesi gerekir.

Kadın hakları, insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Kadın haklarını ayrıca düşünmek belki önemlidir; ama, yeterli değildir. Bu açıdan bakarak, her şeyden önce, kadına da bir insan olarak algıladığımızda, insan haklarından söz etmemiz gerekir; ya da kadın-erkek ayırımı yapmadan, cins ayırımı yapmadan insan olarak, bir yaratık olarak, Cenab-ı Allah'ın yarattığı en güzel bir yaratık olarak değerlendirdiğimizde, tabii ki, insan haklarından söz etmeden geçemeyiz.

Cumhuriyetimizin 75 inci yılında, Türkiye tarihinin en karanlık dönemlerinden birini yaşıyoruz. Tek tip insan yetiştirme projesi çerçevesinde; okullar, yeri geliyor kapatılıyor, aydınlar cezalandırılıyor, basın susturulmaya çalışılıyor, köşe yazarları etkisiz hale getiriliyor; farklı olana yapılan baskılar, zorbalıklar artıyor. En önemlisi de, hukuk, siyasallaştırılmaya çalışılıyor. İnsan hakları ihlalleri ve temel hürriyetlerin kısıtlanması, demokratik dünyanın tepkisini çekecek boyutlara ulaşıyor. Cumhuriyetin 75 inci yılında, cumhuriyetimizi, demokrasiyle maalesef taçlandıramadık.

Her ne kadar bir siyasi parti, cumhuriyetimizi sahiplenmeye çalışsa da, cumhuriyet, unutmayalım, hepimizin cumhuriyetidir. Hiçbir siyasi parti "ben olmazsam cumhuriyet olmaz" anlayışında bulunmamalıdır; böyle bir anlayışı tasvip etmiyoruz, bunun hiçbir zaman kabul görmeyeceğini burada vurgulamak istiyoruz.

Bu devlet, hepimizin; devleti, cumhuriyeti beceriksiz yöneticilere bakarak yıpratmaya kimsenin hakkı yoktur.

Bir bilim adamı şöyle söylüyor: "Çoğulcu demokraside devletin dini ve ideolojisi olmadığından her türlü görüş, inanç, yarışa, tartışmaya özgürce katılacaktır; bundan korkulmamalıdır. Düşünce özgürlüğü, demokrasi karşıtı görüşlerin de sergilenmelerine izin vererek, demokrasinin iç bağımsızlık sistemini sağlar ve güçlendirir."

Bir başka bilim adamamız, bizdeki devlet anlayışını bir bakıma eleştirerek, devletin nasıl olması ve nasıl hareket etmesi gerektiğini devlete söyleyerek “vatandaşların haddi değildir; aksine, devlet, vatandaşlara, neye inanacaklarından tutun da, nasıl düşünecekleri, nasıl giyinecekleri, hatta, uygulanacaklarına kadar, nasıl olmaları gerektiğini buyurma hakkına sahiptir” diyor.

Devletin hikmetinden sual olunmaz. Öyle ya, her şey devlet için vardır; ama, merhum Özal ne diyor: “Devlet, millet için vardır.” Yine, Özal diyor ki: “Üç şey çok önemlidir: Düşünce hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, teşebbüs hürriyeti. Bunları gerçekleştirmeye çalışınız. Bunlar, bir milletin gelişmesinde en önemli faktörlerdir.” Nitekim, özgürlüklerin önünde bir engel olarak gördüğü 141, 142 ve 163 üncü maddeleri bunun için kaldırıp, Türkiye'nin önünü açmıştır, ufkunu açmıştır. Unutmayalım ki, günümüz çağdaş demokrasilerinde, artık, milletten, halktan da önemli olan bireylerdir; yani, birey hakkı daha önem arz etmektedir.

Ama, bugün bakıyoruz, 312 nci maddeyle ilgili olarak, adeta, aydınlar hapse atılıyor, düşüncelerini, fikirlerini ortaya koyanlar hapse atılıyor, siyasetçiler hapse atılıyor, Demokles'in kılıcı gibi, herkesin üzerinde bu yasa duruyor; ama, değiştirme yönünde atılan adımlar da, nedense, geriye doğru yöneliyor. Bunun tasvip edilecek bir tarafı yoktur. Merhum Özal'ın, bir bakıma, kemikleri sızlıyor diye burada belirtmek istiyorum.

Demokrasi hukukun üstünlüğüne dayanır, demokrasi özgürlükçü olmalıdır, hiçbir inançtan yana olmamalıdır. Demokrasi her açıdan çoğulcu olmalı, devlet, farklılıkları özendirmelidir. Demokrasi yasamada, yürütmeye ve yargıda katılımcı olmalıdır. Her şeyden önce demokrasiyi savunma konusunda zaaf göstermek, onun düşmanlarına fırsat vermektir. Korkaklık hiçbir şeyin çözümü değildir. Demokrasiyi sadece kendimiz için değil, herkes için istemeliyiz. Olaylar karşısında ayırım yapmadan, demokratik tepkimizi koymalıyız.

Burada yeri gelmişken, bir konuya temas edeyim: Bir bakan

ile bir sanatçı arasında, adeta, günlerdir hepimizi ve kamuoyunu meşgul eden bir olay yaşanıyor ya da kamuoyu meşgul edilmeye çalışılıyor. Bir sanatçı kalkıyor, İstanbul'dan geliyor, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanıyla görüşüyor, bakanımızla görüşüyor; fevkalade güzel bir şey, bunda –takdir edersiniz- kınanacak yada dışlanacak bir şey yok diyorum ben, demokratik bir tepkiyi, adate, sonlandırıyor; ama, bakıyorsunuz, eğitim özgürlüğü, inanç özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti anayasamızın teminatı altındayken, demokratik tepkisini göstermeye çalışan insanlar el ele tuttu diye, cumhuriyet elden gidiyor, laiklik elden gidiyor diye yaygaralar koparılıyor. Sanki, cumhuriyeti ve laikliği, yöneten yada beceriksizce yöneten insanların yanlış davranışlarına olan tepki, cumhuriyetimize ve laikliğe yapılmış gibi takdim edilmeye çalışılıyor. Bunların, kimseye bir yararı olmaz; o açıdan, demokratik tepkilerden korkmayalım, demokratik tepkilere katkıda bulunalım, onlara ortam hazırlayalım. Aksi takdirde, yanlış yollara sapılırsa, takdir edersiniz, onun sonucuna kimse katlanamaz. O açıdan, demokrasiden korkmayalım, herkes için demokrasi diyelim, sadece kendimiz için demokrasi anlayışından uzaklaşalım.

2000'e iki kala, yeni bir çağın eşiğinde, 21 inci yüzyıla girerken, bilgi çağı ve bilgi toplumunda, Türkiye'nin gündeminde. muhtıraların, başöretüsü yasağının, Kıyafet Kanununun, tek tip insan ve tek tip eğitimin, insan hakları ihlallerinin bulunmasını bir ayıp olarak görüyoruz. Yarınki Türkiye'nin, her türlü hak ve özgürlüklere sahip, mutlu insanların yaşadığı bir yeni Türkiye olmasını diliyoruz.

Yine, söz buraya gelmişken, eğitimde özgürlük diyoruz. Bugün çok değerli Oya Araslı hanımefendinin söylediği sözlerle aynen katılıyorum. Türkiyemizde kadınlar, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedir, bunun en bariz örneğini üniversite kapılarında yaşıyoruz maalesef, Anayasa madde 10'da "herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce –bazı kıyafetlere, siyasi simge diyenlerin kulakları çınlasın- felsefi inanç, din, mezhep ve

benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” deniliyor.

Yine, Anayasamızın aileyle ilgili 41 inci maddesinde “aile, Türk toplumunun temelidir” deniliyor ve “devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlaması için gerekli önlemleri alır” şeklinde devam ediliyor.

Yine, Anayasamızın 42 nci maddesinde “kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz” deniliyor.

Şimdi, üniversite kapısından kovulan, üniversite kapılarında ikinci sınıf insan muamelesi gören, sadece askere gitmek için, sadece vergi vermek için var anlayışıyla yaklaşılan bu insanların hakkını kim koruyacak; elbette, bu Meclisimiz koruyacak, elbette, bu siyasi partiler koruyacak, siz gruplar koruyacaksınız. Bu problemin, elbette ki, tüm siyasi partilerin iyi niyetle yaklaşarak çözümlenmesi gerektiğini burada vurguluyorum.

Kadın haklarını konuşuyoruz, kadın-erkek eşitliğini konuşuyoruz. Cinsiyetinden dolayı o yavrularımızı üniversite kapılarının dışında bırakmaya kimsenin hakkı yoktur.

Sizlere soruyorum: O yavrularımız kız çocukları olmasa da, erkek çocukları olsaydı, o üniversitenin imkanlarından yararlanacak mıydı; elbette ki yararlanacaktı; çünkü, onun suçu, şu anda, cinsiyeti olarak takdim edilmektedir. İşte, gerçekten, kadın-erkek farklılığına yasal çerçeve içerisinde yaklaşmak, ayrıcalıkları, haksızlıkları gidermek istiyorsak, hepimizin bu yönde iyi niyetle yaklaşması, önyargılı olmaması gerekir diye düşünüyorum.

Yasalar, insanların mutluluğu için olmalıdır. Yasalar, tabu değildir. Yasaları bizler yapıyoruz; yasaları gerektiğinde değiştirmesini de bilmeliyiz. Biz, insanların mutluluğu için çalışıyoruz. Bu ülke insanların, mutlu olmaktan daha doğal bir hakkı olmaz. O açıdan, yasalar elimizi kolumuzu bağlıyor anlayışıyla hareket etmek, mazeretlere sığınmak kimseye çözüm getirmez,

kimseye de bir şey kazandırmaz.

MİKAIL KORKMAZ (Kırıkkale) – Zenciler için de yasa var mı Sayın Büyükkılıç?!..

MEMDUH BÜYÜKKILIÇ (Devamla) – Zenciler için de var, Türkiye'deki zenciler için de var.

İşin bir başka boyutu, medya boyutu: Bütün demokrasilerde, iletişim araçlarının, sistemin biçimlenmesinde etkin rolü vardır; bu, inkar edilemez. Medya, toplumun talep ve beklentilerini yansıtır, devletin işleyişinin denetlenmesine ve kamu işlerinin saydamlaşmasına katkıda bulunur. Ülkemizde bu rol çok kere maalesef tersine işlemektedir.

Şimdi gelelim; medya dünyası, devletle iktisadi ve ideolojik bakımdan büyük ölçüde etkilenmiş olduğu için, çoğu zaman toplumun sesi olmak yerine devlet seçkinlerinin sesi olmaktadır. Sistemin demokratikleşmesinden çok otoriteleşmesine katkıda bulunmaktadır. Medya, halkın değerlerini, geleneklerini, örf ve adetlerini hiçe saymakta ya da alay etmektedir. İstisnaları kaideyi bozmaz, tenzih ederim, herkes nasibine düşeni alacaktır. Ailenin temel direği olan kadını reklamlarda cinselliğinden yararlanan bir meta olarak görmektedir; yeri gelir bir sakızın, yeri gelir bir mayonun, yeri gelir bir arabanın yada kamyon lastiğinin reklamında dekolte bir kadını rahatlıkla görebilirsiniz. Çünkü, kadın onlar için bir para kazanma aracıdır; ama, kadın anadır, kadın bacıdır, kadın abladır, kadın teyzedir, kadın haladır. Kadın ikinci sınıf vatandaş değildir. Kadın, bizim Kurtuluş Savaşımızda elbette ki, omuzlarında mermi taşıyandır, elbette ki, Kurtuluş Savaşında kendi yavrusunu yağmurda ıslanmaya terk eden; ama, o mermilerin, o topların ıslanmasını önleyen insandır.

Toplumsal değerleri hiçe sayarak teşhirci bir anlayışla yasal ve meşru olmayan yollardan para kazananları öyle takdim etmektedir ki medyanın bazıları, özellikle, özendirici bir tavır sergilemektedir, adeta genç dimağları menfi yollara özendirmektedir. Halbuki, aynı gemide olduğumuzu unutmaktadırlar.

Kadının cinsel istismarını, elbette ki yasalar çerçevesinde, mevzuata uygun olarak, Türkiye Cumhuriyeti devleti müsaade etmekte ve denetlemeye çalışmaktadır. Ancak, kanundaki hükümler, cinsel istismara teşvik yada fuhşa teşvik ve aracılık yapanları kapsamaktadır. Adli soruşturma, bu işlemi yapan kişiler için değil, bu işlemin yapılmasını teşvik ve tahrik edenlerle bu işleme aracılık edenler için söz konusudur. Kısacası cezalandırılmak istenilen, işlemi yapan şahıs değil, ona teşvik edendir. Bu işlemle ilgili tüzükteki espri ise, bu işlemi yapanları cezalandırmak değil, kontrol etmek, denetlemek, bu işlemleri yapanlar nedeniyle bulaşıcı zührevi hastalıkların yayılmasına ve bu yüzden kamu düzeninin bozulmasına engel olmaktır; yani, adli değil, idari nitelikte bir düzenleme mevcuttur.

Burada, bazı anlayışa göre, bakirelik çağdışı bir kavram olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu saydığımız sıkıntılar –olur ya kendi yakınına ya da tanıdığı birisine bulaştığı zaman, onunla ilgili olduğu zaman, yeri gelir “bunları yakacaksın” der, yeri gelir “yok edeceksin” der; böyle bir fevri davranışta bulunur.

Bu işlemlerin aleni olanları, devlet denetiminde olanları olduğu gibi, gizli olanları da vardır. Elbette, mevcut ortam, adeta bir bataklık ortamıdır ve sivrisinek üretircesine, bu pisliğe bulaşan insanların sayısını artırmaktadır. Ekonomik ve sosyal etkenler bunda rol oynayabilir. 1997 yılı itibarıyla, resmi rakamlara göre, ülkemizde devlet kontrolünde 56 genelevden, 2 305 genel kadından, 2 343 gizli fuhuş yerinden ve gizli fuhuş yapan 5 652 kadından söz edilmektedir. Ben, bu rakamların, belki tespit edilebilenler olduğu kanaatindeyim.

BAŞKAN- Sayın Büyükkılıç, süreniz bitti; size 2 dakika da fazla süre verdim.

MEMDUH BÜYÜKKILIÇ (Devamla)- Müsaade ederseniz bitiriyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN- Peki, buyurun efendim.

MEMDUH BÜYÜKKILIÇ (Devamla) – Tabii, işin bir de yabancı kadınlar boyutu vardır. Ülkemizin, özellikle bir bölgesini daha çok ilgilendirmektedir. Bu yönde de yasalarımızda boşluk vardır, yeterli yaptırım uygulanamamaktadır.

Bu cümleden olarak, bulaşıcı hastalıklar konusunda AIDS hastalığı ön sıralarda yer almakta ve önem arz etmektedir. Son yıllarda altıyüze yakın vakadan söz edilmektedir. Bunlardan ikiyüz küsur tanesinin aktif olarak bir hastalığa bulaştığı söylenilmektedir.

Bu grup insanlar arasında esrar, eroin, kokain, afyon, uyuşturucu hap kullananların sayısında da maalesef belirgin artışlar tespit edilmektedir. Okullarımızı da bu tür maddelerle ilgili tehditler sarmaktadır.

Kürtaj konusunun elbette hanımları ve bebekleri ilgilendiren boyutu vardır; hanımların sakat kalmasına sebep olan boyutu vardır. Kürtaj, geride ölü bir bebek ve yaralı bir anne bırakmaktadır. Bunu da burada belirtmek istiyorum.

BAŞKAN- Sayın Büyükkılıç, süreniz bitti, size 3 dakika da fazla süre verdim, buyurun efendim.

Teşekkür ederim.

MENDUH BÜYÜKKILIÇ (Devamla) – Bu, çok geniş bir konu, bu konuda söylenecek çok şey var; ama, zaman yeterli değil.

Genel Kurula saygılar sunarım (FP sıralarında alkışlar)

BAŞKAN- Tamam efendim, başka bir görüşme sırasında klanları söylersiniz.

Teşekkür ederim sağ olun.

Efendim, ikinci söz, DSP Grubu adına İzmir Milletvekili Sayın Zerrin Yeniceî'nin.

Buyurun Sayın Yeniceî. (DSP sıralarından alkışlar)

DSP GRUBU ADINA ZERRİN YENİCELİ (İzmir)- Sayın Baş-

kan, Sayın Milletvekilleri; Demokratik Sol Parti Grubu adına Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu raporu hakkında görüşlerimizi bildirmek üzere söz almış bulunmaktayım. Hepinizi saygıyla selamlarım.

Bu Komisyon, kadının toplum içinde statüsünün araştırılıp, sorunların tespit edilip, ilgili yerlerle, kurumlarla iletişim kurularak, çözüm arayışı içinde olmak amacıyla kurulmuştur. Komisyonun çalışmalarına katkıda bulunmak üzere, başta bakanlar, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, partiler olmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşlardan bilgi ve belge yollanmıştır. Sınırlı süremize rağmen, komisyonumuz, hemen hemen her toplantısında bir konuk çağırmıştır. Komisyon, 26.3.1998 tarihinde ilk toplantısını, 23.7.1998 tarihinde 11 inci ve son toplantısını yapmıştır.

Şimdi söz konusu sözleşmenin tarihçesini kabaca aktarmak istiyorum: 1980'de, Kopenhag'ta, İkinci Dünya Kadın Konferansını izleyen süreçte, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi kaleme alınmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan bu sözleşme –Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi- 1 Mart 1980'de ülkemizin onayına sunulmuştur. Bu tarihten önce, Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu tarafından, 1975 yılında, Meksiko'da, Birinci Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir. Bunu takiben, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca, 1975-1985 yılları arasındaki dönem "Kadın On Yılı" olarak ilan edilmiştir. Hedef, insanca taleplerdir: Eşitlik, kalkınma, barış.

1985'te, Nairobi'de düzenlenen, 157 ülkenin resmi statüde temsil edildiği Üçüncü Dünya Kadın Konferansında, kadın konusunda, ülke düzeyinde politikalar oluşturulması benimsenmiştir. Bu doğrultuda, ülkemizde, 1990'da, Çalışma ve Sosyal güvenlik Bakanlığına bağlı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bir yıl sonra, Başbakanlığa bağlanarak, faaliyetlerin devlet eliyle sürdürülmesi sağlanmıştır.

Hepimizin hatırlayacağı gibi, 1995'te Pekin'de toplanan 189 ülkenin üst düzey temsilisiyle, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu konferans, Türkiye açısından tarihi bir önem taşımaktadır; çünkü, söz konusu konferans sonunda oluşturulan Peki Deklarasyonu ve Eylem Planı, kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirmeye yönelik somut politikalar ortaya koymuştur. Bu konferansta, Türk delegasyonunca üç önemli konuda taaahütte bulunulmuştur. Buna göre, 2000 yılına kadar;

1. Kadın okur-yazar oranı yüzde 100'e çıkarılarak 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilecektir.

2. Anne ve çocuk ölüm oranı yüzde 50 oranında azaltılacaktır.

3. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine konulan çekinceler kaldırılacaktır.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; belli rezervlerle ülkelerin yerellikleri ile evrensellik arasındaki açıklıklar bulunması hoş görülmesi de yadırganmamalıdır. Ancak, konuyla ilgili olarak günümüzü değerlendirdiğimizde, şunu rahatlıkla ifade edebiliriz ki, başlangıçta oldukça büyük olan bu açıklığın kapatılmasına ilişkin bugün önemli mesafeler kaydedilmiştir. Konuyla ilgili olarak 4 üncü Dünya Kadın Konferansı sonrasında ülkemizce belirlenen ana hedefler, kaydedilen mesafenin bir göstergesi olarak sunulabilir. Bu hedefler öncelik sırasına göre şöyledir:

Kadın-erkek eşitliğinin fiilen sağlanması. Kadına yönelik ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi. Kadına yönelik şiddete karşı mücadele. Eşitlik konusundaki duyarlılığın erkeklerde de geliştirilmesi ve cinsler arası eşitlik anlayışının tüm kamu plan, politika ve programlarına her düzeyde yerleştirilmesi.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; işte, benim de içinde bulunduğum Meclis Araştırma Komisyonu, kadının statüsünün araştırılarak, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbir-

leri tespit etmek amacıyla kurulmuştur.

Özellikle üç sorunlu alan üzerinde odaklanılmıştır. Bunlar, yasal düzenlemeler, sağlık ve eğitim, ki bu sorunlu alanların bir-biriyle içiçe geçtiklerini söyleyebiliriz. Komisyonun hedefi, en geniş katılımlı ikinci uluslararası sözleşmenin hayata geçirilmesindeki sosyal, ekonomik, yasal engelleri tespit ederek, pratik anlamda en işlevli olacak birimlere bunların iletilmesini sağlamak, bu makamları önerilerle harekete geçirmek ve uyarıcı olmak. Bu doğrultuda, ulusal sağlık ve eğitim politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmak., Resmi delegasyonlarca, yetkili ağızlarından dile getirilen, ulusal mevzuat ile sözleşmenin uyumlu hale getirileceği sözünün hayata geçirilmesi için, gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi, sözleşmenin bazı maddelerine, iç hukukumuzla uyuşmaması yüzünden çekince konulmuştur. Örneğin, bu bağlamda, komisyonumuzca Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar Kararlar Müdürlüğü'nün görüşleri alınarak, Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinin ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün görüş ve çalışmaları dinlenilmiş ve bu konunun bir an önce açıklığa kavuşturularak çekincelerin kaldırılması görüşü benimsenmiştir. Sayın Adalet bakanı, beşinci toplantımıza katılarak, Medeni Kanunla ilgili bakanlığının çalışmaları hakkında komisyona bilgi ve belge sunmuştur.

Komisyon, eğitim konusunda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması sorununa dikkat çekmiştir. Özellikle kırsal bölgelerimizde, kız çocuklarımızın da erkek çocuklarımız kadar okula gidebilmelerinin sağlanması amacıyla, bilinç düzeyinin artırılması ve bunun yolları tartışılmıştır.

Okur-yazar olmayan kadınlarımızla birlikte, eğitim seviyesi düşük olan kadınlarımızı bilinçlendirmeye ve eğitmeye yönelik neler yapılması gerektiği konusu özellikle gündeme alınmıştır. Bu amaçla, görüş, bilgi ve belge almak amacıyla, Milli Eğitim Bakanımız Sayın Hikmet Uluğbay 9 uncu komisyon toplantımıza davet edilmiştir.

Kadınlarımızın eğitim düzeyinin yanı sıra, sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyinin de yükseltilmesi için, aile planlaması hizmetlerine gerekli önem verilmesi de amaçlanmıştır. Yaygın ve kapsayıcı bir ulusal sağlık politikasının benimsenmesini sağlayarak, sosyal güvenlik şemsiyesini genişletme girişiminin önemli olduğu vurgulanmıştır.

Üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetlerine elverişli bir maddi, eğitsel, sosyal ve psikolojik zeminin hazırlanması için gerekliliklerin tespiti üzerinde durulmuştur. Gayet cesur bir yaklaşımla, bütün sorunlu noktalar da ele alınmıştır.

Yine, 7 nci toplantımıza katılan Sağlık Bakanımız Sayın Halil İbrahim Özsoy ile, kadın sağlığı ve sağlık politikaları konularını daha detaylı bir şekilde konuşma olanağı bulduk.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; böyle bir komisyonun hangi koşullarda doğduğunu anlatmak istiyorum. Bunun için, kadınlarımızın içinde bulunduğu sosyopolitik durumu tasvir etmek gerekiyor.

Öncelikle, Cumhuriyetin 75 inci yılı dolayısıyla da, Atatürk'e vefa borcumu bir de bu kürsüden dile getirmek istiyorum. Laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti çağdaş Türk kadınının güvencesidir, hazinesidir.

Evet, siyasi haklarını bu kadar erken almış bir ülkenin kadınlarının Meclisteki azlığını anlamak zor. Aslında, Türkiye, dünyadaki siyasi demokrasi alanı en kalabalık ülkedir. Hatırlatmakta fayda görüyorum, ülkemizdeki nüfusun beşte biri, seçmenlerin üçte biri siyasi parti üyesidir. Yüzde 80'lerin altına düşmeyen oy kullanma oranıyla dünya birincisiyiz, Avrupa'da bile bu oran çok düşük durumdadır. Kadın milletvekili oranı, kadının, Türk toplumsal ve iktisadi yaşamındaki görece önemiyle orantılı değildir. Akademik yaşamda yüzde 40'lara varan kadın oranı ile siyasetteki kadın oranı en dengesiz iki alandır; akademik alanda neredeyse dünya birincisi, siyasi yaşamda ise en alt sıralarda yer alıyoruz.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; Meclisteki, belediye meclislerindeki ve siyasi partilerin yönetimlerindeki kadın sayısı ortadadır.

Kadınlarımız haklarını elde edebilmek için demokratik mücadele kanallarını ve olanaklarını sonuna kadar kullanmak zorundadırlar. Kadınlar, eğitimle kendilerine tanınan olanak ve fırsatları kullanabilecek düzeye getirilmelidir.

8 yıllık kesintisiz eğitim uygulaması, cumhuriyet tarihimizin en önemli reformudur. Bilindiği gibi, Doğu ve Güneydoğu Bölgelerimizde, kırsal alanlarımızda ve göçün etkisiyle ortaya çıkan varoşlarımızda kadınlarımızın okuma yazma oranı çok düşüktür. Buralarda kız çocuklarımız okula gönderilmemekte ya da okullarını kendileri seçememekteydiler. Bu kız çocuklarımız, artık, ortaöğrenim görebilecekler ve belli bir yaşa geldikleri için de istedikleri okulu seçebileceklerdir.

İstatistiki verilere göre, 6 ve üzeri yaş nüfusuna bakıldığında, kadınlar arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı yüzde 30'lar civarındadır. Kısıtlı ekonomik olanakların erkek lehine kullanılması, artık içgöçler ve düzensiz kentleşme sonucu oluşan toplumsal ve kültürel erozyon, kırla kent arasındaki farklılık, kadın eğitimini olumsuz yönde etkileyen faktörlerdir. 8 yıllık kesintisiz temel eğitim reformu, kırla kent arasındaki farkın kapatılmasına olumlu katkıda bulunmuştur. Türkiye'de kadın ya çok okumuş ya da hiç eğitim görmemiş durumdadır. İşte, eğitim reformu bu mesafeyi de kapatacaktır.

Laik, demokratik hukuk devleti, çağdaş Türk kadını için vazgeçilemezdir. Demokrasinin gerçeklik ve işlerlik kazanması için, kadınlar, siyasette ve siyaset dışı alanlarda karar alma süreçlerinde yer almalıdır. Kadınlarımızın en fazla yer aldığı üniversitelerimizle ilgili Demokratik Sol Parti olarak verdiğimiz kanun teklifine değinmek istiyorum.

Parti olarak, 20 nci Dönem Parlamentosu oluştuktan sonra, öğretim üyelerinin ve üniversiteli gençlerin politika yapmalarına,

Cumhuriyet
Millet Meclisine
kadınlar karşı her türlü ayrımcılık
AYKAÇ (Çorum) – Cumhuriyeti payla
galiba...
CAN – Efendim, müdahale etmeyeli
MET AYKAÇ (Çorum) – Ayrımcı
GEN KELEŞ (Devamla) – M
mü bitiririm.
BAŞKAN – Tamam, efendim
BIRGEN KELEŞ (Devamla)
ilk, tabii, daha çok yasa
anıyor. Yasalardan ka
yor, bazı yasalarda
lık sonucunu ver
cunda ortaya çı
uygulamada
kalar uygun
li özel ç
vardır
dini

siyasi partilere üye olabilmelerine olan
ni Meclise verdik. Bilindiği gibi, ünivers
fazla olduğu alanlardır. Kadınlarımız, n
ve bunların yönetim kademelerinde çoğu
siyasi partilere üye olmalı, sendikalara gir
menin yolu, partilerdeki kadın üye sayısını a
tedir. Başarı için uzun soluklu siyasi mücadele
yaset, sabır, azim ve kararlılık gerektirir. Biz, t
özelliklerin fazlasıyla bulunduğundan kuşku duy
alanlarda gösterdikleri istenç ve çabayı politikacı
kadınlarımız, mutlaka, başarıya ulaştacaktır.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; şimdi, konu
rak partimizin nasıl bir politikaya sahip olduğunu kısaca
mak istiyorum, Örgütlenme modelimize göre, her m
köyde ilçe örgütlerine bağlı çalışma grupları oluşturuyor.
10 kişilik köy ve mahalle çalışma gruplarında en az 2 ka
lunuyor; bunlar bir araya gelerek, ilçe kadın birimlerini olu
yor. İlçe kadın birimleri de il kadın kurullarını oluşturuyor. B
ce, gecekondulardaki ve kırsal bölgelerdeki kadınlarımızı
politikaya katılımını sağlamış oluyoruz. Partimiz, kadının çev
sinden ve yerelliklerden başlayarak politika yapmasını öner
görmektedir; çünkü, siyaset, yapılarak öğrenilir.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; şu, Komisyon olarak üye
rinde uzlaştığımız bir gerçek oldu. Kadınların bedensel, ruhsal
ve toplumsal yönden sağlıklı olmaları için toplumdaki statülerinin
yükseltilmesi gerekmektedir.

Yine, Komisyon raporunda da belirtildiği gibi, kadınlara karşı
her türlü ayrımcılık, eşitliklessness, şiddet ve engelleme, insanlık
onurunun zedelenmesi anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra,
Medeni Kanun ve Ceza Kanununda var olan ayrımcı hükümler
in bir bölümü değiştirilmiş, bir bölümü de hala varlığını
ya da değiştirilme sürecindedir. Bunun için
değişmeclisimiz tarafından gösterilmelidir. M
mecliste gündeme alınmalıdır

yüzde 2.4'tür. Aslında, görünürde yasal bir engel rın yaşama geçmesini engelleyen bir çaba da oran, ancak gerçekleştirilebilmiştir. Oysa, Türkiye, isteyen mesleklerde, kadınlar, yüzde 30 oranını sil edilmektedirler. Avrupa'da parlamentolarda kadınlar yüzde 40'ları aşmıştır. İsveç'te yüzde 44'tür ve bu de, bu oranlara ulaşılmaması için hiçbir neden görünün içindir ki, bizim önergeyi vermekteki ikinci amaç ların Parlamentoda temsil edilme oranını yükseltmek ve li önlemlerin belirlenmesi ve önerilmesi idi.

Sayın Milletvekilleri, Dünyada, kadın hak ve özgür. nilince söz konusu olan, sadece bazı hak ve özgürlükle dınların erkeklerle eşit olarak yararlanması değildir; söz olan ve kastedilen, toplumsal yaşamın her alanında, kadın erkeklerle eşit olarak yer almalarıdır. Gelişmiş ülkelerde kadınların, toplumsal yaşamın her alanında erkeklerle eşit olarak almaları için; çeşitli önlemler alınmaktadır ama, Türkiye için söz konusu değildir.

Dünyada, kadınların ortak sorunları, eğitim, sağlık, işsizlik, fakirlik ve göç söz konusu olduğunda erkeklerden daha fazla ezilme, aile içinde ve aile dışında şiddete maruz kalma gibi sorunlardır; ancak, aile içinde eşitliğin sağlanması veya da politika- da kadınların yüksek oranlarda yer alması, sadece bu konularla ilgili çözüm getirmemekte, diğer sorunlar açısından da olumlu katkılar yaratmaktadır. Bu nedenle de, gelişmiş ülkelerde, bu yönde özel bir çaba olduğunu görüyoruz. Türkiye'de de bu konularda atılım yapılması gerekir. Aile içinde eşitliği sağlamak için yapılabilecek en iyi değişiklik, Medeni Kanunda 170 inci maddenin değiştirilmesidir. Siyasal yaşamdaki değişiklik ise, ancak özel önlemler geliştirilerek ve bunlar seçim hukukuna yansıtılarak sağlanabilir.

Gerçekçi bir demokrasi, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi, kadınları dışlayamaz, dışlamamalıdır. Nitekim, Batılı ülkelerde ve özellikle sosyal demokratların yönetiminde bırı-

milletvekilleri; h
de kadın ve
larımızın ma
ler yapılma
1. konuyla
ur; fakat,
sınırlı s
günkü
imli ve
için
ışm
te
P

de bu açıdan özel önlemler alındığını görüyoruz. Örneğin, seçim listelerinde, dengeli olarak, kadınlar ile erkeklere benzer oranda yer verilmesi veya parti yönetimlerinde kadınlara yer verilmesi; kadınların, hükümetlerde erkeklerle eşit sayıda yer alması, uluslararası kuruluşların yönetimlerinde kadınlara yer verilmesi, medyanın kadın sorunlarına geniş yer vermesi ve aynı zamanda, yönetimde olan kadınların yaptıkları çalışmaların doğru olarak ve etkili bir şekilde topluma yansıtılması; bunlar, hep gelişmiş ülkelerde ve sosyal demokrat yönetimlerin bulunduğu ülkelerde alınan önlemlerdir.

Kuşkusuz, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için, toplumda, hükümetlerde ve ekonomide bazı değişiklikler, yenileşmeler gereklidir; ama bu dönüşümlerin sağlanması zor gibi gözükse de, bunların gerçekleştirilmesi hem insan hakları ve demokrasi açısından olumlu bir katkı yaratacaktır hem de iyi bir yönetim, hızlı ve sağlam bir kalkınma için gerekli önkoşulu hazırlamış olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, sayın milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisi çerçevesinde acaba kadın-erkek eşitliğiyle ilgili olarak ne yapılmıştır diye baktığımızda, Medeni Kanununun 170/ inci maddesi ile ilgili değişiklik önerisinin 18 inci Dönemde tarafımdan verildiği, 19 uncu Dönemde sosyal demokrat parlamenterler tarafından tekrar gündeme getirildiği, 20 nci Dönemde de, seçilir seçilmez, Sayın Araslı ile birlikte aynı öneriyi Meclise sunduğumuz görülmektedir. Ayrıca, Medeni Kanununun değiştirilmesi gereken diğer hükümleriyle ilgili olarak 5953 sayılı Yasayla, 1475 sayılı Yasayla, 5434 sayılı Yasayla ilgili olarak, sağlık görevlileriyle ilgili olarak ve ceza kanunuyla ilgili olarak başka önerilerimiz de vardır. Burada, hüznü verici olan nokta on yıla yakın bir süredir Medeni Kanununun 170 inci maddeyle ilgili öneri hazırlanmadığı ve Meclise sunulduğu halde, bunun gündeme alınmamış olması ve henüz gerçekleştirilmemiş olmasıdır.

Bu öneride ne talep ediyoruz; bu öneriyle, biz, Medeni Kanununda, evlilik birliği sırasında elde edilen malların eşler arasında

da ayrılma halinde eşit olarak paylaşılmasını istiyoruz; yani, evlilik birliği sırasında elde edilen mallara katılma rejimini öneriyoruz. Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ve tamamlanmış bulunan yeni tasarıda ise, önerilen, paylaşmalı mal ayrılığı rejimidir. Esas olan, paylaşma değil, mal ayrılığıdır. Paylaşma sadece ortak kullanıma özgülenen mallar için geçerli kılınmıştır. Ortak kullanıma özgülenen mallar, ev, yazlık gibi mallardır. Bir de, ailenin geleceğini güvence altına almak için yapılan yatırımlar; bunlar da, yine, ev ve yazlık gibi yatırımlardır, paylaşmaya konu olacaktır. Onun dışında, bir işte çalışarak elde edilen gelir, paylaşma dışındadır; ama, evde oturan, çalışmayan, ev ekonomisine katkıda bulunan ve bu katkı sayesinde kocasının iş kurma, işini geliştirme, iş yapma kapasitesini artıran kadınların durumu açıktadır; aysa, sessiz çoğunluğu oluşturan ve korunması gereken kesim de bu kesimdir. Ayrıca, getirilen rejim, diğer eşin; yani, kadının, kocasının isteği üzerine, birkaç nedenle kolayca bozulabilecek bir rejimdir. Kadın, alacaklılara karşı bile korunmamıştır ve hakime de paylaşma istemini reddetme olanağı tanınmıştır. Dolayısıyla, fevkalade naive, diğer eşin girişimleriyle hemen bozulabilecek, alacaklılar karşısında bile kadını korumayan ve hakime verilen yetki nedeniyle reddedilebilecek bir rejimdir söz konusu olan. Partimizin hazırladığı başka partiler tarafından benimsenen ve kadın derneklerinin desteklediği sistemle hiç ilgisi yoktur. Kadınların ihtiyaçlarını karşılayacak bir rejim değildir.

Şimdi, hazırlanan raporda belli öneriler getirilmektedir; eşitlik komisyonu kurulması gibi, bir çerçeve yasa hazırlanması gibi. kadın-erkek eşitliği yönündeki faaliyetlerin yakından izlenmesi gibi, iş hayatında kadınlara eşit fırsat tanınması gibi, kreş sisteminin geliştirilmesi ve kadın işçi sayısına olan bağlantısının koparılması gibi, sosyal güvende kadın erkek eşitliğinin sağlanması gibi, çalışan kadınların dul maaşına hak kazanmaları gibi... Bunların hepsi gerekli, yararlı önerilerdir ve gerçekleşmesinde, yaşama geçirilmesinde fayda vardır; ama, eğitimle ve çalışma yaşamıyla ilgili olarak ek ve özel önlemler de geliştirilmelidir.

Değerli arkadaşlarım, kadınların, okuryazar olmayanlar içerisindeki oranı yüzde 75'tir ve yüzde 90'la başlayan okullaşma oranı üniversitede yüzde 11'lere inmekte, üniversite bitirenlerin oranı da yüzde 3'ün altında olmaktadır. 8 yıllık eğitim –arkadaşımın da söylediği gibi ve Partimizin de verdiği yasa teklifinde belirttiği gibi- fevkalade yararlıdır ve bundan kız çocukları, kadınlar en çok yarar sağlayacaktır; ama, ek önlemler gereklidir; çünkü, Türkiye'de gelir dağılımı fevkalade bozuktur, gelir dağılımındaki çarpıklık giderek daha büyük bir hızla artmaktadır. Bu çarpıklık sonucunda küçük bir kesim daha zengin olmakta; ama, giderek daha geniş bir kesim temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bir ailenin de kısıtıldığı harcamaların başında eğitim harcamaları gelmektedir. Bundan da, erkek çocuktan çok zarar gören kız çocukları olmaktadır. O bakımdan, yatılı bölge okulları gibi ve kızlar için özel burs olanakları sağlanmalıdır.

Çalışma yaşamında da özel önlemlere ihtiyaç vardır; çünkü, çalışma yaşamında, çalışan kadınların yüzde 75'i tarım sektöründedir, bunların yüzde 90'ı da ücretsiz aile işçisi durumundadır ve istihdama katılma, kırsal kesimlerde yüzde 45 dolayında olduğu halde, kentlerde yüzde 15'lere inmektedir. 1908'den sonraki çalışma yaşamında 80'den sonraki dönem, kadınlara ek imkanlar sağlayacak bir dönem olmaktan çok uzak olmuştur; çünkü, bu dönemde hakim olan dünya görüşü, işsizliği sorun etmeyen ve işsizliği aşmak için hükümetlerin öneriler geliştirmesini, politikalar belirlemesini zorunlu görmeyen, diğer bir deyişle, hükümetleri bu konuyla görevli saymayan bir dünya görüşüydü. O nedenle de yazık olmuştur, işsizlik oranı artmıştır, bundan en çok zarar gören de, kadınlar olmuştur. Nitekim, genç kızlar arasında işsizlik oranı yüzde 40'lar dolayındadır. Gelişmiş ülkelerde bu konuda da özel önlemler geliştirilmektedir. Bir defa, fevkalade geniş ve etkili bir kreş sistemi kurulmaktadır ve bu kreş sistemiyle, kadınların çalışması ve çalışma yaşamına katılması kolaylaştırılmaktadır.

Ayrıca, siyasette kullanılan kota, çalışma yaşamıyla ilgili olarak da gündeme getirilmektedir. Bazı Kuzey Avrupa ülkelerinde, belli sayıdan fazla işçi çalıştıran özel şirketlerde bile belirli oranda kadın işçi çalıştırma mecburi hale getirilmiştir; Türkiye’de de, benzer önlemler kuşkusuz alınabilir.

Sayın milletvekilleri, raporda yer alan, yasalarla ilgili değişik önerileri, çok sayıda yasayı ilgilendiriyor gözükmektedir; ama, baktığımız zaman, birkaç istisnaya, bu önerilerin bir iki maddeyle sınırlı olduğu görülmektedir. O bakımdan, inanıyorum ki, istendiği takdirde, örneğin 1999’un başından itibaren, seçime kadar geçecek süre içerisinde bütün bu teklifler gerçekleştirilebilir; ama, en azından 170 inci maddeyle ilgili değişiklik ve kadınların politikada daha çok yer almalarını sağlayacak CHP önerileri yaşama geçirilmelidir.

20 nci Dönem Parlamentosu, Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim yasasını çıkararak, çağdaş Türkiye açısından, gelecek kuşakların esenliği açısından önemli bir adım atmıştır. Şimdi, yine 20 nci Dönem Parlamentosu, bu kez, kadın-erkek eşitliği açısından çok ciddi adımlar atabilir ve bu yapıldığında, bir defa, kadın-erkek eşitliği yönünde önemli bir adım atılmış olacaktır, ayrıca, insan hakları, demokrasi açısından ciddi bir atılım gerçekleştirilmiş olacaktır: Türkiye Cumhuriyeti, bütün dünya ülkeleri arasında, Parlamentodaki kadın oranı yüzde 3’ün altında olan birkaç ülkeden bir tanesi olma utancından kurtulacaktır; çağdaş bir toplum için gerekli olan ailede kadın-erkek eşitliği, siyasette kadın-erkek eşitliği gibi iki değişiklik gerçekleştirilmiş olacak ve cumhuriyete çok yaraşan bir değişiklik yapılmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi, 75 inci yıl kutlamalarına çok önemli ve anlamlı bir katkı sağlamış olacaktır.

Ben, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, kadın-erkek eşitliğine verdiğimiz önemi, kadın hak ve özgürlüklerini ne kadar önemli gördüğümüzü tekrar vurgulamak istiyorum ve gerçekleşmesi dileğiyle, Medeni Kanununun 170 inci maddesindeki değişikliğin ve kadınların politikada daha fazla yer almasını sağlayacak olan

önerilerin bir an önce formüle edilmesini dikkatlerinize sunuyorum.

Teşekkür ederim. (CHP ve DSP sıralarında alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Keleş.

Sayın milletvekilleri....

VI.- SATAŞMALARA İLİŞKİN KONUŞMALAR

1- *Sivas Milletvekili Abdülatif Şener'in, İzmir Milletvekili Birgen Keleş'in partisine sataşması nedeniyle konuşması*

ABDÜLLATİP ŞENERİ (Sivas) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Buyurun.

ABDÜLLATİP ŞENER (Sivas) – Biraz önce konuşan Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü Birgen Keleş Hanım...

BAŞKAN- Sayın Keleş, siz, yerinize buyurun efendim.

BİRGEN KELEŞ (İzmir)- Bir şey söylerse, cevap vermem lazımdır.

BAŞKAN- Ben size müsaade edersem, cevap verirsiniz. Bir dakika efendim... Sayın Keleş, siz yerinize gidin; Sayın Şener bana hitap ediyor, size hitap etmiyor.

Buyurun efendim.

ABDÜLLATİP ŞENER (Sivas)- ... konuşmaları sırasında, sözlerine, Fazilet Partisi sözcüsünün., Türkiye'yi çağdışına çekmeye çalışanlara verdiği desteği kınayarak başladı ve sözcüğün ağzından, Grubumuzun görüşlerinin çağdışı düşünceleri desteklediğine dair bir ifadede bulundular. Aramızda muhakkak yaklaşım farklılıkları vardır; ama, müsaade ederseniz, bu yanlış anlamayı düzeltmek istiyorum.

BAŞKAN- Kürsüdeki mikrofondan yapılan konuşmayı tam olarak duyamıyoruz; bu da salonun bir sıkıntısı aslında. Uygun görürseniz, zabıtları getirteyim...

ABDÜLLATİF ŞENER (Sivas)- Sayın Başkan, aynen not ettim, sözlerine böyle başladı.

BİRGEN KELEŞ (İzmir)- Evet, öyle başladım efendim; çünkü, öyleydi, yaptıkları iş oydu..

BAŞKAN- Peki, Sayın Keleş öyle dediğine göre...

BİRGEN KELEŞ (İzmir)- Yaptıkları iş aynen oydu efendim...

ABDÜLKADİR ÖNCEL (Şanlıurfa)- Sizininki hüsnükuruntu...

BAŞKAN- Bir dakika efendim...

Peki, o zaman, yeni bir sataşmaya meydan vermemek üzere, size 3 dakikalık konuşma süresi veriyorum Sayın Şener.

Buyurun.

ABDÜLLATİF ŞENER (Sivas)- Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Sayın Birgen Keleş Hanımefendi, görüşlerini, düşüncelerini ve ifadelerini her zaman zevkle dinlediğim bir parlamentemizdir; ancak, burada biraz önce yapmış olduğu konuşmada, grup sözcümüzün yaklaşımlarını, çağdışı düşünceleri destekler nitelikte değerlendirmiştir.

Aslına bakarsanız, neyin çağdışı olduğu, neyin çağdaş olduğu çok tartışılabilir. Dünün koşullarında ilerici düşünce ve fikirlerin, günümüzün değişen koşullarında geri akımlar haline gelmesi her zaman mümkündür; işte aramızdaki yaklaşım farkı da budur. Dünün ileri kabul edilen görüşlerini, düşüncelerini bugüne taşırsanız, savunduğumuz şeyler, ifade ettiğiniz düşünceler ve fikirler çağdışı olabilir, toplumun gelişmesini ve dinamiklerini engellemeye yönelik bir baskıcı anlayışı ortaya çıkarır.

Bir Fazilet Partisi olarak her zaman ifade ettik; çok renklilikten, çok seslilikten mutluluk duyarız. Farklı düşüncelerin, farklı yaşama biçimlerinin, farklı ifade biçimlerinin toplumda yer almasını toplum için bir tehlike görmeyiz, toplum için bir tehdit görmeyiz, toplumun zenginliği ve güzelliği olarak algılarız. Bu bağlamda, hangi düşünceye sahip olursa olsun, hangi yaşama biçimi-

mini seçmiş olursa olsun, bütün insanların, insan olması sebebiyle de, haklarının, yaşama ve düşünce biçimlerini koruma haklarının korunması gerektiğine inanırız. Ama, bu merkezden hareketle ifade ettiğimiz düşüncelerimiz, Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlar tarafından zaman zaman gerici düşünceler, çağdışı düşünceler olarak algılanmaktadır ki, yanlış bir algılamadır bu. Biz, hangi kıyafete sahip olursa olsun, hangi düşünceye sahip olursa olsun, onun hakkını koruyalım diyoruz.

Eğer toplumda belli bir yaşama biçimini tercih etmiş olan insanların, belli bir düşünce biçimini tercih etmiş olan insanların, Anayasada güvence altına alınan fikir ve düşünce özgürlükleri baskı altına alınıyorsa, yaşama biçimleriyle ilgili anlayışları baskı altına alınıyorsa, eğitim hakları baskı altına alınıyor, engellenmeye çalışılıyorsa, biz, buna da karşıyız. Buna karşı olduğumuz da sözcülerimiz zaman zaman ifade ediyorlar. Biraz önce grup sözcümüz de aynı şeyleri ifade etti. Eğer, kılık kıyafeti sebebiyle, düşünceleri sebebiyle, seçtiği yaşama biçimi sebebiyle bazı gençlerimizin eğitim hakları alınıyorsa –ki bugün üniversitelerde bu yaşanmaktadır- bunun yanlış olduğunu ifade ettiler. Ama, görüyorum ki Sayın Keleş, bu, Türkiye'nin geleceğini ifade eden geleceğin Türkiye'sine ait düşünceleri ve fikirleri çağdışı olarak algılamıştır. Kendi dünyasında bir çağdaş yaşama biçimi vardır, kendi düşüncesinde çağdaş bir düşünce biçimi vardır ve bu düşünce biçimini, yaşama biçimini, dayatmayı çağdaşlık olarak algılamaktadır ki, bu çağdışı bir anlayıştır.

Saygıları sunarım. (FP sıralarından alkışlar)

**V.- GENSORU, GENEL GÖRÜŞME, MECLİS
SORUŞTURMASI VE
MECLİS ARAŞTIRMASI (DEVAM)**

A) GÖRÜŞMELER (DEVAM)

1.- İçel Milletvekili Oya Araslı ve İzmir Milletvekili Birgen Keleş ve 18 arkadaşının, Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/219) üzerine kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (S. Sayısı: 752) (Devam)

BAŞKAN- Şimdi, Doğru Yol Partisi grubu adına, Edirne Milletvekili Sayın Ümran Akkan; buyurun efendim. (DYP sıralarından alkışlar)

Sayın Akkan, konuşma süreniz 21 dakikadır.

DYP GRUBU ADINA ÜMRAN AKKAN (Edirne)- Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla kuruluna Meclis Araştırması Komisyonuyla ilgili DYP Grubu adına söz almış bulunuyorum.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; sözlerime başlamadan önce, aslında, burada konuşma istemediğim halde üzülerek, bir iki kelimeyle bir konuyu açıklamak ve aydınlatmak istiyorum. Bildiğiniz gibi, son günlerde bir sanatçı tarafından tüm televizyon kanallarında kadınlarla ilgili kullanılan bir konu –ki, aslında, başta da dediğim gibi, bu konuyu burada hiç konuşmak istemediğim

halde- çoluğumuza, çocuğumuza, yeni yetişen genç nesillere çok kötü örnek teşkil ettiği gerekçesiyle devamlı gündeme getirilmektedir.

En önce bilinmelidir ki, kadın, insan varlığının yarısıdır. Kadını bu varlıktan çıkardığınız zaman insanlıktan bir eser kalmaz. Sanatı kadına karşı kullanan ve bu alanda bir forum yaratmak isteyenlere ve anlayışa şiddetle karşı çıktığımı belirtmek istiyorum. Bu gibi kişilere, adeta, 'prim yapmanın ve ünlenmenin, bir yerlere sıçramanın dama taşlarını başka yerlerde arayın; kadınlar, amaçlarınızın haksız malzemesi olamaz' diyerek de ayrıca seslenmek istiyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; cumhuriyetimizin 75 inci yılını coşkuyla kutladığımız bu günlerde "kadının yok sayıldığı, nerede konuşup, nerede konuşmayacağına karar verildiği bir toplumdan, Avrupa'da pek çok ülkeden önce seçme seçilme hakkının verilmesinin varlığının, sözünün, sesinin olduğu bir topluma katılmasının öyküsüdür bildiğiniz gibi cumhuriyet" bu sözleri, aslında, çok genç bir gazeteci bayan arkadaşım söylemişti ve ben de burada iletmek istedim.

1917 senesinde maalesef "kadınlar insan mıdır değil midir" diye konuşulurken, 1927'de kadınlar Anadolu topraklarında insan yerine konuldular ve ilk kez bir ülkenin yurttaşları olarak sayıldılar; 1935 yılında ise, ülkeyi yönetmek için aday oldular, seçildiler ve oy kullandılar. Bu olumlu adımlar atılırken, tabii ki, toplum bu adamların arkasında kalıyordu; ama, her şeye rağmen, alınan bu haklar çok önemli bir sıçramaydı. Siyasal yapı ve hukuksal yapıda, toplum, gerçekten, fesi atıp şapka giyer gibi yepyeni bir şemsiyenin altına girivermişti. Toplumun tüm yönleri bu gelişmelere hazır değildi ve bu yüzden, maalesef, 75 yıllık cumhuriyet tarihi kadın hakları açısından tökezlemeler, geriye yönelik duraksamalarla geçti.

Türk kadını, insan olduğunu Mustafa Kemal'in devrimleriyle de anladı; erkeklerle eşit olduğunun bu şekilde farkına vardı.

Osmanlı topraklarında, 1920 yıllarında, koca, karısını isterse boşuyor, miras haklarından mahrum bırakabiliyor, iki kadının şahitliği bir erkeğin tanıklığına eş tutuluyordu.

1923'teki İzmir I. İktisat Kongresinde, ilk kez, kadınlar temsil edildiler. Kadın dinleyicilere ayrılan 300 kişilik yere, o tarihte, 500 kadın geldi.

1924'te, Anayasa çalışmalarında, kadınların vatandaş sayılmalarına ilişkin bir öneri bile büyük tartışmalar başlatabilirdi.

Cumhuriyetin ilanından sonra gündeme gelen nüfus sayımında da, yıllarca süren savaşta, oğullarından, erkek kardeşlerinden, kocalarından ayrı kalmış, haber alamamış, savaş alanlarına yardım malzemesi, erzak, sırtında mermi taşımış fedakar, cefakâr kadınlarımız, ilk kez erkeklerle eşit görülmüş; bu da, devrimci, çağdaş, modern bir cumhuriyetin adımlarını atan Atatürk ve arkadaşları sayesinde olmuştur.

1927'deki ilk genel nüfus sayımından Türkiye'de her 1000 erkeğe karşın, 1075 kadın bulunuyordu; ancak 1945 yılında kadınlar nüfusun yarısını oluşturabildiler.

İklere imza atan kadınlar, çoğalmaya başladılar. İlk olarak belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını almaları, ilk kadın maliyeci, milletvekili seçimlerinde Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesi, ilk kadın mitingleri, ilk kadın derneği olan Kadınlar Birliğinin kurulması, 1935 milletvekili seçimlerinde ilk kez kadınların oy kullanmaları ve 18 kadın milletvekilinin Meclise girmesi birbirini takip etti.

Tabii ki, Türkiye Cumhuriyetinin kadın hakları açısından en büyük atılımı, Medeni Kanunu alanında oldu. Genç Türkiye Cumhuriyetinde, bu yasanın kabulüyle, kadınlarımız, evlenme, boşanma ve mirasta erkeklerle eşit haklara sahip oldular. Tabii, o günün şartlarında çok büyük bir atılım gerçekleşmesine rağmen, Medeni Yasada da kadın haklarının sınırı çizilmişti. Ne yazık ki, aile içi ilişkilerin düzenlenmesinde erkeğin önplanda

tutulması 1960'lı yıllarda tekrar gündeme geldi. 1980'de yükselen kadın hareketi, Medeni Kanun değişikliğini sürekli gündeme getirdi.

20 nci Dönemde, Yüce Meclise seçilebilmiş çok az sayıdaki kadın milletvekillerimiz. Seçtiğimiz günden beri, toplumumuzun büyük çoğunluğunu oluşturan kadınlarımızdan devamlı olarak "cumhuriyetin ilk yıllarında kadın hakları açısından atılan cesaretli adımlar neden hep tökezliyor, neden 75 yıllık Türkiye Cumhuriyeti, hala, kadın erkek ayrımcılığı yapılan Medeni Yasasını değiştirecek bir Parlamente'ye sahip değil" diye soruyorlar "kadın milletvekillerimizden çok şeyler bekliyoruz, erkekler mi sizi engelliyor" diyebiliyorlar; çok da haklılar ısrarlarında. Bu konuda, toplum, özellikle bu dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinden ve erkek milletvekillerinden, aynen kadınlardan beklediği gibi, çok şey bekliyor.

Sayın milletvekilleri, özellikle Kadının Statüsünün Araştırılarak, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin Yaşama Geçirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirleri Tespit Etmek amacıyla kurulan (10/219) esas numaralı Meclis Araştırma Komisyonumuz, çalışmalarını, bildiğiniz gibi, tamamlamıştır. Hazırladığımız rapor, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Çalışmalarımız, muhakkak ki, daha çok zamanımız olsaydı daha da iyi olacaktı, bundan eminiz; arkadaşlarımız da bu konuyu dile getirdiler; ama, ben özellikle kendi arzum olarak da söylüyorum; inşallah, bu Komisyon, bir takip komisyonu olarak devamlı şekilde çalışma imkanına sahip olur.

Konusu, kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi olan ve benim de DYP Edirne Milletvekili olarak, Başkan Yardımcılığını üstlendiğim böyle önemli bir Komisyon'da, ben de, diğer arkadaşlarım gibi, görev yapan tüm milletvekillerini, milletvekili arkadaşlarımı ve bürorkat arkadaşlarımı, partilerüstü bir tutum sergiledikleri ve canıyürekten çalışmalara katıldıkları için kutluyor ve teşekkür ediyorum.

Sayın milletvekilleri, insanlığın uzun tarihinde birbirinden farklı uygarlıklarda, kadın, eşit olarak paylaşabileceği bir konuna çok az sahip olabilmıştır. Kadına, yerine göre ikinci planda bir insan, ev işleri yapması ve çocuk büyütmesi gereken bir kişi ya da süs eşyası olarak bakılmıştır. Bu tür anlayışlar, toplumun örf ve adetleriyle kurallaştırılmış, inançlarıyla da pekiştirilmiştir. Böylece, hemen her dönemde rastlanan ayrıcalıklar bir yana bırakılırsa, kadın, politik, toplumsal ve ekonomik yaşamda çoğunlukla geri plana itilmiş, eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamış ve hukuk düzenindeki kimi hakları da, maalesef, kısıtlanmıştır.

Son yıllarda, inançlar, değer yargıları, kadınların görüş açısı yönünden, yeniden sorgulanmaktadır. Çağdaş toplumda kadınlar, kişisel ve mesleki durumlarındaki ayrımı yadsımakta ve bu konuda çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.

Kadınlara yönelik iyileştirmeler insan hakları açısından da ele alınmalıdır. Türkiye, çeşitli küresel standartlara bağlılığı çerçevesinde kadın-erkek eşitliliğini teşvik etme ve gerçekleştirme çabası içerisinde; Anayasamız, bu konuya, 10 uncu maddesinde "eşitlik" ilkesiyle yer vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası "herkes, cinsiyet ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır" hükmünü getirmiştir. Bu madde, yasalar önünde eşitliği belirlemiştir. Anayasanın bu "eşitlik" ilkesi çerçevesinde kadına bakıldığı zaman, Türkiye'de tek bir kadın kimliğinden söz etmek, maalesef, mümkün değildir. Bir yandan, bugün, yönetimin en kritik bazı noktalarında kadınların ön plana çıktığını görmekten mutluluk duyarken, öte yandan, eğitim, sağlık ve istihdam gibi önemli kalkınma kaynaklarına ulaşabilmekte, kadın grupları ve kesimleri arasında devam eden eşitsizlikler vardır.

Türkiye'de, kadınlar, kendi girişimleriyle hareket edebildikleri, seslerini duyurabildikleri alanları genişletmeye başlamalarına

rağmen, birtakım olumsuzlukların da süregelmekte oluşu inkar edilemez bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Türkiye, hak eşitliğini teşvik ve gerçekleştirme çabası içerisinde.

Türkiye’de, laik toplumsal düzenin, kadınlarımızın tümü için gelişme atmosferi sağlaması bakımından özel bir önemi vardır ve kesinlikle korunması gereklidir. Feminist, demokrat, İslamcı yada milliyetçi olsun, kadın gruplarına ait farklı taleplerin sürekli olarak ifade edilmesine imkan verecek, toplumsal ortamı geliştirme amacıyla ortaya konulabilecek stratejiler, kadının birey olarak yükselmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı bir kamuoyu oluşturulması, devlet kurumlarından kadın konularında daha kararlı tepkiler talep edilmesi açısından çok önem kazanmaktadır.

Kadınlar erkeklere göre oldukça az ekonomik fırsata ve otonomiye sahip olmaları nedeniyle daha yoksuldu. Kadınların ekonomik kaynaklara, eğitim, öğrenim ve destek hizmetlerine ulaşmaları sınırlıdır, karar alma süreçlerine katılımları çok azdır. Kadınlara biçilen rollerin katılığı ve sosyal hizmetlerde yapılan kısıntılar, yoksulluğun kadın üzerindeki yükünü, maalesef, yine artırmıştır.

Sayın milletvekilleri, biraz önce arkadaşlarım bahsetti; ama, ben de kısaca bahsetmek istiyorum. Birleşmiş Milletler tarafından, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, 1 Mart 1980 tarihinde üye ülkelerin imzasına açılmış ve Komisyon raporlarında da görüleceği üzere, 1985 yılında Nairobi’de düzenlenen, 157 ülkenin resmi statüde temsil edildiği, III. Dünya Kadın Konferansına katılan ülkeler tarafından kadının on yılının değerlendirilmesi yapılarak, kadının gelişmesi için ileriye dönük stratejiler tespit edilmiştir. Alınan kararlar arasında, kadın konusunda ülke düzeyinde politikalar oluşturmak ve uygulamaya koymak üzere örgütlenmeye gidilmesi vardır.

1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları genel Müdürlüğü kurulmuş ve

daha sonra Başbakanlığa bağlanmış, bugün de çalışmaları Devlet Bakanlığı tarafından sürdürülmektedir.

Biraz önce arkadaşlarım bahsetti, ben yine kısaca bahsetmek istiyorum; çünkü, alıntılarında böyleydi. 1995 yılında IV. Dünya Kadın Konferansında yayımlanan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı, kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik gerçekçi politikalar ortaya çıkmasını sağlamıştır. Burada önemli olan, Türk delegasyonunca bulunulan taahhütlerdir. Bu taahhütler, 2000 yılına kadar yerine getirilecektir. Yine söyleyelim, kadın okuryazarlık oranı yüzde 100'e çıkarılacak, 8 yıllık eğitime geçilecek, anne ve çocuk ölüm oranı yüzde 50 oranında azaltılacaktır. Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine konulan çekinceler kaldırılacaktır.

IV. Dünya Kadın Konferansında belirlenen ana hedefler ise şunlardır: Kadın-erkek eşitliğinin fiilen sağlanması, kadına yönelik ulusal mekanizmaların güçlendirilmesi, kadına yönelik şiddete karşı mücadele, eşitlik konusundaki duyarlılığın erkeklerde de geliştirilmesi, cinsler arası eşitlik anlayışının toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı haline getirilmesi ve bu ana yaklaşımın, tüm kamu plan, politika ve programlarına her düzeyde yerleşmesi.

Sayın milletvekilleri, kadın haklarına en fazla hassasiyet gösteren bizim partimizdir diyebileceğim. Aslında, her ne kadar yeterli olmasa da, 20 nci Dönem milletvekili seçimlerinde Meclise 7 kadın milletvekili taşırken, diğer partiler, maalesef, birer ikişer kadın milletvekili taşıyabilmişlerdir. Ayrıca, DYP, Türkiye'de ilk defa kadın başbakan çıkarmış tek partidir. Bu da, DYP'nin kadınlara verdiği değer, lafla değil, uygulamayla ispatıdır.

DYP Parti Tüzüğü'nün 17 nci maddesinde "Partinin zorunlu ve ihtiyari organlarında her iki cinsiyetten en az yüzde 10 oranında üye bulunur; DYP'nin katıldığı tüm seçimlerde gösterilecek adaylarda aynı oran gözetilir" der. Ayrıca, DYP, 1995 genel

seçimlerinde adaylardan alınan adaylık ücretlerinde, kadın adaylara yüzde 50'lik bir indirim uygulamıştır. Aslında, bu yüzde 10'luk kota da çok azdır. DYP olarak, gönlümüzdeki, daha fazla sayıda kadına tüm seçimlerde ön sıralarda yer verebilmektedir. Nitekim, bu araştırma komisyonu raporuna "Siyasi Partiler Kanunu ve seçim sistemiyle ilgili mevzuatta yapılacak değişikliklere, Türkiye Büyük Millet Meclisinde, yerel yönetimlerde ve diğer mekanizmalarda gerçek eşitliğin sağlanması açısından her iki cinsin yüzde 50 oranında temsili bakımından kota ve temsil olanakları sağlanmalıdır" diye şerh koyduk. Bu, tabii, bizim gönlümüzden şahsi olarak geçen düşüncemizdir; ama, böyle olmasını da caniyürekten istemekteyim.

Aslında, günümüz parlamentolarında dünya ortalaması 10 erkeğe 1 kadın oranındadır; bizde ise, maalesef, 100 erkeğe 2 kadın düzeyindedir. Kabinede kadının durumuna bakıldığında, bugün, Türkiye'e, 39 bakandan sadece 2'i kadındır; yani, bu, yüzde 5 ile ifade edilebilir. Oysa, İsveç'te 22 bakandan 11'i kadındır; bu oran yüzde 50 demektir. İşte, gerçek eşitlik de budur.

Önümüzdeki genel ve yerel seçimlerde tüm partilere çok daha büyük görevler düşmektedir. Biz, Doğru Yol Partisi olarak, ikinci demokrasi programımızda belirttiğimiz gibi, kadının, mali, ekonomik yönden ve eğitim yönünden desteklenmesi için somut ve çözüm üreten tüm projeleri hayata geçireceğiz; kadınlarımıza dönük hizmet üreten sivil toplum örgütlerine tam destek vereceğiz; genel hedefimiz, kadınıımızı "eşit yurttaş" tanımına tam anlamıyla ulaştırabilmektir.

Sayın milletvekilleri, Genel Kurulun 10.3.1998 tarihli ve 64. üncü Birleşiminde ele alınan kararla, Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla kurulan ve çalışmalarını tamamlayan (10/219) esas sayılı Meclis Araştırması Komisyonumuz çalışmalarını başarıyla tamamlamıştır. Rapor Yüce Meclise sunul-

muştur; emeği geçenlere tekrar teşekkür ediyor ve hayırlı olmasını diliyorum.

Bu vesileyle, Büyük Atatürk'ün kurduğu ve sonsuza kadar yaşatmaya kararlı olduğumuz laik, sosyal ve demokratik cumhuriyetimizin 75 inci yılını bir kez daha kutluyor, Yüce Meclise saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Akkan.

Böylece, rapor üzerinde gruplar adına konuşmalar bitmiştir.

Komisyon ve Hükümet söz istiyor mu efendim?

(10/219) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU BAŞKANI LALE AYTAMAN (Muğla) – Evet Sayın Başkan.

DEVLET BAKANI İŞILAY SAYGIN (İzmir) – Sayın Başkanım, ben de, izninizle, bir teşekkür konuşması yapmak istiyorum.

BAŞKAN- Peki.

Sayın Aytaman, Hükümet de konuşacak; eğer çok uzun konuşacaksanız, ona göre süreyi uzatayım.

(10/219) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU BAŞKANI LALE AYTAMAN (Muğla) – Müsaade ederseniz, biraz konuşmak istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN – O zaman, Sayın Komisyon ve Sayın Hükümetin konuşmasının tamamlanmasına kadar çalışma süremizin uzatılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun efendim.

(10/219) ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU BAŞKANI LALE AYTAMAN (Muğla) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; kadının statüsünün araştırılarak kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın engellenmesi için alınması

gereken tedbirleri özetleyerek bir rapor haline getiren komisyonumuzun raporu hakkında söz alan bütün konuşmacılara teşekkür etmek istiyorum.

Bu konuşmalardan anladığım kadarıyla, gerçekten, bu önergeyi veren Sayın Oya Araslı, Birgen Keleş ve 18 arkadaşların amaçları burada yeterince yerine getirilmiştir. Kendilerine, bu önergeyi verdikleri ve bu araştırma komisyonunun kurulmasına vesile oldukları için candan teşekkür ediyorum. Ayrıca komisyonumuz kurulduğu andan itibaren komisyonumuzun çalışmalarına katılmış olan bütün milletvekillerine, bize bilgi ve belgeler sunarak toplantılarımıza katılmış olan sayın değerli bakanlara, kadından sorumlu Devlet Bakanımız Sayın Işıl Saygın'a ve Bakanlığı mensubu bütün bürokrat arkadaşlara, Büyük Millet Meclisinin komisyonlarında hizmet gören bütün görevlilere ve üniversitelerimizden bize bilgi ve belgeler gönderen değerli bilim adamlarımıza ve bilim kadınlarımıza, sivil toplum kuruluşlarından gönüllü olarak bizimle temas kuran, kendi görüşlerini bize yansıtan, velhasıl, saymakla belki burada sorunu getiremeyeceğim bu konuya sahip çıkan, yardımcı olan herkese, huzurlarınızda teşekkürü bir borç biliyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Cumhuriyetimizin 75 inci kuruluş yılını, hep birlikte, coşkuyla kutladık. Cumhuriyetimiz, geçmişin karanlığını arkada bırakmış olmanın, dört duvar arasında yalnızca anne ve ev kadını olarak toplumun tüm siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerinden uzakta kalmanın yıllar süren ezilmişliğini, yine, Yüce Önderimiz Atatürk sayesinde ve cumhuriyetimiz sayesinde elde etmiş Türk kadınları olarak, şu Yüce Önderimiz Atatürk sayesinde ve Cumhuriyetimiz sayesinde elde etmiş Türk kadınları olarak, şu Yüce Parlamentoda söz almaktan dolayı da, büyük gurur ve kıvanç duyduğumu ifade etmek istiyorum.

Araştırma konumuzun da, tam olarak Cumhuriyetimizin 75 inci yılında, bugünlerde gündeme gelmesinin de ayrı bir önem ve anlamı vardır.

Bütün konuşmacılar, büyük bir iyi niyetle, bugüne kadar ülkemizde gerçekleştirilmiş olan kadın-erkek eşitliği konusunda atılmış olan adımları dile getirdiler, yapamadıklarımızı da dile getirdiler. Raporumuzla ilgili gayet haklı bazı eleştiriler de gündeme geldi.

Değerli milletvekilleri, ben de bu komisyona başkanlık yapmış bir kişi olarak, gerçekten, çok daha geniş bir süre içerisinde, geniş kapsamlı bir çalışmayla ve çok daha iyi maddi olanaklara sahip bir komisyon olarak, sizlere, çok daha dört başı mamur bir raporu sunmuş olmayı arzu ederdim. Ancak, tam bizim komisyonumuzun çalışmaları sırasında, vergi reform tasarısının Yüce Mecliste görüşülmesi nedeniyle, maalesef, komisyonumuz, çok ayrı bir mekanda, şu ortamdan uzakta çalışmalarını yapmıştır. Hatta ve hatta, bu kadar olanaklara sahip Meclisimizin içerisinde, zaman zaman fotokopi yapma ve bilgisayar kullanma konusunda dahi büyük sıkıntılara düşmüş olduğumuzu, burada ifade etmek istiyorum. Kadın konusunun bu kadar önemli olduğu, kadın-erkek eşitliği konusunda özellikle "75 inci yılımızda, artık, nihayet, bir yerlere geldik, çok memnunuz" diyebilmeyi istediğimiz bir ortamda, böyle kısıtlı olanaklarla çalışmış olduğumuz için, Sayın Araslı'nın gündeme getirdiği bazı yanlışlıklar ortaya çıkmış olabilir, diğer arkadaşlarımızın gözüne çarpan bazı eksiklikler de ortaya çıkmış olabilir; ben, bunların, tamamen teknik hatalar olduğunu; ama, yaşından itibaren herkesin de, bütün bu komisyona katılan arkadaşlarımdan da çok büyük bir iyi niyet ve partilerüstü bir tutumu ortaya koyduğunu ifade etmek istiyorum.

Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; burada, aslında, ben de, raporumuzdaki konulara, bir kez daha, tek tek girmek istemiyorum; ancak, taa, 1940'lı yıllardan beri, kadın/erkek eşitliği konusunda büyük çalışmalar yapmış olan Birleşmiş Milletler ve ondan sonra, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ülkeleri arasında, çok doğal bir anlayış ortaya çıkmıştır; kadın haklarını genel insan haklarından ayırmanın mümkün olmadığı, kadın haklarının

tam olarak ihdas edilmediği ülkelerde de insan haklarından tam olarak konuşulamayacağı anlayışı ortaya çıkmıştır ve dolayısıyla, gerek Birleşmiş Milletlerde gerekse Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi ülkelerinde, kadınların statülerindeki eksiklikler görülerek, bunların daha iyi konumlara getirilmesi için bazı anlaşmalar, bazı sözleşmeler ortaya çıkmıştır. Biz de, bu kurumların, özellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyinin birer üyesi olarak pek çok anlaşmaya imza atmışız. Ancak, bu rapor çalışmalarını sırasında tekrar şunu tespit ettik ki, anlaşmalara imza atmak demek, mutlaka, o anlaşmaların şartlarının derhal yerine getirilmesinin sağlanması demek değildir. Burada söz konusu olan, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın engellenmesini içeren, kısa adıyla CEDAW Sözleşmesine 1985 yılında imza atmışız, 1986 yılında Parlamentomuzdan geçirmişiz. Bugün gelmişiz 1998 yılına; daha hala –1985’ten 1998 yılına kadar- o sözleşmede vaat ettiğimiz ve kendi hukuk sistemimiz içerisinde bir çelişki içerisinde bulunduğumuz için çekince koyduğumuz birtakım maddeleri ortadan kaldıramamışız.

Ben, raporumuzun en önemli unsurlarından bir tanesinin, bu sözleşmeye koymuş olduğumuz çekincelerin artık, 2000’den sonraki yılları tartışacağımız bu ortamda mutlaka kaldırılması gerekliliği olduğunu ve bunu, Komisyonumuz çalışmalarını arasında da en büyük tespit olarak yaptığımızı, bu konunun üzerinde çok uzun durduğumuzu Yüce Meclis huzurunda ifade etmek istiyorum.

Bu çekincelerin kalkması için de, dönüyoruz dolaşyoruz, geliyoruz Medeni Kanunumuzdaki bazı maddelere. Bu maddelerin en başında “evin reisi, ailenin reisi erkektir” prensibi. Bizim geleneklerimiz, göreneklerimiz, gayet tabii, ailelerin kendi hiyerarşik düzenleri içerisinde bazı unsurları beraberinde getirmektedir; fakat, hukuk düzeni içerisinde, eğer cinslerden bir tanesine reislik görevini verirseniz, o zaman, diğer cins, mutlaka, bir şekilde onun arkasından gelmek zorundadır. Nitekim, yıllardan beri yapılan Medeni Kanun değişiklik teklif ve

tasarılarında, buradan hareketle bu ayırmacılığın engellenmesi, biraz önceki konuşmacıların da ifade ettikleri gibi, planlanmış, tasarlanmış, istenmiş; ancak, maalesef, bugüne kadar Yüce Parlamentomuzdan bu değişiklikleri geçirmek bizlere nasip olmamış.

Şimdi, 20 nci Dönem Cumhuriyet kadınları olarak, bu Yüce Parlamentoda böyle bir araştırma komisyonunun neticesine baktığımızda ve esas ana hedefimizin Medeni Kanunumuzdaki değişiklik olduğunu görmekle birlikte, maalesef, yine, gündeme gelen diğer kanun teklif ve tasarılarının arasında Medeni Kanun değişiklik tasarısını görmemekten dolayı üzüntü duyuyoruz, ki, Sayın Adalet Bakanımız, daha önceki çalışmaları neticelendirerek, daha çağdaş, modern bir yaklaşım getiren yeni tasarımı hazırlamış ve Meclisin onaylaması için hazır beklemektedir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bu çekinceleri kaldırmazsak eğer, sadece, çekince koymuş olan şu ülkelerle bir arada olduğumuzu size hatırlatmak istiyorum.

Çekince koymuş olan ülkeler: Cezayir, Mısır, Hindistan, Irak, Kuveyt, Lübnan, Fas, Libya, Malta, Tunus, İsrail, Malezya ve Türkiye.

Ben, bu konuda hiçbir yorum yapmak istemiyorum, ama şunu diyorum: Biz, Parlamento'ya girdiğimiz günden itibaren, bütün kadın milletvekillerine, sivil toplum kuruluşlarından fakslar gelmekte ve hepsinin arzusu, Medeni Kanundaki bu değişikliklerin bir an evvel Meclisten geçirilmesiydi. Bir kadın milletvekili olarak bu hususu, birkez daha altını çizerek, Yüce Meclisimizin takdirlerine sunmak istiyorum.

Değerli milletvekilleri, CEDAW Sözleşmesinde karşımıza çıkan çok önemli birkaç unsur var. Bu unsurları, biz, eğer, genel politika olarak benimsemezsek ve kendi gerçekleştirdiğimiz yasal, hukuksal, ekonomik ve siyasal yaşamamızın bir parçası yapmazsak, o zaman, 2000'li yıllara doğru ilerlerken, Türkiye olarak, Türk kadını olarak, Cumhuriyet Türkiye'sindeki kadın-

larımızın konumunu çok kolaylıkla yakalayabilmiş sayılmayız.

CEDAW'da bir ana yaklaşım mevcuttur; bu ana yaklaşım da şöyledir: Kadınlara karşı her türlü ayrımı yasaklayan ve gerekli yerlerde yaptırımları da içeren yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmek; mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları değiştirmek ve feshetmek; bütün ulusal cezai hükümleri, kadınlara karşı ayrımcılık oluşturuyorsa, kaldırmak.

Bir diğer madde: Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için, taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemleri almak; ama, bunları alırken de bunu bir diğer ayrımcılık olarak kabul etmek. Bunu biraz açmak istiyorum: Burada kadınlarımızın, siyasete çok aktif katılmadığını, Parlamento'muzdaki yüzde 2.3'lük oranın bütün çağdaş, medeni, uygar ülkelerin seviyesinin çok altında olduğunu hepimiz vurguluyoruz. Bunu ortadan kaldırabilmek için ne yapmak gerekir diye bütün dünya literatürünü taradıktan sonra şu neticeye varıyoruz ki, örnek gösterdiğimiz İsveç, Norveç gibi ülkelerde dahi kadınlara karşı bu ayrımcılığın engellenmesi için belli, olumlu ayrımcılıklar tatbik edilmiştir ve imza attığımız CEDAW'da deniliyor ki, bu geçici özel önlemleri alırken, bir ayrı ayrımcılık yaptığınızı kabul etmeyeceksiniz; çünkü, bunlar, kadın ve erkek eşitliğini sağlayıncaya kadar geçici hükümler olacaktır. Dolayısıyla, Komisyonumuzda kadınların siyasette ve karar mekanizmalarında daha fazla yer almalarını sağlamak için gelen öneriler arasında – tabii ki, bu önerilerin her birisi tartışmaya açıktır, tek tek tartışılması gerekmektedir- kota veya ona benzer başka önlemler, kadınları, daha fazla, Parlamento'ya taşıyacak siyasi parti yasalarında getirilecek bazı teklifler, siyasi partilerin kendi yetkili organlarında tartışılarak getirilmesi gereken önlemler söz konusu olacaktır.

O bakımdan, böyle, bazen, milletvekili erkek arkadaşlarımızla görüşürken, burada sadece 13 kişi olmaktan dolayı duyduğumuz üzüntüyü ifade ederken, “yani, ayrımcılık mı istiyorsunuz?” dediklerinde, ben de şu cevabı vermek istiyorum; “belli bir dengeyi sağlayıncaya kadar evet, gerçekten olumlu bir

ayırımcılık istiyoruz." Ama, bunu, her siyasi parti kendi bünyesine göre, kendi anlayışına göre, bir şekilde gerçekleştirebilir ve biz, komisyon olarak da bunu temenni ediyoruz.

Ayrıca, ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi şarttır. Ulusal mekanizma deyince, bizde ta 1990'larda Sayın İmren Aykut'un Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olduğu sırada, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bugün Sayın Işıl Saygın'ın Devlet Bakanlığına bağlı olarak çalışmakta olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, maalesef, daha kuruluş yasasını oluşturamamıştır. Dolayısıyla, sadece bireylerin oradaki özel fedakarlıklarıyla çalışmaktadır, bütçesi ve personeli çok azdır.

CEDAW Sözleşmesi, ulusal mekanizmanın güçlenmesini şart koşmaktadır. Sayın Araslı, biraz evvel "acaba bu, Hükümet programı mıdır?" gibi bir serzenişte bulundular. Hükümet programı tabii ki, değildir; ancak, ulusal mekanizma deyince, biz bugün, kadından sorumlu Devlet Bakanlığını ve kadın sorunlarıyla ilgilenen genel müdürlüğü anladığımız için, özellikle, raporun içerisinde onun faaliyetlerini koyduk; çünkü, bu genel müdürlük, özetle, bütün sivil toplum kuruluşlarının da çalışmalarını içeren, kanunları elden geçiren, kadınlar lehine kanunlar için çalışan, şu anda elimizdeki yegane mekanizmadır; bundan kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, tabii ki, kadınların statüsünün iyileştirilmesi için emeği geçen her Hükümete sonsuz şükranlarımızı sunarken, yine, 55 inci Hükümet programında da kadınların statüsüyle ilgili çok olumlu ifadeleri bulduğumuzu belirtmek istiyorum. Örneğin, şöyle deniliyor: "Tüm kurum ve kuruluşlarda kadın birimlerinin kurulması teşvik edilecek. Bunlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanarak, uygulamada politika, plan ve programlara, kadın-erkek eşitliği kavramının yerleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır." Zannediyorum, bu, bugüne kadar ifade edilmiş, bizi, kadınlar olarak en tatmin edecek bir kavramdır. Bunu yürekten diliyoruz.

Biz, raporumuzda, bütün bu eşitliğin sağlanması için önerilerimizin arasında, yine, Parlamentomuzda çok kolaylıkla sağlanabilecek olan –Araştırma Komisyonu, sadece, birkaç aylık bir çalışma süresi içerisinde çalıştı- bundan sonra yapılacak olan kanunlarımızda kadın bakış açısının ve kadın-erkek eşitliği anlayışının bir şekilde yerleşmesini sağlayacak bir izleme komisyonunun oluşmasını da canı gönülde istiyoruz.

Bu tür kavramlar çok yenidir. Şunu söyleyeyim: Değişik politik partilerden gelmelerine rağmen, Komisyonumuzdaki tüm üyeler –bütün, çağdaş Batı medeniyetinden saydığımız üye ülkelerdeki tereddütler olmasına rağmen- burada, partilerüstü bir şekilde, gerek bu izleme komitesinin oluşmasını gerekse bir eşitlik çerçeve yasasının oluşmasını oybirliğiyle kabul etmiş bulunuyoruz ve ben, bunu iftiharla söylüyorum. Mademki çağdaş bir medeniyetin torunlarıyız, bize yaraşan, hatta, Atatürk'ün zamanında olduğu gibi, Batı ülkelerindeki kadın konumlarını, kadınlara yaklaşımı, kadın-erkek eşitliği konularına yaklaşımı aşacak adımları da, yine, biz, bu Parlamentoda, bu Parlamentonun üyeleri olarak almak durumundayız.

Bu neden önemlidir? Bakınız, çok ufak bir misal vererek, sözlerime son vermek istiyorum. Komisyon çalışmalarımız sırasında, Mahalli İdareler Reform Tasarı da Plan ve Bütçe Komisyonuna görüşülmekteydi. Bütün bu konuların içerisine bu kadar derinlemesine girdiğimiz bir sırada, Mahalli İdareler Reform Tasarısına şöyle bir göz attık ki, orada, kadınların statüsünün iyileştirilmesiyle ilgili herhangi bir madde yok. Bunu, derhal, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı Sayın Biltekin Özdemir'e ileterek, kendisinden bir ricada buldum ve şu anda elinizde görüşülmeye hazır olan Mahalli İdareler Reform Tasarısında, il özel idarelerinin, valiliklerin görevleri arasına, kadınların statülerinin iyileştirilmesi için her türlü önlemin alınması görevi verilmiş; ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının pek çoğunun gündeme getirdiği, kadın sığınma evleri de, belediyelerin görevleri arasına koyulmuştur. Buradan şuraya

varmak istiyorum; yani, bir izleme komisyonu ve eşitlik çerçeve yasası bize, bundan sonraki çalışmalarda ışık tutacaktır. Ben, bütün partilerimizdeki değerli milletvekili arkadaşlarımdan, bu konuda çalışmalar yapmalarını ve hep birlikte bu konuya sahip çıkmamızı diliyorum.

Bu arada, sivil toplum kuruluşlarıyla pek fazla ilişkide bulunmadığımız da gündeme getirildi. Sivil toplum kuruluşlarıyla, çok kısıtlı bir süre olduğu ve hepsini de bir araya toplamamız mümkün olmadığı için, bir toplantımızda üyelerimizle birlikte karar verdik; ancak, gerek kadından sorumlu Devlet Bakanlığımız, gerekse İnsan Hakları Üst Kurulunda, yasalarla ilgili yapılan bütün çalışmalarda –ki, İnsan Hakları Üst Kuruluna çok teşekkür ediyorum, bizim yapmakta olduğumuz önerilerin pek çoğunu da onların çalışmalarından almış bulunuyoruz- sivil toplum örgütleriyle yakın temaslar vardır. Bizim, sivil toplum örgütleriyle temaslarımız olmuştur. Dediğim gibi, diliyorum, daha geniş çalışmalar yapılsın. Bu, burada kalmasın, hatta, Komisyonumuz dağılırken, üyeler şöyle dediler: “Bizim araştırma komisyonumuzun görev süresi bitti; ama, biz, gönüllü olarak bu konular üzerinde çalışalım” Fevkalade güzel bir temenniydi, inşallah, bunu sürdürürüz.

Sivil toplum kuruluşlarının seslerine kulak vermemiz gerekir; çünkü, onlar gönüllü olarak, kendilerini, ülkemizin sorunlarının çözülmesi için, zamanlarından fedakarlıkta bulunarak bir araya gelmiş arkadaşlarımızdır....

BAŞKAN- Süreniz bitti efendim, son cümlelerinizi söyleyin.

(10/219) **ESAS NUMARALI MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU BAŞKANI LALE AYTAMAN (Muğla)** – Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum. Gayet tabii, çok geniş bir konu olduğu için, heyecanla, belki daha da uzun konuşmayı arzu ederdim, sabrınız için çok teşekkür ediyorum.

Emeği geçen, unuttuğum herkese de candan teşekkür ediyor, çağdaş Türk toplumunun yakalanması için bu çalışmaların

sürmesini temenni ediyorum.

Saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum Sayın Aytaman.

Herhalde, Hükümet kısa bir teşekkür konuşması yapacak.

OYA ARASLI (İçel)- Sayın Başkan, bir hususa açıklama getirebilir miyim.

BAŞKAN- Buyurun.

OYA ARASLI (İçel) – Sayın Aytaman konuşmasında “sadece 55 inci Hükümetin çalışmalarına yer verdiğini dile getirdiğimi ve işin doğal gereği, icabı bu açıklamanın yapılması gerektiğini” söyledi.

Şu hususa açıklık getirmek istiyorum: Ben, niye o çalışmaların raporda yer aldığına karşı değilim. Kuşkusuz, 55 inci Hükümet zamanında, kadın hakları konusunda, hepimizin takip ettiği, destek vermeye çalıştığı çok önemli çalışmalar yapıldı; ama “diğer hükümetler zamanında yapılanlar da bir ölçüde girebilseydi” şeklinde bir dilek getirdim, ona açıklık kazandırmak istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – “Hükümet, sadece 55 inci Hükümetten ibaret değildir; geçmiş hükümetler de var” diyorsunuz...

TURHAN GÜVEN (İçel) – Cumhuriyet hükümetleri...

OYA ARASLI (İçel) – Diğerleri de de yer alsın istedim.

BAŞKAN- Peki efendim.

Buyurun Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI İŞILAY SAYGIN (İzmir)- Sayın başkan, sayın milletvekilleri, Değerli Komisyon Başkanımıza ve Türkiye

Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan parti temsilcilerine, çok güzel konuşmaları için, hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum, çok güzel katkıları oldu. Zaten, 13 milletvekiliyiz; ama, hepimiz birbirimizin desteğiyle bugünlere gelmiş bulunuyoruz.

Araştırma önergesi vererek bu çalışmalara ortam hazırlayan İçel Milletvekilimiz Sayın Oya Araslı, İzmir Milletvekilimiz Sayın Birgen Keleş ve 18 arkadaşına da, ayrıca teşekkür ediyorum.

Kadın sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir araştırma komisyonu kurulmuş olmasını, 31 milyon Türk kadını adına, Devlet Bakanı olarak memnuniyetle karşılıyorum. 26 Mart 1998 tarihinde ilk toplantısını yapan ve Sayın Lale Aytaman'ın başkanlığına seçildiği, kadının statüsünün araştırılarak, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin tam olarak yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu toplantılarına Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü temsilcileri devamlı olarak katılmıştır.

Partilerüstü politikayla, gönüllü kadın kuruluşlarımızla işbirliği içinde çalışmaktayız ve burada, az evvel bir değerli konuşmacının dile getirdiği "gönüllü kadın kuruluşları katılmamıştır" lafını da bizim çalışmalarımızı yakinen izlemediğine bağlıyorum; çünkü, Devlet Bakanlığında atandığım günden itibaren 200'e yakın sivil toplum örgütüyle, kadın kuruluşlarımızla işbirliği içerisinde çalışmaktayız ve bütün çalışmalarımız hepimizin eseridir. Bu doğrultuda, eğitim, sağlık, istihdam, hukuk olmak üzere, dört komisyon oluşturmuş bulunuyoruz ve hukuk komisyonundaki arkadaşlarımız kanunlarla ilgili çalışmaları yapmaktadırlar.

Hepinizin bildiği gibi, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 1990 yılında, değerli Bakanımız İmren Aykut tarafından kurulmuştur. O günden bugüne kadar çok önemli aşamalar kaydetmiştir. Ben, bu vesileyle, kadınlara bu çok büyük hizmeti

başlatan Sayın Bakanımıza, bütün Türk kadınları adına sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Benden evvelki değerli bakanlarımız ile bayrağı elden ele taşıyarak, kadınlarımızın sorunlarını çözme mücadelesi vermekteyiz. Bu çerçevede, konu, bu kez de Meclis gündemine getirilmiş, çeşitli boyutlarıyla irdelenmesi sağlanmıştır. Bundan sonraki çalışmalarımız da raporda tespit edilen ve önerilen hususlar da dikkate alınarak o doğrultuda devam edecektir.

Hepinizin yakinen bildiği gibi, 1995 yılında yapılan Dördüncü Dünya Kadın Konferansında ülke olarak verdiğimiz taahhütler var. Benden evvelki değerli bakanımızın vermiş olduğu taahhütlerin yerine getirilmesi için çalışmalarımızı, yoğun bir şekilde 55 inci Hükümette devam ettirmekteyiz. Bu doğrultuda, hepimizin yakinen bildiği gibi, taahhütlerimizden bir tanesi "2000 yılına kadar okuma-yazma bilmeyen tek kadın kalmayacak" şeklindedir. Bunun yerine getirilmesi amacıyla, 55 inci Hükümet döneminde, Milli Eğitim Bakanlığı ile Devlet Bakanlığı işbirliği çerçevesinde, hak eğitim merkezleri aracılığıyla, 80 ilin valisine yazmış olduğumuz genelgeler doğrultusunda, onun dışında, Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerimizde de gönüllü kadın kuruluşlarımızın çalışmalarıyla, 300 bine yakın kadınıma sahip çıkmış, okuma yazma öğretmiş ve sertifika almaya hak kazandırmış bulunuyoruz.

Onun dışında, hepimizin yine yakinen bildiği gibi "anne ve çocuk ölüm oranlarını yarı yarıya düşüreceğiz" diye taahhütte bulunmuşuz. Bu taahhüdün de yerine getirilmesi amacıyla, Sağlık Bakanlığıyla Devlet Bakanlığı müştereken yapmış olduğu çalışma doğrultusunda sağlıkla ilgili 17 kuruluş (KASAKOM) bir araya gelerek çok güzel bir çalışma başlatmış bulunuyoruz ve anne ve çocuk ölüm oranlarını da bu doğrultuda yarı yarıya indirmiş bulunuyoruz.

Onun dışında, "sekiz yıllık eğitime geçeceğiz" demişiz, bu şekilde taahhütte bulunmuşuz, bunu da, çok şükür, 55 inci

Hükümet döneminde 20 nci Dönem Parlamentosu gerçekleştirmiş bulunuyor.

Bunun dışında, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi kararlarını etkin bir şekilde uygulayabilmek için, öncelikle sözleşmenin 15 inci ve 16 ncı maddelerine konulan çekincelerin kaldırılması önem taşımaktadır. Pekin'de yapılan Dördüncü Dünya Kadın Konferansında da ülkemiz bu çekincelerin kaldırılmasını taahhüt etmiştir. Yeni Medeni Kanun Tasarısının bir an önce yasalaşması, çekincelerin kaldırılması süresini hızlandıracaktır. Adalet Komisyonumuzda bulunan medeni kanun tasarısının buralara kadar gelmesinde gönüllü kuruluşlarımızın katkısı inkar edilemeyecek şekildedir. Cumhuriyetin 75 inci yıldönümünde, bütün değerli milletvekili arkadaşlarımdan, 20 nci Dönem Parlamentosundan, Medeni Kanunu çıkararak Türk Halkına, Türk kadınına hediye etmesini özellikle rica ediyorum.

Bu çok olumlu adımın, Bakanlığımca Mart 1998'de önerilmiş bulunan kadın erkek eşitliği komisyonu kurulmasıyla kalıcı hale getirilmesini diliyor, Komisyonun Sayın Başkanı ve saygıdeğer üyelerine bu değerli çalışmalarından dolayı candan teşekkür ediyor, hepinize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Konuşmanız teşekkür değil biraz propaganda oldu; ama, o kadar olur diyorsunuz.

Peki, teşekkür ederim.

Sayın milletvekilleri, başka söz isteyen yok.

Kadının Statüsünün Araştırılarak Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin yaşama geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla anayasanın 98 inci ve İktüzüğün 104 üncü ve 105 inci maddeleri uyarınca kurulmuş bulunan (10/219) esas numaralı Meclis Araştırma

Komisyonu raporu üzerindeki genel görüşmeler tamamlanmıştır.

Komisyona ve katkıda bulunan tüm milletvekillerine teşekkür ediyoruz.

Sayın milletvekilleri, bugün çalışma süremizi aştık. Bu itibarla, alınan karar gereğince, kanun tasarı ve tekliflerini sırasıyla görüşmek için, 4 Kasım 1998 Çarşamba günü saat 15.00'te toplanmaz üzere, birleşimi kapatıyorum.

1912
1913
1914